Jaarverslag 2025

pme. pensioenfonds

Inhoudsopgave

Toekomstmakers 3

PME en het jaar 2025 in één oogopslag 4

Kerncijfers – meerjarenoverzicht 7

Missie en visie 12
Missie 12
Visie 12
Onze strategische koers 13

Verslag van bestuur 14
Voorwoord 15
Ontwikkelingen om ons heen 17
Belangrijkste bestuursbesluiten en activiteiten 18

Financiële situatie en resultaten 2025 19
Dekkingsgraad 20
Verhoging van het pensioen 23
Premie 24
Risicohouding, haalbaarheidstoets en herstelplan 26
Beleggingsresultaten 28
CO_2-voetafdruk PME 33
Kosten 39
Resultaat boekjaar 48

Goed pensioen, nu en in de toekomst 49
Pensioen bij PME 50
Op weg naar de nieuwe pensioenregeling 54
Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving 57

Beleggen voor een goed pensioen 58
Ambities en doelen 59
Strategische kaders en beleid 60
Beleggingsplan 2025 62
Portefeuille van morgen 66
Onze beleggingsportefeuille ingezoomd 68
Klimaat 70
Uitsluiting 73
Betrokken aandeelhouder 75
Beleggen met positieve impact 83
Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving 87
Standaarden 89
Benchmarks 90

In verbinding met onze stakeholders 91
In verbinding met deelnemers en pensioengerechtigden 92
Klachten 98
In verbinding met werkgevers 102
Overige stakeholders 104
Zichtbaarheid van PME 106

De organisatie van PME als stevig fundament 107
Governance 108
Beheerste en integere bedrijfsvoering 112
Uitbesteding 125

Vooruitblik 128

Verantwoording en toezicht 130
Naleving code pensioenfondsen 131
Compliance- en privacy officer 132
Vertrouwenspersoon PME 133
Interne audit 134
Extern toezicht 135
Verslag intern toezicht PME 137
Reactie bestuur op de verklaring intern toezicht PME 141
Oordeel verantwoordingsorgaan 142
Reactie algemeen bestuur op het oordeel van het verantwoordingsorgaan 146

Ondertekening 147

Jaarrekening 2025 148

Overige gegevens 197
Actuariële verklaring 198
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 200
Assurancerapport van de onafhankelijke accountant over de duurzaamheidsinformatie 209

Bijlagen 213
Bijlage 1: Personalia 2025 214
Bijlage 2: Risicotaxonomie pme en risicobereidheid 217
Bijlage 3: Rapportage taskforce on climate-related financial disclosures 221
Bijlage 4: Grondslagen en veronderstellingen voor (de meting van) duurzaamheidsinformatie 239
Bijlage 5: SFDR rapportage 244
Bijlage 6: Verklarende woordenlijst 259

Toekomstmakers

Een goed pensioen regel je het beste met zoveel mogelijk mensen samen. Zo deel je risico's en profiteer je van betere rendementen. Tegelijkertijd is een pensioen iets heel persoonlijks, het gaat om jouw leven en hoe jij dat invulling geeft, nu en straks. Op dat snijvlak van collectief en persoonlijk zorgen wij al bijna 80 jaar voor de grootst mogelijke opbrengst, financieel en maatschappelijk.

Wij zijn PME, het pensioenfonds voor mensen die werken in de metaal- en techindustrie. Dankzij ons, kunnen zij rekenen op een goed inkomen als ze met pensioen gaan. Dat realiseren wij door gedegen en verstandig met hun premie om te gaan, en tegelijkertijd voorop te lopen in de veranderingen die onze samenleving doormaakt. We zijn bijvoorbeeld al heel vroeg met deelnemers en werkgevers het gesprek aangegaan om fossielvrij te worden en onze hele beleggingsportefeuille te verduurzamen. We investeren in hernieuwbare energie, in ontwikkeling van circulaire bouw en materialen, en in toegankelijke zorg. Zo levert de premie van onze deelnemers veel meer op dan alleen een goed pensioen. Een opbrengst die past bij de sector waarvoor wij werken, een sector die letterlijk de toekomst maakt.

Want de metaal- en techindustrie zit in het hart van alle veranderingen waar we als mensheid voor staan. Van energie tot klimaat, van digitalisering tot zorg en ook steeds meer van veiligheid en weerbaarheid; onze sector speelt altijd een cruciale rol in het daadwerkelijk realiseren van oplossingen. Sommige bedrijven al met vierhonderd jaar familiehistorie, andere zijn als start-up nog maar net begonnen, maar allemaal blinken ze uit in het maken van onmisbare producten en toepassingen. Steeds slimmer, steeds schoner, steeds waardevoller. Met diezelfde gedrevenheid bouwen wij als pensioenfonds mee aan de toekomst, van de sector en de mensen die er werken. Zodat iedereen kan blijven meedoen en meeprofiteren.

Daarom zijn we doorlopend met werkgevers en deelnemers in gesprek, we willen begrijpen wat hen beweegt, waar ze kansen zien en waar zorgen zitten. Zelf onderdeel zijn van hun wereld, van hun denken en dus van hun oplossingen. We investeren een deel van de premies terug in de techwereld waarvan we onderdeel zijn. We helpen ecosystemen te ontwikkelen waarbinnen bedrijven kunnen samenwerken aan nieuwe technologieën, nieuwe oplossingen. En bieden onze deelnemers de dienstverlening die ze mogen verwachten: met begrijpelijke antwoorden, heldere adviezen en slimme tools die inzicht geven in het inkomen voor later. Want wie werkt in de sector die de toekomst maakt, moet ook z'n eigen toekomst kunnen maken. Daar dragen wij met trots aan bij.

PME pensioenfonds, van en voor de toekomstmakers

PME en het jaar 2025 in één oogopslag

Kerncijfers

Aantal actieve deelnemers
184.847
2024: 183.436

Aantal ex-deelnemers
276.363
2024: 276.263

Aantal pensioengerechtigden
173.980
2024: 169.818

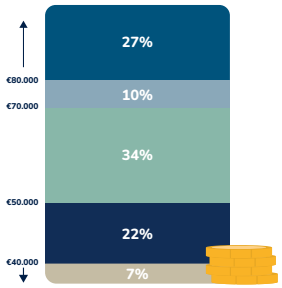
Totaal aantal (ex-) deelnemers
(incl. pensioengerechtigden)
635.190
2024: 629.517

Aantal werkgevers
1.544
2024: 1.566

Gemiddelde leeftijd actieve deelnemers
45,7 jaar
2024: 45,7 jaar

Gemiddeld salaris
€ 62.400
2024: € 57.700

Verdeling deelnemers naar salaris (in %)

Met pensioen

Hoeveel mensen gingen er met pensioen
9.678
2024: 7.527

Wat was hun gemiddelde leeftijd
66,4 jaar
2024: 66,2 jaar

Oudste gepensioneerde (OP)
108
2024: 107

Oudste pensioengerechtigde (NP)
107
2024: 107

Belegd vermogen

€ 58,9 miljard

2024: € 59,4 miljard

Beleggen

Portefeuilleverdeling **naar categorieën**

Matchingportefeuille
39,3%
2024: 42,8%

Returnportefeuille
60,7%
2024: 57,2%

Rentegedreven matching + liquiditeiten
21,4%
2024: 22,4%

Hoogrentende publieke en private leningen
15,3%
2024: 11,5%

Investment grade bedrijfsobligaties
11,6%
2024: 14,5%

Onroerend goed
7,4%
2024: 6,2%

Hypotheken
5,0%
2024: 4,6%

Real assets
2,9%
2024: 2,8%

Onderhandse leningen
0,0%
2024: 0,0%

Aandelen
28,6%
2024: 30,0%

Overige vastrentende waarden
1,4%
2024: 1,4%

Private equity
6,5%
2024: 6,7%

Impactbeleggen *(In € x 1 miljoen)*

Klimaat en natuur

Energietransitie
1.811
2024: 1.522

Circulaire economie
129
2024: 126

Innovatie in Nederland en Europa

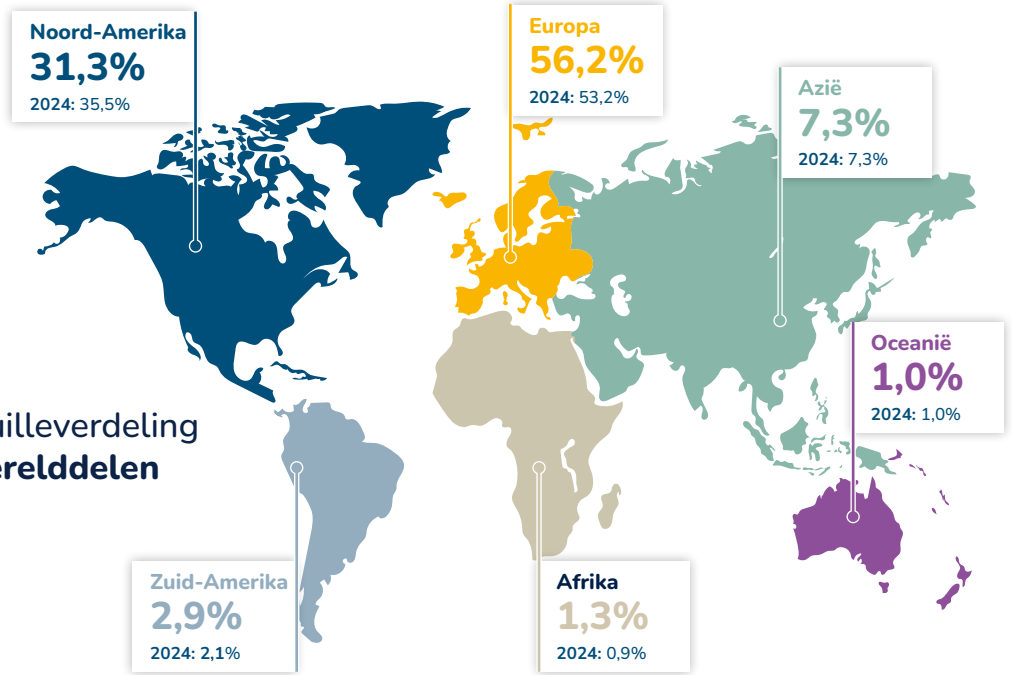
Innovatie
267
2024: 188

Huisvesting en gezondheid

Betaalbare huisvesting in Nederland
778
2024: 1.136

Gezondheidszorg
97
2024: 57

Portefeuilleverdeling **naar werelddelen**

KPI's 2025

Verhoging pensioenen
(maatstaf vs realisatie)
2,82% vs 2,82%
2024: 2,71% vs 0,3%

Kosten per deelnemer
(actieve deelnemers + pensioengerechtigden)
€ 178,-
2024: € 115,-

Kosten incl. transactiekosten vermogensbeheer
(als % van gemiddeld belegd vermogen)
0,41%
2024: 0,4%

Kosten excl. transactiekosten
(als % van gemiddeld belegd vermogen)
0,37%
2024: 0,32%

Beleggingsrendement
-3,0%
2024: 8,7%

CO_2-reductie aandelen t.o.v. 2019
(doel vs realisatie)
-50% in 2030 vs **-76,5%** nu
2024: -50% in 2030 vs -73,8% nu

CO_2-reductie bedrijfsobligaties t.o.v. 2019
(doel vs realisatie)
-50% in 2030 vs **-49,5%** nu
2024: -50% in 2030 vs -53,6% nu

CO_2-reductie vastgoed t.o.v. 2020
(doel en realisatie)
-40% in 2040 vs **-26,1%** nu
2024: -40% in 2040 vs -24,2% nu

Dekkingsgraad
(op 31 december)
125,3%
2024: 113,0%

Beleidsdekkingsgraad
(op 31 december)
120,1%
2024: 112,7%

Kerncijfers – meerjarenoverzicht

Werkgevers *(aantallen per 31 december)*

	2025	2024	2023	2022	2021
Aangesloten werkgevers	1.544	1.566	1.533	1.527	1.466

Deelnemers en pensioengerechtigden *(aantallen per 31 december)*

	2025	2024	2023	2022	2021
Deelnemers verplichte regeling (1)	***184.847***	***183.436***	***183.003***	***174.425***	***168.639***
- premiebetalend	176.323	175.169	175.068	166.408	160.799
- premievrij vanwege arbeidsongeschiktheid	8.524	8.267	7.935	8.017	7.840
Gewezen deelnemers (2)	***276.363***	***276.263***	***272.917***	***270.087***	***270.973***
Pensioengerechtigden (3)	***173.980***	***169.818***	***168.012***	***168.054***	***168.356***
Ouderdomspensioen (incl. TOP-regeling)	120.054	115.955	113.940	113.875	113.061
Partnerpensioen	51.805	51.831	52.181	52.463	53.718
Wezenpensioen	2.121	2.032	1.891	1.716	1.577
Totaal deelnemers (1+2+3)	***635.190***	***629.517***	***623.932***	***612.566***	***607.968***
Gemiddeld salaris actieve deelnemers (in €)	62.400	57.700	56.000	51.600	49.900
Gemiddelde leeftijd actieve deelnemers	45,7 jaar	45,7 jaar	45,8 jaar	46,0 jaar	45,8 jaar

Uitkeringen *(Bedragen x € 1 miljoen)*

	2025	2024	2023	2022	2021
Uitkeringen ouderdomspensioen	1.343	1.260	1.176	1.070	1.031
Uitkeringen partnerpensioen	298	291	279	255	250
Uitkeringen wezenpensioen	5	6	4	3	3
Uitkeringen inzake Anw-pensioen	4	4	4	4	4
Afkopen	8	8	5	5	10
Uitkeringen totaal	***1.657***	***1.569***	***1.468***	***1.337***	***1.298***
Gemiddelde uitkeringen (Bedragen x € 1)					
Uitkeringen ouderdomspensioen	11.377	10.972	10.331	9.428	9.227
Uitkeringen partnerpensioen	5.827	5.665	5.402	4.873	4.632
Uitkeringen wezenpensioen	2.372	2.386	2.286	2.118	1.992
Afkopen	7.769	2.439	1.968	2.408	2.326

Waardeoverdrachten en afkopen *(Bedragen x € 1 miljoen)*

	2025	2024	2023	2022	2021
Waardeoverdrachten inkomend	816	99	159	156	103
Waardeoverdrachten uitgaand	74	51	78	209	126
Afkopen (aantal)	3.064	3.097	2.204	2.213	4.336

Uitvoeringskosten *(Bedragen x € 1 miljoen)*

	2025	2024	2023	2022	2021
Pensioenuitvoeringskosten regulier	41	37	34	31	37
Pensioenuitvoeringskosten incidenteel	23	4	2	3	9
Directe beleggingskosten	84	70	67	62	61
Totaal kosten in jaarrekening	148	107	103	96	107
Integrale vermogensbeheerkosten[1] (Bedragen x € 1 miljoen)	244	224	208	262	352
- waarvan vermogensbeheerkosten	220	182	183	222	318
- waarvan transactiekosten	24	42	25	40	34
Integrale vermogensbeheerkosten[1] (in % van gemiddeld belegd vermogen)	0,414%	0,397%	0,404%	0,485%	0,572%
- waarvan vermogensbeheerkosten	0,373%	0,332%	0,355%	0,411%	0,517%
- waarvan transactiekosten	0,041%	0,075%	0,049%	0,074%	0,055%
Pensioenuitvoeringskosten (uitgedrukt in euro per deelnemer)[2] Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	178	115	103	100	137
- waarvan incidenteel	64	11	6	10	27
Totale kosten ratio (totaal kosten excl. transactiekosten in % gem.belegd vermogen)	0,48%	0,39%	0,43%	0,47%	0,65%

[1] Dit zijn directe en indirecte beleggingskosten. De indirecte beleggingskosten zijn de kosten die verrekend zijn met het rendement op de beleggingen. Deze kosten worden niet apart in de jaarrekening gepresenteerd, maar worden wel toegelicht in het bestuursverslag.

[2] Het aantal deelnemers is hierbij de som van de actieve en pensioengerechtigde deelnemers.

Pensioenverplichtingen en pensioenvermogen *(bedragen x € 1 miljoen)*

	2025	2024	2023	2022	2021
Pensioenverplichtingen					
Deelnemers	18.124	22.209	20.778	18.369	26.487
Gewezen deelnemers	9.489	11.425	10.592	9.833	13.340
Pensioengerechtigden	19.777	19.373	18.564	16.871	19.499
Gemoedsbezwaarden	6	5	5	4	4
Totaal pensioenverplichtingen (A)	***47.396***	***53.012***	***49.939***	***45.077***	***59.330***
Marktrente verplichtingen	3,17%	2,12%	2,31%	2,55%	0,57%
Bestemmingsreserve (toeslagendepot)	62	-	-	-	-
Algemene reserve (B)	**12.002**	**6.914**	**4.707**	**4.670**	**4.953**
Vermogen t.b.v. dekkingsgraad (C) (C=A+B)	***59.398***	***59.927***	***54.646***	***49.747***	***64.283***

Dekkingsgraad *(per 31 december)*

	2025	2024	2023	2022	2021
Dekkingsgraad (D = C / A)	125,3%	113,0%	109,4%	110,4%	108,3%
Beleidsdekkingsgraad	120,1%	112,7%	113,3%	111,7%	103,2%
Reële dekkingsgraad	87,8%	84,1%	83,7%	84,7%	83,6%
Minimum vereiste dekkingsgraad	104,4%	104,4%	104,4%	104,3%	104,3%
Vereiste dekkingsgraad	117,8%	118,1%	119,1%	119,8%	118,2%

Beleggingen

	2025		2024		2023		2022		2021	
Samenstelling portefeuille[1] *(Bedragen x € 1 miljoen)*				in%		in%		in %		in %
Vastgoedbeleggingen	4.334	7,4%	4.622	7,8%	3.416	6,3%	3.322	6,7%	2.494	3,9%
Aandelen	20.579	35,0%	22.157	37,3%	17.717	32,7%	15.894	32,3%	24.503	38,3%
Vastrentende waarden	32.197	54,7%	30.929	52,1%	31.657	58,5%	27.803	56,4%	36.102	56,4%
Overige beleggingen	1.761	3%	1.652	2,8%	1.339	2,5%	2.253	4,6%	878	1,4%
Totaal belegd vermogen	**58.871**	**100%**	**59.360**	**100%**	**54.129**	**100%**	**49.272**	**100%**	**63.977**	**100%**
Totaal rendement per categorie[1] *(Bedragen x € 1 miljoen)*		in%		in%		in %		in %		in %
Vastgoedbeleggingen	150	0,84%	62	1,95%	-368	-7,88%	82	4,48%	255	11,3%
Aandelen	1.260	1,47%	3.978	17,11%	2.075	13,96%	-2.291	-12,53%	5.550	23,7%
Vastrentende waarden	-3.116	-2,47%	540	4,35%	2.522	8,01%	-12.830	-31,13%	-3.539	-7,6%
Overige beleggingen	-57	-0,84%	137	7,91%	71	9,40%	145	15,96%	129	11,3%
Totaal rendement belegd vermogen	**-1.764**		***4.717***		***4.300***		***-14.894***		**2.395**	
Rendement over totaal belegd vermogen **Totaal rendement**		**-3,0%**		**8,7%**		**8,7%**		**-23,3%**		**3,9%**
- waarvan direct rendement		**2,07%**		**1,52%**		**1,86%**		**1,89%**		**2,0%**
Z-score										
Z-score per jaar		-0.20		-0,76		-0,81		0,57		0,87
Performancetoets		1,14		1,40		1,88		2,39		2,20

[1] In de kerncijfers worden de beleggingscategorieën gepresenteerd conform de indeling van de jaarrekening. De rendementen en het beleggingsbeleid worden in de hoofdstukken Beleggingsresultaten respectievelijk Beleggen voor een goed pensioen nader toegelicht.

Missie en visie

Missie

PME is het pensioenfonds voor mensen in de metaal- en techindustrie. Voor hen werken wij aan een waardevol pensioen. Wij kennen onze deelnemers en werkgevers, en staan naast ze. Wij helpen hen bij het maken van keuzes voor hun pensioen, een leven lang.

Visie

Onze visie is verwoord in ‘Toekomstmakers’. De visie is samengevat in vier pijlers: **goed**, **persoonlijk**, **betaalbaar** en **duurzaam**.

Persoonlijk pensioen

We zijn doorlopend met werkgevers en deelnemers in gesprek. Zodat we begrijpen wat hen beweegt. Waar ze kansen zien en waar zorgen zitten. Zelf onderdeel zijn van hun wereld. En we bieden hen de dienstverlening die ze mogen verwachten. Met eenvoudige antwoorden, heldere adviezen en slimme tools die inzicht geven in het inkomen voor later. Want wie werkt in de sector die de toekomst maakt, moet ook zijn eigen toekomst kunnen maken.

Goed pensioen

Een goed pensioen regel je het beste met zoveel mogelijk mensen samen. Zo deel je risico’s en profiteer je van betere rendementen. Tegelijkertijd is een pensioen iets heel persoonlijks. Het gaat om jouw leven en hoe jij dat invulling geeft, nu en straks. Op dat snijvlak, van samen en persoonlijk, zorgt PME al bijna 80 jaar voor de grootst mogelijke opbrengst, financieel en maatschappelijk.

pme. pensioenfonds

Duurzaam pensioen

Een pensioen is meer waard in een duurzame wereld. Vanuit die overtuiging zijn we al heel vroeg met deelnemers en werkgevers het gesprek aangegaan om fossielvrij te worden en onze beleggingsportefeuille te verduurzamen. We investeren in hernieuwbare energie, in ontwikkeling van circulaire bouw en materialen, en in toegankelijke zorg. Zo levert jouw premie veel meer op dan alleen een goed pensioen.

Betaalbaar pensioen

De mensen die werken in onze sector kunnen rekenen op een goed inkomen als ze met pensioen gaan. Die zekerheid bieden we door gedegen en verstandig met hun premie om te gaan, en tegelijkertijd voorop te lopen in de veranderingen die onze samenleving doormaakt. Daarbij letten we uiteraard op de kosten. Uit iedere ingelegde euro halen we zo veel mogelijk pensioen. Waarbij we een deel van de premie weer investeren in de techwereld waarvan we onderdeel zijn.

Onze strategische koers

In ons strategisch meerjarenplan 2023-2027 hebben wij onze strategische koers en prioriteiten voor de komende jaren bepaald. Want als werknemer in de metaal- en techindustrie bouw je mee aan de toekomst van Nederland én van jezelf. Daar hoort een pensioenuitvoerder bij die meebouwt. Samen zijn wij de toekomstmakers.

Goede invoering van de nieuwe pensioenregeling heeft de hoogste prioriteit

In onze strategie wordt prioriteit gegeven aan de invoering van de nieuwe pensioenregeling. Hiervoor is een programma ingericht voor een beheerste, tijdige en evenwichtige overgang naar het nieuwe stelsel. Zodat onze deelnemers krijgen waar ze recht op hebben en dat iedereen zich voldoende geïnformeerd voelt. Dat is cruciaal voor het vertrouwen en het draagvlak dat nodig is bij een grote verandering als deze.

De komst van het nieuwe pensioenstelsel is daarnaast een natuurlijk moment waarop gedispenseerde ondernemingen en werkgevers die vrijwillig bij PME zijn aangesloten hun relatie met ons opnieuw tegen het licht zullen houden. Wij zorgen ervoor dat zij goed geïnformeerd zijn over wat ons fonds ook in de toekomst voor hen te bieden heeft.

Inspelen op wensen van deelnemers, gepensioneerden en werkgevers

Wij zijn er voor onze deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. Wij willen hen op maat bedienen. Daarvoor is het nodig dat wij naast hen staan en hun zorgen en wensen kennen. Dat doen we via onderzoek en data-analyse, maar ook door middel van dialoog. We zoeken deelnemers, gepensioneerden en werkgevers proactief op, zodat we nog beter begrijpen hoe onze tools en ons klantcontact voor hen van waarde kunnen zijn.

Om onze positieve zichtbaarheid in de pers te vergroten hebben we een proactief mediabeleid geformuleerd, met als doel dat we door onze stakeholders worden herkend als een fonds dat vooroploopt in innovatie en expertise en daarmee van waarde is voor de maatschappij. Een pensioenfonds waar je als betrokkene, van deelnemer tot medewerker, trots op kunt zijn. Zo vergroten we op allerlei manieren de verbinding met de mensen waarvoor we het doen.

Beleggen met financieel én maatschappelijk rendement

Een goed pensioen begint bij een goed financieel rendement in een leefbare wereld. Daarvoor beleggen we op een verantwoorde en duurzame manier. Ook in Nederland en onze eigen sector. De metaal- en techindustrie zit in het hart van de grote transities van onze tijd. We onderzoeken de mogelijkheden om onze investeringen in de eigen sector uit te breiden.

Met onze beleggingen willen we, naast het behalen van rendement, ook bijdragen aan een betere wereld. Bijvoorbeeld aan de energietransitie, de vernieuwing van de zorg en de verduurzaming van de industrie. Thema's die aansluiten bij de voorkeuren van onze deelnemers en gepensioneerden. De komende periode gaan we door op de ingeslagen weg, waarbij we onze impact nog meer aantoonbaar maken.

Stevige organisatie om ambities waar te maken

Onze ambities kunnen we alleen waarmaken met een stevige organisatie die zich blijft ontwikkelen. Daarom investeren we in onze medewerkers en bestuurders, in ons vermogen om te leren en door samen telkens weer te zoeken naar manieren waarop we ons werk nóg beter kunnen doen. We willen meer grip op onze eigen processen. Om dit aantoonbaar te maken, werken we toe naar een in control statement. Onze uitvoering moet voldoen aan de hoogste standaarden, dat geldt ook voor onze uitbestedings-partners. Door goede samenwerking maken we elkaar beter en wordt onze band sterker.

Tot slot

We denken na over de risico's van de toekomst. Daarvoor ontwikkelen we scenario's op alle vlakken van onze bedrijfsvoering. Met frisse en deskundige blikken die vanuit een veelheid aan invalshoeken en disciplines, perspectieven gaan aanreiken op onze toekomst. Met onze strategie pakken we de uitdagingen van vandaag de dag aan en treden we met vertrouwen de toekomst tegemoet.

Bij de uitvoering van onze strategie hanteren wij verschillende leidende principes. Deze principes vormen de leidraad voor de manier waarop we willen werken en handelen:

- Deelnemers en werkgevers staan voorop
- We dragen bij aan een betere wereld
- Streven naar eenvoud
- Openheid en ambassadeurschap

Verslag van het bestuur

Voorwoord

2025 was voor PME een jaar waarin ontwikkelingen elkaar in hoog tempo en elkaar soms scherp contrasteerden. Het was een jaar waarin we belangrijke stappen zetten richting de invoering van de nieuwe pensioenregeling, terwijl tegelijkertijd de geopolitieke werkelijkheid ons opnieuw dwong tot reflectie op onze risicobeheersing, onze waarden en onze positie als belegger in een wereld die onder druk staat.

Met de formele aanvaarding en bevestiging van de opdracht van **sociale partners** en het indienen van ons implementatie- en communicatieplan bij de toezichthouders, werd medio 2025 een cruciale mijlpaal bereikt in onze voorbereiding op de overgang naar de nieuwe pensioenregeling. In de periode daarvoor stond één vraag steeds centraal: *kunnen we evenwichtig en zorgvuldig overstappen naar een nieuw stelsel waarin deelnemers kunnen rekenen op een goed, persoonlijk, duurzaam en betaalbaar pensioen?*

Diezelfde zorgvuldigheid kenmerkt ook de manier waarop PME dit jaar is omgegaan met ontwikkelingen om ons heen. De geopolitieke onrust – variërend van het aanhoudende conflict in Oekraïne tot spanningen in het Midden-Oosten en de gewijzigde rolopvatting van de Verenigde Staten in de internationale veiligheidsarchitectuur – had directe impact op onze risicobeoordelingen. De koppeling tussen geopolitiek en ons eigen beleid is in 2025 structureel versterkt: geopolitieke scenario's zijn scherper gedefinieerd, risico's in de keten zijn herijkt en de relatie tussen internationale instabiliteit en sectorale kansen (zoals defensie, energie, technologie) is explicieter onderdeel geworden van onze afwegingen tussen risico's en rendement.

Tegelijkertijd nam in 2025 de maatschappelijke en politieke druk op ESG verder toe. Waar duurzaamheid jarenlang vanzelfsprekend onderdeel was van internationaal pensioen- en vermogensbeheer, zien we nu een groeiende polarisatie. De signalen vanuit de Amerikaanse overheid – variërend van terughoudendheid rond duurzaamheid tot stevige geopolitieke uitspraken over veiligheid, klimaat en gelijkwaardigheid – zetten mondiale vermogensbeheerders én hun opdrachtgevers onder druk om expliciet kleur te bekennen. PME heeft in 2025 niet alleen opnieuw onderzocht hoe onze deelnemers en werkgevers naar ons beleggingsbeleid kijken, maar ook gekeken naar de consistentie van normen en waarden in de keten, zodat we op een transparante en geloofwaardige manier kunnen blijven beleggen namens onze sector.

Verder verstevigen we onze positie als belegger in onze eigen sector. Als fonds voor de metaal- en techindustrie vinden wij het essentieel om bij te dragen aan een sterke, innovatieve en duurzame sector. Dit doen we door te investeren in bedrijven die bijdragen aan de energietransitie, hoogwaardige maakindustrie, technologische innovatie en veiligheid in Nederland en Europa. In 2025 onderzochten we de behoeften, kansen en mogelijkheden om dit verder uit te breiden. En spraken we met andere pensioenfondsen om beleggen in innovatieve technologie te stimuleren. We zetten daarbij koers op langetermijnwaarde voor deelnemers én voor de sector, met oog voor rendement, risico en maatschappelijke impact.

De financiële markten lieten in 2025 grillige bewegingen zien. We eindigden met een jaarrendement van -3,0%, veroorzaakt door de stijging van de rente. Tegelijkertijd steeg onze dekkingsgraad van 113,1%

naar 125,3%, mede dankzij positieve rendementen op zakelijke waarden en de effecten van de rente op onze verplichtingen. Deze solide financiële positie stelde ons in staat de pensioenen per 1 januari 2026 te verhogen met 2,82%, waarmee we de waardevastheid van onze pensioenen konden borgen.

Een punt dat dit jaar extra aandacht vroeg, betrof de uitvoeringskosten. De overstap naar de nieuwe pensioenregeling zorgde de afgelopen jaren ook bij ons voor hogere kosten. Tegelijkertijd constateerden we eind 2024 dat de risico's rondom de haalbaarheid van een tijdige en beheerste overgang op 1 januari 2027 nog groot bleven. In 2025 is daarom door ons nadrukkelijk gekeken naar mogelijke terugvalopties, zodat de overgang naar de nieuwe pensioenregeling en de betrouwbaarheid van onze dienstverlening geborgd is. Deze terugvalopties zorgden voor verdere opwaartse druk op kosten in 2025.

In 2025 legde Eric Uijen na ruim tien jaar zijn functie als voorzitter van het uitvoerend bestuur van PME neer. Hij trad af om zich volledig te kunnen richten op overgang naar de nieuwe pensioenregeling, een traject dat volledige focus en expertise vraagt. Het bestuur is Eric zeer erkentelijk voor zijn jarenlange inzet voor PME en de bijdrage die hij heeft geleverd aan de professionalisering van het fonds. Alae Laghrich nam vanaf november 2025 het stokje van Eric over. We kijken samen terug op een jaar waarin de fundamenten voor een toekomstbestendige pensioenregeling en pensioenuitvoering verder zijn verstevigd. En we hebben vertrouwen in de afronding van de voorbereidingen in 2026 en daadwerkelijke overgang op 1 januari 2027.

Alae Laghrich
Voorzitter uitvoerend bestuur

Nicole Beuken
Onafhankelijk voorzitter

Ontwikkelingen om ons heen

Een turbulent jaar; geopolitieke spanningen, volatiele markten en binnenlandse politiek

Het jaar 2025 werd gekenmerkt door een samenloop van geopolitieke spanningen en binnenlandse politieke verschuivingen. Ook voor PME vormden deze ontwikkelingen het decor waarbinnen belangrijke keuzes moesten worden gemaakt. De internationale dynamiek vroeg van ons niet alleen voortdurende alertheid, maar ook een strategische koers die bestand is tegen onzekerheid.

De aanhoudende oorlog in Oekraïne en het feit dat de Verenigde Staten in 2025 een minder consistente lijn lieten zien in internationale samenwerking, plaatsten de Europese veiligheid volop in de schijnwerpers. Dit leidde tot afspraken over hogere defensie-uitgaven en een hernieuwde discussie over energiezekerheid en strategische autonomie binnen Europa.

Ondanks aanhoudende onzekerheden was 2025 een gunstig jaar voor beleggers. De belangrijkste aandelenmarkten stegen met dubbele cijfers, mede door afnemende recessiezorgen, een omslag in het rentebeleid en optimisme over kunstmatige intelligentie (AI). Vooral technologiebedrijven profiteerden hiervan. De zeven grootste Amerikaanse techbedrijven (Magnificent 7) behaalden gezamenlijk een rendement van circa 25%. Op de obligatiemarkten was het beeld gemengd. Stijgende rentes drukten de rendementen op swaps en op langlopende staatsobligaties, terwijl korter lopende staats- en bedrijfsobligaties profiteerden van dalende spreads en renteverlagingen door centrale banken. De Amerikaanse dollar verloor in 2025 aan waarde ten opzichte van andere grote valuta, mede door toegenomen onzekerheid over het Amerikaanse beleid. Daarmee kwam ook de rol van de dollar als veilige haven onder druk te staan.

De val van het kabinet-Schoof zorgde in Nederland in 2025 voor maanden van politieke onzekerheid en beleidsmatige stilstand, gevolgd door vervroegde verkiezingen en een daaropvolgende formatie. Het nieuwe minderheidskabinet en de bijbehorende beleidsagenda – waaronder mogelijke maatregelen die impact kunnen hebben op de pensioensector – brengen extra aandachtspunten voor ons als pensioenfonds met zich mee.

Voor PME is het noodzakelijk deze ontwikkelingen om ons heen nauwgezet te volgen, omdat deze direct kunnen doorwerken in onze uitvoering en in de wijze waarop wij ons beleid vormgeven en communiceren met deelnemers en werkgevers.

Belangrijkste bestuursbesluiten en activiteiten

Invaarmelding: opdrachtaanvaarding en opdrachtbevestiging, implementatieplan en communicatieplan ingediend

In 2025 nam het bestuur van PME een reeks besluiten die van groot belang waren voor de verdere voorbereiding op de overgang naar de nieuwe pensioenregeling. Deze keuzes legden gezamenlijk de inhoudelijke, financiële en juridische basis voor de uiteindelijke invaarmelding bij DNB. Daarbij stonden zorgvuldigheid, uitlegbaarheid en toetsing aan alle wettelijke criteria centraal. Om tot een volledig en goed onderbouwde invaarmelding te komen, werkten we aan de validatie van de rekenmodellen, het waarborgen van datakwaliteit en het opstellen van een gedetailleerd implementatie- en communicatieplan.

We maakten gebruik van de mogelijkheid die DNB bood van partiële beoordeling van de risicohouding, financiële opzet/contract en datakwaliteit, voorafgaand aan de volledig invaarmelding. Wij hebben deze partiële beoordelingen met succes doorlopen.

Op basis van het **transitieplan** van sociale partners is in 2025 het implementatieplan opgesteld. In dat plan staat op welke manier we de nieuwe regeling gaan uitvoeren. En hoe we alle huidige pensioenen meenemen van de oude naar de nieuwe regeling. Het plan beschrijft ook welke risico's er zijn, welke maatregelen we nemen om die risico's te beheersen en hoe we ervoor zorgen dat de gegevens in onze administratie kloppen.

In juli 2025 besloot het bestuur van PME de opdracht van de sociale partners voor het uitvoeren van de nieuwe regeling te aanvaarden. En om die opdrachtaanvaarding te bevestigen aan de sociale partners. Een formele maar belangrijke stap. Vlak daarna hebben we het implementatieplan ingediend bij DNB. Hoe we daarover op verschillende momenten communiceren staat beschreven in het communicatieplan, dat op hetzelfde moment is ingediend bij de AFM.

Na de invaarmelding start DNB het beoordelingsproces. Meer hierover staat beschreven in de paragraaf 'Op weg naar de nieuwe pensioenregeling'.

Terugvalscenario

Er is ons veel aan gelegen om op 1 januari 2027 over te stappen naar de nieuwe pensioenregeling. We geloven dat dit het beste scenario is voor onze deelnemers. Vanwege het indexatieperspectief in de nieuwe regeling, de ploegendiensttoeslag die pensioengevend gaat worden en de kosten die samenhangen met nog langer uitstel. Eind 2024 stelden we vast dat de risico's rondom de haalbaarheid van tijdige en beheerste overgang naar de nieuwe pensioenregeling op 1 januari 2027 nog hoog waren. In 2025 is door ons de voortgang bij onze uitvoeringspartner TKP nadrukkelijk gevolgd. Tegelijkertijd is daarom doorgewerkt aan een terugvalscenario, waarmee PME, als het nodig zou zijn, de overgang (deels) zelf zou kunnen uitvoeren. Voor de uitwerking van dit terugvalscenario werd binnen PME een programma ingericht met professionals uit verschillende disciplines op het gebied van IT, architectuur, procesontwerp, data-analyse, ketenafstemming en communicatie.

Ondertussen stond de ontwikkeling bij TKP ook niet stil. Per 1 januari 2026 bracht TKP een vijftal bedrijfstakpensioenfondsen succesvol over naar het nieuwe stelsel. Mede op basis van dit resultaat concludeerde het bestuur van PME in februari 2026 dat de overgang naar de nieuwe pensioenregeling bij TKP op 1 januari 2027 haalbaar is en dat de resterende risico's beheersbaar zijn. Daarmee is de noodzaak om het terugvalscenario verder uit te bouwen sterk afgenomen. Om de kosten die samenhangen met de overgang naar de nieuwe pensioenregeling te beheersen en om focus te houden, besloot het bestuur te stoppen met de doorontwikkeling van het terugvalscenario en zich volledig te richten op een succesvolle overgang naar de nieuwe pensioenregeling bij TKP.

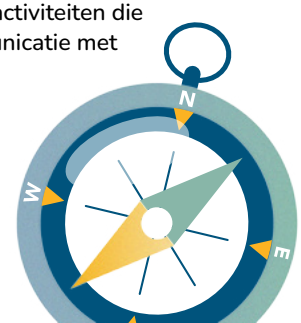
Verhoging pensioenen per 1 januari 2026

Tot het moment van de overstap naar de nieuwe pensioenregeling overwegen wij ieder jaar aan de hand van de financiële situatie van het fonds of het verhogen van de pensioenen verantwoord kan. De financiële positie van het fonds in het najaar stelde ons in staat om de pensioenen, op basis van het pensioenreglement, maximaal te verhogen met 2,82%. Dit percentage is gelijk aan de prijsinflatie (juli 2024 - juli 2025). Alle opgebouwde en ingegane pensioenen werden op 1 januari 2026 met dit percentage verhoogd.

Beleggen eigen sector

In 2024 en 2025 onderzochten we hoe PME gerichter kan investeren in bedrijven in de eigen sector. Het onderzoek bevestigde in 2025 dat verdere uitbreiding van en gericht investeren in de eigen sector wenselijk, haalbaar en toekomstgericht is. We kunnen hiermee, binnen bestaande rendement- en risicokaders, de sector ondersteunen in cruciale groeifasen, de eigen zichtbaarheid vergroten en de verbinding met werkgevers en deelnemers versterken. We kiezen hierbij voor een brede, maar nog steeds doelgerichte definitie van de sector, de Nederlandse metaal- en techindustrie, aangevuld met Europese bedrijven met relevante technologie. Deze definitie van de sector biedt voldoende investeringsmogelijkheden, beperkt het concentratierisico en sluit tegelijk goed aan bij het doel om de eigen sector te versterken.

In 2026 wordt de uitvoeringsstructuur hiervoor verder uitgewerkt, waarbij we kiezen voor een aanpak die aansluit bij bestaande governance en samenwerking met MN, aangevuld met specifieke activiteiten die focus en kwaliteit borgen en communicatie met stakeholders coördineert.

Financiële situatie en **resultaten** 2025

Dekkingsgraad

(per 31 december)

Actuele dekkingsgraad
125,3%
2024: 113%

Beleidsdekkingsgraad
120,1%
2024: 112,7%

Reële dekkingsgraad
87,8%
2024: 84,1%

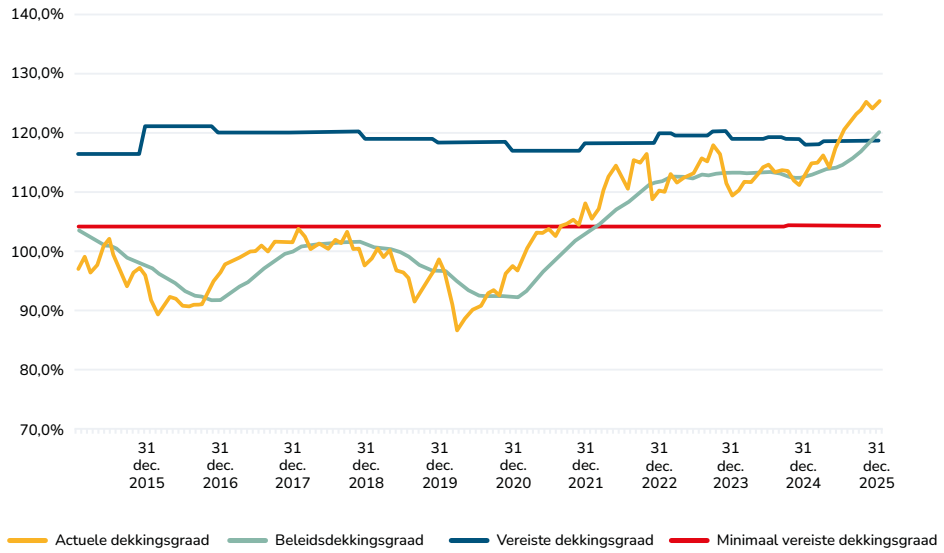
Minimum vereiste dekkingsgraad
104,4%
2024: 104,4%

Vereiste dekkingsgraad
117,8%
2024: 118,1%

Op 31 december 2025 was onze **actuele dekkingsgraad** 125,3% (31 december 2024: 113,0%). De **beleidsdekkingsgraad** steeg van 112,7% eind 2024 naar 120,1% eind 2025. De **reële dekkingsgraad** van PME eind 2025 bedraagt 87,8% (2024: 84,1%). Wij concluderen dat wij hiermee onvoldoende middelen hebben om in de toekomst de verwachte prijsindex als toeslag te kunnen verlenen.

Onze beleidsdekkingsgraad was sinds 1 januari 2015 lager dan de **vereiste dekkingsgraad**. Eind 2025 is de vereiste dekkingsgraad 117,8%. In 2025 bereikten wij de vereiste dekkingsgraad. Daarmee is de situatie van een **reservetekort** verdwenen.

Ontwikkeling dekkingsgraad 2015 – 2025

Analyse van de actuele dekkingsgraad 2015 – 2025

In ons jaarverslag geven wij een analyse van het verloop van onze dekkingsgraad vanaf het moment van invoering van het financieel toetsingskader op 1 januari 2015. In deze analyse tonen wij het cumulatieve effect van verschillende elementen op de dekkingsgraad. Op 31 december 2014 was de actuele dekkingsgraad 101,7% en de beleidsdekkingsgraad 104,1%.

De dekkingsgraad is in deze tien jaar met 11,3 procentpunt van 101,7% eind 2014 naar 113,0% eind 2024 gestegen. In de volgende tabel laten wij zien hoe in de afgelopen tien jaar verschillende elementen de dekkingsgraad van ons fonds positief dan wel negatief hebben beïnvloed. Alle elementen lichten wij daarna toe.

Analyse van de actuele dekkingsgraad 2015 – 2025

	premie	uitkering	verhoging/verlaging	rente	rendement	overig	totaal
2015	-0,4%	-0,1%	0,0%	-5,9%	1,0%	-0,2%	-5,6%
2016	-0,2%	-0,2%	0,0%	-8,4%	9,2%	-0,3%	0,1%
2017	-0,5%	-0,1%	0,0%	1,3%	4,6%	0,1%	5,4%
2018	-0,5%	0,0%	0,0%	-4,3%	-0,8%	1,7%	-3,9%
2019	-0,5%	-0,1%	0,0%	-14,1%	16,0%	-0,1%	1,2%
2020	-1,1%	-0,1%	0,0%	-11,8%	9,9%	1,8%	-1,3%
2021	-1,0%	-0,1%	0,0%	7,5%	4,1%	0,2%	10,7%
2022	-1,1%	0,2%	-5,8%	49,2%	-24,6%	-15,8%	2,1%
2023	0,4%	0,3%	-3,7%	-3,6%	5,6%	0,0%	-1,0%
2024	0,3%	0,3%	-0,3%	-2,3%	5,4%	0,2%	3,6%
2025	-0,1%	0,5%	-2,6%	24,1%	-5,9%	-3,7%	12,3%
Totaal	**-4,7%**	**0,6%**	**-12,4%**	**31,7%**	**24,5%**	**-16,1%**	**23,6%**

Toelichting dekkingsgraad:

Premie:
Over de hele periode van elf jaar bezien heeft de inkoop van pensioenaanspraken een negatief effect op de dekkingsgraad gehad van -4,7 procentpunt. In 2025 had de premie een negatief effect van -0,1 procentpunt op de dekkingsgraad. De **premiedekkingsgraad** van PME voor de pensioenopbouw in 2025 bedraagt 109% (2024: 142,0%). Zie paragraaf Premiedekkingsgraad voor een uitgebreidere toelichting op de premiedekkingsgraad.

Uitkering:
Bij een dekkingsgraad lager dan 100% heeft het uitbetalen van de uitkeringen een negatief effect op de dekkingsgraad. Bij een dekkingsgraad hoger dan 100% is er een positief effect. Ondanks dat de dekkingsgraad van begin 2015 tot maart 2021 vrijwel de gehele periode onder de 100% lag, heeft het betalen van de pensioenuitkeringen in de periode sinds 2015 een beperkt positief effect op de financiële positie gehad. Sinds maart 2021 heeft PME een dekkingsgraad hoger dan 100% en is er een positief effect. De uitkeringen in 2025 hebben een positief effect op de dekkingsgraad van ongeveer 0,5% procentpunt.

Verhoging / verlaging van de pensioenen:
Vanwege de financiële positie van het fonds heeft PME in de periode 2015 t/m 2021 de pensioenen niet kunnen verhogen (indexatie / toeslagverlening) en niet hoeven te verlagen. De toegekende toeslagen in 2022 tot en met 2025 hebben een negatief effect gehad op de dekkingsgraad. In 2026 zijn de pensioenen verhoogd (per 1 januari 2026) met 2,82%. Dit heeft een negatief effect op de dekkingsgraad van -2,6 procentpunt.

Rente:
De negatieve impact van de **rentetermijnstructuur** (RTS) op de dekkingsgraad tot en met 2021 was 35,7 procentpunt. De marktrente daalde in de periode 2015 t/m 2021 van 1,93% (eind 2014) naar 0,57% (eind 2021). Nadat de rente in 2022 fors steeg naar 2,55% (en daarmee een positief effect had op de dekkingsgraad van 49,2 procentpunt) daalde de rente in 2023 en 2024 weer licht naar 2,12% eind 2024. In 2025 is de rente flink gestegen naar 3,17%. Hierdoor is er minder geld nodig voor de (toekomstige) pensioenen. De rentestijging in 2025 heeft daarom een zeer positief effect op de dekkingsgraad van ongeveer 24 procentpunt.

Rendement:
De beleggingsportefeuille heeft in de afgelopen elf jaar een positieve impact op de financiële positie van PME gehad. Het beleggingsrendement leidde in deze periode tot een stijging van de dekkingsgraad met 24,5 procentpunt. In 2025 heeft de beleggingsportefeuille een negatief rendement van 3,0% behaald. Dit leidt in 2025 tot een daling van de dekkingsgraad van 5,9 procentpunt.

Overig:
De overige mutaties bestaan uit wijzigingen van grondslagen en methoden voor de berekening van de **voorziening pensioenverplichtingen**, individuele waardeoverdrachten, overige oorzaken en kruiseffecten. Kruiseffecten ontstaan omdat verschillende resultaten gedurende het jaar door elkaar heen lopen. Deze mutaties hebben per saldo de afgelopen elf jaar een negatieve invloed op de dekkingsgraad van 16,1 procentpunt gehad. De grootste positieve effecten deden zich voor in 2018 en 2020, en werden veroorzaakt door de overgang op de Prognosetafel AG2018 (1,0 procentpunt) respectievelijk de AG2020 (2,1 procentpunt). Het negatieve effect in 2022 en 2025 werd veroorzaakt door een negatief kruiseffect vanwege de forse rentestijging in 2022 en 2025. In 2025 is het resultaat door overige effecten -3,7 procentpunt.

Verhoging van het pensioen

Verhogingen

1/1/2026	1/1/2025	1/1/2024	1/1/2023	1/7/2022
Verhoging pensioenen: **2,82%**	Verhoging pensioenen: **0,3%**	Verhoging pensioenen: **3,26%**	Verhoging pensioenen: **6,2%**	Verhoging pensioenen: **1,29%**
Maatstaf (prijsindex juli – juli) **2,82%**	Maatstaf (prijsindex juli – juli) **2,71%**	Maatstaf (prijsindex juli – juli) **3,26%**	Maatstaf (prijsindex juli – juli) **12,45%**	Maatstaf (prijsindex juli – juli) **1,29**

Verhoging van de pensioenen op 1 januari 2026

PME hanteert het huidige FTK in plaats van het **transitie-ftk**. Voor de besluitvorming over de verhoging van de pensioenen per 1 januari 2026 had PME de mogelijkheid om gebruik te maken van de indexatie-AMvB. Hierdoor was meer verhoging mogelijk dan op grond van het huidige FTK. Op basis van het pensioenreglement was een maximale verhoging op 1 januari 2026 mogelijk van 2,82%. Dit percentage is gelijk aan de CPI-index “alle huishoudens-afgeleid juli 2024 - juli 2025”. Alle opgebouwde en ingegane pensioenen van (ex-) deelnemers en pensioengerechtigden werden op 1 januari 2026 met 2,82% verhoogd.

Verlies van koopkracht

Door de verhoging van de pensioenen is de achterstand die is ontstaan sinds 2009 ten opzichte van de toeslagambitie gelijk gebleven. De achterstand voor deelnemers is eind 2025 34,20% en voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden 29,56%. Hierin zijn de verlagingen uit 2012 en 2013 van 5,1% respectievelijk 0,5% niet inbegrepen. Er zit verschil tussen de achterstand voor deelnemers en die van de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Tot 2016 was de toeslagambitie voor de actieve deelnemers gelijk aan de loonindex. Vanaf 2016 is de toeslagambitie van de actieve deelnemers gelijk aan die van de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, namelijk de prijsindex. Het is niet de verwachting dat achterstanden kunnen worden ingelopen.

Indexatieperspectief komende jaren

Tot het moment van de overstap naar de nieuwe pensioenregeling overwegen wij ieder jaar aan de hand van de financiële situatie van het fonds of het verhogen van de pensioenen verantwoord kan. Een besluit daartoe moet aan allerlei voorwaarden voldoen en daarbij houden we dan opnieuw rekening met de actuele en toekomstige ontwikkelingen, zoals de gewenste invaardekkingsgraad.

Naar verwachting gaan wij op 1 januari 2027 over naar de nieuwe pensioenregeling. Afhankelijk van de dekkingsgraad direct voorafgaand aan de overgang, is bij die overgang een verhoging mogelijk van de pensioenen. Met ingang van de nieuwe pensioenregeling wordt niet meer jaarlijks door het bestuur een besluit genomen over het verhogen of verlagen van de pensioenen op basis van de dekkingsgraad van het pensioenfonds en de prijsindex van het afgelopen jaar. Het rendement op de beleggingen, de **toedeelregels** per leeftijdsgroep en de **spreidingstermijn** in de **collectieve uitkeringsfase** bepalen dan de verhoging of verlaging van de pensioenvermogens en ingegane pensioenen. De ingegane pensioenen worden in de nieuwe regeling, net als nu, één keer per jaar (in januari) aangepast.

Premie

Werkgevers betalen pensioenpremie aan PME. Een deel van deze premie mogen zij inhouden op het salaris van de werknemers. De pensioenpremies worden belegd om rendement te behalen. Want de premies alleen zijn niet voldoende om alle toegezegde pensioenen nu en in de toekomst te kunnen betalen.

In 2025 is de premie voor de basispensioenregeling 27,98% van de **pensioengrondslag**. Van de premie wordt maximaal 10,89% van de pensioengrondslag ingehouden op het salaris van de werknemer. Deze premiehoogte is tussen **sociale partners** afgesproken.

In totaal werd in 2025 € 2,29 miljard premie in rekening gebracht (2024: € 2,13 miljard). Het betreft hier de premie voor de **basisregeling** en de aanvullende regelingen.

De openstaande premies ultimo jaar zijn vanaf 2022 hoger dan daarvoor vanwege een gewijzigde factureringssystematiek. Vanaf 2022 leveren werkgevers gegevens aan via de Uniforme Pensioenaangifte (UPA) waardoor premies achteraf worden opgelegd. Tot en met 2021 werden premies vooraf in rekening gebracht. De openstaande premies eind 2025 betreffen voornamelijk geschatte premies voor de periode november en december 2025 die in 2026 zijn gefactureerd.

Wij hanteren een strikt incassobeleid, omdat werkgevers een deel van de verschuldigde premie inhouden op het salaris van de werknemer en er ook pensioenaanspraken worden opgebouwd. Wordt de premienota niet op tijd betaald, dan ontvangt de werkgever een herinnering, gevolgd door een aanmaning. Bij het uitblijven van de betaling na een aanmaning kan de vordering overgedragen worden aan de gerechtsdeurwaarder of het incassobureau. Werkzaamheden in dit kader worden door onze uitvoerder en een incassobureau uitgevoerd, waarbij wij toezien op deze uitbestede werkzaamheden.

Premies

	2025	2024	2023	2022	2021
Premiepercentages					
Premie ouderdoms- en partnerpensioen	27,98%	27,98%	27,98%	27,98%	27,59%
Premie-inleg *(Bedragen x € 1 miljoen)*					
Premie ouderdoms- en partnerpensioen	2.229	2.071	1.973	1.740	1.619
Vrijwillige verzekeringen en koopsommen	59	59	57	52	54
Premie-inleg totaal	***2.288***	***2.131***	***2.030***	***1.792***	***1.673***
Premievorderingen *(Bedragen x € 1 miljoen)*					
Te vorderen premie ultimo jaar	462	406	390	344	22
Te vorderen premie in % van de totale premie-inleg	20,2%	19,0%	19,2%	19,2%	1,3%

Wij monitorden het verloop van de premiebetalingen in 2025 nauwlettend en constateerden dat werkgevers in de sector in 2025 goed in staat waren aan hun verplichtingen te voldoen. Eind 2025 had PME van 7 werkgevers (eind 2024: 7) de premievordering overgedragen aan een deurwaarder voor een totaalbedrag van € 776 duizend (eind 2024: € 2.177 duizend). De overgedragen dossiers hebben betrekking op vorderingen uit 2024 t/m 2025 (2024: 2022 t/m 2024).

In 2025 evalueerden we ons incassobeleid. Hieruit kwamen enkele verbetermogelijkheden, welke in 2026 geëffectueerd worden.

Premiedekkingsgraad

De pensioenpremie 2025 is bestemd voor de inkoop van de pensioenaanspraken over het jaar 2025. Bij het vaststellen van de **gedempte kostendekkende premie** wordt gerekend met een verwacht rendement ter grootte van 2,09%. De daadwerkelijke inkoop van pensioenaanspraken vindt plaats op basis van de door DNB voorgeschreven **rentetermijnstructuur** (RTS). Als de premie en de kosten voor de inkoop van pensioenaanspraken gelijk aan elkaar zijn, is er een **premiedekkingsgraad** van 100%. De kosten voor de pensioenopbouw betreffen de actuarieel benodigde premie voor de opbouw van aanspraken en de risicopremies.

De feitelijke premie van de verplichte regeling bedraagt 27,98% van de pensioengrondslag voor 2025. De gedempte kostendekkende premie (ex-ante) voor 2025 bedraagt 24,73% van de pensioengrondslag (2024: 24,71%), waardoor € 265 miljoen (2024: € 248 miljoen) ten gunste van het eigen vermogen van het pensioenfonds komt. De gedempte kostendekkende premie is lager dan de benodigde kostendekkende premie, hetgeen wordt veroorzaakt door de hogere gemiddelde rente van 2,12% (primo 2025). Aangezien het premiebeleid gebaseerd is op de gedempte kostendekkende premie (ex-ante), voldoet de feitelijke premie ter dekking van pensioenopbouw aan het vastgestelde premiebeleid in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Omdat de RTS hoger is dan het verwacht rendement en de feitelijke premie hoger is dan de gedempte premie, ligt de premiedekkingsgraad voor 2025 boven de 100%. De premiedekkingsgraad 2025 wordt berekend per 31 oktober 2024 (het toetsmoment dat voorafgaande het jaar plaatsvindt) en bedraagt 109% (31 oktober 2023: 142%).

Premiedekkingsgraad

(Bedragen x € 1 miljoen)	2025 Benodigde DNB-RTS	2025 gedempte 2,09% vast	2024 Benodigde DNB-RTS	2024 gedempte 2,09% vast
Kosten pensioenopbouw	**2.084**	**2.000**	**1.818**	**1.860**
Opslag uitvoeringskosten	19	19	18	18
Solvabiliteitsopslag	377		347	
Totaal kostendekkende premie	**2.480**	**2.019**	**2.183**	**1.878***
Premie t.g.v. eigen vermogen		265		248
Feitelijke premie ter dekking van pensioenopbouw	**2.285**	**2.285**	**2.126**	**2.126**

* dit bedrag is gelijkgesteld aan de gedempte kostendekkende premie (ex-ante).

Risicohouding, haalbaarheidstoets en herstelplan

Op grond van het **huidige ftk** leggen pensioenfondsen hun risicohouding vast. Deze geeft aan in hoeverre het pensioenfonds risico's kan en wil lopen. De risicohouding van PME is zowel kwalitatief als kwantitatief beschreven. Jaarlijks beoordelen wij via de zogenoemde haalbaarheidstoets in hoeverre de doelstellingen van PME (het pensioenresultaat) realiseerbaar zijn. De vastgestelde premiekaders en de ambitie van **sociale partners** worden hierbij betrokken.

Kwalitatieve risicohouding

Wij voeren de door sociale partners overeengekomen pensioenregelingen uit. Vanuit de vastgestelde premie streven wij naar een stabiele opbouw van de pensioenaanspraken. Wij zeggen – in de huidige pensioenregeling – een nominaal pensioen toe en hebben de ambitie een waardevast pensioen uit te voeren. Om deze gecombineerde doelstelling te realiseren, beleggen wij in een zorgvuldig gekozen combinatie van veilige beleggingen en risicovolle beleggingen. Door de combinatie van het streven naar een stabiele pensioenopbouw met het behoud van koopkracht wordt beleggingsrisico gelopen. Mede als gevolg daarvan bestaat het risico op het verlagen van de pensioenen. Wij zetten het verlagen van de pensioenen alleen in als noodmaatregel.

Risicohouding en haalbaarheidstoets

	2025	2024	2023	2022	2021
Kwantitatieve risicohouding					
Ondergrens pensioenresultaat (in gemiddeld economisch scenario)	80%	80%	80%	80%	80%
Maximale spreiding pensioenresultaat in het gemiddelde en het slechtweer scenario	37,5%	37,5%	37,5%	37,5%	37,5%
Ondergrens pensioenresultaat (in slechtweer scenario)	50%	50%	50%	50%	50%
Haalbaarheidstoets					
Verwacht pensioenresultaat (in gemiddeld economisch scenario)	81,0%	80,3%	85,0%	89,7%	87,5%
Spreiding verwacht pensioenresultaat in het gemiddelde en het slechtweer scenario	26,8%	31,4%	26,4%	28,7%	29,3%
Verwachte ondergrens pensioenresultaat (in slechtweer scenario)	59,3%	55,1%	62,5%	64,0%	61,9%

Kwantitatieve risicohouding

Wij concretiseren de risicohouding in kwantitatieve zin als volgt. De ondergrens voor het pensioen-resultaat is 80% van een pensioenresultaat bij volledige pensioenopbouw en volledige toeslagverlening. In slechtweerscenario's mag het pensioenresultaat hier niet meer dan 37,5% onder liggen. Die ondergrens voor het pensioenresultaat is dan gelijk aan 50%.

Haalbaarheidstoets

Per 1 mei 2025 is de Verzamelregeling pensioenen in werking getreden. Hierin is bepaald dat pensioenfondsen in 2025, 2026 en 2027 kunnen afzien van de verplichte jaarlijkse haalbaarheidstoets, onder de voorwaarde dat het pensioenfonds voornemens is om volledig in te varen. PME gaat invaren, daarom is het uitvoeren en indienen van de haalbaarheidstoets bij DNB niet meer nodig.

Om zelf nog wel zicht te houden op de haalbaarheid besloot het bestuur in 2025 om de haalbaarheidstoets wel uit te voeren, maar niet meer in te dienen bij DNB. We voerden de jaarlijkse haalbaarheidstoets uit om te bepalen of de verwachte pensioenresultaten worden behaald in de verschillende door DNB voorgeschreven economische scenario's.

Uit de haalbaarheidstoets in 2025 blijkt dat het verwachte pensioenresultaat in het gemiddelde economische scenario over een periode van 60 jaar uitkomt op 81% (2024: 80,3%). Dit pensioenresultaat ligt boven de grens van 80%. De spreiding tussen het verwachte pensioenresultaat in het gemiddelde – en het slechtweerscenario blijft met 26,8 % (2024: 31,4%) ook binnen de grens van maximaal 37,5%.

Herstelplan

Onze **beleidsdekkingsgraad** is sinds 1 januari 2015 lager dan de **vereiste dekkingsgraad**. Op basis van de regels van het huidige ftk is daarmee sprake van een **reservetekort** en moet een **herstelplan** worden ingediend bij De Nederlandsche Bank. Zolang sprake is van een reservetekort, wordt het herstelplan jaarlijks geactualiseerd.

In januari 2025 besloot het bestuur om in 2025 het huidige ftk (financieel toetsingskader) te gebruiken in plaats van het **transitie-ftk**. Het besluit getuigt van bestendig beleid ten opzichte van 2024, voegt geen risico's toe en sluit aan bij de wensen van sociale partners over een prudente toeslagverlening ter bescherming van de dekkingsgraad tijdens de transitiefase naar de nieuwe SPR-regeling. Wel onderkende het bestuur het belang van een tijdige en heldere communicatie met de deelnemers over het bestuursbesluit, de gevolgen voor de (beperkte) verhoging van de pensioenen op 1 januari 2026 en de daaraan ten grondslag liggende afwegingen/ argumenten. Vanwege het gebruiken van het huidige fte moesten wij vóór 1 april 2025 ons geactualiseerde herstelplan indienen bij DNB. DNB keurde dit plan ongewijzigd goed op 14 mei 2025. Uit het herstelplan blijkt dat wij binnen de gestelde maximale termijn van tien jaar beschikken over de vereiste dekkingsgraad. Wij rekenen in het herstelplan met de maximale wettelijk toegestane rendements-parameters. DNB beoordeelde het herstelplan als concreet en haalbaar en stemde met het plan in. In 2025 bereikten wij de vereiste dekkingsgraad. Daarmee is de situatie van een reservetekort verdwenen.

Risicohouding in de nieuwe pensioenregeling

In de nieuwe pensioenregeling ligt er een directere relatie tussen de behaalde beleggingsrendementen en de hoogte van het pensioen. Om die reden wordt het bepalen van de risicohouding van de fondsdeelnemers belangrijker. Die risicohouding speelt een cruciale rol in het nieuwe pensioenstelsel. Via de risicohouding wordt de stem van de pensioenfondsdeelnemer vertaald naar het beleggingsbeleid én de **toedeelregels**.

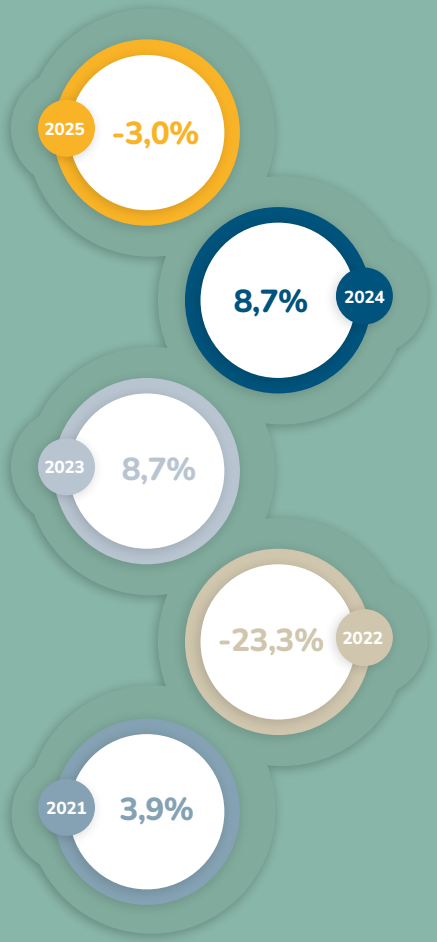
Door middel van een risicopreferentieonderzoek wordt de mate van beleggingsrisico, die pensioenfondsdeelnemers in onderscheiden deelnemersgroepen en leeftijdscohorten willen en kunnen lopen, onderzocht. De vastgestelde risicopreferentie (bestaande uit de risicotolerantie en risicodraagvlak) van de pensioenfondsdeelnemers vormt, samen met wetenschappelijke inzichten en fondsspecifieke deelnemerskenmerken, een belangrijk gegeven bij de vaststelling van de risicohouding. Mede op basis van de uitkomsten van onze risicopreferentieonderzoeken uit 2021 en 2022, stelden wij in 2024 de risicohouding voor de nieuwe pensioenregeling vast. Meer hierover is te lezen in de paragraaf '*Op weg naar een nieuwe pensioenregeling.*'

In 2025 stelde het bestuur de risicohouding definitief vast. De risicohouding zelf is niet gewijzigd ten opzichte van 2024; wel is het onderbouwingsdocument uitgebreid met extra toelichtingen naar aanleiding van vragen van DNB. DNB voerde namelijk een formele partiële beoordeling risicohouding uit, op verzoek van PME. DNB stelde hierbij één bevinding vast: PME moest beter onderbouwen dat er geen dubbeltelling plaatsvond van menselijk kapitaal bij de vertaling van risicopreferenties naar de risicohouding. We hebben hier een aanvullende analyse voor gemaakt en aan DNB gestuurd. DNB bevestigde in april 2025 dat de bevinding hiermee *volledig was gemitigeerd* en dat we daarmee voldeden aan de wettelijke eisen.

Beleggingsresultaten

Totaal rendement beleggingen PME

Beleggingsresultaat 2025

Het rendement van de beleggingsportefeuille van PME over 2025 is uitgekomen op -3,0%. De totale relatieve performance ten opzichte van de benchmark komt uit op -0,7%.

Het rendement is voornamelijk afkomstig uit de returnportefeuille die het beter deed (9,2%) dan de matchingportefeuille (-17,9%). De negatieve relatieve performance is met name toe te rekenen aan de returnportefeuille. Daar is de underperformance vooral gerealiseerd binnen de beleggingscategorie private equity. Dit wordt in de volgende paragraaf toegelicht.

Rendement 2025

	Portefeuille	Benchmark	Out- / under performance*
Rendement** ** Er is sprake van afrondingsverschillen* *** incl. rente- en valuta-afdekking*	**-3,0%**	**-2,3%**	**-0,7%**
Matchingportefeuille	**-17,9%**	**-17,8%**	**-0,1%**
- Rentegedreven matching + liquiditeiten	-33,5%	-33,8%	-0,2%
- Investment grade bedrijfsobligaties	2,6%	2,5%	0,1%
- Hypotheken	0,6%	0,6%	0,0%
- Onderhandse leningen	14,3%	14,3%	0,0%
- Overige vastrentende waarden	4,4%	4,4%	0,0%
Returnportefeuille	**9,2%**	**10,7%**	**-1,4%**
- Hoogrentende publieke en private leningen	6,3%	6,5%	- 0,2%
- Onroerend goed	5,0%	5,9%	- 0,9%
- Real assets	0,3%	0,2%	0,0%
- Aandelen	13,4%	14,0%	- 0,5%
- Private equity	6,8%	16,1%	- 9,3%

Ontwikkelingen per beleggingscategorie / toelichting op behaalde rendementen

Rentegedreven matching en liquiditeiten

Het rendement van de matchingportefeuille werd in 2025 vooral bepaald door de gestegen rente. Hierdoor daalde de waarde van de **voorziening pensioenverplichtingen**, waarmee de ontwikkeling van de matchingportefeuille in lijn was. Binnen de rentegedreven matchingportefeuille bleef het rendement op de kortlopende obligaties iets achter bij de benchmark. Dit hangt samen met de samenstelling van deze portefeuille, die voor minimaal 70% bestaat uit kortlopende Europese staatsobligaties.

Investment grade bedrijfsobligaties

De bedrijfsobligatiemarkten kenden in 2025 een sterk jaar. Dit werd vooral gedreven door aanhoudende instroom in de beleggingscategorie, ondersteund door een gunstig risicosentiment en dalende korte rentes. Daarnaast presteerde de economie beter dan verwacht en nam de impact van investeringen door overheden en de technologiesector geleidelijk toe. We realiseerden in deze categorie een geringe outperformance.

Hypotheken

Hypotheken realiseerden in 2025 een bescheiden positief rendement. De stijgende hypotheekrente leidde tot een waardedaling van bestaande leningen in de portefeuille, wat het rendement deels temperde.

Hoogrentende publieke en private leningen

High yield-obligaties kenden in 2025 een positief jaar (4,41%). Amerikaans high yield presteerde beter dan Europees high yield (in lokale valuta). In de Verenigde Staten lieten vooral CCC-obligaties sterke rendementen zien, terwijl in Europa met name het B-segment goed presteerde.

Emerging Market Debt (EMD) behaalde in 2025 een zeer goed rendement (8,87%). Dalende Amerikaanse rentes, een overwegend stabiele kredietkwaliteit en afnemende inflatie in opkomende landen, in combinatie met een zwakkere dollar, vergrootten de aantrekkelijkheid van deze markten. Door de toegenomen beleggersinteresse daalden de risico-opslagen tot historisch lage niveaus. Na drie jaar van uitstroom was er in 2025 over in hele EMD-markt weer sprake van instroom.

In 2025 is gestart met investeringen in Europese private bedrijfsleningen; deze portefeuille is nog beperkt van omvang en wordt de komende jaren verder opgebouwd.

Onroerend goed

De onroerend goed portefeuille behaalde in 2025 een positief resultaat van 5%. Binnen de Nederlandse vastgoedportefeuille waren duidelijke verschillen tussen sectoren zichtbaar. Nederlandse woningen presteerde goed met een rendement net boven de 10%. Ook over de afgelopen 10 jaar was het gemiddeld rendement op Nederlandse woningen voor ons 10% per jaar. De Nederlandse winkelportefeuille (high street en convenience) bleef daarentegen onder druk staan door afwaarderingen, wat leidde tot een underperformance van de Nederlandse portefeuille als geheel.

Ook internationaal vastgoed kende in de eerste helft van het jaar nog afwaarderingen, maar liet in de tweede helft een breder herstel zien. Daarmee lijkt de afwaarderingscyclus grotendeels achter de rug. De Europese vastgoedportefeuille realiseerde een relatieve outperformance, met name dankzij beleggingen in logistiek vastgoed.

Real assets

De infrastructuur equity-portefeuille van PME behaalde in 2025 een rendement van -0,74%. Marktomstandigheden, de opbouwfase van de portefeuille en valuta-effecten waren hier de oorzaak van. Lagere verwachte energieprijzen en hogere risicopremies drukten op waarderingen, met name in de Verenigde Staten, waar beleidsmaatregelen een rem zetten op de offshore-windmarkt. Verder bevindt een deel van de portefeuille zich nog in de opbouwfase. In deze fase drukken aanloopkosten het rendement en worden veel beleggingen nog tegen kostprijs gewaardeerd, waardoor positieve ontwikkelingen nog niet zichtbaar zijn.

De bosbouwportefeuille realiseerde in 2025 een solide rendement. De operationele prestaties waren stabiel: houtvolumes werden conform planning gerealiseerd en de kosten bleven binnen budget. De definitieve waardering van de portefeuille, gebaseerd op de gecontroleerde jaarcijfers die pas na jaareinde beschikbaar kwamen, leidt tot een rendement over 2025 van circa 9%; dit is nog niet in deze rendementscijfers verwerkt, maar wordt meegenomen in het resultaat over 2026

Aandelen

2025 was opnieuw een goed jaar voor beursgenoteerde aandelen. In het voorjaar stonden de markten tijdelijk onder druk door oplopende handelsspanningen, maar daarna werd de stijgende trend hervat. Geopolitieke spanningen zorgden gedurende het jaar incidenteel voor korte correcties. Het positieve marktsentiment werd vooral gedragen door aanhoudend hoge investeringen in kunstmatige intelligentie en de daaraan verbonden chipsector. Twijfels over de hoge waarderingen in november maakten weer snel plaats voor vertrouwen, na sterke winst- en omzetcijfers van veel technologiebedrijven. In deze sector zijn de rendementen echter ongelijk verdeeld. Het marktrendement werd in belangrijke bepaald door een relatieve kleine groep winnaars, terwijl andere technologiebedrijven duidelijk achterbleven. Deze grote verschillen in rendement tussen individuele aandelen – ook wel aangeduid als een hoge mate van dispersie – hadden, als gevolg van onze bredere risicospreiding, invloed op het totale rendement van de aandelenportefeuille.

Private equity

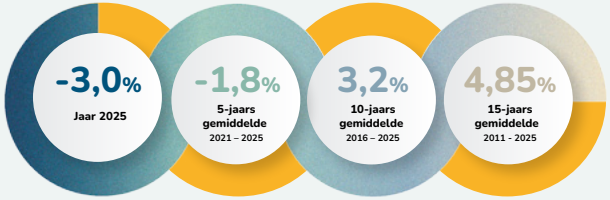
Binnen de private-equity-portefeuille wordt geïnvesteerd in niet-beursgenoteerde ondernemingen met als doel op lange termijn voldoende overrendement

te behalen ten opzichte van beursgenoteerde aandelen. De doelstelling is op jaarbasis minimaal 2 procentpunt meer rendement te realiseren dan de wereldwijde aandelenindex (MSCI World). Op jaarbasis bleef het rendement van private equity de afgelopen jaren achter bij dat van beursgenoteerde aandelen. Dit hangt samen met de uitzonderlijk sterke en geconcentreerde koersstijgingen op de aandelenmarkten sinds 2023, die vooral werden gedreven door een beperkt aantal grote technologiebedrijven (de zogenoemde Magnificent 7). Deze concentratie wijkt sterk af van de breed gespreide private-equity-portefeuille.

Daarnaast spelen verschillen in waarderingsmethodiek een rol. Waar beursgenoteerde aandelen continu worden verhandeld en gewaardeerd, vinden waarderingen binnen private equity minder frequent plaats, doorgaans per kwartaal. Deze waarderingen volgen de ontwikkelingen op publieke markten met vertraging en worden veelal conservatief vastgesteld, waardoor waardestijgingen vaak pas bij verkoop zichtbaar worden. Tot slot bleef de fusie- en overnamemarkt de afgelopen jaren relatief zwak. Door het beperkte aantal transacties vonden minder gerealiseerde waarderingen plaats, wat het gerapporteerde rendement drukte. Oplopende rentes, marktvolatiliteit, handelsbeperkingen en geopolitieke spanningen zorgden hierbij voor terughoudendheid. Over een langere periode bezien voldoet de private-equity-portefeuille nog steeds aan de doelstelling voor de lange termijn, mede vanwege de hoge rendementen in de begin jaren twintig.

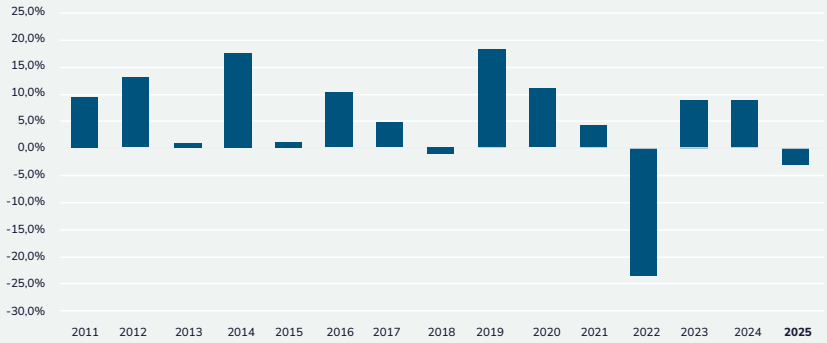

Lange termijn beleggingsresultaten PME

Over de afgelopen jaren was het beleggingsresultaat als volgt:

Rendementen PME 2011 - 2025

Lange termijn resultaten versus doelstelling

Het doel van de beleggingsportefeuille, sinds 2015, is om gemiddeld ten minste een extra rendement van 1,5% per jaar te behalen boven op de waardeverandering van de toekomstige pensioenverplichtingen. Dit is onderbouwd met een **ALM**-studie. Dit betekent dat het gemiddelde rendement op de beleggingen op lange termijn ten minste 1,5% per jaar hoger moet zijn dan het 'rendement' op de pensioenverplichtingen. In het jaarverslag 2024 rapporteerden we voor het eerst over de financiële resultaten ten opzichte van deze doelstelling van onze portefeuille. Deze doelstelling is ruimschoots gerealiseerd: de afgelopen 15 jaar bedroeg het gemiddelde rendement op de portefeuille 4,85%, tegen 1,84% voor de verplichtingen. Daarmee behaalden we een overrendement van 1,49% op de eigen doelstelling van 3,35%.

Lange termijn resultaten versus doelstelling

	Rendement portefeuille	Rendement verplichtingen	Rendement verplichtingen + 1,5%	Over-/ onder rendement t.o.v. doelstelling
Jaar 2025	-3,0%	-14,41%	-12,91%	9,92%
5-jaars gemiddelde 2021 – 2025	-1,8%	-10,34%	-8,81%	7,01%
10-jaars gemiddelde 2016 – 2025	3,2%	-1,53%	-0,01%	3,21%
15-jaars gemiddelde 2011 – 2025	4,85%	1,84%	3,35%	1,49%

Z-score

De z-score voor pensioenfondsen is een jaarlijkse maatstaf die het beleggingsrendement van een fonds vergelijkt met een vooraf vastgestelde norm (de normportefeuille) om te bepalen of de prestaties voldoende zijn.

De maatstaf voor de performancetoets, gebaseerd op de z-scores van de afgelopen vijf jaar, is 0 of hoger. Een negatieve score van de performancetoets is een vrijstellingsgrond voor werkgevers bij een verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds.

De z-score van PME in 2025 bedraagt -0,20. De score voor de performancetoets in 2025 is 1,14, de score komt ruim boven de minimumscore van 0 uit.

Z-score

	2025	2024	2023	2022	2021
Feitelijk rendement	-3,0%	8,7%	8,7%	-23,3%	3,9%
Normrendement*	-2,5%	10,0%	10,2%	-24,1%	4,4%
Z-score	-0,20	-0,76	-0,81	0,57	0,87
Performancetoets	1,14	1,40	1,88	2,39	2,20

* Het normrendement ten behoeve van de z-score wijkt af van het benchmarkrendement, omdat hier voor enkele categorieën andere benchmarks gelden.

Ook hier merken we op dat de negatieve z-scores in de laatste drie jaar vooral worden veroorzaakt door de methode van het meten van de over- of underperformance van private equity. Namelijk het vergelijken van de performance van private equity met een aandelenindex plus opslag (zie toelichting in voorgaande paragraaf Ontwikkelingen per beleggingscategorie).

Stand van zaken performancetoets onder nieuwe regeling

Met de komst van het nieuwe pensioenstelsel, is ook wijziging van de performancetoets voorzien. De herziene concept-regeling is eind 2025 door de minister van SZW ter internetconsultatie openbaar gemaakt. En eind maart 2026 vastgesteld. De z-score wordt vervangen door een t-score. De nieuwe t-score zien wij als een verbetering ten opzichte van de huidige z-score. Zo wordt meer rekening gehouden met verschillen in **risicohouding** en beleggingsbeleid bij pensioenfondsen en het feitelijk rendement voor alternatieve beleggingen dient hierin als normrendement (in plaats van een fictief benchmarkrendement). De herziene regeling treedt in 2028 in werking, waarbij de minister een evaluatie na 2 jaar voorziet.

Toch zijn er ook zorgen over de nieuwe toets. De Pensioenfederatie bracht namens de pensioensector al enkele technische aandachtspunten naar voren die de regeling onnodig scherp en verwarrend maken. Zij voorzien verder dat de nieuwe toets in de praktijk strenger uitpakt dan de huidige toets, hoewel dat niet de intentie van de nieuwe regeling is. De Pensioenfederatie pleitte voor een tweejarige testperiode en een evaluatie daarna. Naar aanleiding van de internetconsultatie heeft PME, samen met pensioenfonds PMT, ook een reactie gestuurd aan de minister. Wij vinden een praktijktest van 5 jaar cruciaal om te weten hoe de nieuwe t-scores in de performancetoets uitvallen. Wij vinden dat een te sterke focus op korte termijnrendementen in het algemeen haaks staat op de rol van het pensioenfonds als lange termijnbelegger.

CO_2-voetafdruk PME

CO_2 reductie t.o.v. basisjaar 2019

(voor aandelen en bedrijfsobligaties)

Aandelen	Bedrijfsobligaties
-76,5%	-49,5%

CO_2 reductie t.o.v. basisjaar 2020

(voor vastgoed)

Vastgoed
-26,1%

Doelstelling en rapportage

Sinds 2015 meten we de CO_2-voetafdruk (CO_2-uitstoot) van onze aandelenportefeuille, sinds 2021 wordt ook de CO_2-voetafdruk van de bedrijfsobligatieportefeuille gemeten. In ons Klimaatplan staan onze reductiedoelstellingen. We hanteren hierbij het basisjaar 2019 voor de berekening van de CO_2-voetafdruk. Onze doel voor 2030 is dat we dan de absolute uitstoot van zowel de aandelen- als bedrijfsobligatie-beleggingen met 50% hebben gereduceerd ten opzichte van 2019.

Sinds 2023 rapporteren we ook over de CO_2-voetafdruk van de vastgoedportefeuille. In onze vastgoedportefeuille willen wij in 2030 de CO_2-uitstoot per m² met 62% omlaag hebben gebracht ten opzichte van 2020. Sinds 2023 rapporteren we over de acties die in de infrastructuur en private equity portefeuilles genomen worden om klimaatverandering tegen te gaan. Vanaf 2024 doen we dat ook voor staatobligaties, hypotheken en bosbouw.

In dit hoofdstuk rapporteren we over de CO_2-voetafdruk van de verschillende beleggingscategorieën uit ons huidige Klimaatplan. In de TCFD-rapportage (bijlage 3) rapporteren we in meer detail over de uitstoot. In bijlage 4 geven we meer informatie over de onderliggende methodiek van het meten van de CO_2-voetafdruk.

Beursgenoteerde aandelen

Wij verwachten via de beleggingen in aandelen een belangrijke indirecte bijdrage te leveren aan de wereldwijd benodigde reductie van de CO_2-uitstoot. We kunnen namelijk:

- als aandeelhouder stemmen voor een klimaatvriendelijk beleid;
- als aandeelhouder in dialoog met ondernemingen aandringen op CO_2-reductie;
- niet investeren in bedrijven die onvoldoende bijdragen aan het beperken van klimaatverandering;
- de energietransitie stimuleren door juist wel te investeren in bedrijven die een positieve bijdrage leveren.

Voor de berekening is in de aandelenportefeuille gebruik gemaakt van de uitstootgegevens van bedrijven zoals deze in de portefeuille zaten op 31 december 2025. Hierbij wordt gekeken naar de werkelijke uitstoot van fiscaal jaar 2024 aan de hand van de meest recent beschikbare rapportage.

Voor de beursgenoteerde aandelenportefeuille hebben we ons ten doel gesteld dat onze beleggingen in 2030 50% (absoluut gemeten) minder CO_2 uitstoten dan in 2019. De volgende tabel laat zien dat de uitstoot van de aandelenportefeuille per eind 2025 308.242 tCO_2e was. De uitstoot van de aandelenportefeuille was eind 2025 10,2% lager dan eind 2024. Ten opzichte van 2019 is de uitstoot met 76,5% gedaald.

CO_2e reductie aandelenportefeuille

	31-12 2025	31-12 2024	31-12 2023	31-12 2022	31-12 2021	31-12 2020	31-12 2019
Waarde aandelen *(x € 1 miljoen)*	16.795	18.133	14.009	12.409	21.461	19.782	19.074
CO_2e-uitstoot *(in ton)*	308.242	343.380	447.226	488.313	739.354	1.056.962	1.309.412
Verandering CO_2e-uitstoot in % t.o.v. vorige meting	-10,2%	-23,2%	-8,4%	-34,0%	-30,0%	-19,3%	-
Verandering CO_2e-uitstoot in % t.o.v. basisjaar 2019	-76,5%	-73,8%	-65,8%	-62,7%	-43,5%	-19,3%	-
Nog benodigde reductie voor 2030	-	-	-	-	-11,4%	-38,1%	-50%

Uitstoot van de aandelenportefeuille (o.b.v. EVIC)[1]

Bedrijfsobligaties

Via onze beleggingen in bedrijfsobligaties kunnen we invloed uitoefenen op de CO_2-uitstoot. Dat doen we door:

- bedrijven te financieren die een positieve bijdrage leveren aan het beperken van klimaatverandering;
- niet te beleggen in bedrijven die onvoldoende bijdragen aan het beperken van klimaatverandering.

Binnen de bedrijfsobligatieportefeuilles werken we met beheerders die klimaataspecten meewegen in hun beleggingsbeslissingen. Zij worden mede op basis van de kwaliteit van hun ESG-beleid geselecteerd en beoordeeld.

Voor de berekening is in de bedrijfsobligatie-portefeuille gebruik gemaakt van de uitstootgegevens van bedrijven zoals deze in de portefeuille zaten op 31 december 2025. Hierbij wordt gekeken naar de werkelijke uitstoot van fiscaal jaar 2024 aan de hand van de meest recent beschikbare rapportage.

Voor de bedrijfsobligatieportefeuille hebben we ook het doel gesteld dat onze beleggingen in 2030 50% minder CO_2 uitstoten dan in 2019. De volgende tabel laat zien dat de uitstoot van de bedrijfsobligatie-portefeuille per eind 2025 537.987 tCO_2e was. De uitstoot van de bedrijfsobligatieportefeuille was eind 2025 8,8% hoger dan eind 2024. Ten opzichte van 2019 is de uitstoot met 49,5% gedaald.

CO_2e reductie bedrijfsobligaties

	31-12 2025	31-12 2024	31-12 2023	31-12 2022	31-12 2021	31-12 2020	31-12 2019
Waarde *(x € 1 miljoen)*	11.853	11.456	10.703	9.835	13.010	11.507	9.641
CO_2e-uitstoot *(in ton)*	537.987	494.566	623.847	723.865	1.272.659	1.449.092	1.065.657
Vermindering CO_2e-uitstoot in % t.o.v. vorige meting	8,8%	-20,7%	-13,8%	-43,1%	-12,2%	+36,0%	-
Vermindering CO_2e-uitstoot in % t.o.v. basisjaar 2019	-49,5%	-53,6%	-41,5%	-32,1%	+19,4%	+36,0%	-
Nog benodigde reductie voor 2030	-1,0%	-	-14,6%	-26,4%	-58,1%	-63,2%	-50%

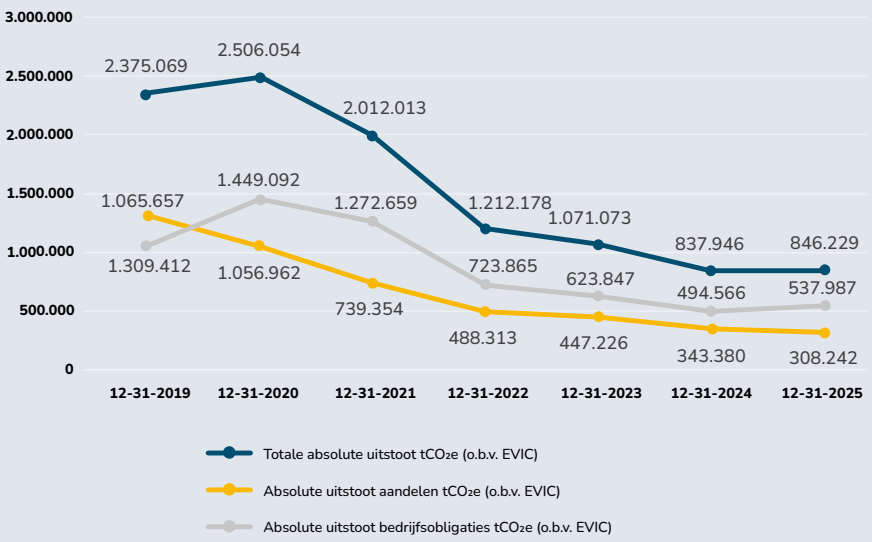
Uitstoot van de bedrijfsobligatieportefeuille (o.b.v. EVIC)[1]

[1] EVIC staat voor enterprise value including cash (zie bijlage 4 voor meer toelichting)

Aandelen en bedrijfsobligaties

Voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles kunnen we de voortgang op deze doelstellingen aggregeren. De grafiek laat zien dat de absolute CO_2-uitstoot van de aandelen- en obligatieportefeuille eind 2025 64,4% lager dan eind 2019. Dit is meer dan de reductiedoelstelling van 50%. De absolute uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille is 1,0% hoger dan vorig jaar. Het percentage van de beleggingen waarvoor we deze data hebben is 99,9% voor de aandelen en 92,9% voor de bedrijfsobligaties.

Absolute CO_2-uitstoot

Vastgoed

PME heeft vastgoedbeleggingen in binnen- en buitenland. We willen via de vastgoed-beleggingen bijdragen aan een reductie van de CO_2-uitstoot. Dat doen we door:

- bestaand vastgoed te renoveren en
- bij investeringen in nieuwbouw rekening te houden met energie efficiëntie.

In eigen land sturen we op een jaarlijkse verbetering van energielabels, bijvoorbeeld door in te zetten op duurzame renovatie (bijvoorbeeld isolatie) en zo veel mogelijk op energieneutrale nieuwbouw. Voor ons internationale vastgoed sturen we vooral op de aanstelling van de meest geschikte vastgoedmanagers.

Wij hebben een CO_2-reductiedoelstelling geformuleerd om de uitstoot per m² met 40% omlaag te brengen ten opzichte van 2020 CRREM[2]-paden. In 2023 zijn de CRREM-paden aangescherpt. Hierdoor is de initieel benodigde reductie versus 2020 niveaus niet meer 40% maar circa 62%. De tabel toont onze huidige inschatting van de uitstoot van ons vastgoed vanaf 2021 (het eerste jaar waarin de carbon footprint voldoende gemeten kon worden), op basis van de data van GRESB[3].

CO_{2e} reductie vastgoed

	31-12-2024	31-12-2023	31-12-2022[4]	31-12-2021
Waarde *(x € 1 miljoen)*	3.650	3.276	3.111	2.469
tCO_{2e}-uitstoot (o.b.v. GAV)	18.522	16.400	18.661	18.182
Uitstoot per m²	18,0	18,5	21,6	24,4
$kgCO_{2e}$ per 100EUR invested	0,51	0,50	0,60	0,75
Datadekking	90,7%	86,7%	90,8%	91,1%
Verandering CO_{2e}-uitstoot per m² in % t.o.v. voorgaand jaar	-2,6%	-14,3%	-11,4%	-
Verandering CO_{2e}-uitstoot per m² in % t.o.v. basisjaar 2020	-26,1%	-24,2%	-11,4%	
Nog benodigde reductie voor 2030	-35,9%	-37,8%[5]	-28,6%	-40%

De CO_2-uitstoot per m² is op basis van deze data tussen 2021 en 2024 met 26,1% afgenomen. Ten opzichte van het voorgaand jaar is de CO_2-uitstoot per m² met 2,6% afgenomen. Dit is met name het gevolg van verbeteringen in de Nederlandse woningportefeuille door een combinatie van verduurzamings-maatregelen, verbeterd huurdersgedrag en een schonere Nederlandse energiemix. De Nederlandse

2 CRREM staat voor Carbon Risk Real Estate Monitor.
3 GRESB (Global Real Estate Sustinability Benchmark) is een onafhankelijke benchmark die vastgoedfondsen en -portefeuilles wereldwijd beoordeelt en vergelijkt op hun duurzaamheidsprestaties.
4 In het jaarverslag 2023 is ten onrechte een totale waarde voor vastgoed gerapporteerd (per 31-12-2022) van 3.322, dit was 3.111. Daarnaast is de $kgCO_{2e}$/100 EUR invested gecorrigeerd; hier stond 0,7, maar dit had 0,6 moeten zijn. De correcties zijn verwerkt in de huidige tabel.
5 In 2023 zijn de CRREM paden aangescherpt. Hierdoor is de initieel benodigde reductie versus 2020 niveaus niet meer 40% maar circa 62%

woningportefeuille had een gemiddelde CO_2e-intensiteit van 19,1 $kgCO_2e/m^2$ (5,8% lager dan de uitstoot over 2024). Vanwege de aanscherping van de CRREM paden in 2023 is eind 2024 nog een reductie nodig van bijna 35,9% voor het 2030 CRREM-niveau. Uitstootgegevens over 2024 worden met een vertraging gerapporteerd, dit betekent dat de voetafdruk van de portefeuille van ultimo 2024 is gepubliceerd. Uitstootgegevens over 2025 worden pas in september 2026 verwacht en zijn daarom niet opgenomen in dit jaarverslag.

Wij sturen ook op een jaarlijkse verbetering van energielabels binnen ons Nederlandse vastgoed. Dit om een breder beeld te krijgen van en grip te krijgen op de energie-efficiëntie van ons vastgoed. In ons jaarverslag tonen we daarom ook de voortgang op basis van de energielabels.

Verdeling vastgoed o.b.v. energie labels

	2025	2024	2023	2022	2021
A++++	3,25%	2,48%	2,13%	1,68%	2,04%
A+++	15,43%	5,76%	11,79%	4,05%	0,00%
A++	15,23%	14,52%	7,83%	5,07%	0,00%
A+	23,90%	17,67%	15,50%	15,43%	6,84%
A	30,36%	38,30%	32,90%	28,03%	40,26%
B	4,00%	7,08%	9,82%	14,14%	18,07%
C	7,62%	12,94%	16,34%	24,91%	27,02%
D	0,00%	0,63%	1,79%	2,15%	1,60%
E	0,00%	0,00%	0,00%	0,32%	0,00%
F	0,00%	0,00%	0,00%	3,44%	4,16%
G	0,00%	0,00%	1,79%	0,71%	0,00%
Geen label	0,21%	0,61%	0,11%	0,00%	0,00%
Totaal waarde vastgoed *(miljoen EUR)*	2.192	1.860	1.839	1.865	1.396
A++++ t/m A	88,17%	78,74%	70,15%	54,27%	49,14%
A++++ t/m C	99,79%	98,76%	96,31%	93,32%	94,23%

Infrastructuur

Met de beleggingen in infrastructuur kunnen we een belangrijke bijdrage leveren aan de energietransitie. Dat doen we vooral door infrastructuur te financieren die nodig is voor hernieuwbare energie. In 2021 hebben we de beleggingen in primaire olie- en gasproducenten verkocht. Dat leverde € 1,2 miljard op.

Onze ambitie was om dit bedrag in 2025 volledig te hebben herbelegd in beleggingen met een positieve impact op de energietransitie. We investeren daarbij in infrastructuuraandelen en -leningen. Bijvoorbeeld in wind-, zon- en waterkracht. Uiterlijk 2040 willen we alle infrastructuurbeleggingen in lijn hebben gebracht met het 1,5 graden pad van het Parijs Akkoord.

Eind 2024 was de volledige € 1,2 miljard reeds gecommitteerd aan hernieuwbare energieprojecten in infrastructuuraandelen en -leningen. Hiervan is eind 2025 in totaal € 1.298 miljoen daadwerkelijk belegd. Hoewel we onze herbeleggingsdoelstelling hebben bereikt, is dit slechts een tussenstap gezien de maatschappelijke transities die voor ons liggen. We blijven ons inzetten voor impactbeleggingen gericht op de energietransitie als onderdeel van ons bredere impactbeleid.

In 2025 hebben onze infrastructuurmanagers hun SFDR-rapportage uitgebreid. Zij beschrijven nu expliciet hoe zij duurzaamheidsrisico's meenemen in beleggingsbeslissingen en in hun adviesproces. Dit verbetert ons inzicht in het proces en de governance rond duurzaamheidsrisico's. Het levert nog geen volledig vergelijkbare CO_2-dataset op portefeuilleniveau op. We zien nog verschillen tussen managers in de afbakening van scope 1, 2 en 3, in emissiefactoren en in het gebruik van schattingen. Daardoor kunnen we de cijfers nog beperkt vergelijken en optellen. In 2025 hebben we eisen en definities geïnventariseerd per manager. We hebben ook een eerste set minimale datavelden opgesteld als basis voor een gestandaardiseerd format. In 2026 werken we dit format uit en testen we het met onze managers, zodat we daarna consistenter kunnen rapporteren.

Private equity

Via beleggingen in private equity (directe beleggingen in een bedrijf buiten de beurs om) kunnen we ook invloed uitoefenen op de CO_2-uitstoot. Vooral door te investeren in bedrijven die zich inzetten om klimaatverandering tegen te gaan. En door beheerders van private equity te beoordelen op de wijze waarop zij duurzaamheidscriteria integreren in hun beleggingsproces. Uiterlijk in 2040 moeten al onze beleggingen in private equity in lijn zijn met het 1,5% pad uit het Parijs-akkoord.

Ondanks dat in 2025 binnen de private equity beleggingen stappen zijn gemaakt op het vlak van de rapportage over de CO_2-uitstoot en de status van alignment met een 1,5% pad, vinden we de datakwaliteit en -volledigheid vooralsnog onvoldoende om een goede inschatting te maken van de mate waarin onze private equity beleggingen in lijn zijn met het 1,5% pad. Via het ESG Data Convergence Initiative wordt gestreefd naar meer uniformiteit in data en rapportages bij private equity managers. Verder monitoren we periodiek de ESG-performance van de private equity fondsbeheerders en gaan we met ze in gesprek wanneer deze performance te laag is. Klimaat maakt een belangrijk onderdeel uit van deze monitoring.

Staatsobligaties

Ook met onze beleggingen in staatsobligaties willen we bijdragen aan het beperken van klimaatverandering. Want het is cruciaal dat juist overheden hun verantwoordelijkheid nemen. Dat betekent: beleid voeren dat ernaar streeft dat de wereld met niet meer dan 1,5 graad opwarmt. Tegelijkertijd is onze invloed op het behalen van deze doelstelling beperkt. Financiële instellingen hebben
maar een kleine rol binnen de vaak complexe besluitvorming binnen een land. Daarom spreken we bij deze beleggingscategorie van een ambitie in plaats van een doelstelling.

In 2024 stelden we de ambitie vast dat uiterlijk in 2040 alle landen waarin we investeren via staats- obligaties en obligaties van staatsbedrijven op koers liggen om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graad. Wij startten in 2025 met een engagementprogramma gericht op de energietransitie. Het engagementprogramma met overheden wordt uitgevoerd door de aangestelde staatsobligatiemanagers. Er vonden in 2025 gesprekken plaats met Hongarije en Zuid-Afrika.

Wij meten sinds 2022 ook de uitstoot van staatsobligaties. Wij kijken daarbij naar de uitstoot versus het bruto binnenlands product. Uitstootgegevens zijn beschikbaar met vertraging, daarom gebruiken we uitstootgegevens van een jaar eerder met de laatst bekende portefeuille waarderingen. De stijging ten opzichte van 2024 wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in 2024 lagere databeschikbaarheid was. Bepaalde data was nog niet beschikbaar op het moment van rapporteren, deze vertraging in beschikbaarheid is er nu uit. Uitstootgegevens over 2025 worden pas later in 2026 verwacht, daarom gebruiken we uitstootgegevens van een jaar eerder, met de portefeuillestanden van 31 december 2025.

Hypotheken

PME belegt in hypotheken en ook via deze categorie willen we een bijdrage leveren aan het beperken van klimaatverandering. Dit doen we door woningeigenaren te stimuleren hun huis te verduurzamen. Onze invloed op woningeigenaren is beperkt. We kunnen mensen nu eenmaal niet dwingen hun huis te isoleren of zonnepanelen op het dak te leggen. Daarom spreken we bij deze beleggingscategorie ook van een ambitie in plaats van een doelstelling.

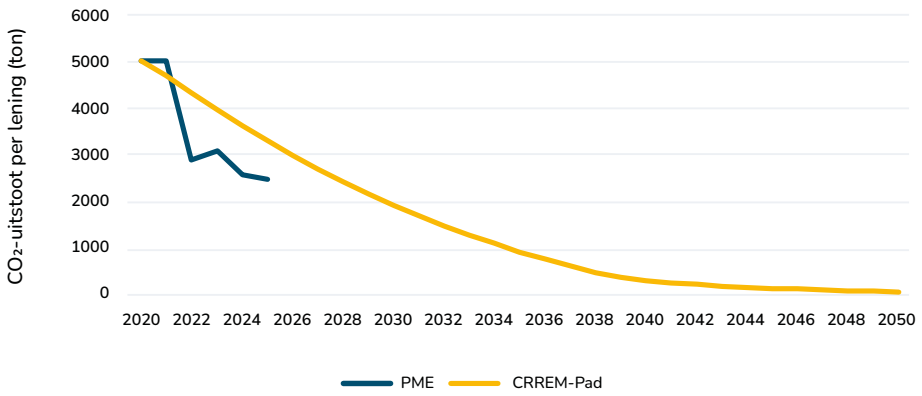
CO_{2e} reductie staatsobligaties

	2025	2024	2023	2022
BKG-intensiteit ((tCO_{2e}/€ mln GDP)[6]	70,83	18,42	77,08	100,10

Het is onze ambitie dat de woningen in onze hypothekenportefeuille een uitstoot hebben die past bij een opwarming van de aarde van maximaal 1,5 graad. Om dat te meten gebruiken we de methodiek die ontwikkeld is door CRREM[7]. In onderstaand figuur is de uitstootintensiteit van de portefeuille vergeleken met het CRREM-pad dat gebruikt wordt om de decarbonisatie van vastgoedobjecten in kaart te brengen. Het jaar 2020 geldt als basisjaar, in lijn met de vastgoedportefeuille. Te zien is dat de uitstootintensiteit van de woningen in de hypothekenportefeuille daalt. De belangrijkste oorzaak is waarschijnlijk de stijging van de energieprijzen, waardoor consumenten bewuster met hun verbruik omgingen. Daarnaast heeft de verduurzaming van de woningen een rol gespeeld, evenals andere factoren zoals de strengheid van de winter. De forse daling in 2022 ten opzichte van 2021 wordt grotendeels veroorzaakt door de wijziging van het rekenmodel bij één van onze hypotheekmanagers. De uitstootintensiteit van 2020 en 2021 kan helaas niet herberekend worden.

[6] Staten waarvoor geen data beschikbaar is worden meegenomen alsof deze geen BKG-emissies hebben. Tevens is de databeschikbaarheid erg laag en is veel data nog niet beschikbaar op het moment van schrijven. Dit zorgt voor sterke schommelingen in waarnemingen.

[7] Het door de Europese Unie gefinancierde onderzoeksproject Carbon Risk Real Estate Monitor.

Daarnaast maken we het woningeigenaren makkelijker om hun huis te verduurzamen met een bouwdepot. Ze kunnen hiervoor tot € 9.000 (en tot 106 procent van de waarde van hun huis) lenen zónder aanvullende inkomenseisen. Bij bestaande klanten is tussenkomst van een adviseur of notaris niet nodig voor deze stap. Houtbouw kan helpen om de doelstellingen van het Parijs-akkoord te behalen. Onze grootste beheerder verstrekt hypotheken voor houtbouw.

	2025	2024	2023
% van de woningen in onze hypothekenportefeuille met energielabel C of beter	67,5%	66,8%	66,0%
Aangevraagde bouwdepots voor verduurzaming huis:			
Nieuwe hypotheken met minimaal 1 energiebesparende maatregel	17,9%	27,0%	24,1%
Verhogingen van hypotheken met minimaal 1 energiebesparende maatregel	28,4%	33,9%	23,3%

Bosbouw

Wij beleggen in productiebossen. Dit zijn bossen die aangeplant en beheerd worden voor de productie van hout en houtproducten. Bomen zijn belangrijk bij het tegengaan van klimaatverandering. Ze nemen immers CO_2 op uit de lucht. De CO_2 wordt opgeslagen in de stam, de takken, de bladeren en de wortels van de bomen.

Via bosbouw dragen we dus bij aan het beperken van klimaatverandering. We streven ernaar om met bosbouw zoveel mogelijk CO_2 uit de lucht te halen. Ook streven we ernaar dat CO_2 op deze manier voor langere tijd blijft opgeslagen. Maar we hebben daar slechts beperkt invloed op. Om die reden kiezen we voor een ambitie en geen doelstelling.

We willen dat de totale hoeveelheid CO_2 die is opgeslagen in bossen waarin we beleggen toeneemt. Daarvoor kijken we naar de hoeveelheid opgeslagen CO_2 per hectare op locaties waar bomen staan die geschikt zijn voor de verkoop. Daarnaast willen we dat de hoeveelheid CO_2 die vrijkomt bij het planten, beheren en oogsten van deze bossen afneemt.

	2025	2024	2023	2022
Opgeslagen CO_2 (zowel boven als onder de grond)	21,400,000 tCO_2	21.000.000 tCO_2	21.000.000 tCO_2	21.200.000 tCO_2
Lange termijn opslag van CO_2 in gedurende afgelopen jaar gekapt hout	205.600 tCO_2	221.100 tCO_2	261.500 tCO_2	239.800 tCO_2
Hoeveelheid hernieuwbare energie door gebruik van hout als energiebron	61.800 MWh	69.200 MWh	74.500 MWh	80.700 MWh
Operationele CO_2-uitstoot voor het beheer van de bossen (Scope 1, 2 & 3)	16.936 tCO_2	22.229 tCO_2	14.631 tCO_2	16.151 tCO_2

Kosten

Wij zijn transparant over de kosten die wij maken. In het jaarverslag leggen wij hierover uitgebreid verantwoording af. Dit doen wij op basis van artikel 45a Pensioenwet en artikel 10a Besluit uitvoering Pensioenwet, de aanbevelingen uitvoeringskosten en het servicedocument beloningen van de Pensioenfederatie. We maken hierbij onderscheid tussen de kosten voor pensioenbeheer, vermogensbeheer (inclusief en exclusief transactiekosten).

De kosten met betrekking tot de besturing van het fonds (waaronder de vergoedingen van alle bestuurlijke organen van PME) worden, zoals hierna ook toegelicht voor de helft aan pensioenbeheer en voor de helft aan vermogensbeheer toegerekend.

De totale uitvoeringskosten van PME stijgen van € 265 miljoen (2024) naar € 308 miljoen (2025).

De stijging wordt veroorzaakt door zowel de stijging van de kosten voor pensioenbeheer als voor vermogensbeheer in 2025. De transactiekosten daarentegen daalden in 2025 ten opzichte van het voorgaande jaar. In dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling van de kosten verder toegelicht.

De absolute kosten en de kostenratio per deelnemer voor pensioenbeheer zijn in 2025 ten opzichte van 2024 gestegen. In de paragraaf Kosten pensioenbeheer wordt deze stijging van de kosten toegelicht.

Totale kostenratio

	2025 ***x € 1 miljoen***	**% van gemiddeld belegd vermogen**	**2024** ***x € 1 miljoen***	**% van gemiddeld belegd vermogen**
Gemiddeld belegd vermogen	59.001		56.461	
Kosten pensioenbeheer (1)	64	0,11%	41	0,07%
Vermogensbeheerkosten (excl. transactiekosten) (2)	220	0,37%	182	0,32%
Totale kosten (exclusief transactiekosten) (1+2) (% = Totale kostenratio)	**284**	**0,48%**	**223**	**0,39%**
Transactiekosten	24	0,04%	42	0,07%
Totale kosten (inclusief transactiekosten)	**308**	**0,52%**	**265**	**0,47%**

Ratio's pensioenbeheer en vermogensbeheer

	2025	**2024**
Aantal deelnemers (actieven en pensioengerechtigden)	358.827	353.254
Kosten pensioenbeheer per deelnemer	**€ 178**	**€ 115**
Rendement beleggingen vóór vermogensbeheerkosten	-2,6%	9,1%
Rendement beleggingen na vermogensbeheerkosten	**-3,0%**	**8,7%**

Kosten pensioenbeheer

De kosten van het pensioenbeheer bestaan uit:

- de kosten van de pensioenuitvoering, welke is uitbesteed aan (met name) TKP (werkgevers- en deelnemersadministratie, klantbediening, financieel en gegevensbeheer), inclusief de btw-lasten over de uitbestede diensten;
- 50% van de algemene kosten voor het besturen van het pensioenfonds (bestuur, commissies, verantwoordingsorgaan, bestuursbureau, externe controle, adviseurs, toezichthouders, etc.);
- Incidentele project- en/of eenmalige kosten.

De kostenratio voor pensioenbeheer per deelnemer is in 2025 gestegen van € 115 (in 2024) naar € 178. Deze sterke stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de incidentele kosten in verband met de overgang naar de nieuwe pensioenregeling.

Kostenratio pensioenbeheer

	Kosten x € 1 miljoen		Kosten per deelnemer* x € 1	
	2025	**2024**	**2025**	**2024**
			#358.827	#353.254
Regulier				
Pensioenuitvoering	28	26	78	72
Besturing pensioenfonds	13	11	36	32
Totale reguliere kosten pensioenbeheer	41	37	114	104
Incidenteel				
Project overgang nieuw pensioenregeling	23	4	64	11
Totale incidentele kosten	23	4	64	11
Totale kosten pensioenbeheer	**64**	**41**	**178**	**115**

De reguliere kosten pensioenbeheer zijn in 2025 gestegen naar € 41 miljoen (2024: € 37 miljoen). De kosten van zowel de pensioenuitvoering als de besturing van het pensioenfonds, die in de reguliere kosten zijn opgenomen, zijn gestegen naar € 28 miljoen (2024: 26 miljoen) respectievelijk € 13 miljoen (2024: € 11 miljoen). De kosten van de pensioenuitvoering door TKP zijn met € 3 miljoen gestegen. De stijging van de besturing van het fonds wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door hogere advieskosten, hogere personeels- en kantoorkosten en hogere toezichtskosten. Een belangrijk deel van deze stijgingen is een gevolg van indexatie van tarieven. PME zet eigen pensioenconsulenten in om de goede verbinding met de deelnemers en aangesloten werkgevers te onderhouden. De kosten die hieraan zijn verbonden worden binnen de kosten van de besturing pensioenfonds verantwoord.

Incidentele kosten

De kosten voor de voorbereiding op de overgang naar de nieuwe pensioenregeling worden vanaf 2022 inzichtelijk gemaakt onder de incidentele kosten. In 2025 zijn de kosten, die hieraan verbonden zijn, gestegen van € 4 miljoen in 2024 naar € 23 miljoen in 2025. Deze kosten betreffen de kosten voor externe ondersteuning, onderzoeks- en interne controle- en auditkosten, de kosten die TKP specifiek voor de voorbereiding van de implementatie van de nieuwe pensioenregeling maakt, alsmede de kosten die we in 2025 nog extra maakten voor een terugvalscenario. De kosten die verbonden zijn aan de eigen medewerkers alsmede aan de communicatie die samenhangt met de overgang naar de nieuwe pensioenregeling, veelal onderdeel van de algemene communicatie, zijn onderdeel van de reguliere kosten pensioenbeheer.

Het aandeel van de incidentele kosten op de kostenratio voor pensioenbeheer per deelnemer bedraagt in 2025 € 64 (2024: € 11). Het aandeel van de incidentele kosten op de totale kostenratio van het fonds is in 2025 0,04% (2024: 0,01%).

Financiering van de pensioenbeheerkosten

De jaarlijkse pensioenbeheerkosten worden gefinancierd uit:

- een directe kostenopslag in de premie (van actieve deelnemers) en
- een jaarlijkse vrijval uit de collectieve kostenvoorziening voor toekomstige kosten vanwege de uitgekeerde pensioenen.

In de premie van 2025 is een opslag opgenomen voor jaarlijkse uitvoeringskosten (incl. btw) van 0,23% van de **pensioengrondslag**. Voor de **excedentregeling** is deze opslag 0,30%. Ook voor de andere aanvullende regelingen wordt een kostenopslag in rekening gebracht bij de premie.

Financiering en resultaat op pensioenbeheerkosten

	2025	2024
Inkomsten uit kostenopslag in de premie	18	17
Vrijval uit collectieve kostenvoorziening	28	27
Totaal	46	44
Pensioenbeheerkosten	64	41
Resultaat op kosten	**- 18**	**3**

De collectieve kostenvoorziening voor toekomstige kosten wordt jaarlijks aangevuld door een kostenopslag voor toekomstige kosten in de premie van actieve deelnemers, ter grootte van 1,7% van de actuariële kosten voor de pensioenopbouw. Werkgevers en werknemers dragen bij aan deze collectieve kostenvoorziening vanuit het oogpunt dat de toekomstige kosten voor de administratie en toekomstige uitbetaling van hun pensioen hun oorsprong hebben in het jaar van premieafdracht, maar de uitgaven pas in de toekomst plaatsvinden. In 2025 is een bedrag van € 33 miljoen toegevoegd aan de collectieve kostenvoorziening voor toekomstige kosten (2024: € 28 miljoen).

Voor het eerst sinds jaren had PME in 2025 te maken met een verlies op kosten. Het resultaat op kosten werd als negatief technisch resultaat verwerkt in het eigen vermogen. Het negatieve effect op de **dekkingsgraad** was 0,04%.

Beoordeling pensioenbeheerkosten door het bestuur

PME gaat gedegen en verstandig om met de premie die deelnemers en werkgevers opbrengen. We willen daarom uit iedere ingelegde euro zoveel mogelijk waarde halen in termen van kwaliteit, risico, rendement en/of lage kosten. Daarbij beseft het bestuur dat investeren in kwaliteit van processen en goede dienstverlening op gespannen voet staat met de wens om lage kosten te realiseren. Het is daarom belangrijk dat het kostenniveau altijd transparant en uitlegbaar blijft.

Het bestuur onderkent dat de kosten in deze jaren hoger zijn door de noodzakelijke investeringen voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. De verwachting is dat de kosten na afronding van deze transitie weer terugkeren naar een niveau dat vergelijkbaar is met de periode voor de overgang. In principe streeft PME naar een kostenniveau dat onder het gemiddelde ligt van vergelijkbare pensioenfondsen, waarbij rekening wordt gehouden met verschillen in dienstverlening. Door de omvang van transitie-investeringen bij alle fondsen is een zinvolle vergelijking op dit moment niet goed mogelijk.

In 2025 vielen de kosten voor de voorbereiding op de nieuwe pensioenregeling hoger uit dan vooraf voorzien. Omdat de risico's op een beheerste overgang op 1 januari 2027 bij TKP te groot werden geacht, voelde het bestuur zich genoodzaakt om in 2025 nadrukkelijk te onderzoeken welke terugvalopties nog mogelijk waren om een tijdige en beheerste overgang en de betrouwbaarheid van onze dienstverlening te waarborgen. De uitwerking van deze terugvalopties zorgde voor een opwaartse druk op kosten in 2025.

Het bestuur was dan ook tevreden met de constatering dat TKP op 1 januari 2026 succesvol vijf bedrijfstakpensioenfondsen heeft overgebracht naar het nieuwe stelsel. Mede op basis van dit resultaat concludeerde het bestuur in februari 2026 dat een overgang naar de nieuwe pensioenregeling op 1 januari 2027 haalbaar is en dat de resterende risico's beheersbaar zijn. Daarmee is de noodzaak om het terugvalscenario verder uit te bouwen sterk verminderd. Om focus te houden en de kosten beheersbaar te houden, besloot het bestuur de doorontwikkeling van het terugvalscenario te beëindigen.

Kosten vermogensbeheer

Bij vermogensbeheer maken we altijd een integrale afweging tussen rendement, risico en kosten. Om die reden moeten de vermogensbeheerkosten altijd in relatie worden gezien tot het beoogde rendement en risico.

Het streven naar lage kosten en waar mogelijk verdere kostenverlagingen (in % van het gemiddeld belegd vermogen) komt tot uiting in ons beleggingsbeleid. Per beleggingscategorie verschillen de kosten sterk. Wij beleggen alleen in beleggingscategorieën met hoge kosten als hier naar verwachting een hoger nettorendement (rendement na verrekening kosten) tegenover staat. De komende jaren zal het aandeel van de illiquide beleggingen in de portefeuille toenemen. Illiquide beleggingen, zoals vastgoed, private equity en real assets hebben hogere kosten, waardoor we verwachten dat het kostenniveau hierdoor zal toenemen.

In de volgende paragraaf en de tabellen worden de kosten verder toegelicht en gespecificeerd.

Ontwikkeling totale kosten vermogensbeheer

	2025		2024	
	x € 1 miljoen	% van beheerd vermogen	x € 1 miljoen	% van beheerd vermogen
Directe kosten (1)	**63,7**	**0,108%**	**52,1**	**0,092%**
Vaste beheerkosten	*62,5*	*0,106%*	*51,1*	*0,090%*
Prestatieafhankelijke kosten	*0,0*	*0,000%*	*0,0*	*0,000%*
Incidentele kosten	*1,2*	*0,002%*	*1,0*	*0,002%*
In fondsen verwerkte kosten (2)	**124,2**	**0,211%**	**101,5**	**0,180%**
Vaste beheerkosten	*87,6*	*0,149%*	*81,2*	*0,144%*
Prestatieafhankelijke kosten	*36,6*	*0,062%*	*20,3*	*0,036%*
Overige kosten (3)	**13,2**	**0,022%**	**9,9**	**0,018%**
Kosten custody, advies, controle, besturing fonds	*13,2*	*0,022%*	*9,9*	*0,018%*
Totaal beheerkosten (1+2+3)	**201,1**	**0,341%**	**163,5**	**0,290%**
Kosten in onderliggende beleggingsfondsen (4)	**18,8**	**0,032%**	**18,4**	**0,033%**
In fondsen verwerkte kosten	*18,8*	*0,032%*	*18,4*	*0,033%*
Vermogensbeheerkosten, excl. Transactiekosten (1+2+3+4)	**219,9**	**0,373%**	**181,9**	**0,322%**
Transactiekosten (5)	*24,1*	**0,041%**	**42,2**	**0,075%**
a.g.v. operationeel portefeuillebeheer	*24,7*	*0,042%*	*22,5*	*0,040%*
a.g.v. strategische herschikking	*-0,6*	*-0,001%*	*19,7*	*0,035%*
Integrale vermogensbeheerkosten (1+2+3+4+5)	**244,0**	**0,414%**	**224,1**	**0,397%**
Gemiddeld belegd vermogen en behaald netto rendement over kalenderjaar	**59.001**	**-3,0%**	**56.461**	**8,7%**

De integrale vermogensbeheerkosten kwamen in 2025 uit op € 244,0 miljoen (2024: € 224,1 miljoen).

Uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen gedurende het jaar zijn de integrale beheerkosten in 2025 0,414% (2024: 0,397%).

In 2025 bedroegen de absolute vermogensbeheerkosten exclusief de transactiekosten € 219,9 miljoen (2024: € 181,9 miljoen). De relatieve vermogensbeheerkosten exclusief de transitiekosten stegen naar 0,373% (2024: 0,322%). In 2025 zijn de absolute en relatieve vermogensbeheerkosten exclusief de transactiekosten (in euro's respectievelijk als percentage van het totaal belegd vermogen) gestegen ten opzichte van 2024, hetgeen veroorzaakt wordt door een stijging van het belegd vermogen, de vaste beheerkosten en de prestatieafhankelijke kosten. In 2025 zijn de transactiekosten in totaal € 24,1 miljoen (2024: € 42,2 miljoen). De transactiekosten komen daarmee in 2025 overeen met 0,041% van het gemiddeld belegd vermogen (2024: 0,075%).

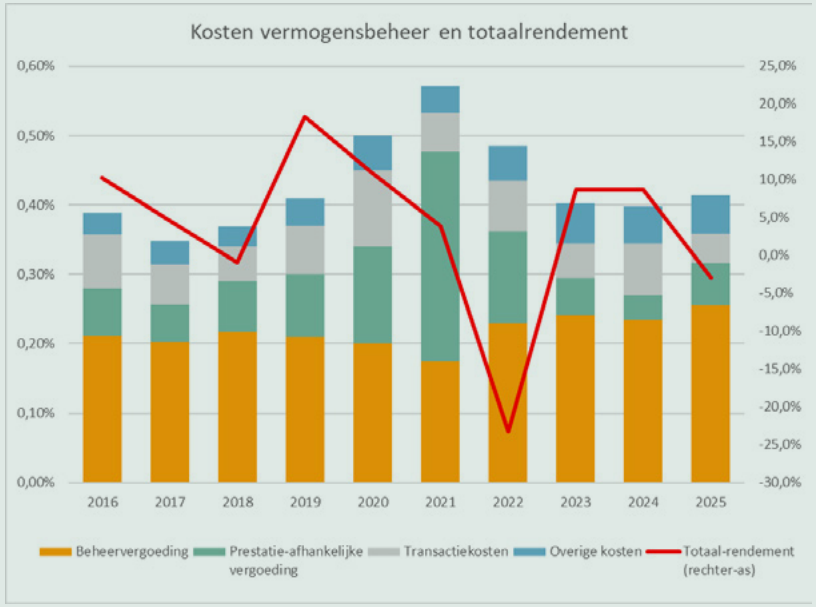
De vermogensbeheerkosten vormen samen met de transactiekosten de integrale vermogensbeheerkosten. Van de totale vermogensbeheerkosten heeft € 38,4 miljoen (excl. btw) betrekking op uitvoerings-organisatie MN (2024: € 32,5 miljoen).

Kosten vermogensbeheer (gespecificeerd) en het totaalrendement per jaar

Toelichting op beheerkosten, prestatievergoedingen en transactiekosten

De meest liquide beleggingscategorieën, zoals staatsobligaties en aandelen, kennen de laagste beheerkosten. De hoge mate van liquiditeit van deze beleggingen zorgt er ook voor dat de transactiekosten laag zijn. De implementatie van de focusportefeuilles en de ESG-indexportefeuilles voor PME leidt tot iets hogere beheerkosten ten opzichte van het passief beleggen,

Kosten vermogensbeheer (gespecificeerd) en het totaalrendement per jaar

zoals we dat van oudsher kennen. Het actieve beheer voor (hoogrentende) bedrijfsobligaties en emerging market debt kennen hogere beheerkosten. Ook zijn de transactiekosten voor deze categorieën hoger, omdat deze beleggingen iets minder liquide zijn.

De totale transactiekosten liggen in 2025 lager dan in 2024. Dit is veroorzaakt door lagere transactie-volumes.

Beleggingscategorieën als infrastructuur, onroerend goed en private equity kennen de hoogste beheerkosten. Binnen de categorie private equity kunnen prestatieafhankelijke vergoedingen zeer hoog zijn als gevolg van zeer hoge rendementen. De totale (reservering voor de te betalen) prestatieafhankelijke vergoeding vormde in 2025 met € 36,6 miljoen (2024: € 20,3) circa 15% van de totale vermogensbeheerkosten van PME (2024: circa 9%).

De kosten van het vermogensbeheer zijn ook gerelateerd aan ons beleggingsbeleid en de daarbij gemaakte beleidskeuzes. Onze doelstellingen, ambities en beleidskeuzes voor ons beleggingsbeleid worden uitgebreid toegelicht in hoofdstuk *Beleggen voor een goed pensioen*.

2025 Kosten vermogensbeheer en rendement per beleggingscategorie

	Allocatie x € 1 mln	Allocatie in %	Bruto rendement	Kosten	Netto rendement	Benchmark	Out/under performance
Staatobligaties	11.947	20,3%	-7,76%	0.01%	-7,7%	-7,77%	0,00%
Bedrijfsobligaties	7.619	12,9%	2,84%	0,07%	2,76%	2,70%	0,06%
Hypotheken	2.952	5,0%	0,86%	0,27%	0,59%	0,59%	0,00%
Liquide middelen en derivaten	617	1,0%			-8,07%		-8,07%
Hoogrentend bedrijfsobligaties	3.731	6,3%	4,65%	0,25%	4,41%	4,41%	0,00%
Hoogrentend obligaties EMD	3.849	6,5%	9,06%	0,20%	8,87%	9,00%	-0,13%
Aandelen ontwikkelde landen	13.838	23,5%	13,06%	0,06%	13,01%	13,79%	-0,79%
Aandelen opkomende landen	3.029	5,1%	15,18%	0,04%	15,14%	14,57%	0,57%
Private equity	3.829	6,5%	9,40%	2,63%	6,77%	16,10%	-9,33%[8]
Nederlands onroerend goed	2.171	3,7%	8,62%	0,57%	8,05%	9,59%	-1,54%
Internationaal onroerend goed	2.159	3,7%	2,73%	0,54%	2,19%	2,44%	-0,25%
Real assets	3.129	5,3%	0,96%	0,71%	0,25%	0,24%	0,01%

De beleggingscategorieën private equity en real assets (zoals infrastructuur en bosbouw) kennen de hoogste relatieve kosten. Voor private equity bedroeg het totaal aan beheerkosten en prestatiegerichte beloningen 2,63% (2024: 2,0%) en voor real assets 0,71% (2024: 1,1%) van het gemiddeld in deze beleggingscategorieën belegde vermogen.

De langjarige opbouw van verschillende illiquide beleggingscategorieën, zoals private equity, real assets en onroerend goed wordt ook in 2026 en verder doorgezet. Omdat de kosten van deze categorieën hoger zijn dan die van liquide categorieën, zoals beursgenoteerde aandelen, nemen onze totale vermogensbeheer-kosten naar verwachting verder toe in de komende jaren. Tegenover de hogere kosten staat een hoger verwacht nettorendement en een bijdrage aan de spreiding (diversificatie) over verschillende beleggingen.

[8] Voor een toelichting op de underperformance bij private equity verwijzen wij naar het hoofdstuk Beleggingsresultaten.

2024 Kosten vermogensbeheer en rendement per beleggingscategorie

	Allocatie x € 1 mln	Allocatie in %	Bruto rendement	Kosten	Netto rendement	Benchmark	Out/under performance
Staatobligaties	11.391	19,2%	-1,61%	0,01%	-1,62%	-1,62%	0,00%
Bedrijfsobligaties	9.600	16,2%	4,40%	0,07%	4,33%	4,12%	0,21%
Hypotheken	2.753	4,6%	5,83%	0,28%	5,56%	5,56%	0,00%
Liquide middelen en derivaten	1.012	1,8%			0,30%		0,30%
Hoogrentend bedrijfsobligaties	2.982	5,0%	4,39%	0,25%	4,14%	4,14%	0,00%
Hoogrentend obligaties EMD	2.847	4,8%	2,34%	0,25%	2,09%	2,43%	-0,34%
Aandelen ontwikkelde landen	15.285	25,7%	21,80%	0,17%	21,64%	21,15%	0,49%
Aandelen opkomende landen	2.883	4,9%	12,49%	0,03%	12,46%	11,98%	0,48%
Private equity	4.054	6,8%	6,97%	2,03%	4,93%	23,48%	-18,55%
Nederlands onroerend goed	1.923	3,2%	7,88%	0,55%	7,33%	12,76%	-5,43%
Internationaal onroerend goed	1.851	3,1%	-5,02%	0,53%	-5,55%	-0,45%	-5,11%
Real assets	2.780	4,7%	8,28%	1,09%	7,19%	6,55%	0,64%

De kosten in de gepresenteerde tabellen betreffen de integrale vermogensbeheerkosten exclusief de transactiekosten. De transactiekosten zijn in het bruto rendement verwerkt. Daarnaast is voor de categorie Liquide middelen en derivaten de bijdrage aan het totaalrendement weergegeven. Dit sluit beter aan bij het karakter van de categorie. Om dezelfde reden zijn het bruto rendement en de benchmarkgegevens niet opgenomen.

Beoordeling vermogensbeheerkosten door het bestuur

Wij beoordelen de vermogensbeheerkosten per beleggingscategorie altijd in relatie tot het (beoogde) rendement en het risico. Per beleggingscategorie streven wij, gegeven de gekozen beleggingsstijl, naar de laagste kosten. De CEM-benchmark gaf ons altijd goed inzicht door de vergelijkingen die tussen fondsen wordt gemaakt op het totale kostenniveau en op de verschillende beleggingscategorieën. Gezien de wisselingen in de beleggingsportefeuille vanwege de overgang naar het nieuwe stelsel, en het feit dat vergelijkbare pensioenfondsen dat op verschillende momenten doen, stelden we in 2025 vast dat de CEM-benchmark ons deze jaren niet de gewenste inzichten kan geven. Regelmatig evalueren en heronderhandelen wij opnieuw de overeenkomsten met en tarieven van onze vermogensbeheerders. Zo houden we onszelf en alle partijen betrokken bij ons vermogensbeheer scherp.

Vergoedingen bestuursleden en leden overige gremia

Leden van het niet-uitvoerend bestuur, onafhankelijke leden, adviseurs van een bestuurscommissie, sleutelfunctiehouders, de onafhankelijk voorzitter en leden van het verantwoordingsorgaan hebben recht op een vergoeding. Dit is vastgelegd in ons vergoedingenreglement. De vergoeding bestaat uit een vaste vergoeding per jaar en een reiskostenvergoeding. Leden van het uitvoerend bestuur zijn in dienst van het pensioenfonds, hebben dus een arbeidsovereenkomst en ontvangen een salaris.

De vergoedingen, zoals vastgelegd in het vergoedingenreglement, worden jaarlijks op 1 januari verhoogd met eenzelfde percentage als de lonen in de CAO Metalektro van het afgelopen jaar. Per 1 januari 2025 zijn de vergoedingen daarom verhoogd in lijn met de CAO Metalektro voor de periode 1 juni 2024 – 31 december 2025 met 2,75% (CAO-verhoging per 1 juni 2024) en 3,25% (CAO-verhoging per 1 januari 2025).

Op de leden van het uitvoerend bestuur is sinds 2022 een nieuw arbeidsvoorwaardelijk kader van toepassing, waarbij iedere drie jaar een benchmarkonderzoek wordt uitgevoerd om te oordelen of het kader nog passend is binnen de Nederlandse financiële markt. Hiermee is het volgen van de CAO Metalektro als indexatiemethodiek voor de uitvoerend bestuurders in 2022 vervallen. Eind 2024 vond een dergelijk benchmark onderzoek plaats. Hieruit volgde per 1 januari 2025 een aanpassing van de bandbreedtes in het kader, maar geen extra indexaties of aanpassingen van het salarisniveau van de uitvoerend bestuursleden.

Niet-uitvoerende bestuursleden

DNB hanteert voor bestuursleden van grote pensioenfondsen een fte-norm van 0,4. Deze fte-norm komt overeen met de daadwerkelijk tijdsbesteding van de niet-uitvoerende bestuursleden van PME. De vergoeding is voor niet-uitvoerende bestuursleden daarom gebaseerd op een norm van 0,4 fte (2 dagen per week). De vergoeding voor niet-uitvoerende bestuursleden is in 2025 verhoogd van € 64.431 (niveau 1 januari 2024) naar € 68.354 (niveau 1 januari 2025). Dit is op fulltimebasis € 170.886 (2024: € 161.077).

Voor de onafhankelijk voorzitter is de gehanteerde fte-norm hoger, namelijk 0,6 fte (3 dagen per week). De vergoeding voor de onafhankelijk voorzitter is in 2025 verhoogd van € 120.808 (niveau 1 januari 2024) naar € 128.164 (niveau 1 januari 2025). Dit is op fulltimebasis € 213.608 (2024: € 201.347).

De vaste vergoedingen over 2025 van de niet-uitvoerende bestuursleden alsmede de onafhankelijk voorzitter zijn in de tabel opgenomen. Voor bestuursleden die lid zijn van een commissie, geldt dat de activiteiten hiervoor in de vaste vergoeding voor het bestuurslidmaatschap vallen. Er wordt dus geen extra vergoeding verstrekt voor deelname aan een commissie.

Vergoedingen bestuursleden

Vaste vergoeding in € (excl. btw)

Naam	Functie	2025	2024
Nicole Beuken (0,6 fte)	Onafhankelijk voorzitter Voorzitter remuneratie-commissie Voorzitter audit, risk en compliance commissie	128.164	120.808
Fridoline van Binsbergen (0,4 fte)	Niet-uitvoerend bestuurslid Lid commissie pensioenbeleid en -communicatie Lid audit, risk en compliance commissie Lid remuneratie-commissie	68.354	64.431
Marlies van Boom (0,4 fte)	Niet-uitvoerend bestuurslid Lid commissie balans- en vermogensbeheer	68.354	64.431
Theo Bruinsma (0,4 fte)	Niet-uitvoerend bestuurslid Lid commissie balans- en vermogensbeheer Lid commissie pensioenbeleid en -communicatie	68.354	64.431
Richard Devue* (0,4 fte – vanaf 1/9/2024)	Niet-uitvoerend bestuurslid Lid audit, risk en compliance commissie	68.354	21.477
Susan Eijgermans (0,4 fte) *	Niet-uitvoerend bestuurslid Lid commissie pensioenbeleid en -communicatie	68.354	64.431
Monique van der Poel (0,4 fte) *	Niet-uitvoerend bestuurslid Lid commissie pensioenbeleid en -communicatie	68.354	64.431
Igor Vermeulen (0,4 fte)	Niet-uitvoerend bestuurslid Lid audit, risk en compliance commissie Lid remuneratie-commissie	68.354	64.431
Peggy Wilson * (0,4 fte)	Niet-uitvoerend bestuurslid Lid commissie balans- en vermogensbeheer	64.431	64.431

* *bestuursleden die in dienst zijn van een vakorganisatie of een werkgeversvereniging ontvangen de vergoeding niet zelf. Deze wordt afgedragen aan de betreffende organisatie.*

De totale kosten van het niet-uitvoerend bestuur waren in 2025 in totaal € 683.257,- (in 2024: € 598.836,-). Dit betreft vergoedingen voor bestuursleden en organisaties, alsmede reis- en verblijfkosten.

Uitvoerende bestuursleden

De leden van het uitvoerend bestuur zijn in dienst van het pensioenfonds en ontvangen een salaris. In de tabel zijn de vergoedingen aan het uitvoerend bestuur in 2025 (en 2024) weergegeven. De vergoeding is exclusief de kosten van een leaseauto.

Uitvoerende bestuursleden

Bedragen x € 1

Naam	Bruto jaarsalaris 2025	Pensioen, sociale en overige lasten	Totaal 2025	Totaal 2024
Marcel Andringa (1 fte)	251.340	51.439	302.779	291.363
Alae Laghrich (1 fte)	252.901	46.075	298.976	284.190
Eric Uijen (1 fte) - t/m 5/11/2025	243.965	42.722	286.687	329.500

De totale kosten van het uitvoerend bestuur waren in 2025 totaal € 1.028.117 (2024: € 968.966). Dit bedrag bestaat uit salaris, sociale lasten, pensioenlasten en overige lasten.

Onafhankelijke commissieleden en adviseurs

De hoogte van de vaste vergoeding van de onafhankelijke leden en adviseurs van commissies bedraagt in 2025 € 22.646 (2024: € 21.346) per jaar (excl. btw). Is een onafhankelijk lid ook voorzitter van een commissie, dan ontvangt hij/zij een extra vergoeding van € 5.492 (2024: € 5.176) per jaar (excl. btw).

Sleutelfunctiehouders

De hoogte van de jaarvergoeding voor de sleutelfunctiehouder interne audit bedroeg in 2025 € 35.374 excl. btw (2024: € 33.344). Deze vergoeding is gebaseerd op de tijdsbesteding van één dag per week. De functie van sleutelfunctiehouder risicobeheer werd tot 1 november 2025 uitgeoefend door Alae Laghrich in zijn rol als uitvoerend bestuurder, waarvoor geen additionele vergoeding werd verstrekt. Met de aanstelling van Alae Laghrich als voorzitter van het uitvoerend bestuur, is een nieuwe sleutelfunctiehouder risicobeheer aangezocht. De hoogte van de jaarvergoeding voor deze sleutelfunctiehouder is gelijk gesteld aan die van de sleutelfunctiehouder interne audit. Als een sleutelfunctiehouder wordt aangesteld voor een andere tijdsbesteding dan één dag per week, wordt de vergoeding pro rata aangepast. De sleutelfunctiehouder actuarieel vervult deze rol naast de functie van certificerend actuaris. Hiervoor zijn uurtarieven afgesproken.

Verantwoordingsorgaan

De hoogte van de vaste vergoeding voor leden van het verantwoordingsorgaan was in 2025 € 5.968 (2024: € 5.624). Voor de leden van het dagelijks bestuur van het verantwoordingsorgaan is daarnaast nog een vergoeding van € 59 (2024: € 56) per maand. Aan leden van het verantwoordingsorgaan werd in 2025 in totaal € 121.747 uitbetaald (2024: € 113.581).

Resultaat boekjaar

Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van de “staat van baten en lasten” ziet er als volgt uit:

Actuariële analyse

Bedrag x € 1 miljoen	**2025**	**2024**
Resultaat op premie	182	290
Rendement, rente	6.270	1.886
Toeslagen	-1.283	-157
Grondslagen	-102	220
Overig	21	-32
Totaal resultaat	**5.088**	**2.207**

Vereist eigen vermogen en uitkomsten solvabiliteitstoets

Het “vereist eigen vermogen” is het vermogen dat hoort bij de zogeheten evenwichtssituatie van het fonds. In die evenwichtssituatie is het eigen vermogen zodanig dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% naar verwachting wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen één jaar over minder middelen beschikt dan nodig om te kunnen voldoen aan de onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Met andere woorden, de kans dat de van het pensioenfonds één jaar later onder 100% ligt is kleiner dan of gelijk aan 2,5%.

De toezichthouder, DNB, stelde een standaardmethode vast om te toetsen of er voldoende eigen vermogen aanwezig is: de solvabiliteitstoets. De solvabiliteitstoets meet voor een aantal risicofactoren het mogelijke (negatieve) effect (in euro’s) op het eigen vermogen. Omdat de resultaten van de solvabiliteitstoets afhankelijk zijn van marktomstandigheden en het risicoprofiel van de aanwezige beleggingen, fluctueren ze in de loop van de tijd. Wij hanteren bij de berekening van het vereist eigen vermogen de standaardmethode van DNB.

Vereist eigen vermogen

Bedrag x € 1 miljoen	**2025**	**2024**
Aanwezig eigen vermogen	12.008	6.914
Minimaal vereist eigen vermogen	2.080	2.317
Vereist eigen vermogen	8.454	9.587

Oordeel van de certificerend actuaris over de financiële positie

De certificerend actuaris heeft de opdracht om vast te stellen of PME voldoet aan de vereisten vanuit artikel 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De certificerend actuaris oordeelt in zijn actuariële verklaring als volgt:

“Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luidden.

Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruik heeft gemaakt van de versoepelde toeslagregels zoals vastgelegd in het tijdelijke artikel 15c van het Besluit Financieel Toetsingskader (Toeslag vanwege dynamiseren indiening implementatieplan), waardoor artikel 137, tweede lid, onderdelen a en b van de Pensioenwet niet van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat artikel gestelde voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting PME Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amstelveen, 21 mei 2026
drs. R.T. Schilder AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.”

Goed pensioen, nu en in de toekomst

Een goed pensioen is een levenslang inkomen dat je ontvangt als je stopt met werken. De ambitie is om een pensioen te realiseren dat in een redelijke verhouding staat tot het inkomen dat je had als werknemer. Hiervoor hanteren we als norm dat het pensioen, samen met de AOW-uitkering, gelijk is aan ongeveer 80% van het gemiddelde salaris dat je verdiende toen je nog werkte. Een goed pensioen zorgt ook voor een levenslang nabestaandenpensioen voor je partner als jij komt te overlijden. Bij een goed pensioen hoort ook dat wanneer je tijdens je werkzame leven arbeidsongeschikt wordt, de pensioenopbouw gewoon blijft doorlopen.
Een goed pensioen biedt financiële zekerheid na het werkzame leven.

Pensioen bij PME

Levenslang ouderdomspensioen

Deelnemers bouwen bij ons een levenslang ouderdomspensioen op. Vanaf het moment van pensionering tot aan het overlijden ontvangen gepensioneerden bovenop hun AOW-uitkering van ons een ouderdomspensioen.

In de **basisregeling** bouwen deelnemers verplicht pensioen op tot de salarisgrens € 95.236 (2024: € 89.382). Zij bouwen 1,875% (2024: 1,875%) op over het salarisdeel boven de franchise van € 18.475 (2024: € 17.545). Deelnemers kunnen ook voor het salaris boven de salarisgrens van de basisregeling nog pensioen opbouwen als de werkgever hiervoor een overeenkomst met ons heeft afgesloten. De werkgever heeft daarbij de keuze voor een regeling met een hoog opbouwpercentage van 1,875% (2024: 1,875%) of een regeling met een laag opbouwpercentage 1,43% (2024: 1,44%). Er zijn in 2025 in totaal 10.341 deelnemers (2024: 10.024 deelnemers) die pensioen opbouwen in deze aanvullende regeling.

Kerncijfers

(Bedragen x € 1)	2026	2025	2024	2023	2022	2021
Salarisgrens basisregeling	100.731	95.236	89.382	86.202	81.010	79.719
Maximumloon	137.800	137.800	137.800	128.810	114.866	112.189
Franchise	19.172	18.475	17.545	16.322	14.802	14.554

Enkele feiten

	2025	2024	2023	2022	2021
Hoeveel mensen gingen er met pensioen?	9.678	7.527	6.370	6.522	6.954
Wat was hun gemiddelde leeftijd?	66,4 jaar	66,2 jaar	66,2 jaar	66,0 jaar	65,7 jaar
Hoe hoog is de gemiddelde ouderdoms-pensioen uitkering per jaar?	€ 11.377	€ 10.972	€ 10.331	€ 9.428	€ 9.227
Hoeveel gepensioneerden overleden er?	5.273	5.088	5.399	5.443	6.233
Hoe oud is de oudste gepensioneerde met een ouderdomspensioen?	108 jaar	107 jaar	106 jaar	105 jaar	105 jaar
Hoeveel geld keerde PME uit aan ouderdomspensioen?	€ 1.340 miljoen	€ 1.260 miljoen	€ 1.176 miljoen	€ 1.070 miljoen	€ 1.031 miljoen

Eerder stoppen met werken

De gemiddelde leeftijd waarop mensen in onze bedrijfstak met pensioen gaan loopt de afgelopen jaren geleidelijk op en lag in 2025 op 66,4 jaar (2024: 66,2 jaar).

Deeltijdpensioen

In de pensioenregeling is het mogelijk om met deeltijdpensioen te gaan. Je gaat dan minder werken en laat voor dat deel het pensioen al ingaan. Er wordt maar weinig gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

Generatiepact

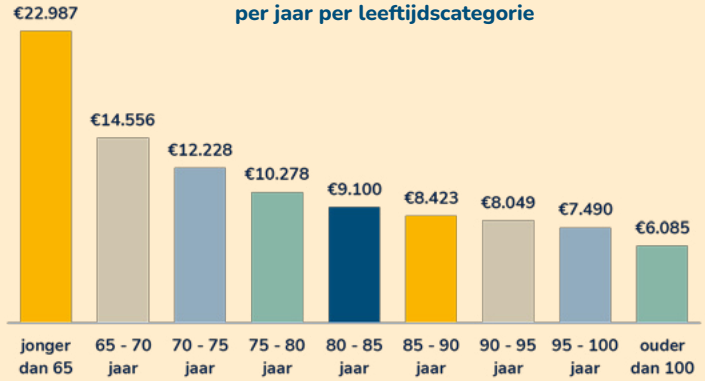
Werknemers in de Metalektro hebben sinds 2019 de mogelijkheid om gebruik te maken van de generatiepactregeling. Met deze regeling kunnen werknemers van 60 jaar of ouder minder gaan werken (70% of 80%) tegen 85% resp. 90% salaris en 100% pensioenopbouw. Ca. 20% van de werknemers van 60 jaar of ouder maakt gebruik van de generatiepactregeling. De deelnemers vinden het fijne van deze regeling dat ze parttime kunnen gaan werken tegen een beperkte teruggang van het inkomen met behoud van hun pensioenopbouw. Dat laatste punt is een belangrijk verschil met deeltijdpensioen, waar het pensioen wordt gebruikt om minder te gaan werken. De generatiepactregeling loopt tot en met 31 december 2028.

Regeling Vervroegd Uittreden (RVU)

Daarnaast hebben sociale partners in 2022 de Regeling Vervroegd Uittreden (RVU) afgesproken. Deze regeling geeft werknemers de mogelijkheid om drie jaar voor hun AOW-datum te stoppen met werken. De regeling is toegankelijk voor werknemers met een salaris tot € 4.773 bruto per maand (niveau 2025) of werknemers die in de ploegendienst hebben gewerkt. Wanneer zij stoppen met werken krijgen zij tot de AOW-datum een RVU-uitkering van € 2.273 (niveau 2025) bruto per maand. Voor veel werknemers is dit bedrag overigens

Ouderdomspensioen

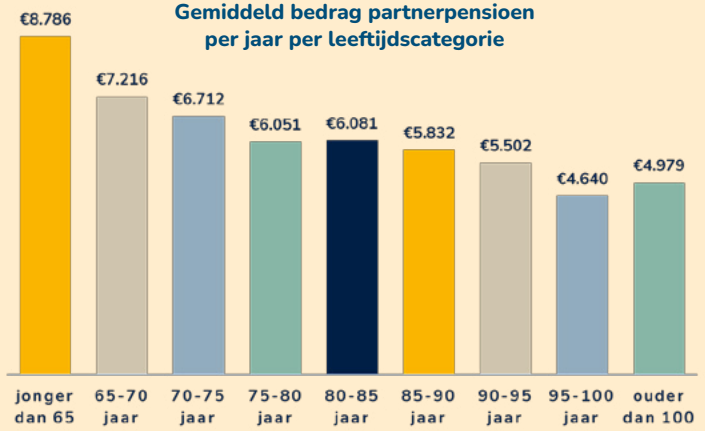
Gemiddeld bedrag ouderdomspensioen per jaar per leeftijdscategorie

* het bedrag bij gepensioneerden jonger dan 65 jaar is inclusief ingegaan tijdelijk ouderdomspensioen

Partnerpensioen

Gemiddeld bedrag partnerpensioen per jaar per leeftijdscategorie

te laag om rond te kunnen komen. Zij kunnen naast hun RVU-uitkering hun pensioen bij PME aanvragen, zodat zij met beide uitkeringen tezamen voldoende inkomen hebben. De RVU-regeling liep tot eind 2025. Sociale partners kwamen eind 2025 overeen dat de regeling vanaf 1 januari 2026 wordt verlengd tot 1 januari 2027. De sociale partners zullen in 2026 opnieuw onderhandelen of en hoe de regeling wordt voortgezet.

Een belangrijke taak van onze pensioenconsulenten is deze werknemers te begeleiden bij het maken van een goede keuze bij het (gedeeltelijk) stoppen met werken of vervroegd met pensioen gaan. De pensioenconsulenten maken berekeningen van de financiële gevolgen en brengen de voor- en nadelen van de verschillende regelingen onder de aandacht.

Uitkering bij overlijden

Deelnemers bouwen bij ons ook nabestaandenpensioen op (partner- en wezenpensioen). Als een deelnemer overlijdt dan ontvangt de partner een levenslang partnerpensioen. Een deel van het partnerpensioen wordt opgebouwd (50%) en een deel van het partnerpensioen is verzekerd op risicobasis (20%). Kinderen van deelnemers die overlijden ontvangen van ons een wezenpensioen tot hun 25ste levensjaar.

Bij pensionering kunnen deelnemers kiezen voor een hogere pensioenuitkering door een deel van het partnerpensioen uit te ruilen. Of vice versa. Dan verlagen ze hun ouderdomspensioen om het verzekerd partnerpensioen te verhogen.

Deelnemers kunnen ook kiezen om een tijdelijk extra partnerpensioen (het Anw-hiaatpensioen) bij ons te verzekeren. Deze extra uitkering vult het levenslang partnerpensioen aan tot de partner de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt. Alle nieuwe deelnemers die gehuwd zijn of een geregistreerd partnerschap hebben, krijgen automatisch een offerte van ons. Ook besteden onze pensioenconsulenten aandacht aan het partnerpensioen in hun presentaties en gesprekken met de deelnemers.

Enkele feiten

	2025	2024	2023	2022	2021
Aan hoeveel partners werd een nieuw partnerpensioen toegekend?	4.586	4.449	4.519	4.566	4.729
Hoeveel nieuwe wezenpensioenen werden er toegekend?	354	379	437	500	502
Hoe hoog is de gemiddelde partnerpensioenuitkering per jaar?	€ 5.827	€ 5.665	€ 5.402	€ 4.873	€ 4.632
Hoe hoog is de gemiddelde wezenpensioenuitkering per jaar?	€ 2.372	€ 2.386	€ 2.286	€ 2.118	€ 1.992
Hoe oud is de oudste pensioengerechtigde met een partnerpensioen?	107 jaar	107 jaar	107 jaar	106 jaar	105 jaar
Hoeveel geld keerde PME uit aan partnerpensioen?	€ 298 miljoen	€ 290 miljoen	€ 279 miljoen	€ 255 miljoen	€ 250 miljoen

Arbeidsongeschikt

Werknemers die (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt (meer dan 35%) worden, ontvangen een WIA-uitkering van UWV. Bij ons blijven deze (ex-) werknemers pensioen opbouwen voor het deel dat zij arbeidsongeschikt zijn. De pensioenopbouw bedraagt bij volledige arbeidsongeschiktheid 70% van de oorspronkelijke pensioenopbouw. Bij gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid wordt het percentage naar rato verlaagd. Het fonds betaalt de premie voor de pensioenbouw.

Eind 2025 zijn er 8.524 deelnemers (2024: 8.267) met premievrije deelname vanwege arbeids-ongeschiktheid.

Arbeidsongeschikte werknemers hoeven zich niet te melden bij PME. Sinds 2014 ontvangen wij de melding van de arbeidsongeschiktheid, de wijzigingen hierop en de benodigde gegevens van het UWV. Vóór die tijd was dat niet het geval. Wij gaan soepel om met aanmeldingen van (ex-)deelnemers die tijdens deelname aan PME vóór 2014 (deels) arbeidsongeschikt zijn geraakt en waar (nog) geen premievrije voortzetting van hun pensioenopbouw plaatsvindt. Op onze website is informatie te vinden hoe zij zich alsnog kunnen aanmelden.

WIA-excedentregeling

Daarnaast heeft PME ook nog een WIA-excedentpensioen voor werknemers waarvan het salaris hoger is dan het maximumsalaris waarover de overheid de WIA-uitkering berekent. Werkgevers konden daarvoor een vrijwillig contract bij PME afsluiten. Wij hebben in 2023 besloten om de regeling voor het WIA-excedentpensioen bij PME te beëindigen uiterlijk op de ingangsdatum van de nieuwe regeling (1 januari 2027). Aflopende contracten worden niet meer verlengd door PME. Er zijn eind 2025 nog 11 werkgevers (2024: 18) met een WIA-excedent-contract met 325 deelnemers (2024: 2.126).

UWV-problematiek

Het UWV heeft in de periode 2020-2024 voor circa 25.000 tot 50.000 mensen het WIA-dagloon verkeerd vastgesteld in haar beschikkingen. Dit werkt voor bepaalde pensioenfondsen door in de vaststelling van de dekkingen bij arbeidsongeschiktheid in de pensioenregeling. Voor PME geldt dat het WIA-dagloon geen effect heeft op de vaststelling van:

- de mate van premievrijstelling en
- de hoogte van de WIA-excedent-uitkering.

PME ontvangt periodiek updates over deze ontwikkeling van TKP en neemt deel aan de werkgroep die vanuit de Pensioenfederatie is opgericht om pensioenfondsen betrokken te houden bij het herstelproces zoals het UWV dit voor ogen heeft.

Werkloos of zelfstandig

Als deelnemers werkloos worden of als zelfstandige gaan werken kunnen zij er voor kiezen om de pensioenopbouw zelf vrijwillig voort te zetten. Zij betalen dan zelf de pensioenpremie. Voor werklozen met een WW-uitkering neemt het fonds de helft van de pensioenpremie voor de rekening. Eind 2025 zijn er 144 deelnemers (2024: 125) die hun pensioenopbouw vrijwillig bij ons voortzetten.

Nieuw of gewijzigd beleid

Naar aanleiding van periodieke evaluatie van beleid, als gevolg van actuele ontwikkelingen of nieuwe wetgeving, passen wij regelmatig de pensioenreglementen en het pensioen- en uitvoeringsbeleid aan.

Aanpassing pensioenreglement 1 januari 2025

Per 1 januari 2025 werd het pensioenreglement op twee punten aangepast:

- Vanaf 1 januari 2025 is dubbele dekking van het partnerpensioen niet meer mogelijk. Dit betekent dat als iemand na pensionering nog in dienst blijft, het extra partnerpensioen dat hierdoor ontstaat, vervalt.
- Vanaf 1 januari 2025 is het mogelijk om de verzekering voor tijdelijk extra partnerpensioen voort te zetten na de AOW-leeftijd. Dit geldt voor degenen die na de AOW-leeftijd doorwerken.

Aanscherping incassobeleid

In 2025 evalueerden we het incassobeleid en -proces van PME. Op basis daarvan zijn enkele bevindingen en aanbevelingen vastgesteld voor de aanscherping van het incassobeleid van PME. Deze aanscherpingen zijn verwerkt in het nieuwe incassobeleid. De implementatie hiervan is beoogd per 1 juli 2026. De belangrijkste doelstellingen van het aangescherpte beleid zijn:

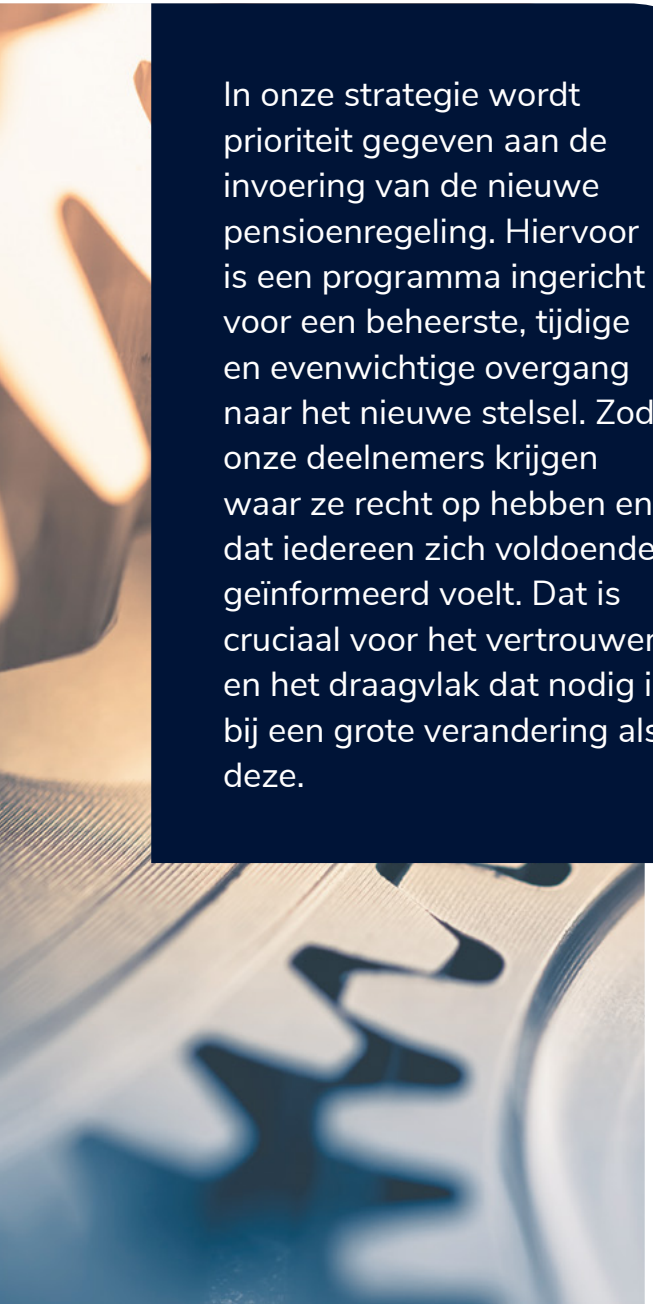
- de instroom van nieuwe openstaande vorderingen terug te dringen; en
- bestaande openstaande vorderingen terug te dringen tot een minimum.

Het aangescherpte incassobeleid wijzigt niets aan het moment waarop de premie in rekening wordt gebracht en de vervaltermijn van 14 dagen. Wat wel verandert, is de wijze waarop we met het uitblijven van betalingen na 14 dagen na het verstrekken van de premienota omgaan. De tijdslijn van het incassoproces wordt teruggebracht van 280 dagen naar maximaal 150 dagen, door:

- Het inperken van de debiteurenfase; van 42 dagen naar 14 dagen
- Het inperken van de minnelijke incassofase; van 60 dagen naar 30 dagen
- Het inperken van de juridische incassofase; van 180 dagen naar ca. 100 dagen

Verder wordt het aantal betalingsregelingen beperkt tot 1 per 12 maanden.

Op weg naar de nieuwe pensioenregeling

In onze strategie wordt prioriteit gegeven aan de invoering van de nieuwe pensioenregeling. Hiervoor is een programma ingericht voor een beheerste, tijdige en evenwichtige overgang naar het nieuwe stelsel. Zodat onze deelnemers krijgen waar ze recht op hebben en dat iedereen zich voldoende geïnformeerd voelt. Dat is cruciaal voor het vertrouwen en het draagvlak dat nodig is bij een grote verandering als deze.

Partiële beoordelingen, opdrachtaanvaarding en invaarmelding

In 2025 nam het bestuur van PME een reeks besluiten die van belang waren voor de verdere voorbereiding op de overgang naar de nieuwe pensioenregeling. Deze keuzes legden gezamenlijk de inhoudelijke, financiële en juridische basis voor de invaarmelding bij DNB. Om tot een volledige invaarmelding te komen, werkten we aan de validatie van de rekenmodellen, het waarborgen van datakwaliteit en het opstellen van een gedetailleerd implementatie- en communicatieplan.

We maakten gebruik van de mogelijkheid die DNB bood van partiële beoordeling van de **risicohouding**, financiële opzet/contract en datakwaliteit, voorafgaand aan de volledige invaarmelding. Deze partiële beoordelingen zijn inmiddels afgerond.

Op basis van het **transitieplan** van **sociale partners** hebben we in 2025 het implementatieplan opgesteld. In dat plan staat op welke manier we de nieuwe regeling gaan uitvoeren. En hoe we alle huidige pensioenen meenemen van de oude naar de nieuwe regeling. Het plan beschrijft ook risico's, welke maatregelen we nemen om die risico's te beheersen en hoe we ervoor zorgen dat de gegevens in onze administratie kloppen. In juli 2025 besloot het bestuur van PME de opdracht van de sociale partners voor het uitvoeren van de nieuwe regeling te aanvaarden. En om die opdrachtaanvaarding te bevestigen aan de sociale partners. Een formele maar belangrijke stap. Vlak daarna hebben we de invaarmelding bij DNB gedaan.

De invaarmelding omvat de onderbouwde besluitvorming over risicohouding, financiële opzet, **solidariteitsreserve** en invaren, het implementatieplan met beschrijving van datakwaliteit, IT en operationele keten, beheersmaatregelen, risico's en het besluitvormingsproces. Het communicatieplan is, als onderdeel van het implementatieplan, op hetzelfde moment ingediend bij de AFM.

Vervolg van de beoordeling van de invaarmelding

Omdat DNB de partiële beoordelingen heeft afgerond, besteedt DNB daarna met name aandacht aan de volgende onderwerpen:

- de toets op plausibiliteit van de cijfers en berekeningen
- de inhoudelijke beoordeling van de evenwichtigheid, waarmee DNB de transitie-effecten per cohort en per groep toetst
- de beoordeling van de complete besluitvorming, waarmee DNB het vastgelegde besluitvormingsproces toetst
- de beoordeling van IT, uitbesteding en operationeel risico.

Op alle onderdelen voeren vertegenwoordigers van DNB gesprekken met vertegenwoordigers van PME. Er zijn gesprekken op bestuurlijk niveau, en er worden specifieke expertsessies georganiseerd. Na vragen van DNB over de aannames en modellering van berekeningen hebben we aanvullende analyses uitgevoerd en bewijsstukken aangeleverd. Voor PME geldt dat de beoordeling van de plausibiliteit van de cijfers en berekeningen inmiddels is afgehandeld.

Voor de beoordeling van de evenwichtigheid achtte DNB de bandbreedtes die wij hanteerden nog te breed en te weinig kaderstellend. Op basis van de uitkomsten van nieuwe analyses en de aanvullende afspraken van sociale partners, bepaalt het bestuur van PME hoe er in verschillende scenario's sprake is van een evenwichtige transitie. Hierbij stellen we vast welke transitie-instrumenten we inzetten om onze transitiedoelen te bereiken en aan welke maatstaven en bandbreedtes we de evenwichtigheid van de transitie afmeten. Over

de uitkomsten hiervan zijn we nog met DNB in gesprek. Voor het onderdeel complete besluitvorming staan nog punten open. En voor de beoordeling van de IT en uitbesteding zijn nog aanvullende bewijsstukken door PME aan te leveren, zoals updates van RSA's.

Het gehele traject rond de beoordeling van onze invaarmelding is intensief, zowel voor DNB als voor PME. De voortdurende uitwisseling van vragen, toelichtingen en aanvullende documentatie vraagt veel inzet aan beide kanten. Wij waarderen de zorgvuldige aanpak: het draagt bij aan de kwaliteit van het proces en versterkt de uitlegbaarheid van de keuzes die wij maken.

Communicatie over de nieuwe pensioenregeling

In 2025 informeerden wij op verschillende momenten onze deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers over de actualiteiten ten aanzien van de nieuwe pensioenregeling en de gevolgen voor hen:

- We stuurden nieuwsbrieven aan deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden in januari, april, juli, oktober. Elke nieuwsbrief bevatte een bericht over de nieuwe pensioenregeling.

- In februari 2025 en september 2025 verscheen een uitgave van het PME magazine voor actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Daarin staan verdiepende artikelen over de nieuwe regels voor pensioen.

- We organiseerden zes bijeenkomsten voor gepensioneerden, waarin onder meer gesproken is over de relatie tussen de pensioenverhogingen en de aankomende nieuwe regels, wat er verandert en wat hetzelfde blijft onder de nieuwe regels, de pensioenpot en hoe die is opgebouwd, en de maatregelen die PME treft om de kans op verlagingen in de nieuwe regeling zo veel mogelijk te voorkomen.

- In 2025 organiseerden we ook twee bijeenkomsten voor actieve deelnemers, waarin de nieuwe regels voor pensioen, een extra bedrag in de pensioenpot (compensatie voor het vervallen van de doorsneesystematiek) en wijzigen in het nabestaandenpensioen werden toegelicht.

- In februari 2025 ontvingen verschillende doelgroepen (actief opbouwend, voorheen werkzaam in de sector, gepensioneerd, ontvangers partnerpensioen, ontvangers wezenpensioen) allemaal persoonlijk informatie over de nieuwe regeling die sociale partners met elkaar in 2024 overeengekomen zijn en het **transitieplan**. Ook ontving elke doelgroep een uitnodiging voor een webinar in maart 2025.

- In december 2025 organiseerden we opnieuw webinars over de nieuwe regels voor pensioen, zowel voor deelnemers, pensioengerechtigden als voor werkgevers.

- De online themapagina over de nieuwe regels voor pensioen voor werkgevers werd in 2025 verschillende keren geactualiseerd en uitgebreid. Werkgevers vinden er informatie voor zichzelf, maar ook een toolkit met communicatiemiddelen die de werkgever zelf kan inzetten richting zijn werknemers, bijvoorbeeld in een eigen nieuwsbrief, op het intranet of op beeldschermen op locatie. De toolkit wordt steeds verder aangevuld.

- Onze werkgeversconsulenten legden in 2025 ruim 500 werkbezoeken af aan werkgevers, waarvan ook zo'n 150 keer een presentatie aan de werknemers is gegeven over pensioen en de nieuwe pensioenregeling. Verder zijn werkgever geïnformeerd tijdens de werkbezoeken over de keuzes die ze moeten maken in verband met vrijwillige en aanvullende contracten die zij met PME hebben.

- De online themapagina over de nieuwe regels voor pensioen voor deelnemers en gepensioneerden werd eveneens regelmatig geactualiseerd en uitgebreid. In juli 2025 publiceerden we het implementatieplan en het communicatieplan. En later in het jaar deelden we uitgebreid informatie over de compensatie vanwege de afschaffing van de doorsneesystematiek (Extra bedrag in je pensioenpot).

- Voor actieve deelnemers zijn we in 2025 gestart met het verstrekken van informatie over de voorwaarden om in aanmerking te komen voor de compensatie vanwege de afschaffing van de doorsneesystematiek. Werknemers komen in aanmerking hiervoor als zij op 31 december 2026 en op 1 januari 2027 deelnemer zijn bij PME en vallen in een bepaalde leeftijdscategorie. Zo wijzen we mensen op de gevolgen van baanwissel of minder werken en de mogelijkheid om de pensioenopbouw vrijwillig voort te zetten tot na de overgang.

- Een opvallend onderdeel van de themapagina's is de pay-off 'Weet wat je toekom(s)t'. Een pay-off die je even aan het denken zet en die we gebruiken bij alle campagnes rondom de nieuwe regels voor pensioen.

- Speciale doelgroepen vormen de gedispenseerde werkgevers, de vrijwillig aangesloten werkgevers en werkgevers met een **excedentregeling** bij PME of elders. Met doelgerichte campagnes, flyers, bijeenkomsten (fysiek en online) informeerden wij deze werkgevers in 2025 over de nieuwe pensioenregeling met het doel hen ook na de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel aan boord te houden bij PME. Tijdens twee bijeenkomsten in het najaar werden werkgevers duidelijk geïnformeerd over de te maken keuzes. Veel werkgevers hebben naar aanleiding hiervan hun keuze gemaakt en ingestuurd. Voor werkgevers die niet reageren, wordt aangenomen dat zij hun bestaande contract voortzetten. Zij hebben hiervan in maart 2026 een bevestigingsbericht ontvangen.

- We ontwikkelden verschillende nieuwe animaties die je in enkele minuten laten kennismaken met de nieuwe regels of die ingaan op specifieke deelonderwerpen.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving

Wet herziening Bedrag ineens nog in behandeling in Eerste Kamer

In 2025 blijft de discussie, na een deskundigenbijeenkomst in de Eerste Kamer, over het Wetsvoorstel herziening bedrag ineens sterk gekleurd door de samenloop met de stelseltransitie. Er zijn grote zorgen over een invoering tijdens de transitieperiode. De combinatie van IT-aanpassingen, intensieve transitiewerkzaamheden en de noodzaak van zorgvuldige keuzebegeleiding maakt een introductie tijdens de transitie lastig. Daarnaast is er nog onduidelijkheid over flankerend overheidsbeleid en de beschikbaarheid van ondersteuningsmiddelen zoals een Nibud tool. Leden van de Eerste Kamer hebben hierover in oktober 2025 nog schriftelijke vragen gesteld aan de minister van SZW. Eind maart 2026 werd duidelijk dat het nieuwe kabinet de invoering van de mogelijkheid voor een 'bedrag ineens' niet eerder dan 2029 in laat gaan.

Wet pensioenverdeling bij scheiding

De inwerkingtreding van de Wet pensioenverdeling bij scheiding is nog onduidelijk. De wet is in 2022 ingediend in de Tweede Kamer, maar de regering besloot in 2024 de inwerkingtreding hiervan uit te stellen tot het einde van de transitieperiode, vanwege de samenhang met de Wet toekomst pensioenen. De regering kondigde wel aan om bij nota van wijziging overbruggingsmaatregelen voor te stellen waardoor de verdeling van pensioen bij scheiding mogelijk al eerder in de geest van het wetsvoorstel kan plaatsvinden. In 2025 is hierover geen (concept)wetgeving verschenen.

Wet verlenging transitieperiode en Verzamelbesluit pensioenen

Op 1 januari 2026 is de Wet verlenging transitieperiode naar het nieuwe pensioenstelsel in werking getreden. Hiermee worden transitiedata die eerder in de Wet toekomst pensioen (Wtp) stonden overgeheveld naar een AMvB: het Besluit vaststelling transitietermijnen van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Dit besluit wijzigt onder meer het Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling en het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen. Verschillende data uit de Besluiten worden aangepast waarmee met name de deadline van 1 januari 2027 wordt verschoven met één jaar zodat pensioenuitvoerders per 1 januari 2028 moeten voldoen aan de verplichtingen. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor de uitvoerende partijen om de werkzaamheden te spreiden, waardoor de druk afneemt en een zorgvuldige transitie mogelijk is.

Op 19 december 2025 is het Verzamelbesluit pensioenen in het Staatsblad gepubliceerd. Het Besluit bevat wijzigingen die ervoor zorgen dat pensioenuitvoerders beter en efficiënter uitvoering kunnen geven aan de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, waaronder:

- Pensioenfondsen krijgen na invaren tijdelijk de mogelijkheid om af te wijken van het strategisch beleggingsbeleid.
- Pensioenfondsen mogen de **solidariteitsreserve** of risicodelingsreserve inzetten om het eigen vermogen aan te vullen en zo kortingen op pensioenaanspraken en -rechten te voorkomen.
- Het moment waarop wordt getoetst of wordt voldaan aan het minimaal vereist eigen vermogen is aangepast.
- In het pensioenregister vervalt het bedrag onder de navigatiemetafoor en er zijn maatregelen opgenomen om deelnemers beter te betrekken bij de pensioentransitie.

Beleggen voor een goed pensioen

Doelen en ambities

Een goed pensioen voor iedereen in onze sector. Dat is ons doel.

Beleggen van het pensioengeld is nodig. Want alleen het sparen van de ingelegde premies zijn niet voldoende voor een goed pensioen. Beleggen levert meer geld op dan sparen. Daarom beleggen we de premies die werknemers en werkgevers inleggen. Pensioen bestaat uiteindelijk voor het grootste deel uit beleggingsopbrengsten. PME belegt het pensioengeld van alle (ex-) deelnemers en gepensioneerden gezamenlijk. Dat heeft als voordeel dat iedereen kan profiteren van de schaalgrootte van PME. Door onze schaalgrootte kunnen we onze beleggingen goed spreiden en hebben we lage beleggingskosten.

De financiële doelstelling van ons beleggingsbeleid wordt concreet gemaakt in een benodigd lange termijn overrendement van ten minste 1,5% per jaar. Dit is onderbouwd met een **ALM**-studie. Dit betekent dat het gemiddelde rendement op de beleggingen op lange termijn jaarlijks ten minste gemiddeld 1,5% per jaar hoger moet zijn dan de waardeverandering van de pensioenverplichtingen. In paragraaf '**Beleggingsresultaten**' wordt verder ingegaan op de mate waarin deze doelstelling wordt behaald. Elke beleggingscategorie kent overigens zijn eigen overrendementdoelstelling. Voor aandelen is deze bijvoorbeeld ten minste 3%.

Wij willen onze financiële doelstellingen in het vermogensbeheer realiseren op een manier die bijdraagt aan een wereld die toekomstbestendig is. Daarvoor beleggen we met het oog op de toekomst, want een goed pensioen is meer waard in een leefbare en rechtvaardige wereld. Dit noemen we duurzaam en verantwoord beleggen.

Duurzaamheid is dus een belangrijk onderdeel van onze beleggingskeuzes. We kijken niet alleen naar de financiële kant van een belegging, zoals het risico, het verwachte rendement en de kosten. We kijken ook naar de invloed van bedrijven of landen waarin we beleggen op het milieu, de mensen en de samenleving. Ook is het belangrijk dat bedrijven in onze portefeuille goed bestuurd worden, want we willen het liefst voor langere tijd in deze bedrijven beleggen. Rekening houden met milieu, mens en goed bestuur (ESG) zorgt voor een beleggingsportefeuille die toekomstbestendig is.

Met onze 'Portefeuille van morgen' streven wij naar een aandelenportefeuille met een beperkter aantal beleggingstitels dan gangbaar is. De portefeuille houdt daarbij rekening met de opvattingen en voorkeuren van deelnemers. Zo maken wij beleggingskeuzes die passen bij onze identiteit.

Strategische kaders en beleid

Strategische beleggingskaders

Het strategisch beleggingskader van PME bevat de uitgangspunten waarop het beleggingsbeleid van PME is gebaseerd. Die begint bij de doelstelling voor het behalen van een goed pensioen voor mensen in de metaal- en techindustrie. Om dat doel te behalen heeft PME beleggingsbeginselen opgesteld, uitgangspunten voor de uitvoering en uitgangspunten voor het risicomanagement. Het strategisch beleggingskader is gepubliceerd op onze website.

Onze manier waarop wij beleggen wordt gekaderd door:

- **Beleggingsbeginselen** (ook wel *investment beliefs* genoemd): Deze principes geven aan hoe PME rendement wil en verwacht te kunnen behalen, gebaseerd op de uitgangspunten van PME ten aanzien van de werking van de economie, de maatschappij en de financiële markten. De beginselen worden doorvertaald in het beleggingsbeleid en de mandatering bij de uitbesteding. Er wordt periodiek bekeken of de beleggingsbeginselen nog aansluiten bij de actuele overtuigingen van PME.
- **Uitgangspunten voor de uitvoering:** Deze uitgangspunten leggen de organisatie en praktische uitvoering van het beleggingsproces vast. De uitgangspunten hebben betrekking op: Bestuurlijke beheersing en complexiteit, Kosten, Belastingen en MVB- beleid.
- **Uitgangspunten voor het risicomanagement:** dit zijn de uitgangspunten voor het evalueren en bijsturen van het risicoprofiel van de beleggingsportefeuille.

Duurzaam beleggingsbeleid

In 2024 publiceerden wij een nieuwe versie van ons Beleid duurzaam en verantwoord beleggen op onze website. Dit document legt uit hoe PME duurzaamheid verweeft in het streven naar een goed pensioen. Want de toekomstige uitdagingen waarvoor we staan vragen nú onze aandacht. De mensen die vandaag beginnen in onze sector gaan in de tweede helft van deze eeuw pas met pensioen. Wij doen wat we kunnen en wat nodig is. Alles om ervoor te zorgen dat mensen met een pensioen bij PME nu en ook straks een goed pensioen ontvangen in een veilige, leefbare en rechtvaardige wereld.

Strategische asset allocatie en beleggingsbeleid

Wij hebben een strategische portefeuillesamenstelling (SAA) vastgesteld per 2025. Deze strategische beleggingsportefeuille is onderbouwd met een door ons uitgevoerde **ALM**-studie in 2019. In 2021 en 2022 voerden we ook ALM-studies uit om te toetsen of veranderende omstandigheden (zoals de hogere rente, inflatie en **dekkingsgraad**) tot andere conclusies zouden leiden. Dit bleek niet het geval te zijn. In 2024 en 2025 voerden we opnieuw ALM-analyses uit en besloot het bestuur om de strategische afdekking van het renterisico te verhogen om zo de dekkingsgraad meer te beschermen voor rentedalingen. We verhoogden de renteafdekking binnen het **huidige ftk** van 60% naar 70% (marktwaarde). Deze verhoging van de renteafdekking was dus een aanpassing van het strategisch beleggingsbeleid 2020-2025 en strategische asset allocatie 2025. In ons beleggingsplan 2025 werd rekening gehouden met deze verhoging en het opbouwpad daar naartoe.

In de volgende tabel(len) staat het strategisch beleggingsbeleid en de SAA eind 2025 weergegeven.

Strategisch beleggingsbeleid

Rente en valuta afdekking	Strategische omvang	Bandbreedte
Renteafdekking (marktrente)	70%	40% - 70%

Valuta afdekking	Strategische omvang	Bandbreedte
US Dollar	75%	50 - 100%
Britse pond	100%	
Japanse yen	100%	
Overige ontwikkelde / opkomende landen	0%	

Beleggingscategorieën

Beleggingscategorieën	Strategische portefeuille 2025
Vastrentende waarden, matchingportefeuille	**40,0%**
Rentegedreven matching + liquiditeiten	25%
Investment grade bedrijfsobligaties	10%
Hypotheken	5%
Returnportefeuille (rendementsportefeuille)matchingportefeuille	**60,0%**
Hoogrentende publieke leningen	10%
Hoogrentende private leningen	5%
Onroerend goed	10%
Real assets	5%
Aandelen	25%
Private equity	5%
	100%

Beleggingsplan 2025

De strategische beleggingskaders, het beleggingsbeleid en het transitiepad naar de strategische asset allocatie 2025 vormen de basis voor ons jaarlijkse beleggingsplan. Hierin leggen wij de normportefeuille voor dat jaar vast alsmede de afspraken met MN voor het portefeuillebeheer.

Het beleggingsplan 2025 gaat uit van uitbreiding van de returnportefeuille tot 60% eind 2025, het terugbrengen van de weging van bedrijfsobligaties, de ophoging van de renteafdekking en commitmentsdoelstellingen voor illiquide beleggingscategorieën tot € 4.150 miljard (vastgoed, real assets, hoogrentende private bedrijfsleningen) per eind 2025.

De focus van de beleidsagenda in 2025 lag op de voorbereidingen voor het nieuwe strategische beleggingsbeleid 2026-2030 en de inrichting van het beleggingsbeleid (beschermings- en rendementsportefeuille en renteafdekking) in de nieuwe pensioenregeling. Evaluaties en updates van verschillende strategieën hebben plaatsgevonden voor IG bedrijfsobligaties, hoogrentende publieke bedrijfsobligaties (high yields), private equity, onroerend goed Nederland en keuzes rondom de SFDR. Daar waar dit heeft geleid tot beleidswijzigingen of nieuwe strategieën, geven we in dit jaarverslag een toelichting.

Buiten het beleggingsplan om besloot het bestuur een RSA Geopolitieke ontwikkelingen uit te voeren.

Strategische beleggingsportefeuille 2025 en normportefeuille begin en eind 2025

Renteafdekking	Normportefeuille eind 2025	Normportefeuille begin 2025	Strategische portefeuille 2025
Omvang renteafdekking	65%	70%	70%

Beleggingscategorieën	Normportefeuille eind 2025	Normportefeuille begin 2025	Strategische portefeuille 2025
Matchingportefeuille	42%	40,5%	40%
Aandelen	27,6%	28,7%	25%
Hoogrentende publieke en private leningen	14,4%	14,7%	15%
Vastgoed	6,4%	7,1%	10%
Private equity	6,8%	6,4%	5%
Alternatieve Investeringen	2,8%	2,7%	5%
	100%	100%	100%

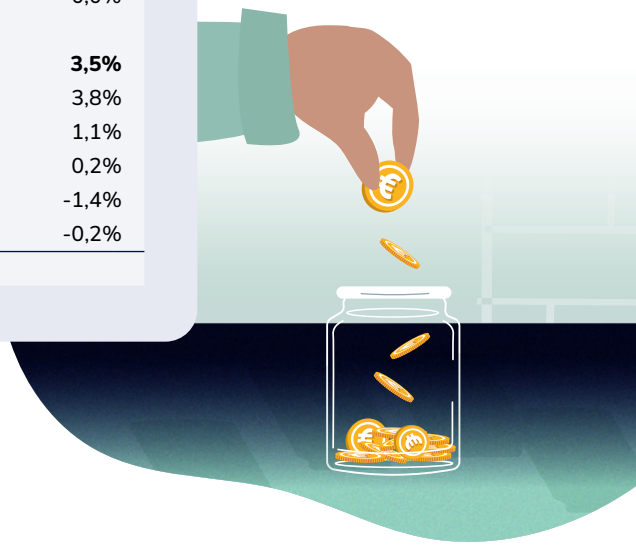

De feitelijke beleggingsportefeuille eind 2025 en de verschuiving ten opzichte van eind 2024 is als volgt:

Feitelijke beleggingsportefeuille eind 2024 en eind 2025

Renteafdekking	Feitelijke portefeuille eind 2024	Feitelijke portefeuille eind 2025	Verschuiving*
Omvang renteafdekking	**64,9%**	**70,0%**	**5,1%**
Omvang valuta afdekking			
US dollar	75,0%	75,0%	
Britse pond	100,0%	100,0%	
Japanse yen	100,0%	100,0%	

Beleggingscategorieën ** er is sprake van afrondingsverschillen*	Feitelijke portefeuille eind 2024		Feitelijke portefeuille eind 2025		Verschuiving*
	In € (x 1 miljoen)	in %	In € (x 1 miljoen)	in %	
Matchingportefeuille	**25.411**	**42,8%**	**23.159**	**39,3%**	**-3.5%**
Rentegedreven matching + liquiditeiten	13.285	22,4%	12.592	21,4%	-1,0%
Investment grade bedrijfsobligaties	8.601	14,5%	6.810	11,6%	-2,9%
Hypotheken	2.703	4,6%	2.951	5,0%	0,5%
Onderhandse leningen	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Overige vastrentende waarden	822	1,4%	805	1,4%	0,0%
Returnportefeuille	**33.950**	**57,2%**	**35.712**	**60,7%**	**3,5%**
Hoogrentende publieke en private leningen	6.817	11,5%	8.989	15,3%	3,8%
Onroerend goed	3.704	6,2%	4.329	7,4%	1,1%
Real assets	1.634	2,8%	1.717	2,9%	0,2%
Aandelen	17.815	30,0%	16.850	28,6%	-1,4%
Private equity	3.980	6,7%	3.827	6,5%	-0,2%
	59.361	**100%**	**58.871**	**100%**	

Voorbereidingen SAA in de nieuwe regeling

In 2024 voerden we ALM-analyses uit om de strategische asset allocatie (SAA) voor de nieuwe pensioenregeling te bepalen. De financiële opzet van deze regeling kent **toedeelregels** voor **beschermingsrendement** en **overrendement**, wat leidt tot een strategische verdeling tussen de return- en matchingportefeuille en het niveau van de renteafdekking. De analyses richtten zich eerst op de optimalisatie van de returnportefeuille, gevolgd door een verfijning van de matchingportefeuille. Hierbij werden naast rendement en risico ook kwalitatieve overwegingen zoals bestuurlijke beheersbaarheid, duurzaamheid en kosten meegenomen. Het bestuur stelde vast dat de toekomstige SAA een grotere returnportefeuille met meer illiquide beleggingen en een hogere renteafdekking omvat. Hierdoor wordt de matchingportefeuille ongeveer 10%-punt kleiner ten gunste van illiquide beleggingen en hoogrentende waarden in de returnportefeuille.

De gekozen SAA is in 2025 verder verfijnd op basis van duurzaamheid en uitvoerbaarheid, en past bij de **risicohouding** en financiële opzet van de nieuwe pensioenregeling, zoals deze in 2025 definitief zijn vastgesteld. De toekomstige SAA levert naar verwachting bij hetzelfde risico iets meer rendement op (na kosten) dan de huidige SAA 2025 en biedt bovendien meer ruimte voor duurzaam en impact beleggen.

RSA Geopolitieke ontwikkelingen

De toenemende geopolitieke spanningen, met name in en rondom de Verenigde Staten, vormden in 2025 aanleiding voor het bestuur om een thematische RSA Geopolitieke ontwikkelingen uit te voeren. Doel hiervan was om geopolitieke risico's explicieter te verankeren in het risicomanagement van PME en om beter inzicht te krijgen in de mogelijke impact op financiële markten, het beleggingsbeleid en de uitvoerbaarheid van ons ESG beleid. De analyse is uitgevoerd in nauwe samenwerking met MN en bouwt voort op bestaande scenarioanalyses uit het beleggingsplan en hun wereldbeeld.

In de RSA is gekeken naar de effecten van verschillende risicoscenario's op meerdere niveaus van de portefeuille: de strategische assetallocatie, de regio en categorieverdeling, de uitvoering van beheer en verantwoord beleggen, evenals operationele aspecten zoals data, compliance en toezicht. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen maatregelen op korte termijn, de komende maanden en het strategische beleid. De scenario's zijn geclusterd in vier risicotypes: territoriale en politieke conflicten, financiële risico's (zoals economische maatregelen van de VS en ESG risico's), operationele risico's (zoals contractafdwingbaarheid en cyberveiligheid) en compliance risico's.

Op basis van deze analyse zijn beheersmaatregelen ontwikkeld om de geïdentificeerde risico's te beperken en de netto risico's binnen de risicobereidheid te brengen. Tegelijkertijd stellen we vast dat niet alle financiële schokken te beheersen zijn zolang het fonds blijft beleggen om de lange termijn doelstellingen te realiseren, omdat

- bescherming tegen marktschokken van de aandelenmarkten op kortere termijn ten koste gaat van het verwacht rendement op langere termijn. En het beleggingsbeleid ook is ingericht op een aanzienlijk bewegelijkheid van de markt;
- de internationale verwevenheid van economie en (aandelen) markten blijft leiden tot impact op het rendement;
- afbouw van illiquide beleggingen niet eenvoudig te realiseren is.

Na afronding van de RSA concludeerde het bestuur dat een Amerikaanse focusportefeuille voordelen biedt boven een indexportefeuille, doordat de beheerders hun eigen kwalitatieve beoordeling maken en minder afhankelijk zijn van externe data. Daarom zijn in 2025 de twee geselecteerde managers (Neuberger Berman en Lazard) definitief aangesteld voor het beheer van deze portefeuilles. Ten aanzien van de strategische afdekking van de Amerikaanse dollar zag het bestuur geen aanleiding tot aanpassing.

ALM-studie in 2025

Volgens onze eigen beleidscyclus zouden we in 2025 het beleggingsbeleid voor de volgende periode van 5 jaar moeten vaststellen en onderbouwen via een **ALM**-studie. Vanwege de overgang naar de nieuwe pensioenregeling in 2027 is besloten het huidige beleggingsbeleid op basis van het **huidige ftk** voort te zetten en voor één jaar (2026) te verlengen. Er heeft wel een uitgebreide ALM-studie in 2025 plaatsgevonden met een traditionele horizon van 15 jaar, waarbij we een sterke focus hebben gelegd op de resultaten op korte termijn. Daarnaast onderzocht de ALM-studie de impact van aanpassingen in de afdekking van rente- en valutarisico's, de reductie van beleggingen in de VS en verdere bescherming van de **dekkingsgraad** voor overgang naar de nieuwe pensioenregeling.

Op basis van de uitkomsten van de ALM-studie concludeerde het bestuur:

- De SAA 2025 is ook voor 2026 passend.
- Verhoging van de renteafdekking is passend
- Er is geen aanleiding tot aanpassing van de huidige valuta-afdekking.
- Na renterisico is aandelenrisico de grootste component van het totale dekkingsgraadrisico.

In het beleggingsplan 2026 is rekening gehouden met deze uitkomsten.

Evaluatie en actualisatie strategie onroerend goed Nederland

In 2025 heeft PME de strategie voor Nederlands vastgoed geëvalueerd en geactualiseerd. Uit de evaluatie blijkt dat de langjarige strategische doelstelling – een overrendement van verplichtingen plus 200 basispunten – is gerealiseerd. Tegelijkertijd presteerden de afzonderlijke sectoren (wonen, high street en

convenience) niet beter dan de uitvoeringsbenchmark. Dit is vooral te verklaren door de opbouw- en ontwikkelfase van de portefeuille, beperkingen zoals uitpondrestricties en verduurzamingsinvesteringen die nog niet volledig tot uitdrukking komen in de waarderingen.

De kosten van het Nederlandse vastgoed lagen gedurende de gehele periode binnen de vastgestelde limiet van 45 basispunten. Ook op het gebied van duurzaamheid presteerde de portefeuille conform de doelstellingen. De minimale GRESB scores zijn behaald, de woningportefeuille bestaat voor minimaal 60% uit betaalbare huurwoningen, de portefeuille ligt op koers met de CRREM paden en bestaande woningen zijn verduurzaamd naar minimaal energielabel C. Bij nieuwbouw wordt, waar financieel haalbaar, ingezet op een hoger duurzaamheidsniveau dan wettelijk vereist.

De doelallocatie van € 2,25 miljard is nog niet bereikt. Dit hangt samen met marktomstandigheden zoals hogere bouwkosten, langere doorlooptijden, stijgende rente en langdurige bezwaarprocedures. Daarnaast speelde het beperkte aanbod aan investeringsmogelijkheden een rol. Inmiddels beschikt PME over een goed gevulde pijplijn van circa € 500 miljoen aan nieuwe woningproposities en worden aanvullende groeimogelijkheden onderzocht. Tevens onderzoeken we aanvullende groeimogelijkheden om richting het beoogde strategische gewicht (circa 6% in de toekomstige SAA) te groeien, zoals uitbreiding bij ARE, het aanstellen van een tweede vastgoedmanager, investeringen in zorgvastgoed en een specifiek houtbouwmandaat.

Eind 2025 stelde het bestuur een nieuwe strategie onroerend goed Nederland vast. Deze richt zich op een financieel overrendement van 200 basispunten boven de verplichtingen, gedreven door stabiele huurinkomsten en duurzaamheidsambities boven het marktgemiddelde (GRESB), voldoen aan 1,5 graden CRREM-paden en in 2030 minimaal 45% impactinvesteringen (betaalbare woningen, zorgvastgoed, biobased bouwen). In de portefeuille is ruimte voor minimaal 80% wonen (waarvan maximaal 20% zorgvastgoed) en voor maximaal 20% commercieel vastgoed (met nadruk op convenience en high street winkels). Logistiek en industrieel vastgoed maken geen onderdeel uit van onze strategie.

Portefeuille van Morgen

We vinden het belangrijk om te weten in welke bedrijven we beleggen. Zonder expliciete keuzes kan het gebeuren dat ons geld terechtkomt bij bedrijven die slecht omgaan met mens en milieu, of producten maken die schadelijk zijn. Wij kiezen liever voor bedrijven die goed omgaan met hun omgeving en producten maken waar de samenleving iets aan heeft. Zo kunnen we én een goed rendement halen, én bijdragen aan een betere wereld.

We screenen de bedrijven waarin we beleggen op zogenaamde ESG-criteria. ESG staat voor Environment (milieu/klimaat), Social (sociaal, maatschappelijk) en Governance (goed bestuur). Door op ESG te letten, kiezen we bedrijven die nu en in de toekomst waardevol zijn. En bouwen we een stabiele beleggingsportefeuille op die bestand is tegen veranderingen in de wereld.

In onze keuzes houden wij rekening met de opvattingen en voorkeuren van deelnemers. Iedere belegging in deze portefeuille zou uitlegbaar moeten zijn en moeten bijdragen aan verduurzaming van de economie en maatschappij. Oftewel, een portefeuille voor vandaag, voor morgen en voor overmorgen. Daarbij streven wij naar een portefeuille met focus; een portefeuille met een beperkter aantal beleggingstitels dan gangbaar is, omdat we hiermee op een betere manier een goede verhouding tussen risico, rendement en duurzaamheid kunnen nastreven.

Totstandkoming van de portefeuille

In 2022 hebben we ons gericht op de uitwerking van de voor PME relevante ESG thema's en bijbehorende ambities. In 2023 hebben wij deze thema's en ambities vertaald in een ESG-raamwerk. Het ontwikkelen van een ESG-selectieraamwerk was een eerste stap van het proces om te komen tot de Portefeuille van Morgen. In 2024 is met succes dit ESG-raamwerk als nieuwe customized benchmark geïmplementeerd in de ESG-indexportefeuille aandelen ontwikkelde markten. De implementatie van dit raamwerk leidde tot de verkoop van de aandelen van 112 bedrijven in ontwikkelde landen. Dit was een beperkt aantal, omdat we voorheen ook al een eigen benchmark hanteerden met een lager aantal aandelen dan in een reguliere index. De ESG-indexportefeuille bestaat uit circa 1.000 bedrijven.

In de Portefeuille van Morgen willen we uiteindelijk steeds meer aandelenbeleggingen overzetten naar meer geconcentreerde focusportefeuilles. In 2024 zijn selectietrajecten opgestart voor de selectie van managers voor:

- de Europese ESG-focusportefeuille en
- de Amerikaanse ESG-focusportefeuille

In 2024 selecteerden we Candriam als de beste kandidaat voor de Europese ESG-focusportefeuille. De selectie van de twee managers voor de Amerikaanse ESG-focusportefeuille werd in 2025 afgerond. Het bestuur selecteerde twee managers als beheerders van de ESG-focusportefeuille voor de regio Noord-Amerika, te weten Neuberger Berman en Lazard. De daadwerkelijke aanstelling van de twee managers in de VS voor het beheer van twee focusportefeuilles werd in 2025 tijdelijk aangehouden. Na uitvoering en bespreking van de RSA Geopolitieke ontwikkelingen ging het bestuur akkoord met de definitieve aanstelling van zowel Lazard als Neuberger Berman als beheerders van de ESG-focusportefeuille Noord-Amerika, ieder voor een bedrag van EUR 1,1 miljard.

In 2025 stelde het bestuur de strategie ESG-focusportefeuille opkomende landen vast. Eerder was al bepaald om zoveel mogelijk consistentie te waarborgen tussen de strategieën voor ontwikkelde en opkomende landen. Net als in de ESG-focusstrategie voor ontwikkelde landen zijn in de ESG-focusstrategie voor opkomende landen richtlijnen geformuleerd op een viertal niveaus: voor ESG selectie, voor bedrijfseconomische selectie, voor risico-rendementsprofiel en voor actief aandeelhouderschap. In 2025 startten we met de managerselectie voor deze focusportefeuille. Dit traject loopt nog en verwachten wij rond de zomer van 2026 af te ronden.

Evaluatie BlackRock

Voor het beheer van onze ESG-indexportefeuille aandelen ontwikkelde markten hebben we in 2025 ook een evaluatie uitgevoerd op de externe vermogensbeheerder BlackRock. Daarbij is besloten om afscheid te nemen van BlackRock. BlackRock heeft jarenlang een goede dienstverlening geleverd aan PME met het beheer van een deel van onze aandelenportefeuille. Wij zijn tevreden met die samenwerking en de bijdrage die zij in het verleden hebben geleverd aan het beheer van onze beleggingen. Maar PME kijkt ook welke externe vermogensbeheerders het best passen bij de visie van PME en uitgangspunten van de Portefeuille van Morgen. PME heeft besloten de ESG-indexportefeuille voortaan te laten beheren door twee in plaats van drie vermogensbeheerders. Die twee beheerders zijn MN (de regio's Europa en Noord-Amerika) en UBS (regio Verre Oosten).

Vooruitblik

In 2026 wordt de Portefeuille van Morgen-aanpak ook toegepast op onze bedrijfsobligatieportefeuilles van PME. Eerst wordt onderzocht in hoeverre het ESG-selectieraamwerk dat nu wordt gebruikt voor de aandelenportefeuille ook geschikt is voor bedrijfsobligaties. Omdat dit een andere beleggingscategorie is en andere typen bedrijven betreft, kan het nodig zijn om aanvullende of andere ESG-data te gebruiken.
Uitgangspunt is dat bedrijven bij de opbouw van de portefeuille worden beoordeeld op dezelfde ESG-thema's als in de aandelenportefeuille. Ook moeten bedrijven voldoen aan vergelijkbare eisen voor ESG-prestatie. Hiermee werkt PME toe naar een consistente benadering in de gehele portefeuille.

Onze beleggingsportefeuille ingezoomd

Beleggen wereldwijd

We beleggen in een groot deel van de wereld, in verschillende soorten beleggingen. Daarmee spreiden we de risico's die bij beleggen horen. En als het even kan, investeren we ook graag dicht bij huis.

Beleggen in Nederland

Wij staan positief tegenover het beleggen in Nederland om bij te dragen aan het economisch en maatschappelijk klimaat. Dit is goed voor bedrijven en de werkgelegenheid en daarmee voor de aangesloten werkgevers en deelnemers. Uiteraard blijft ook bij het beleggen in Nederland een goede verhouding tussen risico, rendement, kosten en duurzaamheid voorop staan.

In de tabel zijn onze beleggingen in Nederland opgenomen. Eind 2025 is ongeveer 15,7% van de beleggingsportefeuille in Nederland belegd. Dit is een kleine stijging ten opzichte van eind 2024 toen ongeveer 15% van de beleggingsportefeuille in Nederland was belegd.

Beleggingen wereldwijd

Naar continent	**In % van totaal belegd vermogen**	**In % van totaal belegd vermogen**
	2025	**2024**
Noord-Amerika	31,3%	35,5%
Zuid-Amerika	2,9%	2,1%
Europa	56,2%	53,2%
Afrika	1,3%	0,9%
Azië	7,3%	7,3%
Oceanië	1,0%	1,0%
Totaal	**100,0%**	**100,0%**

Beleggingen Nederland

naar beleggingscategorie	**Bedragen** (x € 1 miljoen)	**In % van totaal belegd vermogen**	**Bedragen** (x € 1 miljoen)	**In % van totaal belegd vermogen**
	2025	**2025**	**2024**	**2024**
Staatsobligaties	1.895	3,2%	1.763	3,0%
Bedrijfsobligaties	1.606	2,7%	1.530	2,6%
Hypotheken	2.951	5,0%	2.751	4,6%
Aandelen	190	0,3%	172	0,1%
Vastgoed	2.261	3,8%	1.971	3,3%
Overig	360	0,6%	792	1,4%
Totaal in Nederland	**9.262**	**15,7%**	**8.980**	**15,1%**

Wij beleggen in Nederlandse staatsobligaties. Daarnaast beleggen we in aandelen en obligaties van Nederlandse bedrijven. Andere voorbeelden van beleggingen in Nederland zijn de Nederlandse woningenmarkt en Nederlandse hypotheken. Binnen de Nederlandse woningenmarkt richten wij ons op het thema betaalbare huisvesting, waarbij voornamelijk in het middelhoge huursegment wordt geïnvesteerd. Daarbij stimuleren wij bouwen met biobased materialen. In 2025 werd er gestart met de bouw van o.a. De Koffiefabriek in Amsterdam (63 houtbouwwoningen op het terrein van een voormalige koffiefabriek), De Sax in Rotterdam (groot nieuwbouwproject op de Wilhelminapier met 916 woningen, waarvan 411 huurappartementen van PME), Common Ground in Nieuwegein (43 middenhuurwoningen die grotendeels in hout worden uitgevoerd).

Onderzoek naar Investeren in de Nederlandse energietransitie

PME heeft de wens om meer bij te dragen aan de Nederlandse energietransitie. In 2024 is PME een breed onderzoek gestart naar wat de opgave van de Nederlandse energietransitie is, welke uitdagingen daarbij spelen en welke mogelijke oplossingen er zijn voor deze uitdagingen. Daarbij is gekeken in hoeverre dergelijke oplossingen investeerbaar zijn voor een pensioenfonds. Het onderzoek bestond uit marktresearch, gesprekken met verschillende spelers in de markt van investeringen en energie. Ook heeft wetenschappelijke review plaatsgevonden. Uit dit onderzoek komt naar voren dat een deel van de benodigde oplossingen binnen de energietransitie op dit moment niet financierbaar is voor pensioenfondsen. Niet omdat het kapitaal ontbreekt, maar omdat de randvoorwaarden om te beleggen voor een goed pensioen voor pensioenfondsen vaak ontbreken. Daarnaast blijkt dat belemmeringen vooral liggen bij mensen, processen en besluitvorming, niet bij de beschikbaarheid van geld.
Naar aanleiding van het onderzoek is in 2025 nog verdiepend onderzoek gedaan naar specifieke fondsen en naar de mogelijke rol die PME kan spelen in de financiering van flexibiliteits- en opslagoplossingen. Deze verkenningen leverden waardevolle inzichten, maar hebben nog niet geleid tot concrete beleggingsbeslissingen.

Beleggen in de eigen sector (in innovatieve technologie)

We investeren een deel van de premies terug in de techwereld waarvan we onderdeel zijn. We helpen ecosystemen te ontwikkelen waarbinnen bedrijven kunnen samenwerken aan nieuwe technologieën en nieuwe oplossingen.

Hierbij zetten we in op Nederlandse startende technologiebedrijven en scale-ups met groeipotentieel. Door te beleggen in Innovation Industries en DeepTechXL zijn wij in staat om een impuls te geven aan de eigen sector. Het investeringsfonds Innovation Industries werkt bijvoorbeeld samen met drie technische universiteiten in Nederland en een aantal Nederlandse hightech bedrijven uit onze achterban. En bedrijven zoals ASML en Philips, kennisinstelling TNO en de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij dragen, net als wij, bij aan DeepTechXL. De geselecteerde bedrijven in nieuwe technologie krijgen door deze investeringsfondsen toegang tot financiering waardoor zij de kans krijgen uit te groeien tot succesvolle bedrijven die zorgen voor economische groei en werkgelegenheid in Nederland.

Onderzoek Beleggen eigen sector

In 2024 en 2025 is onderzocht hoe PME gericht kan investeren in bedrijven in de eigen sector. Het onderzoek bevestigt dat gericht investeren in de eigen sector wenselijk, haalbaar en toekomstgericht is. PME kan hiermee de sector ondersteunen in cruciale groeifasen, de eigen zichtbaarheid vergroten en de verbinding met werkgevers en deelnemers versterken, binnen de bestaande rendement en risicokaders.

Het onderzoek is uitgevoerd in drie opeenvolgende fasen: verkennen, oplossingsrichtingen formuleren en verdiepen en besluiten. Deze gestructureerde aanpak heeft geleid tot een integraal kennisdossier met onderbouwde oplossingsrichtingen. Tijdens het proces is gesproken met verschillende interne en externe stakeholders, waaronder werkgevers, werknemers en ondernemers uit de sector. Zij onderschrijven het belang van investeren in de eigen sector en zien PME daarbij als een betrouwbare partner met een langetermijnvisie.

PME hanteert een brede maar duidelijke afbakening van de sector: de Nederlandse metaal- en techindustrie, aangevuld met Europese bedrijven met relevante technologie. In 2025 is deze definitie aangescherpt om voldoende investeringsruimte te behouden en tegelijkertijd het concentratierisico te beperken. Deze definitie van de sector biedt voldoende investeringsmogelijkheden, beperkt concentratierisico en sluit tegelijk goed aan bij het doel om de eigen sector te versterken.

Het onderzoek laat zien dat de financieringsbehoefte binnen de sector groot en veelzijdig is, vooral bij innovatieve bedrijven in de scale-up- en groeifase. Juist in deze fases is toegang tot traditionele financiering vaak beperkt. PME kan hier een duidelijke rol spelen door in elke fase van de bedrijfsontwikkeling passende financieringsinstrumenten aan te bieden. Daarom is de focus in het onderzoek gelegd op private investeringen, waarbij PME zich richt op financiering van vroege innovatie en de groeifase van bedrijven en op private bedrijfsleningen voor langetermijnfinanciering.

Klimaat

Klimaatverandering bedreigt mens, milieu en maatschappij. Klimaatverandering brengt daarmee ook grote risico's met zich mee voor onze beleggingen. Tegelijkertijd kunnen onze beleggingen ook positieve impact hebben op de beperking van klimaatverandering en de maatschappij. De risico's voor onze beleggingen, de toenemende wet- en regelgeving (zoals de SFDR en de richtlijnen van DNB op het gebied van milieu en klimaatrisico's), het belang dat onze stakeholders hechten aan dit onderwerp en onze eigen visie onderstrepen de urgentie voor de brede aanpak voor het beperken van klimaatverandering.

PME steunt het klimaatakkoord van Parijs. Als grote belegger kunnen en willen we een rol spelen bij het halen van de doelstellingen van Parijs. Want geld heeft invloed. De belangrijkste afspraak in dit akkoord is het streven om de gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging ruim onder de 2 graden Celsius houden. En de 195 landen die het akkoord ondertekenden, willen dat het liefst nog verder beperken tot 1,5 graad. Nederland doet mee. Net als een belangrijk deel van de financiële sector in ons land. Zo hebben ruim 50 financiële instellingen in Nederland het Klimaatcommitment Financiële Sector ondertekend. Ook PME.

Klimaatplan PME, er is geen planeet B

Als ondertekenaar van het Klimaatcommitment Financiële Sector delen we in ons Klimaatplan PME onze plannen om de doelen van Parijs te halen. We laten zien hoe we de uitstoot van onze beleggingen omlaag brengen, om zo een forse reductie in 2030 te realiseren. Daarbij richten we ons op beursgenoteerde aandelen, bedrijfsobligaties, vastgoed, infrastructuur, private equity, staatsobligaties, hypotheken en bosbouw. Want binnen die beleggingen verwachten we het belangrijkste verschil te kunnen maken.

Bij de vaststelling van deze doelstellingen en ambities in 2022 is afgesproken dat deze na drie jaar worden geëvalueerd. Daarnaast zijn er diverse ontwikkelingen, zoals de vaststelling van de SAA voor de nieuwe pensioenregeling en nieuwe (internationale) richtlijnen, die aanleiding geven tot evaluatie van de klimaatdoelstellingen.

In 2025 evalueerden we alle doelstellingen uit ons Klimaatplan. De belangrijkste conclusie uit de evaluatie is dat het op basis van internationale richtlijnen logischer is om doelstellingen te formuleren voor een percentage Paris aligned beleggingen en deze leidend te laten zijn in het klimaatbeleid. Op basis van de uitkomsten van de evaluatie wordt het klimaatbeleid van PME in 2026 herzien en naar verwachting eind 2026 gepubliceerd. Hierin wordt dan ook een klimaatactieplan opgenomen voor de nieuwe beleggingscategorie hoogrentende private leningen (private corporate debt).

In 2025 stelden we ons ten doel om in 2040 enkel hoogrentend private leningen beleggingen in de portefeuille te hebben die in lijn zijn met het Parijs-akkoord. We beogen om – na opbouw van de portefeuille – op basis van beschikbare data of beoordelingsmethode nader onderzoek te doen naar de formulering van concretere doelstellingen.

In het huidige Klimaatplan PME legden wij de volgende doelstellingen en ambities vast:

- In 2050 heeft de beleggingsportefeuille netto-nul CO_2-uitstoot.
- In 2030 is de absolute CO_2 uitstoot van zowel onze beleggingen in aandelen als bedrijfsobligaties 50 procent minder dan in 2019. We kijken hierbij naar de absolute scope 1- en scope 2-uitstoot op basis van EVIC.
- Ruim voor 2030 zijn alle vastgoedbeleggingen in lijn met de afspraken van Parijs om de opwarming van de aarde tot 1,5 graad te beperken. En eind 2030 ligt de CO_2-uitstoot per vierkante meter vastgoed 40 procent lager dan in 2020.
- In 2025 heeft PME 3 miljard euro aan impactbeleggingen. De 1,2 miljard euro – het bedrag dat vrijkwam door de verkoop van beleggingen in producenten van olie en gas – hebben we dan opnieuw belegd in investeringen met een positieve impact op de transitie naar duurzame energie.
- Uiterlijk in 2040 zijn alle infrastructuurbeleggingen en private equity-beleggingen in lijn met de afspraken van Parijs om de opwarming van de aarde tot 1,5 graad te beperken.
- Het is onze ambitie dat de woningen in onze hypothekenportefeuille een uitstoot hebben die past bij een opwarming van de aarde van maximaal 1,5 graad.
- Het is onze ambitie dat uiterlijk in 2040 alle landen waarin wij beleggen (via staatsobligaties en obligaties van staatsbedrijven) in lijn liggen om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graad.
- Het is onze ambitie dat er steeds meer CO_2 wordt opgeslagen in de bossen waarin we beleggen en we willen ook dat de CO_2 die vrijkomt bij het planten, beheren en oogsten van deze bossen afneemt.

Relevante beleggingen

Alle beleggingscategorieën in onze beleggingsportefeuille zijn relevant voor ons klimaatbeleid. Via elke beleggingscategorie kunnen we invloed uitoefenen op de CO_2-uitstoot. We besteden de meeste aandacht aan de meest relevante beleggingen. De mate van relevantie is afhankelijk van:

- de mogelijkheden die we hebben om invloed uit te oefenen op de CO_2-uitstoot van deze beleggingen;
- de mogelijkheden die we hebben om te meten welke bijdrage de beleggingen leveren aan de energietransitie en
- de omvang van de beleggingscategorie in onze beleggingsportefeuille.

De beleggingen in aandelen, bedrijfsobligaties, vastgoed, private equity en infrastructuur zien we als meest relevant. Via aandelen is het mogelijk om invloed uit te oefenen als aandeelhouder, en binnen vastgoed en infrastructuur zijn er volop mogelijkheden om investeringen te doen die bijdragen aan de energietransitie. Maar ook in andere beleggingscategorieën ondernemen we dus wel actie. In 2023 en 2024 zijn voor de categorieën hypotheken, staatsobligaties en bosbouw de ambities concreet uitgewerkt, waarna ze zijn toegevoegd aan het Klimaatplan PME. Vanaf het jaarverslag 2024 wordt ook gerapporteerd over de voortgang op deze laatste drie beleggingscategorieën. Vanaf het jaarverslag 2026 wordt gerapporteerd over de nieuwe beleggingscategorie hoogrentende private leningen.

Lange termijn doel

Op de lange termijn is ons doel duidelijk: in 2050 heeft onze beleggingsportefeuille netto-nul CO_2-uitstoot. We werken daarnaartoe op een manier die past bij het pad naar maximaal 1,5 graden opwarming. Dat betekent dat we gemiddeld minimaal 7 procent CO_2-reductie per jaar willen bereiken, zoals vastgelegd in internationale afspraken. Dit is een gemiddelde, de reductiepaden gaan nooit in een rechte lijn.

Korte en middellange termijn doelen

Voor onze wereld is de weg naar een klimaat neutrale economie nog lang. Om ons doel voor de lange termijn te halen, stellen we voor de komende jaren een aantal belangrijke doelen vast. We richten ons op de hiervoor relevante genoemde beleggingscategorieën waarbij we de meeste kansen zien om de wereldwijde CO_2-uitstoot te beïnvloeden. In ons Klimaatplan lichten we onze doelen voor de relevante beleggingscategorieën toe en vertalen we deze doelen in actieplannen.

Die doelen en de behaalde resultaten tot nu toe lichten we (op hoofdlijnen) toe in de paragraaf ‘CO_2-voetafdruk PME’ en uitgebreid in onze klimaatrapportage in ‘Bijlage 3: Rapportage Taskforce on Climate-related Financial Disclosures’.

Actieplannen

In de actieplannen in het Klimaatplan beschrijven we hoe we concreet gaan werken aan het leveren van een bijdrage aan het beperken van klimaatverandering. En hoe we bijdragen aan de financiering van de energietransitie. We beschrijven hoe we verschillende instrumenten inzetten om onze doelstellingen te halen. Het gaat om instrumenten waarmee PME druk uitoefent op bedrijven waarin we beleggen. Bijvoorbeeld door in gesprek te gaan en door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. In de afgelopen jaren

Relevante beleggingen per eind 2025

Bedragen x € miljoen[9]	**Omvang beleggingen**	**Omvang van de beleggingen waarvoor de carbon footprint wordt gemeten**
Beursgenoteerde aandelen	16.771	16.795
Bedrijfsobligaties	12.603	11.853
Vastgoed	4.345	3.650
Infrastructuur	1.250	-
Private equity	3.748	-
Staatsobligaties	15.551	13.131
Hypotheken	2.952	2.480
Bosbouw	511	511
Overig	1.140	-
	58.871	**48.962**

[9] De waarden van de totale beleggingen sluiten niet helemaal aan met de gemeten beleggingen, hetgeen wordt veroorzaakt door verschil in timing van de vaststelling van de meting van de CO_2-voetprint en de definitieve waardering van de portefeuilles

hebben we regelmatig consequenties verbonden aan onvoldoende klimaatactie. Daarnaast maken we natuurlijk keuzes waarin we beleggen. We stappen uit beleggingen die het relatief slecht doen op het gebied van klimaatverandering. En we investeren juist meer in beleggingen met een positieve impact. Om onze doelstellingen te bepalen en de instrumenten op een effectieve manier in te zetten, hebben we data en informatie nodig. Ook dat aspect komt daarom terug in de actieplannen.

Doelstelling op het gebied van biodiversiteit

Biodiversiteit is een belangrijk thema voor PME. Allereerst vanwege de financiële materialiteit: ruim 55% van de wereldeconomie afhankelijk is van natuur, en vanuit risicoperspectief is biodiversiteit naast klimaat het belangrijkste thema binnen de E van ESG. Er is namelijk een nauwe samenhang tussen klimaat- en milieurisico's. Zo versterkt biodiversiteitsverlies klimaatverandering door bijvoorbeeld ontbossing en daarbij vrijkomend CO_2, terwijl klimaatverandering op haar beurt een van de belangrijkste aanjagers is van biodiversiteitsverlies. Bedrijven in de portefeuilles van financiële instellingen zijn enerzijds afhankelijk van de 'producten' die het ecosysteem levert, en hebben anderzijds impact op biodiversiteit. DNB gaat daarom strenger toezien op het beheersen van risico's gerelateerd aan biodiversiteit.

Daarnaast blijkt uit de MVB-deelnemersonderzoeken dat deelnemers van PME biodiversiteit kwalificeren als belangrijk thema. Om qua terminologie aan te sluiten bij deelnemers heeft PME dit getoetst door te vragen of zij 'het behoud van een gezonde natuur' belangrijk vinden. Op de vraag welke milieuthema's deelnemers prioriteit geven staat natuurbehoud in de top 3. De jongste groep deelnemers (onder 45) zet natuurbehoud zelfs op plek 1. Vanwege deze redenen krijgt het onderwerp biodiversiteit daarom expliciete aandacht in het duurzame beleggingsbeleid van PME.

In de afgelopen jaren hebben we diverse stappen gezet op het gebied van biodiversiteit. Naast de biodiversiteit-gerelateerde screenings in het ESG-selectieraamwerk, worden voornamelijk de instrumenten engagement en stemmen ingezet om de negatieve impact in de portefeuille te verkleinen. Ook zijn de impact en afhankelijkheden van de portefeuille in kaart gebracht met behulp van de ENCORE tool (Exploring Natural Capital Opportunities, Risks and Exposure). In 2025 is onderzocht of het mogelijk en wenselijk is een doelstelling te formuleren voor het thema biodiversiteit. Hierbij is gekeken naar 1) het verkleinen van negatieve impact en 2) waar mogelijk bij te dragen aan positieve impact op biodiversiteit. We besloten eind 2025 om geen doelstelling te bepalen op het verminderen van negatieve impact op biodiversiteit. Dit vanwege de beperkte databeschikbaarheid en datakwaliteit. Voor de mogelijkheid op het meten van de bijdragen aan positieve impact op biodiversiteit werd begin 2026 besloten om biodiversiteit toe te voegen aan het herziene beleid voor impactbeleggen. Hierin zijn verschillende (sub)doelstellingen en mogelijke omvang geformuleerd, waaronder voor biodiversiteit.

Uitsluiting

Het uitsluitingsbeleid van PME zet uiteen in welke landen en bedrijven we niet mogen of willen beleggen en stelt daarmee minimale eisen aan onze beleggingsportefeuille. Dit beleid heeft betrekking op alle beleggingen die we doen.

Uitsluiting van bedrijven

In sommige bedrijven mag of wil PME niet beleggen. Deze bedrijven sluiten we dan uit. Daar kunnen we verschillende redenen voor hebben. Ten eerste willen we in sommige bedrijven niet beleggen omdat ze betrokken zijn bij activiteiten die grote schadelijke gevolgen hebben voor mens, milieu of maatschappij. Dat is een principiële keuze. Ten tweede sluiten we bedrijven uit die niet met ons in gesprek willen, of als een gesprek na lang aandringen niet succesvol is. Ten derde mogen we in sommige bedrijven niet beleggen omdat er een wettelijk investeringsverbod geldt. Dat is het geval bij producenten van clustermunitie. We kijken dus naar wetgeving, en ook naar internationale verdragen. Daarnaast houden we rekening met de voorkeuren en meningen van mensen met een pensioen bij PME. Wanneer zij in meerderheid aangeven ernstig bezwaar te hebben tegen beleggingen in bepaalde activiteiten, dan kunnen we ertoe besluiten om de bedrijven die daarbij betrokken zijn uit te sluiten.

Wij sluiten bedrijven uit die betrokken zijn bij controversiële wapens (productie), kernwapens, tabak (productie), handvuurwapens voor civiel gebruik (productie en verkoop), adult entertainment (productie), bont (productie), teerzandolie en steenkool, olie en gas (productie). In 2025 is deze groep uitgebreid met bedrijven in de gokindustrie. Een geïnteresseerde, een maatschappelijke organisatie of een journalist die wil weten of PME in een bedrijf belegt, kan dit nagaan aan de hand van de lijst met beleggingen gepubliceerd op onze website.

CASUS

Uitsluiting bedrijven in de gokindustrie

Gokken, kansspelen en loterijen zijn voor sommigen een aangenaam tijdverdrijf. Voor grote groepen komt deze activiteit echter met grote negatieve financiële en sociale gevolgen. Gokken kan leiden tot verslaving en heeft daardoor een ontwrichtende werking op spelers. Gokverslaving kan leiden tot financiële problemen, schulden, stress, sociaal isolement en maatschappelijke uitsluiting.

Vanuit maatschappelijk oogpunt vergroot gokproblematiek het risico op criminaliteit en illegale praktijken zoals fraude en witwassen. Gokverslaving en ook de daaruit voortkomende schuldenproblematiek verhoogt de druk op hulpverlening en heet daardoor tot maatschappelijke schade tot gevolg.

De opkomst van online gokdiensten heeft de drempel verlaagd en de toegang tot gokdiensten vereenvoudigd. Met name kwetsbare groepen, zoals jongeren, worden online verleid tot gokken. Hoewel sinds juli 2023 in Nederland reclame voor online gokken, bijvoorbeeld op tv en in bushokjes, is verboden, mag reclame via sociale media nog wel.

Uit alle deelnemersonderzoeken die in de afgelopen jaren zijn gedaan, bleek dat een ruime meerderheid van de deelnemers beleggen in gokken afwijst. In 2018 had 62% van de deelnemers hier bezwaar tegen, in de jaren daarna liep de weerstand op tot 85% van de deelnemers in 2023. Slechts 6% van de deelnemers heeft geen probleem met beleggen in bedrijven in de gokindustrie. In het laatste onderzoek onder deelnemers over ons beleggingsbeleid hebben we specifiek doorgevraagd op beleggen in gokken en kansspelen. Dit hebben we gedaan als toets van de uitkomsten uit eerdere onderzoeken. Duidelijk werd dat ongeveer 75% van de deelnemers vindt dat niet belegd moet worden in bedrijven die geld verdienen aan gokken en loterijen. Ongeveer 15% heeft hier geen probleem mee en ongeveer 10% heeft hier geen mening over.

De toenemende weerstand onder deelnemers tegen beleggen in de gokindustrie vormde aanleiding om nader onderzoek te doen. Hieruit concludeerden we dat er data ruim voorhanden is om uitsluiting van bedrijven die betrokken zijn bij de gokindustrie mogelijk te maken, dat uitsluiting van bedrijven zorgt voor reductie van het aantal belegbare bedrijven en daarmee voor diversificatie en dat uitsluiting van de gokindustrie per saldo naar verwachting niet tot een significant verschil in rendement zal leiden. Het bestuur besloot daarom, in lijn met de voorkeuren van onze deelnemers, bedrijven in de gokindustrie op te nemen in het uitsluitingsbeleid van PME.

CASUS

Uitsluiting bedrijven in de crypto

Cryptovaluta zijn de afgelopen jaren steeds populairder geworden. Inmiddels kan via gespecialiseerde cryptobeurzen direct in digitale munten worden belegd, evenals indirect via afgeleide producten die worden aangeboden door gangbare financiële instellingen. Cryptovaluta vertegenwoordigen geen onderliggende activa. Ze creëren geen economische waarde en staan om die reden grotendeels los van de reële economie. De cryptomarkten kennen een zeer hoge volatiliteit, een hoog risico, het rendement op crypto is zeer onzeker. Handel in crypto wordt regelmatig geassocieerd met witwassen en belastingontduiking, en het delven van de munten kost enorm veel energie, wat haaks staat op het verduurzamen van de portefeuille. Om deze redenen belegt PME dan ook niet in cryptovaluta. De waarde van cryptovaluta is in hoge mate gebaseerd op speculatie door veranderingen in vraag en aanbod naar de munten, niet naar een onderliggend goed.

Hoewel PME niet direct in crypto belegt, zit er in de portefeuille een aantal bedrijven waarvan de kernactiviteiten gerelateerd zijn aan crypto. In 2025 is onderzocht of en hoe deze bedrijven uitgesloten moeten respectievelijk kunnen worden.

Voor de identificatie van deze bedrijven is echter geen data beschikbaar. Wanneer beschikbare classificatie uit bruikbare data wordt toegepast wordt ongeveer 3% van de portefeuille van PME aangemerkt als (betrokken bij) crypto. Dit gaat dan om grootbanken zoals JP Morgan en Morgan Stanley, betaaldienst PayPal en beursbedrijf Deutsche Boerse. Uitsluiting van deze bedrijven op basis van crypto ziet PME als onwenselijk. Een systematische datagedreven uitsluiting van crypto is dus niet mogelijk.

De enige mogelijkheid om cryptobedrijven uit de portefeuille te weren is het toepassen ad hoc uitsluiting. Door gebruik te maken van Bloomberg-data en lijsten van cryptobedrijven die onttrokken zijn aan crypto-ETF's is het mogelijk in zekere mate tot uitsluiting van crypto te komen. De inzet van hiervan vraagt wel om een periodieke check op de status van de betrokken bedrijven, en op eventuele nieuwe bedrijven die in de benchmark zijn gekomen. Het bestuur besloot daarom om bedrijven waarvan de kernactiviteiten gerelateerd zijn aan crypto uit te sluiten op basis van ad-hoc uitsluiting. Dit besluit leidde tot de uitsluiting van twee bedrijven (Coinbase en Block).

Uitsluiting van landen

Eind 2025 sloten we op basis van deze uitsluitingscriteria in totaal 17 landen uit (2024: 16 landen).

In sommige landen wil PME niet beleggen. Wanneer een land een bedreiging vormt voor de internationale vrede en veiligheid, kunnen we besluiten om staatsobligaties van dat land uit te sluiten. We bekijken dan of er tegen de overheid van een land sancties zijn opgelegd door de Verenigde Naties of de Europese Unie. Als er een wapenembargo, een aandelenstop of een reisverbod is uitgevaardigd tegen een land, komt het op onze uitsluitingslijst. De volledige lijst van uitgesloten landen is te vinden op onze website.

Betrokken aandeelhouder

Met de Portefeuille van Morgen stemmen we de beleggingen beter af op de overtuigingen, identiteit en duurzaamheidsambities van PME. Bij de samenstelling van de ESG-indexportefeuille wordt daarom een ESG-selectie toegepast. Omdat niet alle bedrijven in de portefeuille volledig voldoen aan maatschappelijke doelstellingen zoals een klimaatstrategie in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs, biodiversiteitsbehoud en respect voor mensen- en arbeidsrechten, zet PME actief aandeelhouderschap in om aan deze ambities bij te dragen.

Voor ons is betrokkenheid bij de bedrijven waarin we wel beleggen een fundamenteel uitgangspunt bij het invullen van onze taak als betrokken belegger:
- Sommige bedrijven in onze portefeuille hebben nog een zetje nodig in de goede richting. Met die bedrijven gaan we in gesprek.
- Bij bedrijven waarvan we aandelen houden hebben we stemrecht. Dat recht gebruiken we.

Ook verwacht wet- en regelgeving dat wij ons als een betrokken aandeelhouder opstellen, zoals de EU-richtlijn lange-termijn-betrokkenheid van aandeelhouders en de Nederlandse Stewardship Code.

Het voeren van dialoog en stemmen kost veel tijd. Daarom helpen verschillende partijen ons om deze zaken zo efficiënt en effectief mogelijk uit te voeren. Wij bepalen zelf het betrokkenheidsbeleid voor de dialoog en het stemmen.

Het voeren van dialoog

Engagement is de dialoog die beleggers voeren met bedrijven om het reilen en zeilen van bedrijven in de gaten te houden. Ons dialoogprogramma is erop gericht:
- te sturen op een goede en duurzame bedrijfsvoering door bedrijven en het voorkomen van negatieve impact, in lijn met de beleggingsbeginselen van PME;
- ter mitigatie van ESG- en reputatierisico's;
- om te voldoen aan wet- en regelgeving;
- om kennis op te halen over de ontwikkelingen op relevante thema's bij bedrijven.

Binnen de focusportefeuilles voeren de vermogensbeheerders van PME het hele jaar door een gerichte en continue dialoog met de geselecteerde ondernemingen. Deze dialoog is geen traditioneel engagement, maar een integraal onderdeel van het beheer van deze portefeuille. De bedrijven zijn immers al zorgvuldig geselecteerd op basis van hun ESG prestaties en hun bijdrage aan een toekomstbestendige bedrijfsvoering. Daardoor ligt de nadruk niet op het bijsturen van achterblijvende bedrijven, maar op het verdiepen van inzicht, het volgen van ontwikkelingen en het waarborgen dat ondernemingen blijven handelen in lijn met de beleggingsbeginselen van PME. Wel verwacht PME van de beheerders dat deze een intensievere dialoog met bedrijven voeren naarmate de ESG-score op een bepaald onderwerp verslechtert.

Met bedrijven in de ESG-indexportefeuille die nog niet voldoen aan onze ESG-doelen voeren we wel de dialoog, waarbij onvoldoende resultaat kan leiden tot een besluit om het bedrijf uit te sluiten. Ons engagementkader kent hiervoor een escalatiestrategie met 6 stappen:
1. Formeel onvrede uiten richting het bedrijf
2. Adresseren van doelstellingen op de Algemene vergadering van Aandeelhouders
3. Onvrede publiekelijk uiten
4. Last warning letter
5. Uitsluiten na onsuccesvolle dialoog
6. Persbericht na uitsluiting

PME voert twee vormen van engagement uit:
- thematisch engagement en
- breed engagement.

Het doel van het thematische engagement is om bedrijven op een specifiek thema vooruit te brengen. We richten ons primair op beursgenoteerde ondernemingen in de indexportefeuilles. Als aandeelhouder kan PME, ten opzichte van andere beleggingscategorieën, de meeste invloed uitoefenen op de langetermijnstrategie van de ondernemingen waar PME in belegt. MN voert namens PME het thematisch engagement uit. Naast engagement op basis van aandelenposities kunnen we ook engagement op een specifiek thema voeren op basis van bedrijfsobligaties. Ook dit doen we samen met MN. Tot slot spreken de managers van staatsobligaties namens PME met overheden van opkomende markten over ESG onderwerpen op basis van onze staatobligatieposities.

Bij breed engagement staat een waaier aan ESG-onderwerpen op de agenda, afhankelijk van welk onderwerp voor een bedrijf relevant is. Ook kijk je bij breed engagement naar meer strategische zaken, zoals transparantie en de doelstelling van de onderneming. Equity Ownership Services (EOS) voert het brede engagement uit voor PME. Ieder jaar legt EOS het engagementplan voor aan zijn klanten, die allemaal inspraak hebben.

Bij de uitvoering van engagement speelt vaak het dilemma tussen samenwerken of alleen optrekken. Samenwerken met andere beleggers legt meer gewicht in de schaal. Bedrijven zijn eerder geneigd om te luisteren naar een grotere groep aandeelhouders. Maar vaak hebben aandeelhouders hun eigen kijk op een onderwerp, waardoor de eis aan een bedrijf verwatert. Je moet dan een compromis sluiten. Klop je als aandeelhouder in je eentje op de deur van het bedrijf, dan kan je zelf je eis bepalen. Maar met een klein deel van de aandelen is de kans dat je je zin krijgt een stuk kleiner. PME is lid van verschillende organisaties van beleggers die samenwerken bij de uitvoering van engagement. Dat levert kennis en invloed op en het werk

kan worden verdeeld. Wel houden we zo veel mogelijk onze eigen doelstellingen voor ogen en beoordelen we de voortgang van engagement langs onze eigen meetlat. In 2025 werkten we samen met Eumedion, PRI Advance, Climate Action 100+, IIGCC, Dutch Engagement Coalition, Nature Action 100, ShareAction, Net Zero Engagment Initiative, Platform Living Wage Financials, FAIRR en 'Satellite-based engagement towards zero-deforestation'.

In navolging van het IMVB-Convenant verkenden we in 2025 met een aantal andere pensioenfondsen, onder begeleiding van de Pensioenfederatie, of er op sociale arbeidsrisico's een nieuwe engagementsamenwerking opgestart kan worden. In 2025 gaf PME (samen met PMT, Bpf Koopvaardij, Pensioenfonds Vervoer, Pensioenfonds Rail & OV en BPL Pensioen) een positieve grondhouding af voor het participeren in een pilot voor engagementsamenwerking met CNV Internationaal voor een periode van drie jaar voor kopermijnbedrijven in Peru. PME stelde wel een aantal voorwaarden hiervoor. In 2026 wordt dit verder uitgewerkt, zodat medio 2026 kan worden bepaald of de samenwerking definitief kan worden ingezet.

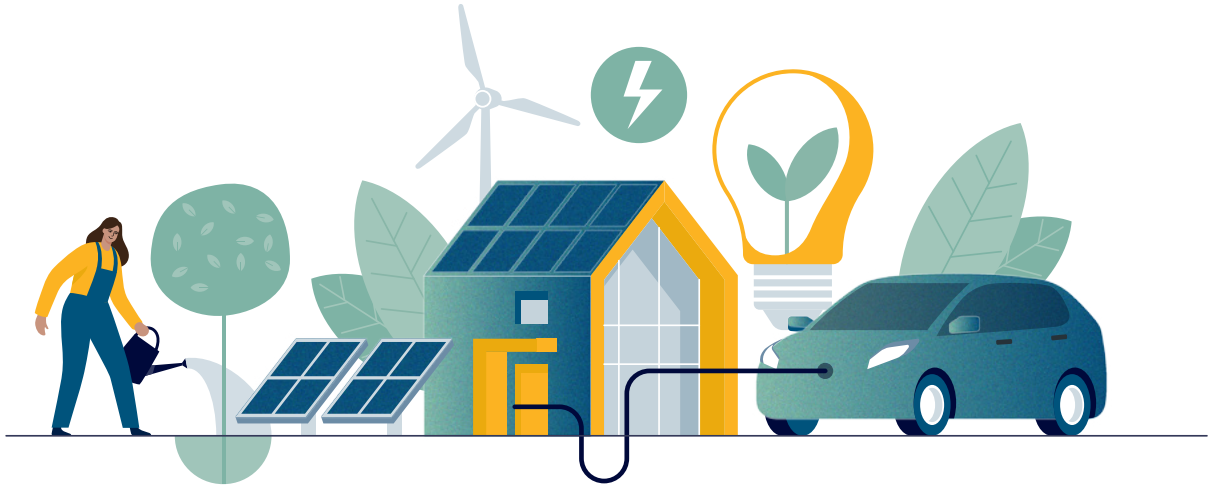
Thematische engagement

Het thematische engagement van PME richt zich op vijf thema's, namelijk:

- energietransitie,
- biodiversiteit,
- mensenrechten en arbeidsrechten,
- Nederlandse beursgenoteerde bedrijven en
- niet-rapporterende bedrijven (CO_2-data).

In totaal richtte het engagement in 2025 zich op 57 bedrijven.

Een volledig overzicht van alle dialogen in het kader van het thematische engagement programma is te vinden in de Engagementlijst 2025 op onze website.

Hierna volgt een toelichting op de onderwerpen en de doelen per onderwerp binnen het thematische engagement.

Energietransitie

Het engagementprogramma voor de energietransitie richt zich op nutsbedrijven, staalbedrijven, cementbedrijven, chemiebedrijven en de financiële sector. Deze bedrijven zijn vaak nog grootverbruikers of financiers van fossiele energie, maar zijn in staat om hun energiemix te verduurzamen. Het doel is dat de bedrijven in het engagementprogramma hun activiteiten in lijn brengen met de afspraken van het klimaatakkoord van Parijs. Daarmee willen we de financiële risico's van het beleggen in deze bedrijven verkleinen en bijdragen aan het voorkomen van gevaarlijke klimaatverandering.

We spraken binnen (internationale) samenwerkings-verbanden zoals ClimateAction100+ en het Net Zero Engagement Initiative met bedrijven over hun strategie, investeringskeuzes, en de kansen en risico's van de energietransitie. Hierbij gebruiken we internationale standaarden (SBTi, CA100+ en TPI) om bedrijven te beoordelen en te vergelijken. We gebruiken eigen sectorspecifieke scorecards met meer dan vijftig elementen om de voortgang van bedrijven goed bij te houden. Ook geloven we dat, om het energiesysteem te kunnen veranderen, alle belangengroepen moeten meebewegen in de transitie. We treden daarom in gesprek met onderzoeksorganisaties, NGO's en beleidsmakers om de juiste drukpunten te vinden. Er is in 2025 onder andere door PME meegewerkt aan rapportagerichtlijnen voor de nutssector en er is een ronde tafel georganiseerd over groen staal met staalmakers, autobedrijven en bedrijven in de bouw. Ook hebben we samen met grote Nederlandse investeerders een oproep gedaan de Europese Commissie om vast te houden aan de klimaatambities.

In 2025 is het aantal bedrijven in het engagementprogramma gegroeid van 10 naar 25 bedrijven. Op deze manier kunnen we met meer bedrijven en in meer sectoren in gesprek treden over hun bijdrage aan de energietransitie. We zijn ook gestart met engagement in de financiële sector. Als een bedrijf onvoldoende voortgang maakt op de energietransitie dan kunnen we escaleren door zelf een resolutie in te dienen of bijvoorbeeld te stemmen tegen het bestuur van het bedrijf. In 2025 hebben we hebben verschillende relevante aandeelhoudersresoluties gesteund.

Mensenrechten en arbeidsrechten

Wij verwachten dat bedrijven waarin wij beleggen fundamentele mensenrechten en arbeidsrechten waarborgen. PME gaat in gesprek over deze onderwerpen met bedrijven uit verschillende sectoren waarin het risico op schendingen van mensenrechten of arbeidsrechten groot is, namelijk de textielsector en voedingsmiddelenindustrie. Dit doen we in samenwerking met andere investeerders via het Platform Living Wage Financials, de Investor Alliance for Human Rights, en het Labour Rights Investor Network.

In 2025 voerden wij de dialoog met acht bedrijven in de textielsector (Adidas, Gildan Activewear, H&M, Inditex, LPP, Primark, Shenzhou International en Zalando), en met vijf voedingsmiddelenbedrijven (Coca-Cola Company, Hershey, Mondelez, Starbucks en J.M. Smucker). We verwachten dat deze bedrijven zich inzetten voor de bescherming van mensenrechten en arbeidsrechten van eigen werknemers, maar ook van arbeiders in de toeleveringsketen. Bedrijven dienen hun belangrijkste sociale risico's in kaart te brengen en maatregelen te treffen om negatieve impact te voorkomen of beperken. Jaarlijks beoordelen wij de voortgang van bedrijven, waarbij we ons baseren op de OESO-richtlijnen en UNGP's. Wanneer prestaties achterblijven bij onze verwachtingen kunnen we escalatiestappen zetten. Voorbeelden hiervan zijn stemmen tegen de herbenoeming van bestuurders, het indienen van een aandeelhoudersresolutie, en het stellen van vragen bij de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering. In 2025 zijn meerdere van deze maatregelen benut. Zo stemden we tegen de herbenoeming van bestuurders bij Starbucks en Shenzhou en stelden we vragen bij de vergadering van Inditex.

Om mensen- en arbeidsrechten verder te bevorderen zet PME ook in op engagement met andere belanghebbenden, zoals standaardsetters, overheden en vakbonden. In 2025 gebeurde dit onder andere op het onderwerp leefbare lonen, dat een groeiend momentum kende onder meer door de introductie van een formeel erkende definitie door de Internationale Arbeidsorganisatie. Om dit te versterken heeft PME zich hard gemaakt voor aansluiting bij deze nieuwe definitie in de CSRD-rapportagestandaarden. Ook hebben we via een gezamenlijk statement VN-lidstaten opgeroepen om leefbare lonen te prioriteren tijdens de World Summit for Social Development in Doha. Dit had succes: leefbare lonen kreeg een breed podium tijdens de top en is opgenomen in de bijbehorende politieke declaratie.

CASUS

Engagement met de financiële sector

De financiële sector heeft een grote rol in de financiering en verzekering van de energietransitie. Banken en verzekeraars zijn enerzijds financiers en verzekeraars van fossiele projecten, maar tegelijkertijd ook een cruciale schakel in de versnelling van de energietransitie, door financiering en verzekering van hernieuwbare energie. Hierom is PME in 2025 een engagementprogramma gestart met vier Europese grootbanken en twee verzekeraars. Het doel van het engagement is dat de financiële sector een stabiele uitfasering van fossiele investeringen en verzekeringen bewerkstelligt, in lijn met het Parijsakkoord. Ze kunnen dat geld vervolgens inzetten voor investeringen en verzekeringen in hernieuwbare energie.

Zo zijn we in gesprek met verzekeraar Zürich Insurance Group (Zürich). Sinds 2019 richt Zürich zich op het beperken van de opwarming tot 1,5°C, maar het bedrijf erkent dat het nog niet alle uitstootgegevens volledig kan verzamelen. Daarom zet Zürich vooral in op samenwerking met klanten en het stimuleren van hun transitie. Het bedrijf werkt hiervoor met klimaatscenario's en intern worden klimaatdoelen vertaald naar concrete acties. Daarnaast onderzoekt Zürich hoe het via zogeheten green asset ratio's - waarin groene financieringen afgezet worden ten opzichte van fossiele - beter kan sturen op duurzame investeringen. Het bedrijf staat hierin open voor suggesties van PME.

CASUS

Inditex

In 2025 hebben we Inditex aangespoord om een bindende overeenkomst in Cambodja te ondertekenen. Deze overeenkomst is opgesteld door vakbondsorganisatie IndustriALL en kledingmerken die aangesloten zijn bij het ACT-initiatief. Merken die de overeenkomst hebben getekend moeten cao's steunen, hun productievolume in Cambodja behouden zolang fabrieken de cao naleven, loonstijgingen betalen en bijdragen aan een trainingsfonds. Dit is een doorbraak, omdat merken zich hiermee voor het eerst juridisch vastleggen op collectieve onderhandelingen in hun toeleveringsketen.

Inditex was nauw betrokken bij de totstandkoming van de overeenkomst, maar tekende eerst niet. Dat was in strijd met hun publieke belofte om cao's in hun keten te stimuleren. Om effectief druk uit te oefenen op het bedrijf om de overeenkomst toch te tekenen hebben we vakbondsorganisatie IndustriALL geconsulteerd over de casus. Daardoor konden we kritische vragen stellen tijdens de aandeelhoudersvergadering, samen met andere investeerders een brief sturen naar de CEO en gesprekken voeren met het bedrijf. Deze inzet was succesvol: Inditex heeft bevestigd dat ze de overeenkomst hebben ondertekend. Sinds de overeenkomst is getekend zijn er al vijf nieuwe cao's in Cambodia welke tot hogere lonen en betere arbeidsomstandigheden hebben geleid.

Biodiversiteit

Met het engagementprogramma voor biodiversiteit wil PME bedrijven stimuleren om:

- risico's die ze lopen door afhankelijkheid van biodiversiteit in kaart te brengen;
- de negatieve impact die ze zelf hebben op biodiversiteit te verminderen.

Met deze doelstellingen wil PME bijdragen aan de ambities uit het Global Biodiversity Framework voor 2030, waarin 23 doelstellingen zijn vastgelegd om biodiversiteitsverlies te stoppen voor 2030. We voeren engagement met sectoren die enerzijds afhankelijk zijn van biodiversiteit, en anderzijds een grote impact hebben op biodiversiteit, zoals voedsel- en drankenproducenten en retailers. Voor elke sector is in kaart gebracht welke bedrijfsactiviteiten impact hebben op belangrijke drijfveren voor biodiversiteitsverlies, zoals ontbossing, watergebruik, overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen en klimaatverandering.
Als eerste stap vragen we bedrijven om hun afhankelijkheden en impact op biodiversiteit transparant te rapporteren en doelstellingen te formuleren om risico's en negatieve impact te verminderen. Deze doelstellingen moeten uiterlijk in 2030 leiden tot een significante reductie van biodiversiteitsverlies. Jaarlijks monitoren we de voortgang en hanteren we meetbare tussentijdse doelen. Wanneer bedrijven achterblijven, zetten we escalatiemiddelen in, zoals stemmen op aandeelhoudersvergaderingen of het indienen van resoluties.

Ontbossing blijft een van de belangrijkste drijfveren voor biodiversiteitsverlies. PME werkt daarom samen met andere beleggers in initiatieven zoals "Satellite-based engagement towards zero-deforestation", waarbij satellietdata wordt gebruikt om mogelijke ontbossing in ketens te identificeren en bedrijven te vragen hun beleid aan te scherpen. Een voorbeeld is Unilever, waar we in gesprek zijn gegaan over mogelijke gevallen van ontbossing in de toeleveringsketen van het bedrijf, en hoe Unilever zelf haar ketens monitort. In 2025 hebben we daarnaast een gezamenlijke brief aan de Europese Unie ondersteund om het belang van de EUDR-ontbossingswetgeving te benadrukken en opgeroepen om implementatie niet verder uit te stellen. De EU heeft de invoering van EUDR echter uitgesteld tot december 2026, met een inhoudelijke review in april 2026.

Sinds 2024 is PME onderdeel van het initiatief Nature Action 100, waarin meer dan 190 institutionele investeerders engagement voeren met 100 bedrijven uit sectoren met de grootste impact op biodiversiteit. In 2025 hebben we via Nature Action 100 gesprekken gevoerd met onder andere dsm-firmenich, Ahold Delhaize, Target en Kroger. Deze gesprekken richtten zich op het ontwikkelen van biodiversiteitsstrategieën, het in kaart brengen van afhankelijkheden en impacts, en het zetten van concrete doelstellingen. Ook is aandacht besteed aan thema's zoals ontbossingsbeleid en regeneratieve landbouw. Hoewel bedrijven stappen zetten richting meer transparantie en rapportage, zien we dat veel ondernemingen nog aan het begin staan van het formuleren van meetbare doelen. In samenwerking met andere investeerders binnen Nature Action 100 blijven we bedrijven aansporen om ambitie om te zetten in actie en voortgang te boeken op de benchmarkcriteria.

Daarnaast voert PME engagement als onderdeel van het FAIRR initiatief op eiwitdiversificatie. De eiwittransitie, de transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten, is cruciaal om zowel risico's te beheersen als impact op klimaat en biodiversiteit te beperken. Plantaardige eiwitten hebben namelijk een lagere **CO_2-voetafdruk** en spelen een belangrijke rol in het bereiken van de klimaatdoelen van voedsel- en retailbedrijven. Bovendien zijn producten gebaseerd op plantaardige eiwitten minder kwetsbaar voor ziekte-uitbraken, klimaatverandering en prijsschommelingen. We constateren dat steeds meer bedrijven klimaatdoelen formuleren die eiwitdiversificatie raken, maar dat uitvoering vaak achterblijft. Europese retailers zoals Ahold Delhaize en Carrefour zetten stappen om plantaardige producten te integreren, terwijl Amerikaanse retailers terughoudender zijn. In oktober 2025 benadrukten FAIRR en uitvoerder MN dat voedingsbedrijven hun portfolio moeten diversifiëren en meer plantaardige alternatieven moeten aanbieden om risico's voor klimaat en biodiversiteit te beperken.

CASUS

Koninklijke Ahold Delhaize

Engagement met Ahold Delhaize: klimaat, biodiversiteit en eiwitdiversificatie
PME voert samen met andere investeerders engagement met Ahold Delhaize binnen het samenwerkingsverband Nature Action 100 en via het FAIRR-initiatief op het thema eiwitdiversificatie. Het engagement richt zich op de klimaat- en biodiversiteitsstrategie van de retailer.

Biodiversiteit
In 2024 is Ahold Delhaize gestart met het opzetten van het Nature Project, waarin het bedrijf zijn materiële impacts en afhankelijkheden van biodiversiteit en ecosystemen in kaart heeft gebracht. In 2025 spraken wij met Ahold over vervolgstappen en de impact van dit project op het verder ontwikkelen van de biodiversiteitsstrategie. Daarbij ligt de nadruk op het onderzoeken van hoog-risico toeleveringsketens.

Tijdens de aandeelhoudersvergadering in 2025 heeft MN namens PME het belang benadrukt van een strategie voor regeneratieve landbouw, mede omdat het verbeteren van bodem- en waterkwaliteit als materieel onderwerp is geïdentificeerd in het Nature Project, maar nog niet is verankerd in de bedrijfsstrategie.

Eiwitdiversificatie
Via het FAIRR-engagement vraagt PME Ahold om een verschuiving van dierlijke naar plantaardige eiwitten in het productaanbod. Ahold Delhaize is daarbij goed gepositioneerd om consumenten richting duurzame plantaardige producten te bewegen, bijvoorbeeld door deze aantrekkelijker en betaalbaarder te maken. Wij dringen aan op tijdsgebonden doelstellingen voor het vergroten van het aandeel plantaardige producten en het verkleinen van het aandeel dierlijke eiwitten. Ook vragen wij om consumenten actief te helpen vaker voor duurzame alternatieven te kiezen.

Ahold heeft al een doelstelling vastgesteld voor het aandeel verkochte plantaardige eiwitten in Europese supermarkten (50%). De Amerikaanse markt, een belangrijk segment voor Ahold, blijft echter achter. Wij sporen Ahold aan om ook daar stappen te zetten, onder meer door marketingbudget in te zetten om consumentengedrag te beïnvloeden.

Markttrends en innovatie
In 2025 werd een duidelijke stijging zichtbaar in de populariteit van onbewerkt voedsel en eiwitrijke producten. Om te voorkomen dat plantaardige alternatieven het imago krijgen van “sterk bewerkt” en “ongezond”, is het cruciaal dat retailers zoals Ahold blijven investeren in innovatie en de gezondheid van plantaardige producten verbeteren. Daarnaast kunnen zij inzetten op niet-bewerkte plantaardige eiwitbronnen om deze trend te benutten.

CASUS

Aegon

In augustus kondigde Aegon aan een onderzoek te starten naar de verplaatsing van de statutaire zetel en het hoofdkantoor naar de Verenigde Staten. Samen met andere Eumedion deelnemers voerde PME de dialoog met het bedrijf, met focus op de bescherming van aandeelhoudersrechten, transparantie in het besluitvormingsproces en continuïteit van het duurzaamheidsbeleid van Aegon. Tijdens de Capital Markets Day in december 2025 gaf Aegon meer inzicht in de strategische beweegredenen achter deze stap: vanaf 2028 zal de onderneming opereren onder de naam Transamerica Inc., aangezien het merendeel van de activiteiten (circa 70%) in de Verenigde Staten plaatsvindt. Aegon benadrukte dat de verhuizing geen impact heeft op het wereldwijd gevoerde duurzaamheidsbeleid en dat transparantie en verantwoord bestuur prioriteit blijven. Wel is nog onduidelijk hoe het governance-raamwerk eruit zal zien, met name gezien de keuze voor Delaware als juridische zetel, waar de bescherming van minderheidsaandeelhouders beperkter is. Dit zal een belangrijk aandachtspunt zijn in het engagement voor het komende jaar.

Nederlandse beursgenoteerde bedrijven

PME is lid van Eumedion, een organisatie die op het terrein van duurzaamheid en goed bestuur de belangen behartigt van aandeelhouders en vermogensbeheerders. Eumedion organiseert dialogen met Nederlandse beursgenoteerde bedrijven. Op die manier kunnen leden van Eumedion bij deze bedrijven het belang van duurzaam ondernemen en goed bestuur voor het voetlicht brengen. Veel leden van Eumedion dragen bij aan de dialoog met een aantal bedrijven.

Jaarlijks stuurt Eumedion een speerpuntenbrief naar alle bedrijven, waarin staat wat de belangrijkste onderwerpen van de dialoog zijn. Voor 2025 verwachtte Eumedion van beursgenoteerde bedrijven dat zij een klimaatactieplan presenteerden dat voldoet aan de minimumvereisten van de **CSDDD** en dat zij voor het eerst verplicht een duurzaamheidsverslag van hoge kwaliteit publiceren op basis van de **CSRD**. Naast deze onderwerpen is er uiteraard ruimte om meer ESG-zaken met de bedrijven te bespreken tijdens de dialogen van Eumedion.

CASUS

Triton International en Profine rapporteren CO_2-voetafdruk na verzoek PME

Triton International en Profine leveren wereldwijd producten en diensten. Profine produceert kunststof kozijnen. Triton is een groot verhuurbedrijf van containers voor de scheepvaart. Beide bedrijven werken in sectoren met een hoge CO_2 uitstoot, zoals chemie en scheepvaart. Deze uitstoot draagt bij aan de totale CO_2 voetafdruk van de portefeuille van PME. We willen dat onze investeringen aansluiten bij de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs. Daarom moet PME kunnen meten hoeveel CO_2 bedrijven uitstoten. Na een engagementbrief van PME hebben Triton International en Profine toegezegd dat zij hun CO_2 gegevens beschikbaar stellen. Smyrna Ready Mix Concrete gaf ondanks een uitgebreid gesprek geen duidelijke toezegging om de CO_2 gegevens op tijd aan te leveren. PME heeft dit bedrijf daarom op de uitsluitingslijst geplaatst.

Niet-rapporterende bedrijven

PME sloot in 2025 alle bedrijven uit die actief zijn in CO_2 intensieve sectoren en geen CO_2 gegevens rapporteren. CO_2 rapportage is belangrijk omdat PME zo kan meten in hoeverre de beleggingsportefeuille aansluit bij de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs.

PME analyseerde daarom de beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties in de portefeuille. Uit deze analyse bleek dat drie bedrijven in de obligatieportefeuille geen CO_2 gegevens aanleverden. PME stuurde deze bedrijven een brief met het verzoek om de gegevens alsnog te rapporteren. Twee bedrijven reageerden positief en zegden toe de CO_2 gegevens te leveren. Smyrna Ready Mix Concrete gaf geen toezegging. Dit bedrijf is daarom op de uitsluitingslijst geplaatst. PME volgt jaarlijks of bedrijven blijven rapporteren.

Breed engagement

Het brede engagement richt zich op veel onderwerpen en veel bedrijven. Het brede engagement wordt uitgevoerd door Equity Ownership Services (EOS, onderdeel van Federated Hermes), een dienstverlener die namens een groot aantal beleggers in gesprek gaat met bedrijven over de hele wereld. Hoewel onderwerpen als klimaatverandering, biodiversiteit en mensenrechten veel nadruk krijgen, komen in het engagement van EOS ook andere zaken aan bod. De relevantie van een ESG-onderwerp voor een bedrijf hangt onder andere af van de activiteiten, de omvang en de regio waar het bedrijf werkt. Ieder jaar stelt EOS het engagementplan vast.

Daarvoor kijkt EOS naar de voorkeuren van de beleggers waarvoor ze engagement voeren met bedrijven.

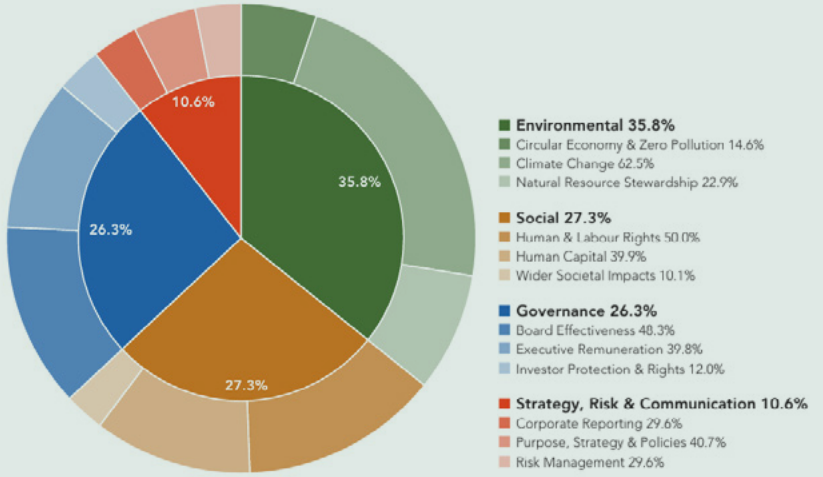
Bij de uitvoering van engagement gebruikt EOS een stappenplan met mijlpalen:

- Mijlpaal 1: De zorg is gedeeld met het bedrijf op het juiste niveau
- Mijlpaal 2: Het bedrijf erkent het issue als een serieuze zorg waarop een reactie passend is
- Mijlpaal 3: Het bedrijf ontwikkelt een geloofwaardige aanpak van het issue
- Mijlpaal 4: Het bedrijf implementeert een strategie of maatregelen om het issue op te lossen

In 2025 ging EOS met 463 (2024:568) bedrijven in onze beleggingsportefeuille, mede namens ons, in gesprek. Zij voerde overleg over 2.285 (2024: 2.664) onderwerpen. Dit betekent dat zij doorgaans met bedrijven in gesprek gaan over meer dan één onderwerp tegelijkertijd.

Breed engagement door EOS

Thema	%
Milieu	35,8%
Sociale onderwerpen	27,3%
Bestuurlijke aspecten	26,3%
Strategisch onderwerpen	10,6%
	100,0%

Gebruik maken van ons stemrecht

Als aandeelhouder stemmen we op aandeelhoudersvergaderingen. Zo gebruiken we onze invloed als mede-eigenaar van bedrijven. Het stemrecht is een van de belangrijkste zeggenschapsrechten van aandeelhouders. Door het uitbrengen van een stem kan PME invloed uitoefenen op bijvoorbeeld de strategie van de onderneming, klimaatbeleid van een onderneming en de samenstelling en beloning van het bestuur.

Stembeleid

PME brengt een geïnformeerde stem uit op de (buitengewone) algemene vergadering van de ondernemingen waarin PME aandelen bezit. Voor PME zijn de eigen stemrichtlijnen een belangrijk uitgangspunt bij het bepalen van een stem. Deze stemrichtlijnen zijn vastgelegd in ons stembeleid.

De stemrichtlijnen van PME bevatten onze belangrijkste principes ten aanzien van goed ondernemingsbestuur en duurzaamheid. Daarom zijn ze leidend in de beoordeling van stempunten. Daarnaast betrekken we het stembeleid van de adviesbureaus Equity Ownership Services (EOS) en Institutional Shareholder Services (ISS) bij het bepalen van een stem.

Het stembeleid van EOS en ISS is richtinggevend op onderwerpen waarin de stemrichtlijnen van PME niet voorzien. Op die manier zorgen we ervoor dat we bij alle bedrijven waar we stemmen voldoen aan lokale wet- en regelgeving en standaarden voor corporate governance en aandeelhoudersbetrokkenheid. EOS legt voorafgaand aan alle (buitengewone) algemene vergaderingen het stemadvies voor aan PME. In principe volgt PME dit advies, en worden stemmen als zodanig uitgebracht. Er kunnen goede redenen zijn voor PME om van het stemadvies af te wijken en anders te stemmen. Bijvoorbeeld wanneer er onvoldoende informatie is om een stem op te baseren. Ook kan het verloop van engagement of gesprekken met het bestuur van een onderneming aanleiding zijn om van de stemrichtlijnen af te wijken.

Stemgedrag

Wij hebben in 2025 bij 1.805 (buitengewone) algemene vergaderingen gestemd.

Op onze website is per jaar, per sector, per thema informatie te vinden over hoe we hebben gestemd tijdens de algemene vergaderingen.

Op 1.205 van de 1.805 vergaderingen waren er stempunten, waar we anders dan het voorstel van het bestuur van de onderneming hebben gestemd. Bijvoorbeeld vanwege een meningsverschil over de handelswijze van het bestuur, de beloning van het bestuur, of een aanpassing van de statuten van de onderneming.

Hierna wordt een aantal belangrijke agendapunten, waarop wij in 2025 anders dan de mening van het bestuur van de onderneming hebben gestemd, toegelicht.

STEMMING IN DE PRAKTIJK

Starbucks

In 2025 stemden we bij Starbucks tegen de herverkiezing van meerdere bestuurders wegens het uitblijven van een beleidscommitment aan leefbare inkomens. Starbucks is namelijk onderdeel van het engagementprogramma ‘Mensen en Arbeidsrechten’ van PME, waarbij een stem tegen de herbenoeming van bestuurders kan worden ingezet als er onvoldoende voortgang wordt geboekt op relevante thema’s. Het committeren aan leefbare inkomens is zo’n thema.

Onderbetaling is een hardnekkig probleem in o.a. de agri-foodsector, de sector waarin Starbucks actief is, dat ten grondslag ligt aan verschillende andere sociale problemen. Het ontvangen van een leefbaar inkomen voor gedane arbeid is daarnaast ook een fundamenteel mensenrecht.

STEMMING IN DE PRAKTIJK

Bayerische Motoren Werke (BMW)

In 2025 stemden we tegen de décharge van de Raad van Commissarissen en tegen de benoeming van een nieuwe commissaris.

Binnen ons meerjarig engagement volgen we al langere tijd de lopende juridische zaken bij de onderneming, zoals dossiers over mogelijke afspraken rond diesel en recycling. Ook constateren we dat onafhankelijk toezicht bij BMW nog onvoldoende is geborgd. Deze combinatie vergroot het juridische en reputatie-risico. In onze ogen past dit niet bij goed bestuur en het langetermijnbelang van aandeelhouders.

Daarom blijven wij aandringen op:
1. een sterker, onafhankelijker bestuur en duidelijke rollen voor de commissies,
2. transparante rapportage over juridische risico's, onderzoeken en verbetermaatregelen rond compliance, en
3. heldere profielen voor opvolging en benodigde deskundigheid, passend bij de strategische veranderingen in de sector.

Voeren van procedures

Het kan gebeuren dat PME een beleggingsverlies leidt doordat ondernemingen wetten niet naleven, aandeelhouders misleiden of fraude plegen. Dergelijke incidenten kunnen een negatief effect hebben op de waarde van aandelen van bedrijven, bijvoorbeeld vanwege de grote kans op een boete of grote reputatieschade. We kunnen besluiten om een juridische procedure aan te spannen (in het Engels een class action) tegen een onderneming in een poging de geleden schade te verhalen. Vaak gebeurt dat in samenwerking met andere aandeelhouders die ook schade hebben geleden.

In actieve zaken nemen wij als eisende partij deel aan de aangespannen rechtszaken wanneer mogelijk. In dergelijke zaken leveren wij een bijdrage aan het aansturen van advocaten en het nemen van tactische en strategische beslissingen. Ook leveren wij informatie en documentatie aan om de zaak te onderbouwen en de claims te bewijzen.

Wij zijn betrokken bij twee actieve zaken: Bij Volkswagen/Porsche en bij Verizon. Gedurende 2025 zijn er bij 51 (2024: 59) passieve zaken uitkeringen geweest, voor een totaalbedrag van USD 1.080.000 (2024: USD 600.000). Wij doen geen uitspraken over lopende procedures.

Beleggen met positieve impact

Impactbeleggen is naast ESG-integratie, uitsluiting en betrokken aandeelhouderschap één van de instrumenten waarmee ons duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid wordt vormgegeven.

Met impactbeleggen is het doel om, naast een financieel rendement, een positieve, meetbare bijdrage te leveren aan het milieu of op sociale onderwerpen. We willen zowel investeren in oplossingen voor maatschappelijke problemen als in het voorkomen ervan. Daarmee laten we het vermogen van mensen met een pensioen bij PME bijdragen aan de oplossingen voor maatschappelijke problemen. Ook beleggen we in onze eigen sector. Zo dragen we bij aan werkgelegenheid en stimuleren we technologische en innovatieve ontwikkelingen.

De doelstelling was om eind 2025 € 3 miljard aan impact beleggingen in portefeuille te hebben. Dit doel werd eind 2024 al bereikt. Volgens planning startten we in 2025 met de evaluatie en herziening van het impactbeleid. Daarbij beoordeelden we de impactpotentie, de investeerbaarheid en de passendheid van de gekozen impactthema's en deden we ook onderzoek naar een verantwoorde opschaling van de huidige impactdoelstelling, met nieuwe doelen voor 2030.

Begin 2026 stelde het bestuur het herziene impactbeleid vast, inclusief nieuwe doelstellingen voor 2030. Er werden twee nieuwe thema's toegevoegd; 'biodiversiteit' en 'veiligheid en weerbaarheid'. Eén bestaand thema, circulaire economie, is geïntegreerd in het thema biodiversiteit. Met het formuleren van een nieuwe doelstelling geeft PME invulling het beleggingsbeginsel 'Met zijn beleggingen draagt PME bij aan een toekomstbestendige economie en maatschappij'. PME heeft als doel om in 2030 minimaal 10% van de totale beleggingsportefeuille gecommitteerd te hebben in impactbeleggingen.

Biodiversiteit als nieuw impactthema

In 2025 onderzochten we de mogelijkheden voor impactbeleggingen in biodiversiteit en concludeerden we dat dit thema impact- en investeringspotentie heeft.

Biodiversiteit wordt gezien als een belangrijk thema, gericht op herstel en behoud, en het verminderen van druk door vijf hoofdproblemen: landgebruik, overexploitatie, klimaatverandering, vervuiling en invasieve soorten. Omdat het impactthema circulaire economie beperkt belegbaar is gebleken en overlapt met biodiversiteit, is besloten dit thema te integreren in biodiversiteit, waarbij bestaande investeringen geschaard worden onder het thema biodiversiteit. Ook eiwittransitie wordt onder het thema biodiversiteit geschaard.

Veiligheid en weerbaarheid als nieuw impactthema

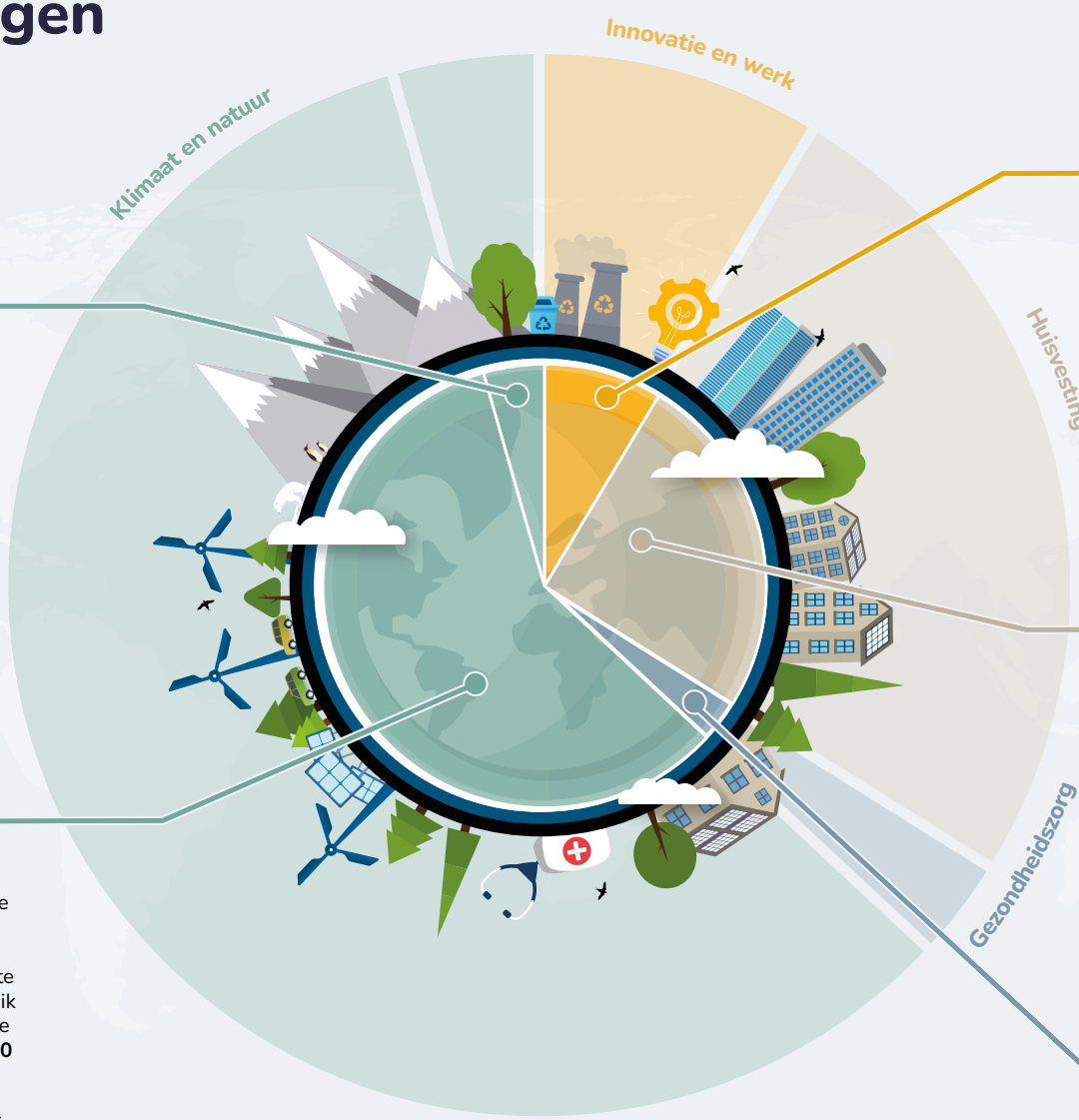
De toenemende wereldwijde spanningen maken veiligheid en weerbaarheid essentieel voor een stabiele samenleving. Om een bijdrage te kunnen leveren aan de verschillende impactthema's is een veilige samenleving een onmisbare randvoorwaarde. Door te investeren in technologieën, infrastructuur of diensten die bijdragen aan de bescherming van vrijheid en het versterken van Europese autonomie kan PME een bijdrage leveren aan de veiligheid en weerbaarheid van Nederland en Europa. Belangrijke voorwaarden voor investeringen in dit thema is dat deze binnen duidelijke ethische grenzen gedaan worden; we blijven bijvoorbeeld investeringen in producenten van controversiële wapens en handvuurwapens voor civiel gebruik uitsluiten. Het classificeren van beleggingen onder het thema 'veiligheid en weerbaarheid' wordt daarom nog nader uitgewerkt.

CASUS

Investeren in Keen European Defence & Security Tech Fund (Keen EDSTF)

Het bestuur besloot in oktober 2025 om een eerste investering van € 40 miljoen te doen in Keen EDSTF. Overwegingen hiervoor waren dat het fonds zich richt op innovatieve softwareontwikkeling gericht op de sector defensie en veiligheid met een “dual use” toepassing. De huidige wereldwijde geopolitieke spanningen vragen om nieuwe en creatieve oplossingen op het gebied van defensie en veiligheid. Innovatie in software voor defensie en veiligheid versnelt de reactietijd bij mogelijke dreigingen en versterkt onze weerbaarheid. Daarnaast draagt een commitment aan Keen bij aan het versterken van het Nederlandse “start-up ecosysteem”. De meetbaarheid van de impact is nog complex en daarmee een aandachtspunt. Uiteraard heeft het bestuur oog voor de eventuele reputatierisico's en neveneffecten van deze investering. Allereerst is het fonds gericht op verdediging van NAVO en meer specifiek Europa. Daarom is in afgesproken dat ondernemingen in de portefeuille van het fonds niet verkocht kunnen worden aan ondernemingen die op de meest actuele uitsluitingslijst van PME staan of aan niet-beursgenoteerde ondernemingen die activiteiten ontplooien die op basis van het uitsluitingsbeleid van PME worden uitgesloten. Daarnaast is Keen gehouden aan naleving van de OESO-richtlijnen, waaronder de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van een due diligence-proces ten aanzien van de ondernemingen in de portefeuille. Deze nalevingsverplichting sluit aan bij het beleid van PME en bij het in ontwikkeling zijnde conflictgebieden¬beleid van PME.

Impactinvesteringen
eind 2025

Circulaire economie

€129 miljoen

Ca. **20.000** t gerecycled afval. Dit is te vergelijken met de jaarlijkse afvalproductie van ca. **21.000** NL huishoudens.

Ca. **71.000** tCO_2 vermeden uitstoot bij klanten van de bedrijven in de portefeuille. Dit is te vergelijken met de jaarlijkse CO_2 uitstoot van ca. **4.000** NL huishoudens.

Energietransitie

€1.811 miljoen

Ca. **1,362.000** MWh geproduceerde schone energie.

Ca. **354.000** tCO_2 vermeden uitstoot dit is te vergelijken met het jaarlijkse energieverbruik van ca. **561.000** NL huishoudens danwel de jaarlijkse directe CO_2 uitstoot van ca. **21.000** NL huishoudens.

Ca. **205.600** tCO_2 lange termijn opslag dit is te vergelijken met de jaarlijkse directe CO_2 uitstoot van ca. **12.000** NL huishoudens.

Innovatie in Nederland en Europa

€267 miljoen

3 openstaande verstrekte leningen aan NL ondernemingen die via conventionele routes geen toegang tot benodigd kapitaal hebben.

47 bedrijfsinvesteringen in innovatieve start-ups en scale-ups in Europa die ondersteund worden met langjarig institutioneel groeikapitaal.

Betaalbare huisvesting

€778 miljoen

Ca. 2.600 Nederlandse huishoudens voorzien van betaalbare huurwoningen.

54,1% betaalbare huurwoningen in portefeuille t.o.v. NL woningmix. Het gaat om huurwoningen in Nederland, met een huurprijs die valt binnen de uniforme wettelijke bandbreedte voor middenhuurwoningen van € 900,07 tot maximaal € 1.184,82 per maand.

Gezondheidszorg

€97 miljoen

64 bedrijfsinvesteringen in ondernemingen die bijdragen aan de toegang tot de zorg en/of de ontwikkeling van medische technologieën of medicijnen.

In 2025 werd een commitment gegeven voor een bedrag van € 100 miljoen aan Nordic Capital Elevate. Dit fonds investeert in ondernemingen die bijdragen aan de circulaire economie. De onderliggende subsectoren zijn grondstoffenefficiëntie, een schoner milieu, duurzame landbouwtechnologie, slimme energie in gebouwen, apparatuur en diensten voor de energietransitie, en duurzame adviesbureaus. Voor deze laatste subsector geldt dat we deze hebben uitgesloten van impactmeting om greenwashing te voorkomen. Eveneens werd een commitment gegeven van € 150 miljoen aan AIP V. Dit is een fonds met infrastructuurinvesteringen in sectoren die hernieuwbare energie produceren, zoals wind en zon, evenals gerelateerde investeringen in batterijopslag, laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen en netwerkinfrastructuur. Eerder in het jaar werd ook een commitment gegeven aan het Octopus Sky fonds van GBP 210 miljoen. Dit fonds heeft een focus op operationele hernieuwbare energie producerende projecten, zoals wind en zon en (beperkt) in energietransitie projecten zoals EV-charging, batterijopslag en elektriciteitsdistributienetwerken.

Het aandeel betaalbare huurwoningen in de totale woningportefeuille van PME is in 2025 verlaagd van 76,8% eind 2024 naar 54,1% eind 2025. Dit is het gevolg van de aanpassing van de betaalbare huurgrens in de Wet Betaalbare Huur. Daar waar in 2024 de grens lag op maximaal € 894 voor 1-persoonshuishoudens en maximaal € 1.341 voor meerpersoonshuishoudens, geldt in 2025 één uniforme wettelijke bandbreedte voor middenhuurwoningen: € 900,07 – € 1.184,82 per maand, onafhankelijk van het huishouden.

Relevante (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving

Wet op het financieel toezicht

In de Wet op het financieel toezicht (Wft) staat dat Nederlandse pensioenfondsen een betrokkenheidsbeleid moeten hebben voor Europese bedrijven waarvan zij aandelen bezitten. In het beleid moet onder andere staan hoe pensioenfondsen toezicht houden op de bedrijven, of ze met hen in gesprek gaan en of ze stemmen op de aandeelhoudersvergadering van deze bedrijven. Ook schrijft de Wft voor dat een pensioenfonds eenmaal per jaar verslag doet van de uitvoering van het betrokkenheidsbeleid. PME doet dat op de website en in het jaarverslag. Naast de verplichtingen die gelden voor het betrokkenheidsbeleid staat in de Wft ook een verbod op het beleggen in bedrijven die clustermunitie produceren, verkopen of distribueren. Bedrijven die clustermunitie produceren zijn onderdeel van het uitsluitingsbeleid van PME. In 2025 waren er geen relevante wijzingen in de Wft.

Pensioenwet en Besluit financieel toetsingskader

In de Pensioenwet staat dat pensioenfondsen in het jaarverslag uitleggen hoe zij bij het beleggen rekening houden met milieu, klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. In het Besluit financieel toetsingskader staat bovendien dat hiermee ook bij het risicobeheer rekening moet worden gehouden. Daarnaast moet iedere drie jaar een eigenrisicobeoordeling worden uitgevoerd, zoals een beoordeling van risico's voor de beleggingen. Tot slot staat in het Besluit financieel toetsingskader dat pensioenfondsen in hun beleggingsbeginselen uitleggen hoe zij in het beleggingsbeleid rekening houden met milieu, klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. PME legt dit uit in de beleggingsbeginselen die op de website staan. In 2025 voerden wij onder meer een risicoanalyse op geopolitieke risico's en een audit op het proces voor identificatie en beoordeling van ESG-risico's. In 2025 waren verder geen relevante wijzingen in de Pensioenwet en het Besluit financieel toetsingskader.

Code Pensioenfondsen

De Pensioenwet schrijft voor dat pensioenfondsen in het jaarverslag informatie geven over de naleving van de Code Pensioenfondsen. In deze code staat onder andere dat pensioenfondsen aandacht moeten hebben voor duurzaamheid. De code schrijft voor dat pensioenfondsen rekening houden met de voorkeuren en belangen van mensen met een pensioen bij PME, en in hun beleggingsbeleid rekening houden met ESG-factoren. PME voldoet aan de naleving van deze specifieke normen in de Code Pensioenfondsen. In 2025 is de Code niet gewijzigd.

Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)

De Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) trad in 2021 in werking en draait om informatieverschaffing over het beleid voor duurzaam beleggen van financiële instellingen, waaronder pensioenfondsen. Zo moeten fondsen, die de ongunstige effecten van hun beleggingen op duurzaamheid meewegen, aangeven hoe zij met gepaste zorgvuldigheid omgaan met deze effecten. Daarnaast vraagt de SFDR dat we inzichtelijk maken of we met onze beleggingen ecologische en/of sociale kenmerken promoten. En moeten we duidelijk maken hoe we duurzaamheidsrisico's integreren in ons beleggingsbeleid en wat de verwachte gevolgen zijn van de duurzaamheidsrisico's op het rendement op de beleggingen. Tot slot stimuleert SFDR beleggers om zich te verbinden aan een doelstelling voor het aandeel duurzame beleggingen in de portefeuille, zoals SFDR dat definieert. PME streeft ernaar om minstens 10% van zijn totale beleggingen te investeringen langs deze definitie. Maar daar blijft het natuurlijk niet bij. Uiteindelijk streeft PME ernaar om duurzaamheid te betrekken bij alle beleggingskeuzes. In 2025 bedroeg dit percentage 19,56% (2024: 19,39%). Meer informatie over duurzame beleggingen onder SFDR is te vinden in bijlage 5 van dit jaarverslag.

Op 20 november 2025 publiceerde de Europese Commissie een voorstel om de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) ingrijpend te herzien. Met het voorstel wordt beoogd de regels voor financiële producten – waaronder pensioenregelingen – te vereenvoudigen, maar de wijzigingen hebben grote gevolgen voor pensioenfondsen. Er worden drie nieuwe categorieën voor financiële producten geïntroduceerd, die de eindbelegger (de deelnemer) beter inzicht moet geven in de duurzaamheid van een financieel product. Voor alle drie de categorieën geldt dat minimaal 70% van de portefeuille aan de gestelde criteria moet voldoen. Alleen pensioenfondsen die duurzaamheidsclaims willen maken, moeten kiezen voor één van deze categorieën. Zonder één van deze categorieën mag een pensioenfonds dus niet doen aan prominente duurzaamheidsuitspraken, ESG-positionering in brochures of website en het presenteren van duurzaamheid als kenmerk of eigenschap van het product. Er worden voor het eerst ook verplichte uitsluitingen voorgesteld. En zowel het PAI-statement (rapportage van ongunstige effecten van de beleggingen op duurzaamheid), zoals we die nu kennen, als de verplichtingen om standaard te rapporteren over welk deel van de portefeuille valt onder de definitie 'duurzame belegging' en hoeveel beleggingen in lijn zijn met de EU-taxonomie vervalt.

De behandeling in het Europees Parlement en de Raad staat gepland voor de eerste helft van 2026, met publicatie van de definitieve tekst eind 2026. De toepassing voor pensioenfondsen is voorzien vanaf 2028-2029.

IMVB-convenant

Het convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) werd in 2018 mede door PME ondertekend. Het convenant bevat afspraken tussen pensioenfondsen, NGO's, vakbonden en de overheid om verantwoord beleggen te bevorderen

en risico's en misstanden in de toeleveringsketen te voorkomen. PME heeft alle afspraken uit het IMVB-convenant in beleid verankerd. Na een looptijd van vier jaar is eind 2022 een einde gekomen aan het IMVB-convenant. De afspraken uit het convenant blijven nog steeds onderdeel van het beleid van PME, als onderdeel van de naleving van de OESO-richtlijnen en UNPG's. Als verdieping hiervan, heeft PME in 2025 gewerkt aan het verankeren van 'verhoogde due diligence' in beleid en processen, in lijn met de OESO-richtlijnen en UNGP's. In conflictgebieden is het risico op ernstige mensenrechtenschendingen groter, waardoor PME extra zorgvuldig te werk moet gaan. PME identificeert en prioriteert conflictgebieden, analyseert welke bedrijven hierbij betrokken zijn en wat de aard en ernst van die betrokkenheid is. Op basis hiervan bepaalt PME welke maatregelen passend zijn. Dit kan variëren van gerichte dialoog en monitoring tot escalatie of uitsluiting wanneer risico's te groot zijn of verbetering uitblijft.

Klimaatcommitment van de financiële sector

PME heeft het klimaatcommitment van de financiële sector ondertekend. Dat is een afspraak om als sector bij te dragen aan de doelen van het Nederlandse klimaat akkoord. Ondertekenaars hebben volgens het commitment een inspanningsverplichting om bij te dragen aan de financiering van de energietransitie. Ook moeten partijen het CO_2-gehalte van de beleggingsportefeuille meten en rapporteren. Voor de verschillende beleggingen moet een actieplan worden opgesteld, voorzien van een doel om het CO_2-gehalte voor 2030 naar beneden te brengen. PME heeft al deze vereisten vastgelegd in het eigen Klimaatplan.

EU Taxonomy Regulation

Naast de SFDR moet PME voldoen aan de taxonomieverordening. Deze verordening vraagt om inzicht in de mate waarin de activiteiten van de bedrijven waarin we beleggen ecologisch duurzaam zijn. Daarvoor is de taxonomie opgesteld, een lijst die beoordeelt of een economische activiteit van een bedrijf wel of niet ecologisch duurzaam is. Als dat zo is, dan mogen we het deel dat we in een bedrijf beleggen aan onszelf toerekenen als duurzame belegging.

EU-richtlijn lange-termijn-betrokkenheid van aandeelhouders

PME houdt zich aan de Europese richtlijn 2017/828 (SRD II), die is ontworpen om de langetermijn-betrokkenheid van aandeelhouders bij beursgenoteerde ondernemingen te versterken en daarmee beter toezicht, meer transparantie en duurzame waardecreatie te bevorderen. De richtlijn verplicht institutionele beleggers tot een openbaar engagementbeleid en jaarlijkse rapportage over de uitvoering daarvan, waaronder stemgedrag en de wijze waarop ondernemingen worden gemonitord. SRD II introduceert daarnaast transparantievereisten voor de beleggingsstrategie en de relatie met vermogensbeheerders, evenals bepalingen over beloningsbeleid en transacties met verbonden partijen bij beursvennootschappen. PME's inzet op verantwoord beleggen en actief aandeelhouderschap sluit nauw aan bij SRD II. In 2025 zijn geen wijzigingen in SRD II doorgevoerd. Wel bereidt de Europese Commissie een herziening van de richtlijn voor. In februari 2026 is een publieke consultatie gestart om knelpunten en moderniseringsopties in kaart te brengen, met het vooruitzicht dat een formeel herzieningsvoorstel uiterlijk eind 2026 kan volgen.

Nederlandse Stewardship Code / Nederlandse Corporate Governance Code

PME belegt conform de principes van betrokken en verantwoord aandeelhouderschap. De Nederlandse Stewardship Code, opgesteld in 2018, biedt institutionele beleggers een kader om hun rol als verantwoord aandeelhouder in te vullen en transparant te maken richting deelnemers en andere stakeholders. De kernprincipes van deze Code zijn in 2022 overgenomen in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarmee heeft de Stewardship Code op dit moment een 'slapende' status. In 2025 heeft PME bijgedragen aan het rapport van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code, die heeft onderzocht hoe de principes van de Code in de praktijk worden nageleefd. Dit rapport is in december 2025 gepubliceerd.[10]

Omnibus I

In december 2025 werd overeenstemming bereikt over de zogenoemde Omnibus I wetgeving. Deze wetgeving heeft tot doel om de Europese duurzaamheidsregels te vereenvoudigen en de administratieve lasten voor bedrijven te verlagen. De aanpassingen hebben gevolgen voor de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) en de EU Taxonomy Regulation.

Hoewel hiermee geen rechtstreekse verplichtingen in het leven worden geroepen voor PME, betekent de wetgeving wel dat de hoeveelheid duurzaamheidsinformatie waarover PME kan beschikken afneemt. Door de aanpassingen vallen aanzienlijk minder ondernemingen onder de CSRD en de CSDDD en hoeven bedrijven die wel rapportageplichtig blijven minder gedetailleerde informatie te publiceren, onder andere doordat waardeketeninformatie wordt beperkt en rapportagestandaarden worden versimpeld. Voor de EU Taxonomy Regulation gelden ook vereenvoudigingen, onder meer door de introductie van een materialiteitsdrempel en kortere templates. Voor PME betekenen deze ontwikkelingen dat het afhankelijker wordt van gegevens die in de toekomst mogelijk minder uitgebreid en minder uniform beschikbaar zullen zijn.

[10] 84995-mcgc-monitoringsrapportage-2024-tg.pdf

Standaarden

Naast wet- en regelgeving houdt PME zich ook aan een aantal standaarden waarin afspraken zijn gemaakt over duurzaamheid en verantwoord beleggen.

Sustainable Development Goals

Met onze beleggingen leveren we een meetbare bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Daarnaast monitoren wij over de gehele beleggingsportefeuille de voortgang van de zogenaamde Sustainable Development Investments (SDI's), beleggingen in ondernemingen die met hun producten of services één of meerdere SDG's van de Verenigde Naties raken

Wij hebben geen expliciete doelstellingen gesteld voor de SDI's, omdat we hiermee niet de daadwerkelijke impact van de beleggingen kunnen meten. De SDI's vormen een lens op de portefeuille. Door het jaarlijkse toetsen van de volledige beleggingsportefeuille aan de SDG's van de Verenigde Naties maken we nadrukkelijk wel de voortgang van de verduurzaming van de volledige portefeuille inzichtelijk.

De meting eind 2025 toont aan dat 21,5% van de totale beleggingsportefeuille geclassificeerd wordt als SDI (2024: 20,3%).

Principles for Responsible Investment

De zes beginselen van de Principles for Responsible Investment (PRI) vormen een raamwerk voor grote beleggers om milieuaspecten, sociale aspecten en goed ondernemingsbestuur in hun beleggingen te integreren. De principes zijn wereldwijd door ruim tweeduizend beleggers ondertekend. PME was in 2006 als een van de eerste ondertekenaars betrokken bij de oprichting van de PRI en past de principes sindsdien toe.

UN Guiding Principles

De UN Guiding Principles on Business and Human Rights bestaan uit gedragsregels rondom mensenrechten waaraan staten en bedrijven zich moeten houden. Voor PME zijn de principes het uitgangpunt bij de beoordeling van ondernemingen ten aanzien van mensenrechten en arbeidsomstandigheden.

OESO-richtlijnen

De OESO-richtlijnen voor internationaal opererende bedrijven laten zien hoe bedrijven rekening moeten houden met onderwerpen als mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie. Voor PME vormen de OESO-richtlijnen, samen met het sectorspecifieke richtsnoer voor institutionele beleggers, een belangrijk uitgangspunt bij het beleggingsbeleid.

CASUS

Uitsluiting bedrijven vanwege hun betrokkenheid bij de instandhouding van nederzettingen op de door Israël bezette Westelijke Jordaanoever

Wij voeren een doorlopend due diligenceproces uit om te toetsen of bedrijven in onze portefeuille voldoen aan internationale normen. Dat betekent dat wij risico's in de keten identificeren, beoordelen en prioriteren, en verwachten dat ondernemingen maatregelen nemen om misstanden te voorkomen of te mitigeren. De OESO richtlijnen verplichten ons niet alleen te kijken naar directe activiteiten van bedrijven, maar ook naar hun invloed elders in de waardeketen. Voor ons geldt dat wij sterk afhankelijk zijn van externe dataproviders bij het in kaart brengen van risico's in de keten, waaronder betrokken-heid bij activiteiten in hoogrisico en conflictgebieden.

Het zorgvuldig toetsen van ondernemingen aan de OESO richtlijnen vraagt dus om betrouwbare en consistente data. In 2025 werd dit bemoeilijkt doordat de kwaliteit, beschikbaarheid en stabiliteit van data onder druk stonden. Met name Amerikaanse dataproviders pasten hun werkwijze en informatievoorziening aan, mede onder invloed van het veranderende politieke en maatschappelijke klimaat in de Verenigde Staten. Door het toenemende anti ESG sentiment werden zij terughoudender in het leveren van consistente ESG gegevens en verwijderden of wijzigden zij bepaalde indicatoren.

Deze veranderingen hadden concrete gevolgen voor ons due diligenceproces in 2025. Om onze verantwoordelijkheid wel te kunnen nemen voerden wij in 2025 aanvullende verdiepende analyses uit om ons een oordeel te kunnen vormen over betrokkenheid van bedrijven bij internationale normschendingen. Dat speelde een rol bij bedrijven waarvan signalen waren ontvangen dat hun activiteiten mensenrechten schenden omdat zij direct of indirect bijdragen aan de instandhouding van nederzettingen op de door Israël bezette Westelijke Jordaanoever. Via onze uitvoerder van het brede engagement, EOS, spraken we deze bedrijven. Een zorgvuldig opgebouwd dossier over deze bedrijven, waarin ook de effecten van onze engagementactiviteiten meegewogen werden, leidde in 2025 uiteindelijk tot de uitsluiting van enkele bedrijven, onder meer van Airbnb en Booking Holdings.

Door deze bedrijven uit te sluiten, geven wij invulling aan onze verantwoordelijkheid als langetermijn-belegger: wij beschermen het vermogen van onze deelnemers door te investeren in ondernemingen die verantwoord opereren en vermijden dat pensioengeld wordt ingezet op een manier die strijdig is met internationale normen. Het volgen van de OESO richtlijnen draagt bij aan het beperken van financiële, juridische en reputatierisico's in de portefeuille, en daarmee aan het doel om op een verantwoorde manier een goed pensioen te realiseren.

Omdat ons due-diligenceproces doorlopend plaatsvindt, kan het voorkomen dat eerder uitgesloten ondernemingen weer in aanmerking komen voor opname in de portefeuille wanneer uit nieuwe informatie blijkt dat zij afdoende maatregelen hebben genomen om de vastgestelde misstanden te voorkomen of te mitigeren.

Benchmarks

VBDO

De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) beoordeelt jaarlijks de grootste Nederlandse pensioenfondsen op het gebied van verantwoord beleggen. Het onderzoek van VBDO heeft betrekking op de verankering van verantwoord beleggen in de categorieën: governance, beleid, implementatie en verantwoording. In 2024 behaalde PME de eerste plaats onder de groep van grote pensioenfondsen (> € 30 miljard). De benchmark Verantwoord beleggen door pensioenfondsen wordt tweejaarlijks door VBDO gepubliceerd.

Principles for Responsible Investment (PRI)

Al in 2006 ondertekenden wij de zes principes van de Principles for Responsible Investment (PRI). Sinds 2024 reflecteert PRI tweejaarlijks (voorheen jaarlijks) over de naleving van haar principes onder de institutionele beleggers. In de meest recente reflectie (2023) scoorde PME hoog op de integratie van ESG-aspecten in de beleggingsportefeuille. Over alle beleggingscategorieën scoorde PME 80 van de 100 punten voor het verantwoord beleggen beleid. We scoorden voor alle categorieën ruim boven de mediaan score van alle PRI ondertekenaars. In 2025 koos PME voor partial reporting, waarmee we wel hebben voldaan aan de minimale rapportagevereisten, maar hierdoor ontvingen we geen uitgebreide reflectie van PRI.

In verbinding met onze **stakeholders**

In verbinding met deelnemers en pensioengerechtigden

JAN
Nieuwsbrievenwerkgevers, (ex-) deelnemers en gepensioneerden

FEB
Aansluiting en collectieve waardeoverdracht Honeywell
—
Bijeenkomst voor gepensioneerden in Zeist
—
PME Magazine voor pensioengerechtigden en voor deelnemers

MRT
Webinars voor deelnemers en pensioengerechtigden over nieuwe pensioenregeling
—
Bijeenkomsten voor gepensioneerden en werknemers in Rotterdam

APR
Nieuwsbrieven werkgevers, (ex-) deelnemers en gepensioneerden
—
Werkgeverstafel

MEI
Bijeenkomst voor gepensioneerden Arnhem

JUN

JUL
Uitkomsten onderzoek deelnemers: Klanttevredenheid: 7,3 en Vertrouwen: 7,5
—
Nieuwsbrieven werkgevers, (ex-) deelnemers en gepensioneerden

AUG

SEP
Uitkomsten onderzoek naar duurzaam en verantwoord beleggen
—
PME Magazine voor pensioengerechtigden en voor deelnemers
—
Bijeenkomst voor adviseurs van werkgevers

OKT
Bijeenkomsten voor gepensioneerden en werknemers Eindhoven
—
Nieuwsbrieven werkgevers, (ex-) deelnemers en gepensioneerden
—
Werkgeverstafel

NOV
Bijeenkomst voor gepensioneerden Leeuwarden
—
Bijeenkomst voor gedispenseerde werkgevers

DEC
Bijeenkomst voor gepensioneerden Zwolle
—
Webinars voor werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden over nieuwe pensioenregeling
—
Nieuwsbrief werkgevers
—
Overeenstemming voor collectieve waardeoverdracht en aansluiting TDV bij PME

Onze deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers staan voorop. Onze taak is om hen een waardevolle pensioenregeling en een goede dienstverlening te bieden. Om dit te bereiken is het van belang dat wij onze deelnemers en werkgevers kennen en begrijpen wat hen beweegt. De komende jaren zetten we dan ook in op het verder versterken van de verbinding met hen. We blijven doorlopend met hen in gesprek. Deze gesprekken leiden tot waardevolle inzichten welke leiden tot verbeteringen in onze dienstverlening. Steeds relevanter en persoonlijker. Hiervoor kijken we ook naar (innovatieve) ontwikkelingen binnen en buiten de pensioensector waarmee wij ons voordeel kunnen doen.

Maatwerk in dienstverlening

Wij helpen deelnemers en pensioengerechtigden zowel digitaal als persoonlijk. Met digitale middelen kunnen we onze deelnemers beter en sneller van informatie voorzien en kunnen ze ook zelf online hun pensioenzaken regelen. In de praktijk merken we dat onze deelnemers naast goede digitale middelen ook behoefte hebben aan persoonlijk contact over hun pensioen en een hoge waardering geven aan persoonlijk contact. Met name in situaties waar ze belangrijke en ingewikkelde keuzes moeten maken zoals bij een pensioenaanvraag of een echtscheiding maar ook na een ingrijpende gebeurtenis zoals overlijden van een partner.

Persoonlijk contact

Onze klantenservice staat dagelijks voor (ex-) deelnemers en pensioengerechtigden klaar om vragen via de telefoon, per e-mail of chat te beantwoorden. Daarnaast bieden wij voor deelnemers die meer willen weten over hun persoonlijk pensioen gratis gesprekken aan met onze pensioenconsulenten.

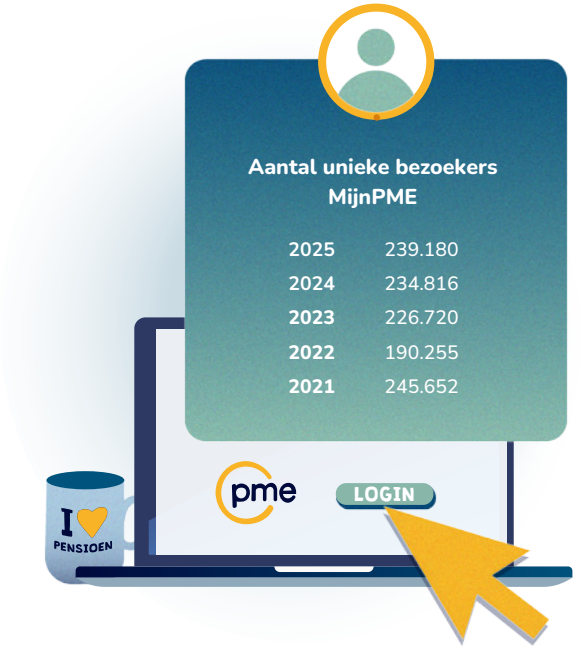
Digitaal contact en tools

Daarnaast komt onze digitale dienstverlening naar voren op de website (pmepensioen.nl) en kunnen (ex-) deelnemers en pensioengerechtigden inloggen op MijnPME voor informatie op maat en een pensioenplanner. De berekeningen van de planner ondersteunen de deelnemers bij het maken van keuzes en vormen dan ook een onderdeel van de keuzebegeleiding. Met deze planner zijn deelnemers ook direct in staat om volledig geautomatiseerd en gedigitaliseerd hun pensioen aan te vragen. Daarnaast zijn enkele andere processen geautomatiseerd, zoals het verwerken van afkopen en van waardeoverdrachten.

Persoonlijke contacten met deelnemers / pensioengerechtigden

	2025	2024	2023	2022	2021
Telefonisch contact met klantenservice	38.818	39.269	49.238	47.559	32.971
E-mail contact met klantenservice	19.145	19.840	21.851	21.723	30.248
Persoonlijk gesprek met consulent	2.940	3.202	3.262	2.475	836
Telefonisch contact met consulent	2.616	2.706	3.608	4.522	5.138
E-mailcontact met consulent	4.889	5.172	5.856	10.076	9.299
Video- en chatgesprek met consulent	952	1.005	1.099	2.470	2.430

Digitale contacten met deelnemers / pensioengerechtigden

Pensioenchecker

Wij zijn één van de 'founding fathers' van de Pensioenchecker app, een gratis app die je een totaaloverzicht geeft van je toekomstige netto pensioen, inclusief AOW. Je kunt ook zien wat er gebeurt met je pensioen als je eerder of later met pensioen gaat, en welke voordelen extra sparen kan opleveren. Voor meer informatie verwijst de app naar de Mijnomgevingen van de pensioenfondsen en naar MijnPensioenOverzicht (MPO). Inloggen is veilig en wordt gedaan via DigiD.

Berichtenbox

Eind 2025 was 48,6% (2024: 45,4%) van de actieve deelnemers, 38,7% (2024: 36,0%) van de ex-deelnemers en 44,1% (2024: 34,4%) van de gepensioneerden bereikbaar via de Berichtenbox. Daarbij geldt dat wij mensen alleen informeren via de Berichtenbox als hun communicatievoorkeur digitaal is. Hebben mensen de voorkeur voor post, dan ontvangen zij deze wettelijk verplichte uitingen via de post.

Webinars en bijeenkomsten

Webinars zijn voor ons inmiddels een belangrijk middel geworden om grote groepen deelnemers en gepensioneerden te informeren over actuele onderwerpen. In maart 2025 en in december 2025 organiseerden wij vier verschillende webinars, zowel voor mensen die nog géén pensioen ontvangen van PME als voor gepensioneerden. Centraal staan de nieuwe regels voor pensioen en wat deze nieuwe regels voor de verschillende groepen betekenen.

Ook in 2025 gingen we weer 'het land in'. Er is met name een behoefte om persoonlijk tekst en uitleg te geven aan een breder publiek over het nieuwe pensioenstelsel, waarbij ook interactiviteit volop mogelijk is. Dit gaat het best tijdens een fysieke bijeenkomst. Bij deze bijeenkomsten is meer ruimte voor diepgang en beantwoording van kritische vragen. In 2025 organiseerden we zes bijeenkomsten, verspreid door het hele land, voor gepensioneerden. Bestuurders en medewerkers van PME gingen in Zeist, Rotterdam, Arnhem, Eindhoven, Leeuwarden en Zwolle in gesprek met de gepensioneerden en hun partners over de verhoging van hun pensioen, de nieuwe regels voor pensioen en duurzaam beleggen.

Daarnaast organiseerden we twee bijeenkomsten gericht op actieve deelnemers. In Rotterdam en in Eindhoven gingen we met hen in gesprek over de nieuwe regels voor pensioen, de keuzemogelijkheden voor als je met pensioen gaat en duurzaam beleggen.

Deze bijeenkomsten worden zowel door de gepensioneerden als de actieve deelnemers zeer positief beoordeeld met een gemiddeld rapportcijfer voor de bijeenkomst in zijn geheel van een 8,1.

PME Magazine en digitale nieuwsbrieven

Naast het persoonlijke contact informeren wij onze deelnemers en pensioengerechtigden ook regelmatig via nieuwsbrieven en PME Magazine.

In 2025 brachten wij 4 (2024: 4) digitale nieuwsbrieven uit voor deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. In deze nieuwsbrieven houden wij iedereen op de hoogte van de financiële situatie van het fonds, actualiteiten rondom het nieuwe pensioenstelsel en beleggingen. Daarnaast zoomen we vaak in op een specifiek onderwerp dat aandacht vraagt, zoals de uitkomsten van het onderzoek naar beleggen en de mogelijkheden om gebruik te maken van de RVU-regeling. Deze nieuwsbrieven bevatten een mix aan need to know en nice to know informatie.

We brachten in 2025 2 keer een PME Magazine uit voor deelnemers en ook 2 keer voor pensioengerechtigden. In februari en september verschenen het PME Magazine voor actieve deelnemers en ook voor de pensioengerechtigden. Op papier worden er ca. 223.000 magazines verstuurd. Ook stellen we een onlineversie beschikbaar. Ca. 68.000 actieve deelnemers en ca. 64.000 pensioengerechtigden ontvangen een e-mail met de link naar het online magazine.

Keuzebegeleiding

Pensioenfondsen moeten deelnemers op een 'adequate wijze' begeleiden bij het maken van keuzes binnen de pensioenregeling en daarbij een keuzeomgeving aanbieden en zodanig inrichten dat deelnemers in staat worden gesteld om een 'passende' keuze te kunnen maken. PME heeft dit proces de afgelopen jaren samen met TKP uitgewerkt, zodat deelnemers duidelijke ondersteuning krijgen bij belangrijke momenten rond hun pensioen.

Onze ambitie bij keuzebegeleiding is helder. Met een mix aan middelen helpen wij de deelnemer om op relevante momenten bewust passende keuzes te maken voor het pensioen bij PME. We bieden inzicht in de keuzemogelijkheden die een deelnemer op verschillende momenten heeft en de gevolgen van eventuele keuzes. Deelnemers kunnen zelf kiezen hoe zij informatie ontvangen: digitaal, op papier of persoonlijk. Ook kunnen ze hun taalvoorkeur aangeven: Engels of Nederlands. We zorgen voor gemak, houvast en een eenduidige presentatie van pensioenbedragen. Waar nodig bevestigen we keuzes of wijzen we op alternatieven die beter kunnen passen.

In 2025 hebben we het beleid Keuzebegeleiding formeel vastgesteld, zoals de Code Pensioenfondsen ook van ons vraagt. Hierbij hebben we onder meer de bevindingen uit het AFMrapport 'Keuzebegeleiding begint bij de deelnemer' meegenomen. Ons beleid beschrijft de doelstellingen, uitgangspunten en inrichting van de keuzebegeleiding, samen met onze ketenpartners. Het laat zien hoe we deelnemers helpen om keuzes te maken die passen bij hun persoonlijke situatie, met inzet van data-analyse, segmentatie en duidelijke processen. Deze uitgangspunten sluiten aan onze strategische doelstellingen, waaronder het vergroten van de verbinding met onze deelnemers en de inzet van data-

analyse-technieken voor het verzamelen, verwerken en interpreteren van informatie.

Meer concreet betekent dit dat we deelnemers helpen met een realistisch beeld van hun inkomen voor later, waarbij we verder kijken dan alleen de PME regeling. En helpen we ze om zelfverzekerd de juiste keuzes voor hun financiële toekomst te maken.

In 2025 toetsten we onze dienstverlening aan de wettelijke eisen rondom keuzebegeleiding. Hieruit bleek dat we voldoen aan de wettelijke eisen, maar dat we nog wel verbeteringen zien om aan onze eigen ambities te voldoen. In 2025 is hier verder invulling gegeven door het verder ontwikkelen van een visie op de toekomstige klantbediening.

Uitgangspunten voor de toekomstige klantbediening

Technologische ontwikkelingen, aangescherpte en nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van communicatie en keuzebegeleiding en inzichten in de behoeften van onze deelnemers, waren in 2025 aanleiding om onze visie op onze toekomstige klantbediening verder uit te werken. In het eerste kwartaal van 2026 zijn de volgende uitgangspunten voor de toekomstige klantbediening bepaald:

- We werken toe naar een proactieve, gepersonaliseerde, gesegmenteerde en verregaand gedigitaliseerde dienstverlening, die schaalbaar en klantgedreven is. Deze principes vormen de basis voor toekomstige processen en technologie. Deze principes vragen ook om een wendbare en adaptieve organisatie.
- We richten ons daarbij op een zo compleet mogelijk, helder en realistisch beeld in het pensioen van de deelnemer, specifiek gericht op de eerste en tweede pijler. We geven geen integraal financieel advies over het totale inkomen na pensionering, maar bespreken de context wel in gesprekken en digitale begeleiding. Dit sluit aan bij ons formele beleid Keuzebegeleiding.
- Onze toekomstige klantbediening wordt hybride; mens en technologie werken hierin samen. Het, in 2025 vastgestelde, AI-beleid van PME ondersteunt dit, door klantbediening als één van de toepassingsgebieden voor AI te benoemen. Selfservice wordt waar mogelijk gebruikt, terwijl menselijke ondersteuning beschikbaar blijft bij complexe of impactvolle keuzes.

Deze uitgangspunten voor de toekomstige klantbediening vormen de basis voor gesprekken met onze uitvoeringsorganisatie TKP over procesaanpassingen, technologie en samenwerking. Zo bouwen we stap voor stap aan een klantbediening die past bij de ambities van PME en de behoeften van onze deelnemers.

Meten is weten

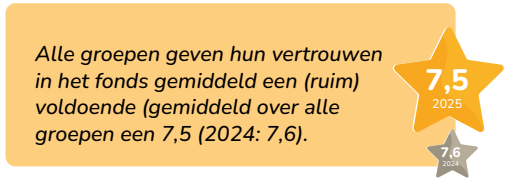
Klanttevredenheidsonderzoek

In 2025 is opnieuw een kwantitatief klanttevredenheidsonderzoek (KTO) uitgevoerd. Dit onderzoek had als doel om inzicht te krijgen in het vertrouwen van onze deelnemers en gepensioneerden in PME, het imago van het fonds en de tevredenheid over communicatie en dienstverlening.

We scoren een tevredenheid van 7,3 gemiddeld over de hele populatie (2024: 7,4). Voor actieven geldt een tevredenheid van 7,2, voor slapers een 6,8 en voor pensioengerechtigden een 7,9.

Tevredenheid over klantcontacten en tooling

Via de rapportages van onze uitvoerder TKP krijgen we inzicht in de bezoeken aan de website, de MijnPME omgeving en de activatie naar aanleiding van campagnes. Met behulp van deze informatie zijn we in staat ons communicatiebeleid aan te passen en bij te sturen in de uitvoering waar nodig.

We voeren doorlopend onderzoek uit naar de waardering en klanttevredenheid van deelnemers en werkgevers na contact met de klantenservice van PME (telefonisch of per mail). De klanttevredenheid van deelnemers die contact hebben gehad met de klantenservice wordt continu gemeten. In 2025 waren de gemiddelde scores voor telefonisch en e-mailcontact een 8,2 respectievelijk 7,6. Deze liggen beide boven de overeengekomen norm in de SLA van 8,0 respectievelijk 7,3.

Verder ontwikkelde TKP in 2023 de Klantbelevingsmonitor. Dit is een meetinstrument dat structureel en doorlopend de klantbeleving van onze deelnemers meet tijdens een klantreis. De klantbelevingsmonitor combineert kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Dit maakt het gevoel dat deelnemers ervaren bij het doorlopen van een bepaalde klantreis heel concreet. Het gevoel dat deelnemers tijdens een proces ervaren wordt uitgedrukt in 4 universele eindbehoeftes: vertrouwen, erkenning, gemak en zekerheid. Deze eindbehoeftes vormen het fundament van de monitor.

MVB-deelnemersonderzoek en focusgroepen

Wij doen regelmatig onderzoek naar de opvattingen en voorkeuren van deelnemers ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen en duurzaamheid. Op die manier toetsen wij of ons beleid in lijn is met wat deelnemers van ons verwachten.

In 2025 zijn drie vormen van onderzoek uitgevoerd;

- Kwantitatief onderzoek in de vorm van een digitale uitvraag onder een representatief deel van de deelnemers, gepensioneerden en gewezen deelnemers.
- Kwalitatief onderzoek met focusgroepen waarin we met een besloten groep deelnemers en gepensioneerden MVB- en duurzaamheidsonderwerpen bespraken.
- Kwalitatief onderzoek, onder werkgevers door middel van interviews

De kwalitatieve onderzoeken zijn belangrijk voor ons. In gesprekken is er ruimte voor verdieping die een online vragenlijst niet biedt. Alle onderzoeken zijn uitgevoerd onder begeleiding van onderzoeksbureau MarketResponse.

In algemene zin blijft de betrokkenheid bij maatschappelijk verantwoord beleggen groot. 66% van de achterban van PME vindt duurzaamheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid (heel) belangrijk. Zichtbaar is dat deelnemers en werkgevers meer nadruk leggen op financieel rendement en zekerheid. In meerderheid (60%) geven deelnemers de voorkeur aan een zo hoog mogelijk rendement op een duurzame en verantwoorde wijze. Dat gaat derhalve niet ten koste van de steun voor verantwoord beleggen: de meerderheid ziet rendement en maatschappelijke verantwoordelijkheid juist als 2 kanten van dezelfde medaille. De koers van PME, gericht op een goed rendement door verantwoord beleggen, sluit daarmee onverminderd goed aan bij de verwachtingen van de achterban.

De uitkomsten laten zien dat de achterban van PME overwegend tevreden is met de huidige mate van duurzaam en verantwoord beleggen. In 2025 vindt ruim de helft van de deelnemers (54%) dat PME op dit terrein voldoende doet, een lichte toename ten opzichte van 2023 (47%). Het geluid van de werkgevers sluit aan bij dat van deelnemers en gepensioneerden. Er is steun voor de koers van PME, met daarbij de wens dat het fonds nog beter zichtbaar gaat maken hoe verantwoord beleggen en goed rendement elkaar versterken.

Beleggen in kernenergie wordt in 2025 door 74% van de respondenten ondersteund (ten opzichte van 63% in 2023). Breder bleek uit de focusgroepen dat de energietransitie een belangrijk speerpunt blijft bij deelnemers en gepensioneerden, maar wel in een haalbaar tempo. Kernenergie als onderdeel van de energietransitie wordt door ons voorzichtig positief beoordeeld.

Ook steun voor beleggingen in defensie is groot: uit het kwantitatief onderzoek blijkt dat 69% van de achterban vindt dat PME hierin moet investeren. Argumenten hiervoor zijn veiligheid, geopolitieke onafhankelijkheid en rendement. Overeenstemming hierover bleek ook uit de focusgroepen met gepensioneerden en deelnemers.

Er is nog steeds nauwelijks draagvlak voor beleggen in de gokindustrie: 75% is tegen. Ook onder jongere deelnemers blijft steun hiervoor onder de 25%. Dit wijst op een breed gedragen bezwaar binnen de achterban tegen beleggingen in deze sector. Breder zijn er weinig verschuivingen zichtbaar in de houding ten aanzien van producten en diensten waarvan de achterban vindt dat PME er niet in moet beleggen. Wel een opvallende verandering hierin is de afkeer van beleggen in de bio-industrie. In 2023 was 37% daar geen voorstander van, in 2025 is dat 64%.

De uitkomsten van de onderzoeken hebben onder meer geleid tot het besluit van het bestuur om beleggingen in

de gokindustrie definitief uit te sluiten. Verder worden inzichten uit de onderzoeken meegenomen bij de herziening van het beleid impactinvesteringen en bij de verdere ontwikkeling van communicatie over beleggen.

Kennismeting over de nieuwe regels voor pensioen
In aanloop naar de nieuwe pensioenregeling communiceren wij steeds intensiever over de nieuwe regels voor pensioen en de gevolgen daarvan voor de deelnemer. Om de effectiviteit van deze communicatie te monitoren voerden we, net als eind 2023, in april 2025 een periodieke kennismeting uit. Deze meting geeft inzicht in de ontwikkeling van kennis en opvattingen, toetst of we onze communicatiedoelen halen en maakt tijdig bijsturen mogelijk. Daarmee voldoen we ook aan de AFM verwachting rond tussentijdse evaluatie van het communicatieplan.

Actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden zijn opnieuw uitgenodigd, waarbij binnen de eerste twee groepen nu onderscheid is gemaakt op basis van leeftijd (jonger of ouder dan 62 jaar). Bijna-gepensioneerden moeten immers inzicht hebben in zowel de regels die gelden vóór als na pensionering. Deelnemers ontvingen de vragenlijst volgens hun taal- en communicatievoorkeur (Nederlands of Engels, post of digitaal). Het onderzoek bevatte zowel kennisvragen als perceptie en ervaringsvragen.

Belangrijkste bevindingen:
- Gepensioneerden scoren opnieuw hoger op kennis dan actieve en gewezen deelnemers. Het kennisverschil tussen actieve en gewezen deelnemers is nagenoeg verdwenen; gewezen deelnemers scoren dit jaar zelfs iets beter. Dit verklaren we deels uit het feit dat we gewezen deelnemers sinds de laatste meting vaker dan voorheen meenemen in onze communicatie en hangt mogelijk ook samen met de informatie die zij mogelijk ontvangen via hun nieuwe pensioenfonds.
- 86% weet dat Nederland nieuwe regels voor pensioen krijgt (nagenoeg gelijk aan 2023).
- 78% weet dat ook het pensioen bij PME verandert (2023: 68%).
- Meer dan 80% begrijpt dat zij straks een eigen pensioenpot krijgen die mee- en tegen kan bewegen met de beleggingen.
- 65% weet dat er maatregelen komen om dalingen voor pensioenontvangers te beperken.
- Iets minder dan de helft weet dat sommige werknemers recht hebben op compensatie.
- 94% weet wat partnerpensioen is.
- Gepensioneerden weten goed dat de verdeling bij pensionering blijft gelden
- Minder dan de helft van de niet-gepensioneerden weet dat zij deze verdeling op pensioendatum samen met hun partner bepalen.
- Slechts 15% van de actieve deelnemers weet dat het partnerpensioen vervalt bij het verlaten van de sector (behalve het reeds opgebouwde deel).

Een kwart van de respondenten gaf aan de afgelopen 12 maanden contact te hebben gehad met PME. Dat gebeurde het vaakst via e-mail, maar ook de andere kanalen worden goed gebruikt. 60% vindt de informatie van PME begrijpelijk en 50% ervaart de communicatie als open en eerlijk over de gevolgen van de nieuwe regels.

23% van de deelnemers liet een vrije reactie achter.
Positieve punten die vaak werden genoemd:
- Waardering voor behoud van solidariteit.
- Meer transparantie over kosten, rendementen en opbouw.
- Betere vooruitzichten voor jongere generaties.

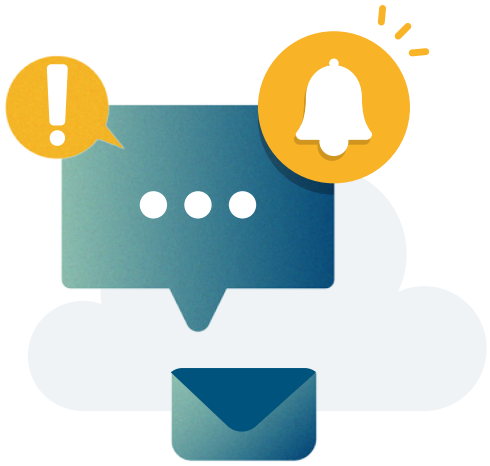
Zorgen die regelmatig terugkomen:
- Angst voor verlies aan zekerheid en grotere beleggingsrisico's.
- Beperkte inspraak in besluitvorming.
- De ervaren complexiteit van de nieuwe regels.

Klachten

Klachtenreglement

Met het van kracht worden van de Wet toekomst pensioenen zijn de wettelijke regels over de behandeling van klachten en geschillen aangescherpt. In ons klachtenreglement houden we, naast de wettelijke vereisten, ook rekening met de Gedragslijn Goed omgaan met klachten van de Pensioenfederatie (september 2023). Belangrijke elementen zijn:

- Alle uitingen van ongenoegen worden nu 'klacht' genoemd Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn als PME niet correct uitvoering geeft aan de pensioenregeling, maar bijvoorbeeld ook over het beleggingsbeleid van PME. Een 'klacht' is een 'interne' aangelegenheid. Als een klacht niet intern kan worden beslecht dan wordt het een geschil, dat kan worden voorgelegd aan de Geschilleninstantie pensioenfondsen (GIP)
- Er is duidelijker beschreven dat er 2 fases zijn in de klachtenbehandeling. Een eerste fase klacht is een klacht die zonder tussenkomst van het bestuur wordt afgehandeld. Deze fase duurt in beginsel maximaal 3 weken (van de ontvangst van de klacht tot de reactie). Een tweede fase klacht is een klacht die in behandeling wordt genomen door het uitvoerend bestuur. Dit kan als de deelnemer zich niet kan vinden in onze eerste reactie. Deze fase duurt in beginsel maximaal 6 weken.
- Van een 'geschil' is sprake als de klacht geheel of gedeeltelijk wordt afgewezen door PME. De deelnemer heeft vervolgens de mogelijkheid om het geschil aan het GIP voor te leggen. Een geschil is een 'externe' aangelegenheid. Het onderscheid tussen klacht (intern) en geschil (extern) is in lijn met de nieuwe definities van de Pensioenwet.

Registreren van klachten

Sinds de invoering van het nieuwe klachtenreglement in de loop van 2024 registreren wij klachten conform de gedragslijn Goed omgaan met klachten. Daarbij worden alle klantsignalen en uitingen van ongenoegen als klacht geregistreerd; voorheen werd hierin onderscheid gemaakt. Omdat deze nieuwe werkwijze in 2024 slechts gedeeltelijk is toegepast en in 2025 een volledig jaar, zijn de geregistreerde klachten over beide jaren niet onderling vergelijkbaar.

Eerste fase klachten

In totaal zijn er in 2025 2.833 nieuwe klachten ontvangen (in 2024: 1.720) door (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

Eerste fase klachten

Rubriek conform gedragslijn	Aantal klachten in 2025	Aantal klachten in 2024
Service en klantgerichtheid	18	12
Behandelingsduur	6	5
Informatieverstrekking	270	149
Deelnemersportaal	176	91
Keuzebegeleiding	0	12
Pensioenberekening en -betaling	1.716	1.120
Registratie werknemersgegevens/datakwaliteit	211	121
Toepassing wet- en regelgeving: algemeen	221	160
Toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	109	30
Financiële situatie	54	106
Duurzaamheid	4	2
Overig	48	30
Totaal	**2.833**	**1.720**

Tweede fase klachten

In 2025 zijn er 12 klachten voorgelegd aan het uitvoerend bestuur. In 4 gevallen betrof het een bezwaar op een eerder afhandelde klacht en 8 gevallen een beroep op hardheidsclausule in het reglement. In 4 van de gevallen heeft het bestuur het bezwaar of het hardheidsverzoek afgewezen. In 8 gevallen is de deelnemer in het gelijk gesteld en is het bezwaar of het verzoek gehonoreerd.

Het aantal klachten is afgenomen ten opzichte van 2024. In 2024 waren nog veel klachten over het stoppen van wezenpensioen na een onderbreking van de studie. Deze komen in 2025 niet meer voor. Het studievereiste is vervallen en wezen hebben zonder verdere voorwaarden recht op wezenpensioen tot het 25ste jaar.

Naast de tweede fase klachten behandelt het uitvoerend bestuur ook terugvorderingen van ten onrechte uitgekeerde uitkeringen die zijn ontstaan door fouten in de pensioenadministratie. PME heeft het beleid om in beginsel alleen terug te vorderen wanneer de fout kenbaar was voor de deelnemer of de fout aan de deelnemer te wijten was. In dat geval wordt de terugvordering altijd ter beoordeling voorgelegd aan het uitvoerend bestuur. In 2025 zijn er 9 gevallen voorgelegd (2024: 16), waarvan het bestuur in alle gevallen het te veel betaalde bedrag heeft kwijtgescholden. In 3 gevallen is de uitkering ook niet naar de toekomst toe aangepast.

Tweede fase klachten

Onderwerp	Aantal klachten
Pensioenberekening en -betaling: • Het niet voldoen aan de voorwaarden voor premievrije deelname bij arbeidsongeschiktheid of vrijwillige voortzetting • Aanpassen uitruilkeuzes na pensioeningangsdatum • Recht op partnerpensioen	9
Deelnemersportaal • Verkeerde aanvraag afkoop door onduidelijkheid op de website	1
Overig: • Verzoek wettelijke rente • Verzoek vergoeding advieskosten	2
Totaal	**12**

Leren van de klachten

Om de dienstverlening aan deelnemers voortdurend te verbeteren, monitoren we gestructureerd de klantbeleving. Dit betreft hoe deelnemers alle interacties ervaren gedurende het contact met PME en via alle beschikbare kanalen. Klachten van deelnemers zijn hierbij een belangrijke bron van data. Door deze klachten systematisch te analyseren, streven we naar continue verbetering en optimalisatie van onze dienstverlening. Door gerichte analyse van klachten verkrijgen we inzicht in knelpunten en mogelijke verbeterkansen binnen onze processen.

Onze pensioenuitvoeringsorganisatie TKP heeft inmiddels een programma ‘feedback’ voor medewerkers met deelnemerscontacten uitgerold en een framework opgesteld voor het vertalen van data naar concrete verbetervoorstellen. Een centraal element hierin is het verzamelen en analyseren van de signalen van deelnemers. Dit gebeurt door het systematisch monitoren van klachten, klanttevredenheidsonderzoeken en overige reacties van deelnemers. Zo krijgen TKP en PME waardevolle inzichten in de ervaringen en wensen van de deelnemer en deelnemergroepen.

In 2025 zijn de volgende verbeteringen doorgevoerd:

- Bij het uitvragen van het ‘Bewijs van in leven zijn’ aan pensioengerechtigden bleek dat in de verzonden brief de mogelijkheid om per e-mail te reageren ontbrak. Dit maakte het minder toegankelijk voor betrokkenen om hun Attestatie retour te sturen. Om dit te verbeteren is in de brief nu een e-mailadres opgenomen, zodat deelnemers eenvoudig en laagdrempelig kunnen reageren. Deze aanpassing is doorgevoerd in zowel de Nederlandse als de Engelse brieven.
- Daarnaast is in een aantal brieven het antwoordnummer toegevoegd en wordt standaard een antwoordenvelop meegestuurd. Hierdoor wordt het voor deelnemers eenvoudiger om contact met ons op te nemen en hun documenten te retourneren.

- Wij vragen in bepaalde situaties een gezondheidswaarborg aan deelnemers die willen deelnemen aan de vrijwillige Anw-hiaatregeling. De standaardvragenlijst van onze medisch adviseur werd door deelnemers als lang en complex ervaren, wat ertoe leidde dat sommigen de vragenlijst lang lieten liggen of afzagen van het invullen. In overleg met de medisch adviseur is daarom een verkorte vragenlijst opgesteld, waarin alleen de voor ons noodzakelijke vragen worden gesteld. Dit maakt het voor deelnemers eenvoudiger en laagdrempeliger om hun ANW-aanvraag te doen.

Volwassenheidsscan klachtenmanagement en Gouden Oor-ambitie

Een belangrijk onderdeel van de gedragslijn 'Goed omgaan met klachten' van de Pensioenfederatie is het uitvoeren van een volwassenheidsscan op het klachtenmanagement. Deze scan is in samenwerking met Stichting Gouden Oor ontwikkeld. Jaarlijks wordt door PME een zelfevaluatie uitgevoerd om te beoordelen in hoeverre aan de gedragslijn wordt voldaan.

De eerste meting vond plaats in het najaar van 2022. PME behaalde toen een score van 61%, wat als 'voldoende' werd beoordeeld. In 2023 steeg de score naar 79% ('ruim voldoende') en in 2024 naar 86% ('goed'). De gedragslijn vereist vanaf 1 januari 2024 een score van 84% of hoger. PME heeft in 2025 een score van 93% gerealiseerd.

Omdat de gedragslijn aansluit bij de erkende standaard van het Gouden Oor, biedt deze score ons vertrouwen bij de ambitie om deze erkenning daadwerkelijk te behalen. Wij willen ons in 2027 kwalificeren voor het Gouden Oor. Het streven naar deze kwalificatie sluit aan bij de bredere ambitie om continu in gesprek te blijven met werkgevers en deelnemers, zodat we beter begrijpen wat hen beweegt, waar zij kansen zien en waar eventuele zorgen liggen.

Geschillen GIP 2025

Ingediende geschillen		Aantal
Aantal ingediende geschillen in 2025, waarvan:		14
• Ingetrokken door indiener		6
• Geschil niet in behandeling genomen door GIP		5
• Behandelde geschillen in 2025 door GIP		3
o PME in gelijk gesteld	1	
o Deelnemer in gelijk gesteld	1	
o GIP heeft bemiddeld	1	
Nog niet afgehandelde geschillen eind 2025		0

Geschilleninstantie pensioenfondsen (GIP)

Vanaf 1 januari 2024 zijn pensioenfondsen verplicht zich bij een geschilleninstantie aan te sluiten. Ter uitvoering van deze verplichting is Geschillen Instantie Pensioenfondsen (GIP) opgericht, die uitsluitend tot doel heeft geschillen tussen deelnemers en pensioenfondsen te behandelen. De Ombudsman Pensioenen maakt vanaf deze datum deel uit van GIP en probeert te bemiddelen tussen PME en de deelnemer.

De deelnemer kan zich tot GIP wenden wanneer de interne klachtenprocedure van het fonds volledig is doorlopen. Binnen GIP kan de deelnemer kiezen voor bemiddeling door de Ombudsman Pensioenen of een bindende uitspraak door de geschillencommissie (beslechting). Tegen de bindende uitspraak van de geschillencommissie kan de deelnemer of PME in hoger beroep bij de commissie van beroep. Daarnaast kan een deelnemer zich in iedere fase tot de burgerlijke rechter wenden.

Geschillen

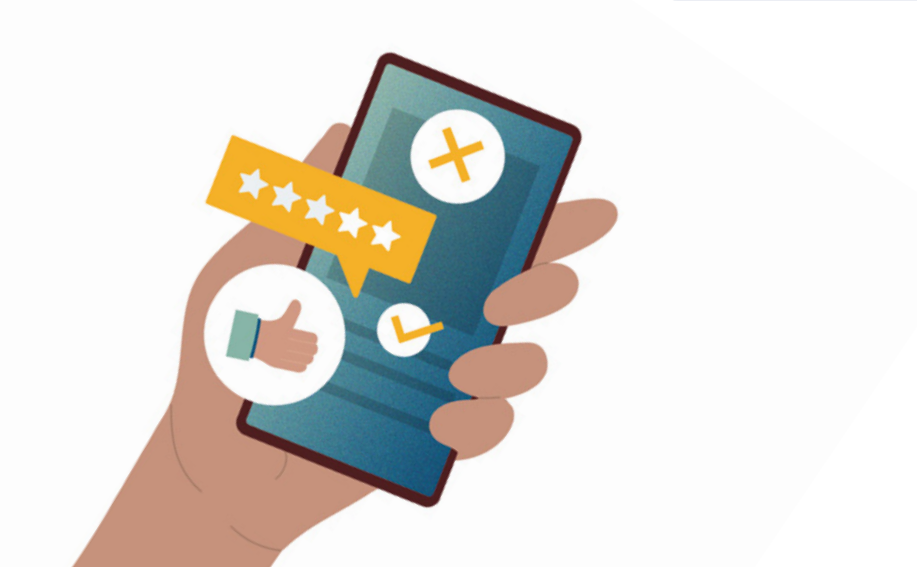
In 2025 zijn er 14 geschillen (2024: 13) ontstaan tussen PME en een deelnemer die door een PME-deelnemer bij het GIP zijn ingediend. In 6 gevallen heeft de deelnemer het geschil zelf weer ingetrokken en in 5 gevallen heeft het GIP besloten om het geschil niet in behandeling te nemen. Dat was onder meer omdat de deelnemers geen nadere informatie over het geschil aanleverden bij het GIP of omdat de klacht nog niet eerder door PME was behandeld. Uiteindelijk zijn in 2025 3 geschillen behandeld door het GIP (2024: 4).

Klachten van werkgevers

De Gedragslijn omgaan met klachten en het onderzoeksrapport *Naar een klachtenprocedure zonder drempel* en het klachtenreglement van PME gaan alleen over klachten van (gewezen) deelnemers en gepensioneerden. Maar ook werkgevers kunnen uiteraard een klacht hebben of hun ongenoegen uiten. In 2025 hebben we 2 schriftelijke klachten van werkgevers ontvangen (2024: 2) en zijn er 77 uitingen van ongenoegen van werkgevers genoteerd (2024: 97).

Klachten van werkgevers

Onderwerp klachten / signalen van werkgevers	Aantal in 2025	Aantal in 2024
Proces van loongegevens aanleveren	36	50
Proces van nota's en betalen	19	18
Website en communicatie	10	13
Proces van aansluiten bij fonds	6	11
Bedrijfsgegevens wijzigen	3	-
Uitkering aanvragen	2	2
Pensioen opbouwen	2	-
Arbeidsongeschikt raken	-	2
Pensioen overdragen	1	-
Overig	-	1
Totaal	**79**	**97**

In verbinding met werkgevers

Maatwerk in dienstverlening

Ook voor werkgevers bieden we dienstverlening op maat. Onze afdeling klantenservice staat dagelijks voor werkgevers klaar om vragen via de telefoon, per e-mail of per chat te beantwoorden.

Wij bieden hun ook persoonlijke ondersteuning aan middels bezoeken van onze werkgeversconsulenten. Vaak gedreven vanuit ontwikkelingen bij de werkgever zoals bij een overname of fusie. Maar ook vanuit de behoefte van werkgevers om hun werknemers te informeren over pensioen. Dat doen wij dan in de vorm van spreekuren en presentaties voor werknemers op locatie en hulp bij financiële fitheid van werknemers.

In 2025 hebben onze werkgeversconsulenten intensief contact onderhouden met werkgevers ter voorbereiding op de aankomende overgang naar de nieuwe pensioenregeling. Onze consulenten hebben 506 werkbezoeken aan werkgevers gebracht, waarvan 146 keer een presentatie aan werknemers is gegeven. Het aantal contacten met werkgevers is toegenomen in 2025 vanwege onze proactieve benadering, waarbij werkgevers zijn benaderd voor een gesprek over de nieuwe regeling. Hiermee willen we werkgevers en hun werknemers optimaal ondersteunen bij de voorbereidingen op de overgang naar de nieuwe regeling. We hebben in deze periode het aantal werkgeversconsulenten daarom ook uitgebreid. Dit proces wordt in 2026 voortgezet tot de overgang naar nieuwe regeling per 1 januari 2027.

In 2025 organiseerden wij daarnaast 12 cursusdagen verspreid over het hele land voor met name HR-functionarissen bij aangesloten werkgevers. Alle geplande cursussen voor 2025 waren volgeboekt. Hierbij zijn 273 cursisten aanwezig geweest. En hebben we 177 werkgevers bereikt. De cursussen worden goed gewaardeerd door werkgevers en zijn beoordeeld met een mooie score van 4,5 (op een schaal van 1 tot 5).

Contacten met werkgevers

	2025	2024	2023	2022	2021
Telefonisch contact met klantenservice	2.801	3.373	3.954	3.916	4.918
E-mail contact met klantenservice	4.130	4.763	3.490	6.918	9.306
Werkbezoeken door werkgeversconsulent	506	300	291	293	231
Telefonisch contact met werkgeversconsulent	1.224	723	615	865	1.026
E-mailcontact met werkgeversconsulent	3.262	2.086	3.298	3.457	3.083
Videogesprek met werkgeversconsulent	104	62	58	92	98

Doorontwikkeling klantbediening werkgevers

Om onze dienstverlening verder te verbeteren en om de wensen van werkgevers te verzamelen voeren we regelmatig individuele gesprekken met onze werkgevers. Verschillende bestuursleden en medewerkers van ons bestuursbureau gaan dan met werkgevers in gesprek. Ons doel hierbij is om een beter beeld te krijgen van de (pensioen)wensen en uitdagingen bij de werkgevers om hier uiteindelijk zo goed mogelijk op in te kunnen spelen. In 2025 richtten de bezoeken zich vrijwel volledig op de overgang naar de nieuwe pensioenregeling en de keuzes die werkgevers daarbij moeten maken.

Ook houden we werkgeverstafels. In 2025 twee reguliere bijeenkomsten (april en oktober), waarin 15 tot 20 werkgevers deelnemen en met ons actuele thema's en onze dienstverlening doorspreken. In de tweede helft van het jaar organiseerden we ook drie specifieke werkgeverstafel rondom de administratieve uitvoering van gegevensaanlevering via UPA bij de overgang naar de nieuwe pensioenregeling. Hierbij sloten, naast een aantal grote werkgevers, ook softwareleveranciers

van salarispakketten aan. Belangrijk onderwerp daar was de inrichting en administratieve invoering van de nieuwe pensioenregeling en specifiek het gefaseerd pensioengevend maken van de ploegendiensttoeslag.

Project van Contact naar Contract

Het doel van het project Van Contact naar Contract is werkgevers tijdig, eenduidig en adequaat te informeren, zodat zij in aanloop naar de overgang naar de nieuwe pensioenregeling van PME per 1 januari 2027 hun contractkeuzes weloverwogen kunnen maken. PME heeft namelijk zo'n 1.400 overeenkomsten met werkgevers voor aanvullende regelingen. Al deze overeenkomsten moeten voor 1 juli 2026 aangepast worden.

Vanuit PME is het relatiemanagement in 2025 verder geprofessionaliseerd door het inzetten van een CRM-applicatie, een duidelijk communicatieplan en het inzetten van extra capaciteit (werkgeversconsulenten en projectondersteuner) om werkgevers te informeren en te ondersteunen bij hun keuze. Onze consultenten bezochten ruim 500 werkgevers. Werkgevers worden geïnformeerd via presentaties (op locatie en online), via procescommunicatie, nieuwsbrieven en themapagina's op de website. Voor werkgevers die niet reageren, wordt aangenomen dat zij hun bestaande contract willen voortzetten. Zij ontvingen hiervan in maart 2026 een bevestigingsbericht.

Honeywell en TDV kiezen voor PME

Vanaf 1 januari 2025 is de werkgever Honeywell bij ons aangesloten. Tot die tijd was de werkgever vrijgesteld in verband met een eigen ondernemingspensioenfonds met een gelijkwaardige regeling. In 2025 is de aanvraag tot collectieve waardeoverdracht van alle opgebouwde pensioenen naar PME door DNB goedgekeurd en ook daadwerkelijk afgerond. In 2025 werden ook gesprekken gevoerd met werkgever Trivium Packaging BV / Pensioenfonds TDV over het opheffen van de vrijstelling en de overdracht van opgebouwde pensioenen per 1 januari 2026. Eind 2025 gaf DNB goedkeuring en werden ook de overeenkomsten tussen TDV en PME gesloten. De administratieve afwikkeling vindt in 2026 plaats.

Voor andere gedispenseerde werkgevers en hun adviseurs organiseerden wij in november een bijeenkomst, met onder andere aandacht voor het beleid rondom de gelijkwaardigheidstoets. In september informeerden wij adviseurs al via een online bijeenkomst. In 2026 wordt nog een kwalitatieve toets uitgevoerd in het kader van de periodieke (vijfjaarlijkse) toetsing van de lopende dispensaties. Alle betrokken werkgevers zijn hierover in december 2025 geïnformeerd.

Meten is weten

Klanttevredenheidsonderzoek

Iedere twee jaar voeren we een klanttevredenheids-onderzoek onder werkgevers uit. Dit vond voor het laatst in 2024 plaats, daarom staat in 2026 een nieuw klanttevredenheidsonderzoek gepland.

Tevredenheid over klantcontacten

De klanttevredenheid van werkgevers die contact hebben gehad met de klantenservice wordt continu gemeten. In 2025 waren de gemiddelde scores voor telefonisch en e-mailcontact een 8,1 respectievelijk 7,6. Deze liggen beide boven de overeengekomen norm in de SLA van 8,0 respectievelijk 7,3.

Overige stakeholders

In een sterk veranderende omgeving is het voor PME belangrijk om oog te hebben voor de verschillende stakeholders en hun belangen. Dit geldt voor de primaire stakeholders ((ex-) deelnemers, gepensioneerden en werkgevers) van PME, maar ook steeds meer voor secundaire stakeholders en maatschappelijke publieke groepen of organisaties. Door de verschillende stakeholders willen wij als een betrouwbare partner gezien worden. Wij moeten daarom blijvend investeren in onze contacten met o.a. **sociale partners**, toezichthouders, Pensioenfederatie, andere pensioenfondsen, overheid, media en pers.

Stakeholders 1/2

Categorie	Belanghebbende	Type overleg en gespreksonderwerpen in 2025
Sociale partners	**Raad van Overleg Metalektro (ROM)**	• Technische commissie NPS: addendum transitieplan en pensioenregeling • Bestuursvergadering ROM: Actualiteiten, strategische zaken en statutenwijzigingen • Periodiek overleg voorzitters ROM: uitvoeringsaspecten
	Werkgeversvereniging FME	• Periodiek overleg MT FME-UB PME • Ontbijtsessie Innovatie • Investeren in NL en technologie • Nationale investeringsbank
Toezichthouders	**AFM**	• Tweejaarlijks overleg G5 – AFM, • Duurzaamheidsclaims • Klachtenreglement • Platform Pensioentransitie
	DNB	• Periodiek overleg met UB, • Beleidsoverleg met AB, • Periodiek overleg NUB • Platform Pensioentransitie
Verenigingen van gepensioneerden	**PensioenCommissie VGPME, VG Océ en VG Siemens** Het samenwerkingsverband tussen deze verenigingen, de PensioenCommissie, benoemt leden in ons verantwoordingsorgaan en draagt kandidaten voor verkiezingen van bestuursleden namens gepensioneerden voor. Wij hebben periodiek overleg met de PensioenCommissie VGPME, VG Océ en VG Siemens.	• Nieuw pensioenregeling • Expertsessie over transitie • Verhoging van pensioenen • Communicatie over nieuwe pensioenregeling • Promotie VGPME bij bijeenkomsten, PME Magazine
	Verenigingen, zoals VG PME, VG Océ, VG Siemens	• Presentatie tijdens ALV • Bijdrage aan nieuwsbrief • Aanwezigheid bij bijeenkomsten

Stakeholders 2/2

Koepel en peers	**Pensioenfederatie** De Pensioenfederatie is de overkoepelende belangenbehartiger van bijna alle Nederlandse pensioenfondsen.	• Deelname PME aan diverse commissies en werkgroepen • Relatiebeheergesprek met voorzitter AB en UB • Platform Pensioentransitie
	G5 Wij hebben veelvuldig contact en gezamenlijk overleg met andere grote pensioenfondsen, ABP, PFZW, BPF Bouw en PMT.	• Informatie- en kennisuitwisseling, actualiteiten, uitvoeringsaspecten • Coördinatie overheidsinitiatieven, zoals beleggen in maatschappelijke uitdagingen en investeren in NL • Uitvoeringsaspecten
	Andere pensioenfondsen Via diverse platforms hebben we regelmatig contact met andere fondsen over onderwerpen op het gebied van pensioen en vermogensbeheer. Zo hebben we via de klantenraad van TKP contact met andere klanten van TKP en kunnen we gezamenlijk invloed uitoefenen op de (beleids- en uitvoerings-)keuzes van TKP. Wij zijn aangesloten bij het initiatief 'Pensioen Doen', waarin fondsen met elkaar best practices uitwisselen op het gebied van de dienstverlening. Verder worden nieuwe innovatieve toepassingen in dit platform met elkaar gedeeld.	• Uitvoering en communicatie van pensioen
Onderzoek en wetenschap	**Netspar, SPO Nyenrode, TU Delft**	• Lid van de Stichtingsraad en de Partner Research Council van Netspar • Bijdrage aan congres toekomstgericht investeren pensioensector • Bijdrage aan Leerstoel Timber Architecture TU Delft
Politiek en overheid	PME staat open om samen met de overheid te onderzoeken waar pensioenfondsen een bijdrage kunnen leveren bij maatschappelijke vraag-stukken.	• Er was in 2025 contact met het Ministerie van Klimaat en Groene Groei, Ministerie van BZK / VRO, Ministerie van Defensie, Ministerie van SZW en met Regeringscommissaris transitie over verschillende thema's. Verder nam Eric Uijen deel aan een paneldiscussie op de NATO Summit Defense Industry Forum bij de NAVO-top op 24/6 in Den Haag.
Maatschappelijke organisaties / NGO's	Eumedion, Proximities, PRI, Eerlijke pensioenwijzer, initiatief PME Atoomvrij, Milieudefensie	• Verschillende gesprekken, met name over beleggingsbeleid PME

Meten is weten

Motivaction voert al jarenlang een stakeholderreputatie-onderzoek (SRI) uit in de pensioensector. Hierbij wordt de reputatie van de sector en specifiek van verschillende deelnemende fondsen gemeten. Door periodiek met deze onderzoeken mee te doen kunnen trends worden waargenomen en kan PME dus ook monitoren of de ambities omtrent zichtbaarheid, vertrouwen en reputatie worden waargemaakt. Het (kwantitatief + kwalitatief onderzoek) onderzoek wordt uitgevoerd onder acht doelgroepen: deskundigen en wetenschap, koepels en peers, maatschappelijke organisaties, ministeries/ overheid, sociale partners, toezichthouders, politiek en pers.

In 2024 namen we voor het laatst mee met dit onderzoek. De reputatie van PME is door de loop van de jaren heen steeds verbeterd. In 2024 scoorde PME met een 7,9 voor het eerst hoger dan de sector-benchmark (7,5). In 2025 is niet deelgenomen aan het onderzoek. Deelname staat wel weer gepland voor 2026.

Zichtbaarheid van PME

Als één van de grootste pensioenfondsen van Nederland staat PME vanzelfsprekend in de belangstelling van de media, belangengroepen, et cetera. Media-uitingen over PME hebben invloed op de reputatie van en het vertrouwen in PME, in het algemeen en bij onze (primaire en secundaire) stakeholders in het bijzonder.

Wij willen om voorgaande reden onze positieve zichtbaarheid vergroten en daarmee tevens invulling geven aan de nagestreefde openheid en het ambassadeurschap. Wij willen een uitstraling hebben van een innovatief en vooroplopend fonds op uiteenlopende thema's over pensioen, vermogensbeheer en maatschappij, aansluitend op de visie en ambitie van PME, het pensioenfonds van en voor toekomstmakers. Wij zoeken daarom regelmatig zelf de media op om onze boodschappen over te brengen.

Een selectie van zichtbaarheid in de media van PME

Kwartaal	Onderwerp
Q1	**Volkskrant:** Reactie op voorstel NSC en BBB voor pensioenreferenda **Trouw:** PME overweegt miljarden weg te halen bij vermogensbeheerder Blackrock **Telegraaf:** Pensioengeld naar wapens? Ja, er is wel wat aan het verschuiven **FD:** Pensioengeld ligt klaar voor defensie, het wacht is op Den Haag **NRC:** De Amerikaanse revolte tegen duurzaam beleggen stuit op verzet in Europa
Q2	**FD:** Impact van dalende koersen op de Nederlandse pensioenen **HP de Tijd:** Bitcoin, een hebzuchtig circus **Nu.nl:** PME doet honderden bedrijven in de ban **NPO Radio 1:** PME richt zich op meer groene beleggingen **BNR:** Grote pensioenfondsen kijken kat uit de boom bij Amerikaanse beleggingen
Q3	**FD:** Rendementen pensioenfondsen vallen tegen, maar is dat erg **PensioenPro:** Pensioenfonds TDV stopt, rechten en aanspraken over naar PME
Q4	**FD:** Ook PME stapt uit Booking en Airbnb vanwege mensenrechtenschendingen **Telegraaf:** PME gaat als eerste pensioenfonds investering in defensie startups **Telegraaf:** PME indexeert pensioenen volledig in 2026 **FD:** PME haalt miljarden weg bij Blackrock vanwege duurzame koers **NPO Radio1:** Pensioenfondsen beleggen veel in techbedrijven, is dat te riskant?

De organisatie van PME als **stevig fundament**

Onze ambities kunnen we alleen waarmaken met een stevige organisatie die zich blijft ontwikkelen. Daarom investeren we in onze mensen, in ons vermogen om te leren en door samen telkens weer te zoeken naar manieren waarop we ons werk nóg beter kunnen doen. We willen nog meer grip op onze eigen processen. Om dit aantoonbaar te maken, werken we toe naar een in control statement. Onze uitvoering moet voldoen aan de hoogste standaarden, dat geldt ook voor onze uitbestedingspartners. Door goede samenwerking maken we elkaar beter en wordt onze band sterker.

Governance

Als bestuur zijn wij verantwoordelijk voor een verantwoorde en evenwichtige uitvoering van de pensioenregeling voor alle belanghebbenden en voeren wij de regie over alle werkzaamheden van het fonds. Het vermogensbeheer en de pensioenuitvoering zijn door ons uitbesteed. Wij dragen zorg voor een beheerste en integere bedrijfsvoering en een adequate werking van het bestuursmodel. Periodieke (zelf-) evaluatie van het bestuur en naleving van de Code Pensioenfondsen dragen hieraan bij.

Bestuurlijke organisatie

Onze bestuurlijke organisatie is ingericht volgens het omgekeerd gemengd bestuursmodel. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen:

- de bestuurlijke taak, ingevuld door het algemeen bestuur (AB) en het uitvoerend bestuur (UB);
- de interne toezichtstaak, door het niet-uitvoerend bestuur (NUB);
- verantwoording en advies, respectievelijk aan en door het verantwoordingsorgaan (VO);
- beleidsadvies door de bestuurlijke commissies.

Bestuur

Het algemeen bestuur bestaat uit een onafhankelijk voorzitter, vier niet-uitvoerend bestuurders vanuit de werkgevers, twee niet-uitvoerend bestuurders vanuit de werknemers, twee niet-uitvoerend bestuurders namens de pensioengerechtigden en drie onafhankelijke uitvoerend bestuurders. Ons bestuur bestaat eind 2025 uit zes vrouwen en vijf mannen, allen ouder dan 40 jaar. Eind 2025 was er één vacature voor een uitvoerend bestuurder. Deze vacature is inmiddels per 9 maart 2026 ingevuld door Bart Harmsen (m, 56 jaar).

Wij hebben de verantwoordelijkheid voor taken en bevoegdheden als volgt verdeeld.

Het algemeen bestuur stelt het strategisch beleid en de strategische uitgangspunten van PME vast. Ook is het verantwoordelijk voor alle besluiten waarvoor een belangenafweging moet plaatsvinden, het vaststellen van het bestuursverslag en de jaarrekening. In vergaderingen staan daarnaast niet-reguliere zaken, actuele ontwikkelingen, toekomstscenario's, ontwikkelingen en vereisten vanuit de toezichthouders, begroting en strategie op de agenda. En komen alle onderwerpen aan de orde waarvan het algemeen bestuur heeft bepaald dat onderlinge afstemming gewenst is. De onafhankelijk voorzitter heeft stemrecht.

Het uitvoerend bestuur is belast met het dagelijks besturen van PME en het opstellen en uitvoeren van het beleid, met inachtneming van de strategische kaders zoals vastgesteld door het algemeen bestuur. Verder voert het uitvoerend bestuur de regie over alle uitbestedingspartners (onderhandelen en sluiten, monitoren en evalueren van overeenkomsten).

De uitvoerend bestuurders zijn in dienst van het fonds. Zij geven leiding aan het bestuursbureau dat de ondersteuning van het bestuur vanuit verschillende specialismen verzorgt.

Benoemingen en herbenoemingen

In november 2025 legde Eric Uijen na ruim tien jaar zijn functie als uitvoerend bestuurder en voorzitter van het uitvoerend bestuur van PME neer. Hij is afgetreden om zich volledig te kunnen richten op overgang naar de nieuwe pensioenregeling, een traject dat volledige focus en expertise vraagt. Het bestuur is Eric zeer erkentelijk voor zijn jarenlange inzet voor PME en de bijdrage die hij heeft geleverd aan de verdere professionalisering van het fonds.

Het bestuur benoemde op 6 november 2025 Alae Laghrich als zijn opvolger, waarmee hij als voorzitter van het uitvoerend bestuur de verantwoordelijkheid kreeg voor onder meer strategie, governance, pensioenbeleid en -uitvoering en communicatie. Alae Laghrich was daarvoor al uitvoerend bestuurder (CFRO) bij PME en sleutelfunctiehouder risicobeheer. Bart Harmsen is sinds 9 maart 2026 als uitvoerend bestuurder verantwoordelijk voor risicomanagement, compliance, finance, planning & control en IT.

In 2025 heeft PME zijn statuten geactualiseerd om deze verder in lijn te brengen met de Code Pensioenfondsen, specifiek norm 37 over de benoemingstermijnen van niet-uitvoerend bestuursleden. Waar de statuten eerder maximaal twee jaar toestonden in de derde termijn als het niet-uitvoerend bestuur unaniem oordeelt dat herbenoeming noodzakelijk is voor de continuïteit van het bestuur, wordt deze nu – conform de Code – maximaal vier jaar.

In 2025 troffen we de voorbereidingen voor de verkiezingen van twee vertegenwoordigers van pensioengerechtigden in het bestuur. Op 1 juli 2026 loopt de termijn af van de twee leden die in het bestuur zitten namens mensen die een pensioen ontvangen. Het verkiezingsproces kent een doorlooptijd van ongeveer een jaar. Daarom stelden we in de zomer van 2025 al een plan van aanpak op en stemden we het proces af met verschillende uitvoeringspartners die digitale ondersteuning konden bieden bij de verkiezingen. In het najaar werd ook de verkiezingscommissie benoemd. De periode van kandidaatstelling liep van 15 oktober 2025 tot 15 november 2025. De voordracht gebeurt door de organisaties die statutair betrokken zijn bij PME. Dat zijn FNV, CNV, De Unie, VHP2 en VGPME. Ook andere organisaties mogen kandidaten voordragen. Die organisaties moeten wel als statutair doel hebben de belangen te behartigen van mensen die een pensioen ontvangen van PME. Verder konden personen iemand voordragen of zichzelf kandidaat stellen. De profielschets en voorwaarden hiervoor werden

via de website gepubliceerd. In de nieuwsbrief voor pensioengerechtigden werd eveneens aandacht besteed aan de periode van kandidaatstelling en de mogelijke verkiezingen. De twee bestuursleden, die op dit moment namens de pensioengerechtigden in het bestuur zitten, zijn door FNV en CNV gezamenlijk respectievelijk VGPME opnieuw voorgedragen. Er hebben zich verder geen andere kandidaten aangemeld. Het bestuur heeft de kandidatenlijst vastgesteld. Hierop stonden twee kandidaten. Omdat er ook maar twee zetels in het bestuur vacant waren, betekent dit dat deze kandidaten automatisch zijn gekozen. Het betreft Richard Devue en Theo Bruinsma.

Intern toezicht

Het niet-uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor het intern toezicht. In dit kader heeft het niet-uitvoerend bestuur minimaal vier keer per jaar overleg met het uitvoerend bestuur. In het overleg wordt de verantwoordingsrapportage van het uitvoerend bestuur besproken. Ook vindt overleg plaats over onderwerpen waarvan het niet-uitvoerend bestuur of het uitvoerend bestuur heeft bepaald dat afstemming of overleg gewenst is. Tussen de niet-uitvoerende bestuursleden is een portefeuilleverdeling naar de verschillende aandachtsgebieden gemaakt.

In 2025 hield het niet-uitvoerend bestuur toezicht op de uitvoering van de strategie, de kwaliteit van besluitvorming en de beheersing van risico's binnen PME. Net als in 2024 lag de nadruk op de implementatie van de Wet toekomst pensioenen. Het toezicht richtte zich daarbij op de zorgvuldigheid van de bestuurlijke processen en de evenwichtige belangenafweging. Het hiervoor ontwikkelde toezichtkader is in 2025 verder aangescherpt. Een belangrijk bijzonder aandachtspunt in 2025 was het toezicht op de uitwerking van een terugvalscenario voor het geval invaren bij TKP per 1 januari 2027 niet haalbaar of te risicovol zou blijken. Het niet-uitvoerend bestuur volgde de voorbereidingen van dit scenario intensief en maakte gebruik van een specifiek toezichtkader en voorbereidende analyses van de ARC-commissie.

Daarnaast besteedde het niet-uitvoerend bestuur in 2025 bijzondere aandacht aan de communicatie met belangrijke stakeholders (deelnemers, gepensioneerden en werkgevers). De communicatie rondom de overgang naar de nieuwe pensioenregeling werd beoordeeld. Ook het IT-landschap, cybersecurity en de uitvoeringsketen bleven in 2025 belangrijke toezichtthema's. Deze onderwerpen kwamen terug in de verantwoordingsrapportages en vormden een structureel onderdeel van de dialoog tussen het uitvoerend en het niet-uitvoerend bestuur.

In de rapportage intern toezicht in dit jaarverslag doet het niet-uitvoerend bestuur verslag van haar werkzaamheden.

Verantwoording en advies

Het bestuur legt, onder andere met een verantwoordingsrapportage, verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan. Verder worden iedere vergadering van het verantwoordingsorgaan actuele onderwerpen toegelicht en komen in de vergadering van het verantwoordingsorgaan alle onderwerpen aan de orde waarover het verantwoordingsorgaan advies uitbrengt. Het verantwoordingsorgaan bracht in 2025 onder meer advies uit over de statutenwijzigingen, het vergoedingenreglement, herziening van model-uitvoeringsovereenkomsten 2027, keuzebegeleiding, invaren, de collectieve waardeoverdracht van Pensioenfonds TDV, het functieprofiel van niet-uitvoerend bestuurder, en het communicatieplan als onderdeel van het implementatieplan. Vooruitlopend op een adviesaanvraag liet het verantwoordingsorgaan zich schriftelijk kritisch uit over een visie op toekomstige klantbediening. Mede als gevolg daarvan besloot het bestuur een pas op de plaats te maken en de uitgangspunten voor de toekomstige klantbediening begin 2026 verder op te pakken.

Beleidsadvies

Wij kennen de volgende bestuurscommissies:

- de commissie pensioenbeleid en -communicatie (PB&C-commissie);
- de commissie balans- en vermogensbeheer (B&V-commissie);
- de commissie audit, risk en compliance (ARC-commissie);
- de remuneratie-commissie.

Overige functies

Het algemeen bestuur is verder verantwoordelijk voor de benoeming van:

- de actuariële sleutelfunctiehouder;
- de sleutelfunctiehouder interne audit;
- de sleutelfunctiehouder risicobeheer.

Per 1 november 2025 werd Rebecca Wortman als sleutelfunctiehouder risicobeheer benoemd.

Het algemeen bestuur is ook verantwoordelijk voor de aanstelling van de certificerend actuaris en de waarmerkend accountant. En het algemeen bestuur benoemt, op voordracht van het uitvoerend bestuur, een privacyofficer, een complianceofficer en een vertrouwenspersoon. De personalia van de verschillende functionarissen zijn opgenomen in bijlage 1 bij dit jaarverslag.

Onderzoek naar toekomstbestendigheid van de governance

In 2026 startten wij een onderzoek naar de toekomstbestendigheid en de passendheid van onze governance. Dit onderzoek staat mede in relatie met de gewijzigde wetgeving en de gekozen pensioenregeling. In het onderzoek worden onder meer het bestuursmodel, de samenstelling en taken van de verschillende gremia, benoemingstermijnen, en diversiteitsdoelen betrokken.

Geschiktheidsbeleid en -bevordering (deskundigheid en bestuurlijke effectiviteit)

Conform onze eigen beleidscyclus werd in 2025 het geschiktheidsbeleid geëvalueerd en herzien. In het onderzoek naar toekomstbestendigheid van de governance is (vereiste) geschiktheid ook een belangrijk onderwerp, dat naar verwachting ook gevolgen zal hebben voor het geschiktheidsbeleid. Er is daarom gekozen voor een beperkte herziening van het geschiktheidsbeleid in 2025 en met name het onderwerp diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie, inclusief een stappenplan, in het geschiktheidsbeleid op te nemen.

Wij zien de meerwaarde in van een divers samengesteld bestuur en verantwoordingsorgaan die functioneren in een inclusieve omgeving. De gedachte hierachter is dat diversiteit de horizon van bestuur en het verantwoordingsorgaan verbreedt en dat dit een beter bestuur, een beter intern toezicht en een betere verantwoordingsfunctie met zich meebrengt. Wij verstaan onder diversiteit de verschillen die bestaan tussen personen, waaronder (maar niet beperkt tot) het verschil in etniciteit, geslacht, gender, seksuele geaardheid, leeftijd, religie, handicap, sociaaleconomische status en culturele achtergrond. Deze verschillen kunnen nooit een reden zijn om minder kans te hebben om deel uit te maken van een orgaan of commissie van PME. Diversiteit is daarmee een integraal onderdeel van de collectieve geschiktheid van het algemeen bestuur en het verantwoordingsorgaan. Daarnaast kan diversiteit in de organen van het pensioenfonds leiden tot een betere herkenbaarheid bij de achterban. Deze herkenbaarheid draagt bij aan een groter draagvlak voor het beleid van het pensioenfonds. Daarnaast is voor de bevordering van diversiteit de aanwezigheid en spreiding van relevante competenties en persoonlijke overtuigingen belangrijk in het algemeen bestuur, maar ook in de overige organen van PME.

Bij de samenstelling van haar organen is PME afhankelijk van de voordragende organisaties. Het streven naar diversiteit komt tot uitdrukking in de profielschets van functies en wordt nadrukkelijk aan de orde gesteld in de gesprekken die we voeren met de voordragende organisaties. In de werving en selectie van nieuwe bestuursleden en commissieleden wordt hiermee rekening gehouden en ook aan het verantwoordingsorgaan is in 2025 gevraagd diversiteit als aandachtspunt te hanteren.

Voor ieder orgaan of commissie geldt dat het, naast het hebben een diverse samenstelling, van belang is een inclusieve cultuur te hebben. Onder inclusie wordt daarbij verstaan het actief betrekken, waarderen en respecteren van bestuurders en andere betrokkenen bij beraadslaging, besluitvorming en andere activiteiten binnen de diverse organen en commissies van PME. Hierbij is het van belang dat een omgeving wordt gecreëerd waarin bestuurders en andere betrokkenen zich welkom en betrokken voelen. Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het creëren van een inclusieve (bestuurs)cultuur, waarin ruimte is voor verschillende perspectieven. De voorzitters van de diverse organen en commissies hebben hierbij een voortrekkersrol voor hun eigen gremium.

Het verantwoordingsorgaan (VO) van PME neemt diversiteit en inclusie nadrukkelijk ook serieus en heeft in 2025 stappen gezet om zijn samenstelling toekomstbestendiger en meer representatief te maken. In de periodieke zelfevaluatie constateerde het VO in 2025 dat het qua opleiding en werkervaring divers is en een goede afspiegeling vormt van de sector, maar dat dit onvoldoende is om te voldoen aan de normen uit de Code Pensioenfondsen. Daarom heeft het VO een breed begrip van diversiteit omarmd – waaronder onder meer leeftijd, geslacht, culturele achtergrond en sociaaleconomische status – en concrete acties geformuleerd om de vertegenwoordiging te verbreden. Zo wordt via een interview in PME Magazine actief aandacht gevraagd voor deelname door jongere en vrouwelijke kandidaten, is het streven

naar diversiteit opgenomen in de profielschets voor VO-leden en worden binnen de vakbonden en de gepensioneerdenverenigingen gesprekken gevoerd om diversiteit structureel hoger op de agenda te krijgen. Op 1 juli 2026 start een nieuwe zittingstermijn voor het verantwoordingsorgaan en daarom is het een goed moment om hier nu aandacht voor te vragen. Daarnaast heeft het VO een stageplek beschikbaar gesteld en het bestuur gevraagd deze te benutten voor belangstellenden zonder achtergrond bij één van de vakbonden of gepensioneerdenvereniging. Hiermee laat het VO zien dat het diversiteit niet alleen belangrijk vindt, maar ook gericht werkt aan vernieuwing en versterking van de representativiteit.

Er is bij PME permanente aandacht voor de geschiktheidsbevordering van de verschillende bestuursleden, sleutelfunctiehouders en leden van het verantwoordingsorgaan. Ook bij de voordracht en de benoeming van bestuursleden spelen kwaliteit, kennis en ervaring een hoofdrol. Bestuursleden volgen regelmatig opleidingen, cursussen en seminars om de al aanwezige kennis aan te scherpen en actueel te houden. Waar nodig bieden we het bestuur opleidingen op maat. Zo worden er jaarlijkse meerdere themadagen en conferenties georganiseerd.

Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA)

Wij nemen in hoge mate een zogeheten risico-averse positie in met betrekking tot integriteitsrisico's. Dit betekent concreet dat wij integriteitsrisico's zoveel als mogelijk willen voorkomen en veel belang hechten aan de beheersing van deze risico's en de voorkoming ervan. Het uitvoeren van de SIRA conform een vastomlijnd proces is belangrijk. Conform onze eigen beleidscyclus worden integriteitsrisico's jaarlijks bezien en vindt eens in de drie jaar een volledige SIRA-ronde plaats. De meest recente SIRA werd in 2024 afgerond. In 2025 is voortgebouwd op deze analyse door het actualiseren van SIRA-processen. In 2026 wordt een nieuwe SIRA uitgevoerd. Daarmee borgt PME dat het integriteitsbeleid actueel blijft en aansluit bij de veranderende organisatie, het nieuwe pensioenstelsel en de externe toezichtvereisten.

Bestuursbureau

In 2025 groeide het bestuursbureau van PME richting de 50 medewerkers. Reden om een ondernemingsraad in te stellen. De voorbereidingen hiervoor zijn in 2025 gestart. Sinds 19 december 2025 kunnen werknemers, die ten minste drie maanden bij PME werkzaam zijn, zich kandidaat stellen voor de ondernemingsraad. De eerste OR-verkiezingen van PME worden gehouden in april 2026.

In 2025 werd binnen het bestuursbureau ook een MVO-team opgericht. Het team richtte zich op het verder uitwerken van het MVO-beleid en het opstellen van actieplannen op specifieke onderwerpen, zoals het verduurzamen van de bedrijfsvoering, het verbeteren van de duurzame inzetbaarheid en diversiteit van medewerkers en het geven van nadere invulling aan de maatschappelijke betrokkenheid van (de medewerkers van) PME. In 2025 werd een nulmeting uitgevoerd op de CO_2-uitstoot die gepaard gaat met de bedrijfsvoering van PME en werden verschillende sessies gehouden met medewerkers van PME. Een en ander leidde eind 2025 tot de vaststelling van het Beleid voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het MVO-beleid van PME is gestoeld op drie thema's:

- Milieu: In het kader van dit thema wordt toegelicht dat we nadenken over de effecten van onze bedrijfsvoering en hoe we die verder kunnen verduurzamen.
- Mens: Bij dit thema wordt toegelicht dat goed bestuur en ethisch gedrag hoog in het vaandel staan bij PME en dat PME een goed werkgever wil zijn voor haar medewerkers.
- Maatschappij: Bij dit thema leggen we uit hoe PME al een leidende rol vervult in ingewikkelde maatschappelijke kwesties en bijdraagt aan oplossingen, maar dat we ook willen kijken hoe de maatschappelijke bijdrage van werknemers meer gefaciliteerd kan worden.

Daarnaast zijn concrete plannen uitgewerkt met CO_2-reductiedoelstellingen en -maatregelen, implementatie van vervolgstappen en een indicatieve roadmap 2026-2030.

Beheerste en integere bedrijfsvoering

De basis van PME moet op orde zijn. Dat lijkt vanzelfsprekend maar vraagt voortdurende aandacht en ontwikkeling. Onze kernactiviteiten moeten goed worden uitgevoerd, zowel door onszelf als door onze uitvoerende organisaties en andere dienstverleners. Wij streven er naar om effectief en efficiënt te zijn, in lijn met onze leidende principes. Het is onze ambitie dat onze uitvoering voldoet aan de hoogste standaarden in de sector. Dat geldt voor ons eigen gedrag, integriteit en processen, maar ook ten aanzien van het gedrag, integriteit en processen van de externe partijen waar wij mee samenwerken.

Gedag en integriteit

PME hecht groot belang aan een beheerste en integere bedrijfsvoering. Integriteit is essentieel voor het vertrouwen dat onze deelnemers, partners en de samenleving in ons stellen. Daarom hanteren wij duidelijke normen en waarden die we hebben vastgelegd in een samenhangend stelsel van interne regelingen en beleidsdocumenten. Deze regelingen zijn van essentieel belang voor alle medewerkers en ondersteunen een cultuur van transparantie, verantwoordelijkheid en zorgvuldigheid.

Het **integriteitsbeleid** legt de uitgangspunten en richtlijnen vast voor integer handelen, naleving van wet- en regelgeving en het voorkomen van belangenverstrengeling. Hierbij speelt de jaarlijkse systematische integriteitsrisicoanalyse (**SIRA**) een belangrijke rol in het identificeren, monitoren en bijsturen van risico's.

De **gedragscode** biedt het hoogste normatieve kader voor het gedrag en integriteit binnen PME. De gedragscode geeft richting aan waarden, normen en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen en vormt de basis voor alle andere regelingen. De

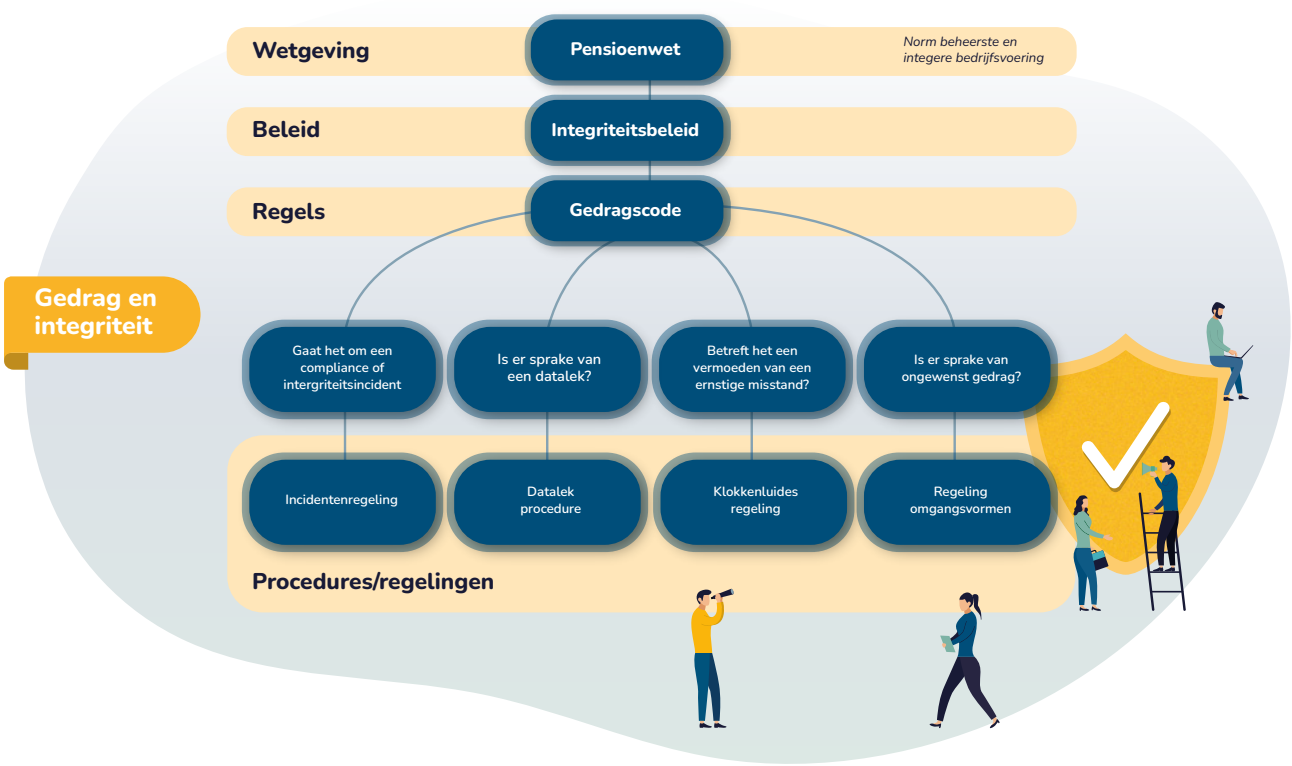

incidentenregeling regelt de melding, registratie en opvolging van compliance en integriteits-incidenten (operationele incidenten, schending van interne processen, fraude of andere incidenten die niet onder de klokkenluidersregeling vallen). De regeling maakt een duidelijk onderscheid tussen deze typen incidenten en benoemt expliciet de rol van de compliance officer en de risicobeheerfunctie in de behandeling ervan.
Doel is om schade te beperken, herhaling te voorkomen en transparantie te waarborgen. De **datalekprocedure** zorgt voor een snelle en zorgvuldige afhandeling van datalekken en bepaalt of melding aan de Autoriteit Persoonsgegevens en betrokkenen nodig is. De procedure beschrijft daarnaast de verantwoordelijkheden rondom het melden en afhandelen van datalekken binnen PME en bij uitbestedingsrelaties. De procedure wordt gebruikt bij (vermoeden van) een datalek waarbij persoonsgegevens zijn betrokken, zowel binnen PME als bij haar (onder)uitbestedingsrelaties.

De Wet bescherming klokkenluiders, schrijft voor dat organisaties met 50 of meer werknemers beschikken over een formeel vastgestelde klokkenluidersregeling. Wij hanteerden al enkele jaren een gecombineerde incidenten- en klokkenluidersregeling. Inmiddels is de incidentenregeling, mede ingegeven door **DORA**-wetgeving, omgevormd tot een zelfstandige regeling. In 2025 concludeerden we dat, gezien de groei van het aantal medewerkers van PME, en in lijn met de geldende wet- en regelgeving een afzonderlijke klokkenluidersregeling opgesteld dient te worden. Naast deze wettelijke verplichting streven we sowieso actief naar een veilige, integere en professionele werkomgeving, omdat we dit essentieel achten voor het bevorderen van respectvolle samenwerking, continue ontwikkeling en het leveren van kwalitatief hoogwaardig werk. Eind 2025 werd de klokkenluidersregeling vastgesteld. De **klokkenluidersregeling** beschermt medewerkers die ernstige misstanden melden,

zoals fraude, corruptie of schendingen van wet- en regelgeving. De regeling biedt een veilig meldkanaal en waarborgt vertrouwelijkheid en bescherming tegen benadeling.

In 2025 stelde het bestuur ook de **Regeling omgangsvormen en veilige werkomgeving** vast. Deze regeling biedt concrete procedures en ondersteuning om sociale veiligheid te waarborgen. De regeling beschrijft hoe ongewenst gedrag, intimidatie, discriminatie en schending van omgangsnormen worden aangepakt. En bevat tevens een praktisch normenkader voor respectvolle omgang. Een concept regeling werd in 2024 al door medewerkers van het bestuursbureau besproken via een workshop van de PME vertrouwenspersoon en een advocate arbeidsrecht gespecialiseerd in casuïstiek rond ongewenst gedrag. De daarbij verkregen feedback is verwerkt in de definitieve regeling. De insteek hierbij is het bottom-up tot stand laten komen van de regeling, zodat de regeling ook echt een regeling van de medewerkers is en hen behulpzaam is in het geval van mogelijk ongepaste omgangsvormen en situaties die als onveilig ervaren worden.

De complexiteit van de omgeving waarin wij opereren neemt al jaren toe door interne en externe ontwikkelingen. Binnen PME bestaan verschillende teams en functies die zich bezighouden met deelaspecten van de interne beheersing: interne controle, risicomanagement, continuïteit, weerbaarheid, compliance, juridisch, IT en cybersecurity, planning en control en interne audit. Al deze functies vervullen een belangrijke rol, maar wel elk op hun eigen aandachtsgebied met eigen specifieke kenmerken. We willen de effectiviteit van de interne beheersing vergroten, de snelheid en effectiviteit en efficiency van rapportering verbeteren, en het aantoonbaar in control zijn vergemakkelijken. Om dit te bereiken werken we met de GRC-tooling van Cerrix.

Bij een stevig fundament hoort adequaat risicomanagement. Bij alles wat we doen is risicomanagement een onlosmakelijk onderdeel. Dat begint bij cultuur. Wij streven naar een open cultuur waarin iedereen risico's en incidenten durft te benoemen. Waarbij het bestuur het belang van integraal risicomanagement uitdraagt in woord en daad. Risicomanagement is op alle niveaus geïntegreerd in de werkzaamheden. De taken en rollen zijn daarbij helder vastgelegd. Op die manier borgen wij dat voor alle organisatie-onderdelen (bestuur, bestuursbureau en bij de uitvoeringorganisaties) en door de gehele keten sprake is van alignment met onze strategische doelstellingen.

Ter bevordering van het risicomanagement binnen de hele organisatie, hebben we een tweedelijns risicobeheerfunctie (RBF) ingericht. De RBF bestaat uit de sleutelfunctiehouder risicobeheer (SFH RB) en de risicomanagers. Met de RBF wordt beoogd dat PME een objectief, eerlijk en onafhankelijk totaalbeeld heeft van de verschillende risico's waaraan PME wordt blootgesteld. De activiteiten van de RBF zijn essentieel voor een beheerst en integer fundament van PME en komen met name tot uiting in:

- initiëren van en geven van adviezen over (de toepassing van) het integraal risicomanagement (IRM), het continuïteits- en weerbaarheidsbeleid en het informatiebeleid en
- afgeven van opinies bij o.a. eerstelijns risicobeoordelingen, beleidsvoorstellen en (risico) rapportages.

Naast de RBF hebben we ook andere functies ingericht die het risicomanagement binnen PME helpen bevorderen, namelijk de tweedelijns sleutelfunctie actuarieel en compliance en privacy officer en de derdelijns interne auditfunctie.

Continuïteit en weerbaarheid

In 2023 stelden wij voor het eerst kaders en uitgangspunten vast ten aanzien van continuïteit en weerbaarheid. Continuïteit ziet toe op de voortgang van de beheerste uitvoering. Weerbaarheid ziet toe op het detecteren en herstellen van verstoringen in de uitvoering. Het gaat hierbij niet alleen om IT-systemen, maar ook om mensen en gebouwen. Binnen de technologie en processen spelen de data een cruciale rol. Zonder adequate data kan PME onmogelijk de bedrijfsprocessen integer en beheerst uitvoeren.

Eind 2024 stelde het bestuur de digitale weerbaarheidsstrategie (DWS) vast en actualiseerde het bestuur het continuïteits- en weerbaarheidsbeleid (CWB). Het continuïteits- en weerbaarheidsbeleid vormt de “kapstok” voor de volgende operationele uitwerkingen:

- BIA-BIV-beleid;
- Operationele incidentenregeling;
- Operationeel crisismanagementplan;
- Continuïteits- en weerbaarheidsplan.

Volgens onze eigen beleidscyclus wordt de DWS en de CWB jaarlijks geëvalueerd en zo nodig herzien. Deze evaluatie en herziening is bedoeld om te waarborgen dat de strategie, beleid en uitvoering actueel en toereikend blijft in het licht van het cyberdreigingsbeeld, Europese wet- en regelgeving en de afhankelijkheid van ketenpartners.

De digitale weerbaarheidsstrategie (DWS) en het continuïteits- en weerbaarheidsbeleid (CWB) zijn 2025 geëvalueerd en bijgewerkt. De (strategische) uitgangspunten zijn in beide documenten ongewijzigd gebleven. Op normatief en redactioneel niveau zijn wel enkele aanpassingen doorgevoerd. Daarbij zijn de DWS en CWB losgekoppeld van de DNB Good Practices Informatiebeveiliging (2023), deze is namelijk komen te vervallen. In beide documenten hanteren we voortaan de Europese **DORA**-verordening (Verordening (EU) 2022/2554) als juridisch en beleidsmatig uitgangspunt.

Het vastgestelde beleid is niet alleen van toepassing op PME zelf, maar ook op de organisaties waaraan wij de uitvoering hebben uitbesteed. Deze uitvoerende organisaties zijn nadrukkelijk betrokken bij het op te stellen beleid. Zij (inclusief de onderaannemers) zijn gehouden om soortgelijke standaarden te hanteren die aantoonbaar in lijn zijn met onze gestelde kaders en uitgangspunten.

TKP is gekwalificeerd als ICT-dienstverlener, die kritieke of belangrijke functies van PME (zoals incasso, excasso en pensioenadministratie) ondersteunt. TKP heeft ons informatie verstrekt welke ICT-dienstverleners in de gehele keten ICT- services aan TKP verlenen. De DORA-compliance bij TKP inclusief de gehele keten wordt door ons gemonitord.

De ICT-diensten van MN en NT (custodian) worden voornamelijk gezien als een gereguleerde financiële dienst. Zij hoeven daarom niet te worden behandeld als een ICT-dienstverlener in de zin van DORA. Met MN is wel afgesproken dat wij in de geest van DORA de monitoring van de ICT-diensten uitvoeren.

In september 2024 hielden PME en TKP samen een crisisoefening. Ook externe partijen waren hierbij betrokken. De evaluatie en actiepunten naar aanleiding van deze crisisoefening, opgesteld PME, TKP, Crisisplan B.V., observanten en Fox IT, zijn gedurende 2025 opgevolgd en gemonitord. De actiepunten richten zich onder meer op heldere mandaten en verantwoordelijkheden, structurele toepassing logboeken, actualisatie en borging crisiscommunicatie en stakeholderoverzichten. Voorafgaand aan een nieuwe crisisoefening in september 2025, dit keer met onze uitvoerder MN, concludeerde het bestuur dat alle actiepunten afgerond of in afrondende fase waren. Het oplossen van de actiepunten was gericht op het versterken van de operationele weerbaarheid (reactie en herstel wanneer zich een crisis voordoet) van PME. Tegelijkertijd zorgden deze punten ervoor dat PME beter voorbereid en goed georganiseerd was op de crisisoefening met MN.

In september 2025 oefenden PME en MN gezamenlijk (met betrokkenheid van NT en Fox-IT) een ketenbrede cybercrisis: ransomware met dubbele afpersing. Deze crisisoefening bevestigde zowel de interne professionalisering van PME als de noodzaak om ketenafspraken verder te formaliseren. Ketenafspraken over “wie beslist wat” bleken nog onvoldoende expliciet vastgelegd. Een uitgebreide rapportage met aanbevelingen waaraan opvolging wordt gegeven, is opgesteld.

DNB vraagt vanaf april 2025 om de jaarlijkse aanlevering van het DORA informatieregister. Het register wordt periodiek bijgewerkt, mede op basis van informatie over subverwerkers, waarover TKP twee keer per jaar informatie aanlevert. PME heeft het geactualiseerd informatieregister ook in 2026 tijdig ingediend bij DNB. In het eerste kwartaal 2026 zijn we daarnaast gestart met het opstellen van een eerste verslag over de herziening van het ICT-risicobeheerraamwerk, zoals voorgeschreven door DORA.

Beschikbaarheid, Integriteit en Vertrouwelijkheid (BIV) van data en IT

In 2024 heeft de risicobeheerfunctie zorg gedragen voor de herziening, consolidatie en de integratie van het (toen nog losstaande) informatiebeleid (uit augustus 2023), informatiebeveiligingsbeleid (uit december 2019) en cybersecuritybeleid (uit december 2019). Deze herziening, consolidatie en integratie leidde in 2024 tot een (overkoepelend) BIA-BIV-beleid. In 2025 werd het BIA-BIV-beleid geëvalueerd en marginaal verbeterd door voldoende helder te maken dat datakwaliteit onderdeel is van het element data-integriteit en dat daar datakwaliteitsdimensies bij horen. Deze datakwaliteitsdimensies zijn in lijn gebracht met het DAMA DMBOK raamwerk, dat ook als basis diende voor het kader datakwaliteit van de Pensioenfederatie.

Het BIA-BIV-beleid bepaalt dat de bedrijfsprocessen volledig in kaart moeten worden gebracht en worden geclassificeerd op Beschikbaarheid, Integriteit en Vertrouwelijkheid (BIV-classificatie). Om deze classificatie te onderbouwen, voert de organisatie een Business Impact Analyse (BIA) uit. Dit beleid biedt de kaders en uitgangspunten die PME stelt ten aanzien van de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van data en informatietechnologie waarin de data wordt opgeslagen, verwerkt en getransporteerd.

In 2025 werden BIA's uitgevoerd op verschillende bedrijfskritische processen, waaronder incasso, Uniforme Pensioenaangifte, Basisregistratie Pensioenen, gegevensaanlevering arbeidsongeschiktheid (SUAG), verzenden UPO's en excasso. In de BIA's is de volledige keten in kaart gebracht, inclusief de onderuitbestedingspartijen en is een aansluiting gemaakt met het opgeleverde informatieregister. De impact- en BIV-scores zijn bepaald en opgenomen in het classificatieregister. De BIV scores leiden tot proportionele eisen die PME stelt aan de beheersing van de processen.

AI in 2025: strategie, governance en implementatie

2025 was voor PME het jaar waarin Artificiële Intelligentie (AI) voor het eerst structureel en organisatiebreed is ingebed in strategie, beleid, governance en dagelijkse praktijk. AI kan PME ondersteunen in de pensioenuitvoering, de bedrijfsvoering en de dienstverlening aan deelnemers en werkgevers. Tegelijkertijd brengt AI nieuwe risico's met zich mee. Daarom heeft PME in 2025 stappen gezet om te zorgen dat AI op een verantwoorde wijze wordt ingezet.

In juni 2025 stelde het bestuur van PME de AI-strategie van PME vast. Deze strategie beschrijft vier toepassingsgebieden van AI binnen PME en vormt het kader voor verdere ontwikkeling van AI binnen de organisatie. AI kan PME ondersteunen bij besluitvorming, risicobeheer, beleidsanalyse, strategische planning en klantbediening, bijvoorbeeld door voorspellende inzichten te genereren, data te structureren en rapportages te versnellen. Deze toepassingen dragen bij aan betere dienstverlening, meer data-gedreven werken en een versterking van de naleving van wet- en regelgeving.

Daarop volgde in oktober 2025 de vaststelling van het PME AI-beleid. Dit was een belangrijke mijlpaal, omdat AI een technologie is die vrijwel alle domeinen van PME kan gaan raken: van pensioenadministratie en klantcontact tot besturing en ketenpartners. Het beleid:

- voldoet aan alle eisen van de EU AI Act;
- sluit aan op AVG, **DORA**, en intern beleid;
- werkt ethische principes voor betrouwbare AI uit in concrete richtlijnen;
- operationaliseert rollen en verantwoordelijkheden binnen het drielijnsmodel;
- borgt dat PME optreedt als zorgvuldige en verantwoorde 'gebruiksverantwoordelijke' van AI-toepassingen.

Parallel aan de beleidsvorming ontwikkelde PME in 2025 een AI Impact Assessment (AIIA), als praktische uitwerking van het AI beleid en als checklist om te voldoen aan de EU AI Act. De AIIA werd in december 2025 vastgesteld.

Als onderdeel van de governance wordt zowel het AI-beleid als de AIIA minimaal jaarlijks geactualiseerd of indien nodig tussentijds, zodat PME meebeweegt met technologische, juridische en maatschappelijke ontwikkelingen rond AI.

Eerste toepassingen in de dagelijkse praktijk

De eerste AI toepassingen binnen PME, onder meer in projecten en ondersteunende processen, worden inmiddels conform dit beleid en middels de AIIA beoordeeld.

In 2025 besloot het bestuur om Microsoft Copilot in te zetten als ondersteuning bij sneller, slimmer en efficiënter werken binnen het bestuursbureau van PME. Een ondersteunende rol. Na een succesvolle pilot in 2024 onder 11 medewerkers concludeerde het bestuur dat Copilot de productiviteit en data-gedreven ondersteuning binnen het bestuursbureau versterkt, onder meer door het automatiseren van routinetaken, het voorbereiden van werkzaamheden en het versnellen

van informatieanalyse. Hierbij is continue menselijke controle op resultaten van AI-toepassingen een vaste voorwaarde.

Om Copilot breed en veilig inzetbaar te maken, zijn in 2025 uitgebreide trainingen in AI-geletterdheid georganiseerd. Deze trainingen, verplicht op grond van de AI Act, richtten zich op kennis over de werking van AI, praktische toepassing, veilig en verantwoord gebruik in de dagelijkse werkzaamheden, waarbij de menselijke controle te allen tijde van belang is gelet op risico's. Medewerkers konden deelnemen aan workshopreeksen en gebruik maken van coaching-uren voor individuele begeleiding, en kregen toegang tot ondersteunend materiaal. Nieuwe medewerkers ontvangen deze trainingen ook in de onboarding.

In 2026 worden de trainingen verder gedifferentieerd naar type gebruiker: hoe groter de rol van AI in de werkzaamheden, hoe specifieker en intensiever de training. Ook werkt PME aan aanvullende ondersteunende middelen, zoals een interne promptbibliotheek en interne agents.

Integraal risicomanagement (IRM)

Bij een stevige basis hoort adequaat risicomanagement. Bij alles wat we doen is risicomanagement een onlosmakelijk onderdeel. Dat begint bij cultuur. Wij streven naar een open cultuur waarin iedereen risico's en incidenten durft te benoemen. Waarbij het bestuur het belang van integraal risicomanagement uitdraagt in woord en daad. Op die manier kan PME ook beter handelen op veranderende risico's. Risicomanagement wordt op alle niveaus geïntegreerd in de werkzaamheden. De taken en rollen zijn daarbij helder vastgelegd. Een risicobeoordeling is onderdeel van relevante besluitvorming. Enerzijds zoeken we risico's strategisch op omdat deze naar verwachting worden beloond, anderzijds worden we geconfronteerd met niet-beloonde risico's bij het uitvoeren van onze kerntaken. Bij het nemen van beheersmaatregelen houden wij rekening met het proportionaliteitsprincipe: de effectiviteit en efficiëntie van eventuele beheersmaatregelen. De beheersmaatregel is geen doel op zich, de baten moeten opwegen tegen de kosten.

Eind 2024 werd het integrale risicomanagementbeleid van PME voor het laatst geëvalueerd en geactualiseerd. Het IRM-raamwerk van PME is gebaseerd op de actuele wet- en regelgeving, richtlijnen en good practices zoals met name:

- wettelijke richtlijnen vanuit o.a. bij en/of krachtens Pensioenwet, Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen, Wft, DORA;
- raamwerken zoals ISO 31000, COSO-ERM;
- kaders/ good practices vanuit de toezichthouder zoals Actualisatie Toezicht Methodologie (ATM),
- de Good Practice Informatiebeveiliging 2023;
- best/good practices van de Pensioenfederatie;
- diverse (thema)onderzoeken van de toezichthouders DNB en AFM.

Risicoprincipes en risicobereidheid

Risicoprincipes zijn gedeelde waarden en overtuigingen die richtinggevend zijn voor beleid. Wij onderkennen de volgende risicoprincipes:

- Wij maken bij risicobeheersing een onderscheid tussen risico's die strategisch worden opgezocht en risico's die ontstaan doordat het pensioenfonds haar kerntaken uitvoert.
- Wij streven naar een cultuur waarin risicobeheersing tot zijn recht kan komen en we bepalen als bestuur door middel van ons gedrag de 'tone at the top'.
- Een adequate risico-inschatting dient ten grondslag te liggen aan besluitvorming.
- Risicomanagement is een onlosmakelijk onderdeel van de primaire processen.
- Bij het nemen van beheersmaatregelen houden wij rekening met het proportionaliteitsprincipe.
- Wij acteren op nieuwe en veranderende risico's.

Een belangrijk fundament van IRM is het vaststellen van de risicobereidheid op een consistente, samenhangende en doeltreffende wijze. De risicobereidheid beschrijft in welke mate PME bereid is risico's te nemen of wenst te beperken bij het nastreven van de missie, visie en de daarvan afgeleide strategische doelstellingen. Wij hanteren een driepuntsschaal voor risicobereidheid (laag, gemiddeld, hoog).

Het definiëren van de risicobereidheid is een bestuurlijke aangelegenheid ("top-down") waarbij het algemeen bestuur in gezamenlijkheid de risicobereidheid opstelt voor ieder van de risico's uit de risicotaxonomie. De risicotaxonomie geeft het totaaloverzicht van de door PME onderkende belangrijkste risico's. Deze taxonomie en de bijbehorende risicobereidheid wordt in bijlage 2 van dit jaarverslag weergegeven. Wij evalueren de risicotaxonomie en de risicobereidheid ten minste iedere twee jaar.

Inrichting van het integraal risicomanagement

Wij hechten belang aan een sterke risicocultuur gecombineerd met een scherpe focus op adequate checks en balances. Wij hebben daarbij gekozen voor het zogenaamde ‘three-lines-model’. De sleutelfuncties van PME zijn geïntegreerd in dit model.

Eerste lijn

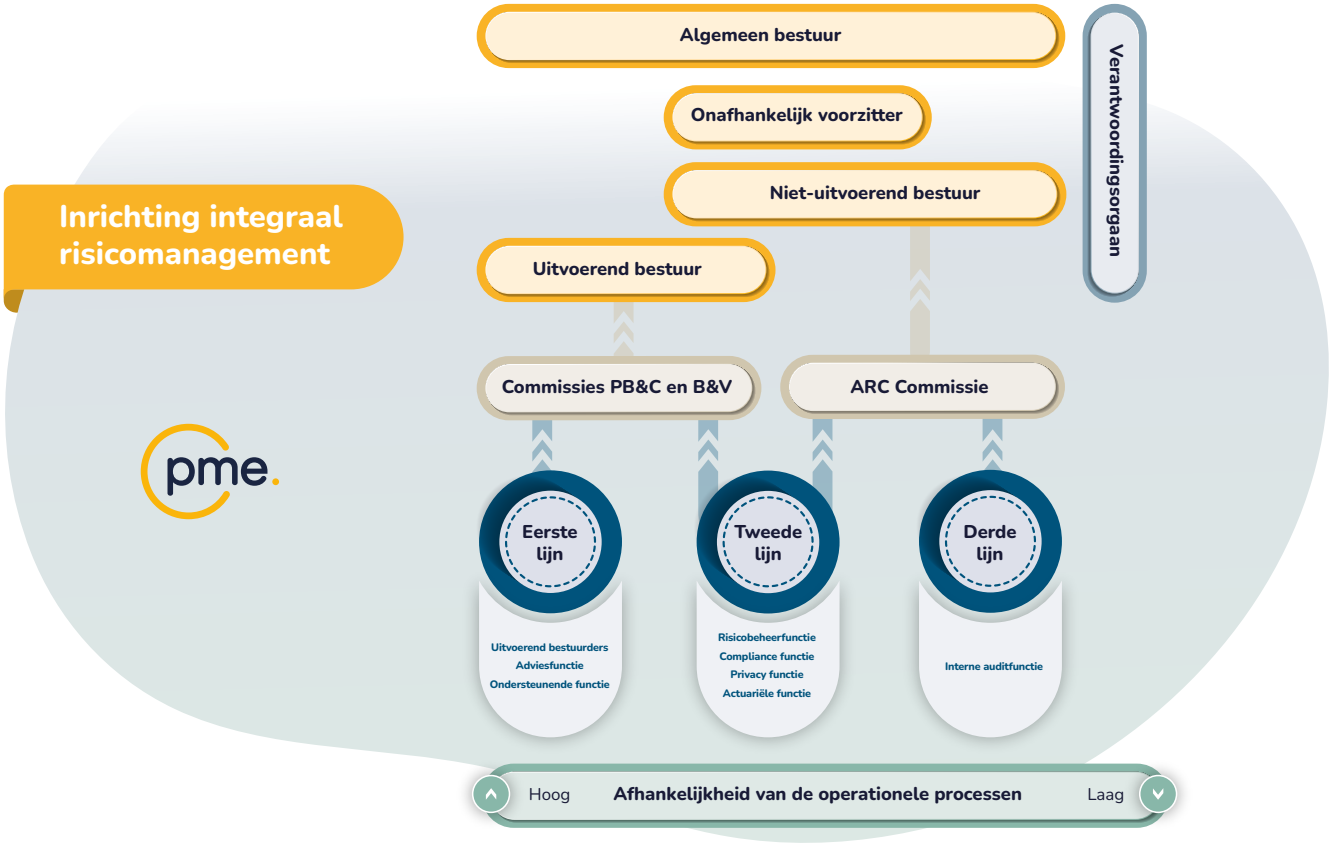
Het uitvoerend bestuur is primair verantwoordelijk voor de sturing van acties en de inzet van middelen om de doelstellingen te realiseren inclusief het risicomanagement. Deze eerste lijn draagt zorg voor het tijdig signaleren en het adequaat beheersen van risico’s van de eigen processen en de risico’s ten aanzien van de uitbestede processen bij de uitvoeringsorganisaties. Ook de aantoonbaarheid daarvan is een taak van de eerste lijn.

Tweede lijn

De tweede lijn bestaat uit de risicobeheerfunctie (sleutelfunctiehouder risicobeheer en risicomanagers), compliance en privacy officer, en de actuariële sleutelfunctiehouder. De tweede lijn initieert de verbetercycli van het beleid op hun aandachtsgebieden en bevordert de verbeteringshouding bij de eerste lijn. Daarnaast bewaakt de tweede lijn of de eerstelijns werkzaamheden aantoonbaar worden uitgevoerd conform vastgesteld beleid en geeft daar opinies over af.

Derde lijn

De derde lijn bestaat uit de interne auditfunctie (sleutelfunctiehouder interne audit en interne auditors). Het doel van deze interne auditfunctie is het initiëren en uitvoeren van audits op onze bedrijfsvoering als (onderdeel van de) derdelijns risicobeheersing.

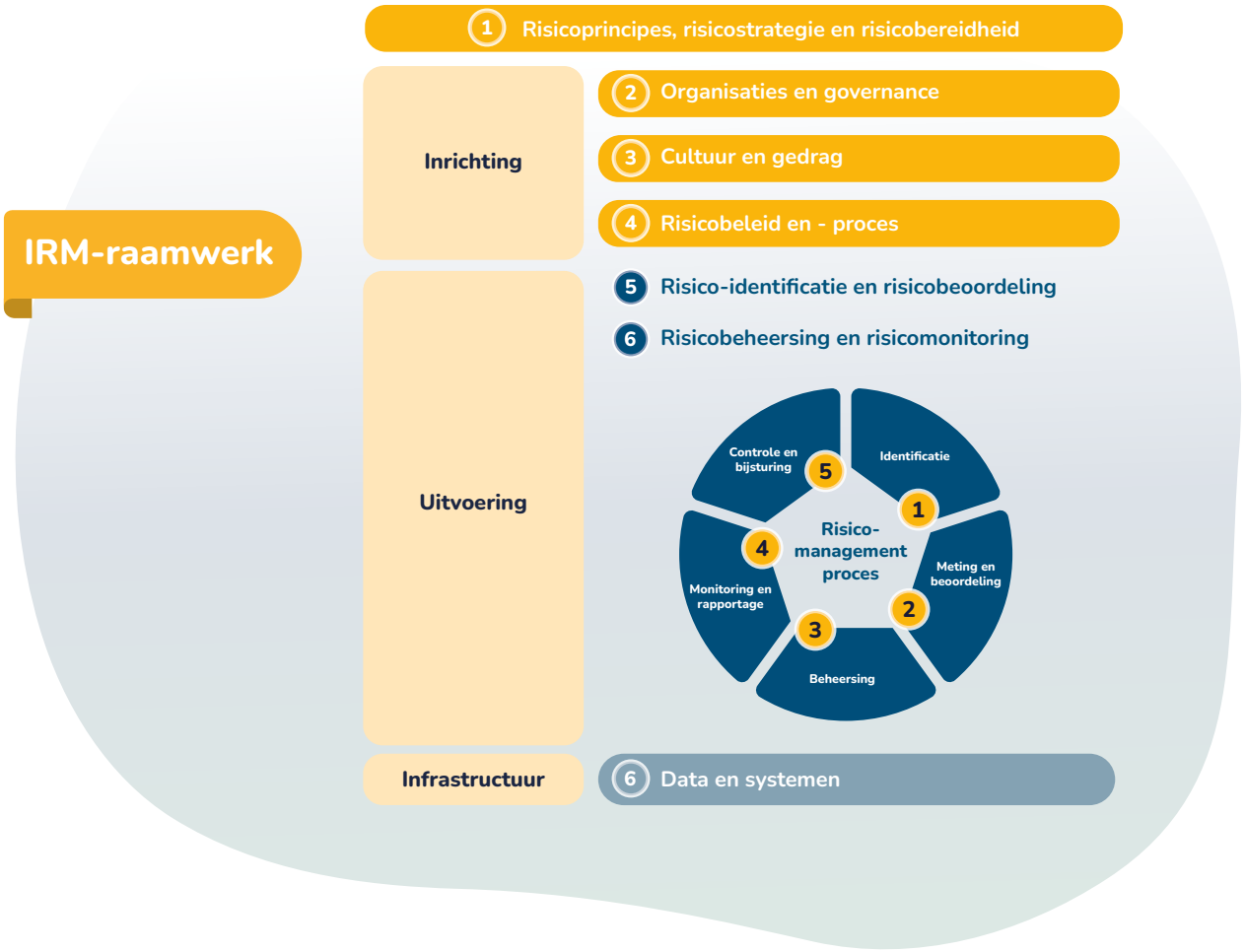

Een passende risicocultuur levert een belangrijke bijdrage aan de werking van ons risicomanagement. De effectiviteit van het risicomanagement wordt slechts ten dele bepaald door de opzet, maar voornamelijk door de betrokkenen die ermee werken in de organisatie. Het ontwikkelen en blijvend stimuleren van risicobewustzijn is doorslaggevend voor een effectief risicomanagementsysteem.

Wij zetten ons doorlopend in om communicatie over risico's binnen PME te bevorderen. Dat gebeurt onder meer door de organisatie van awareness-, kennis- en oefensessies op het gebied van risicomanagement. Ook het zichtbaar maken van risicobeoordelingen door de 1e en 2e lijn creëert aantoonbare focus op de beheerste en integere uitvoering en de belangrijkste risico's en beheersmaatregelen.

Wij voeren het integraal risicomanagement uit volgens de cyclus van identificatie, beoordeling, beheersing, monitoring en rapportage, controle en bijsturing. Deze cyclus wordt iteratief doorlopen. Het draait daarbij om risico's die relevant zijn in de context van de realisatie van onze strategische doelstellingen. Uitgangspunt bij de beoordeling en bijsturing van de risico's vormt de risicobereidheid die door ons top-down is vastgesteld.

Het identificeren en definiëren van risico's, dan wel bevestigen van eerder gedefinieerde risico's vindt doorlopend plaats. Alle beleidsvoorstellen en rapportages zijn voorzien van een voorlegger met een risico-opinie vanuit de eerste lijn en tweede lijn. Specifieke IRM-rapportages worden periodiek door de eerste lijn opgesteld en voorzien van een tweedelijns opinie door de risicobeheerfunctie.

Business Impact Analyse en Risk Self Assessment

Wij beoordelen periodiek of de beheersing van de risico's toereikend is en eveneens wordt bepaald in hoeverre sprake is van nieuwe en opkomende risico's. Dit doen wij onder meer door het zelf uitvoeren van Business Impact Analyses (BIA's) en Risk Self Assessments (RSA's).

Bij een BIA worden de eerste twee stappen van het IRM-proces (identificatie, meting en beoordeling) doorlopen met volledige focus op de impactmaatstaf (dus de waarschijnlijkheidsmaatstaf speelt geen rol). Kernvraag is wat de impact voor PME is als een risicoscenario zich voordoet. Als de impact groot tot zeer groot is, worden verdiepende analyses uitgevoerd voor de sub-processen en sub-leveranciers. Zo worden voor de in 2025 uitgevoerde BIA's op de processen zoals Incasso, Basisregistratie Pensioenen en Excasso, samen met uitvoerder TKP, verdiepende analyses en 'worst case' scenario's uitgewerkt.

Het structureel en gestructureerd uitvoeren van RSA's stelt PME in staat om een goed totaalbeeld te verkrijgen over de risico's die PME loopt en de onderlinge samenhang tussen deze risico's. De impactscores van de BIA vormen het startpunt. Deze worden verrijkt met de waarschijnlijkheidsscores (zeer laag, laag, gemiddeld, hoog, zeer hoog).

Met behulp van de periodieke RSA's draagt PME zorg dat over een periode van drie jaar een volledig zorgvuldig geactualiseerd risicobeeld wordt verkregen over de risico's uit de risicotaxonomie. Dit houdt tenminste in dat de periodieke RSA's minimaal eens per drie jaar worden uitgevoerd.

Ook de (potentiële) beheersmaatregelen worden in kaart gebracht om een totaalbeeld te krijgen van onder meer de bruto risico's (kans x impact) en restrisico's. Een RSA is hiermee een belangrijk hulpmiddel om een integere en beheerste bedrijfsvoering te realiseren.

Er worden bij PME drie verschillende RSA's onderscheiden:

- een periodieke RSA volgt uit de reguliere beleidscyclus (plan, do, check, act), richt zich op de verschillende bedrijfsfuncties van PME en volgt de PME risicotaxonomie;
- een thematische RSA richt zich op een specifiek thema en is met name bedoeld om nieuwe en opkomende risico's te verkennen en te beoordelen;
- een project RSA wordt altijd uitgevoerd bij de start van een project. Heeft het project een langdurig karakter, dan wordt de project RSA periodiek (zo nodig per kwartaal) herijkt. De project RSA richt zich met name op de maakbaarheid en haalbaarheid van bedrijfstransities.

De uitkomsten van de RSA's vormen input voor de rapportage eigenrisicobeoordeling (ERB).

Er zijn in 2025 verschillende geplande RSA's uitgevoerd of gestart:

- Periodiek: RSA Communicatie, RSA Compliance balans- en vermogensbeheer,
- Thematisch: RSA Uitbestedingsmanagement pensioenbeheer, RSA Uitbestedingsmanagement vermogensbeheer, RSA matchingsportefeuille
- Project: RSA Financieel, RSA Terugvalscenario, RSA uitvoering, Partiële Eigenrisicobeoordeling (ERB) nieuwe pensioenregeling, RSA operationeel pensioenbeheer

Er zijn gedurende 2025 ook RSA's buiten het jaarplan om uitgevoerd als gevolg van specifieke ontwikkelingen binnen PME of daarbuiten. Het betreft de volgende RSA's: RSA Terugvalscenario, RSA Liquiditeitsrisico (EIOPA stresstest liquiditeitsrisico), RSA Geopolitieke risico's en RSA Afhankelijkheid uitbestedingspartner pensioenbeheer.

Binnen het programma dat is ingericht voor de overgang naar de nieuwe pensioenregeling worden vier RSA's ieder kwartaal geactualiseerd; RSA Uitvoering, RSA Implementatieplan, RSA Beleid en RSA Communicatie tijdens overgangsfase.

Eigenrisicobeoordeling (ERB)

Pensioenfondsen zijn verplicht ten minste eenmaal per drie jaar een eigenrisicobeoordeling (ERB) uit te voeren, bestuurlijk vast te stellen en te delen met DNB. Daarnaast moet bij een significante gebeurtenis een tussentijdse (partiële) actualisatie plaatsvinden. Naast het voldoen aan deze wettelijke verplichting ziet PME de ERB als een belangrijk instrument om het inzicht in materiële risico's en hun onderlinge samenhang te verdiepen. Door de uitkomsten van verschillende risico-self-assessments (RSA's) te bundelen, biedt de ERB een integraal beeld van de effectiviteit van het risicobeheer en de beheersmaatregelen. De uitkomsten ondersteunen bovendien de samenhang tussen strategie, risicobereidheid en uitvoering.

In 2024 stelde het bestuur vast dat de opdrachtaanvaarding van een nieuwe pensioenregeling een significante gebeurtenis vormt. Daarom is na het indienen van het implementatieplan in juli 2025 gestart met een tussentijdse, partiële ERB. Deze ERB richtte zich uitsluitend op risico's die samenhangen met de overgang naar de nieuwe pensioenregeling en vormt geen vervanging van de reguliere driejaarlijkse ERB van maart 2024, die als referentiepunt blijft gelden.

De centrale vraag van deze partiele ERB luidde: "*Zijn de risico's voor het fonds, werkgevers en deelnemers die samenhangen met de uitvoering van de nieuwe regeling, inclusief de transitie, acceptabel vanuit de strategische doelstellingen en de risicobereidheid van PME? Zo nee, welke verbeteracties zijn nodig?*"

Deze vraag is beoordeeld voor twee scenario's.
In het defaultscenario blijft de organisatie van de pensioenuitvoering ongewijzigd en ligt de uitvoering, inclusief het invaren, bij TKP. In het in 2025 uitgewerkte terugvalscenario voert PME – indien blijkt dat een

beheerste transitie per 1 januari 2027 bij TKP niet haalbaar is – de transitie en uitvoering van de nieuwe pensioenregeling (deels) zelf uit.

Bij het opstellen van de ERB zijn de integrale risicorapportage van PME en de uitgevoerde RSA's betrokken, waaronder die voor uitvoering, connectiviteit, implementatieplan, communicatieplan, afhankelijkheid van de PUO, invaren en projectrisico's. Daarnaast zijn interviews gehouden met bestuursleden en betrokken medewerkers uit de eerste en tweede lijn.

Het bestuur stelde het eindrapport van deze partiële ERB in het eerste kwartaal van 2026 vast en diende dit in bij DNB. Op basis hiervan concludeerde het bestuur onder meer dat:

- de transitie naar de nieuwe pensioenregeling de strategische risico's rondom uitbesteding vergroot, met name op het gebied van gelijkgerichtheid en wendbaarheid;
- de nieuwe regeling impact heeft op de financiële opzet en **risicohouding**, waarbij de financiële risico's als beheerst worden beoordeeld;
- de operationele risico's toenemen, waarbij het belangrijkste risico is dat op de transitiedatum geen volledig functionerende pensioenadministratie beschikbaar is;
- het terugvalscenario geen lagere operationele risico's kent, maar eigen en verhoogde risico's introduceert en een wezenlijke verandering van de organisatie van PME met zich meebrengt;
- compliance risico's in het default scenario beheerst zijn;
- het wenselijk is aanvullende kaders te ontwikkelen voor het default , terugval en eventuele uitstelscenario's.

Het antwoord op de centrale vraag van de ERB luidt dat de meeste risico's voldoende beheerst en acceptabel zijn. De strategische risico's die samenhangen met uitbesteding en de operationele risico's rond de nieuwe pensioenuitvoering liggen boven de huidige risicobereidheid van PME. Dit vraagt om aanvullende beheersmaatregelen en verdere versterking van het risicobeheer.

Integrale risicorapportage

Onze integrale risicorapportage bevat de uitwerking van de periodieke beoordeling van alle risico's uit onze risicotaxonomie. In deze rapportage wordt zichtbaar gemaakt in hoeverre het actuele risicoprofiel nog in overeenstemming is met de gewenste risicobereidheid. Deze rapportage wordt drie keer per jaar opgesteld en onder meer geagendeerd bij de vergaderingen van het uitvoerend bestuur, de ARC-commissie en het algemeen bestuur. Het algemeen bestuur stelt de risicorapportage vast.

In onze risicotaxonomie onderkennen we 45 risico's, waar wij per risico met de juiste maatregelen moeten zorgen dat het (bruto) risico tot een aanvaardbaar niveau beheerst wordt. We maken hierbij onderscheid in strategische, financiële, operationele en compliance risico's.

Gedurende het jaar 2025 zijn voor verschillende risico's uit de risicotaxonomie risico-inschattingen gedaan. Daarbij was uiteraard speciale aandacht aan de risico's die samenhangen met de overgang naar de nieuwe pensioenregeling. In dit jaarverslag tonen we het risicobeeld uit de laatste integrale risicorapportage en lichten we de belangrijkste beoordelingen toe, namelijk die risico's waarbij het actuele risicoprofiel de risicobereidheid overschrijdt. Daarnaast geven we toelichting op de risico's waar in het kader van de overgang naar de nieuwe pensioenregeling verhoogde aandacht voor is.

Actuele risicoprofiel

Strategische risico's

Binnen de strategische risico's onderkennen we het draagvlak bij zowel deelnemers en werkgevers als een (zeer) hoog bruto risico, waar wij de juiste maatregelen voor moeten inrichten om tot een risico te komen dat wij maximaal willen lopen. De wijze waarop we invulling hebben gegeven aan het beheersen van de onderkende (zeer) hoge risico's beschrijven we o.a. in hoofdstukken Goed pensioen, nu en in de toekomst, Beleggen voor een goed pensioen en In verbinding met onze stakeholders, waarin wij beschrijven hoe wij zorgdragen voor een goed, betaalbaar, duurzaam en persoonlijk pensioen.

Met de introductie van het nieuwe pensioenstelsel is ook het bruto risico dat is gerelateerd aan het draagvlak van sociale partners verhoogd en weer vaker op de agenda gekomen van het bestuur. Hetzelfde geldt voor het risico van veranderende wet- en regelgeving. De wijze waarop we invulling hebben gegeven aan het beheersen van de onderkende (zeer) hoge bruto risico's hebben we met name beschreven in paragraaf Op weg naar de nieuwe pensioenregeling en in hoofdstuk In verbinding met onze stakeholders.

Daarnaast onderkennen wij ook een hoog bruto risico dat is gerelateerd aan het toezicht waaraan wij onderhevig zijn. We onderhouden daarom onder andere korte lijnen met toezichthoudende organisaties. De wijze waarop we verder invulling hebben gegeven aan het beheersen van deze onderkende (zeer) hoge risico's hebben we beschreven in met name paragraaf Extern toezicht en in hoofdstuk In verbinding met onze stakeholders.

Tot slot beschouwen wij de bruto risico's ten aanzien van de uitbesteding van onze activiteiten gerelateerd aan pensioenbeheer en vermogensbeheer aan TKP respectievelijk MN als uitkomsten met een (zeer) hoge impact. Het betreft de risico's ten aanzien van de gelijkgerichtheid, wendbaarheid en afhankelijkheid van

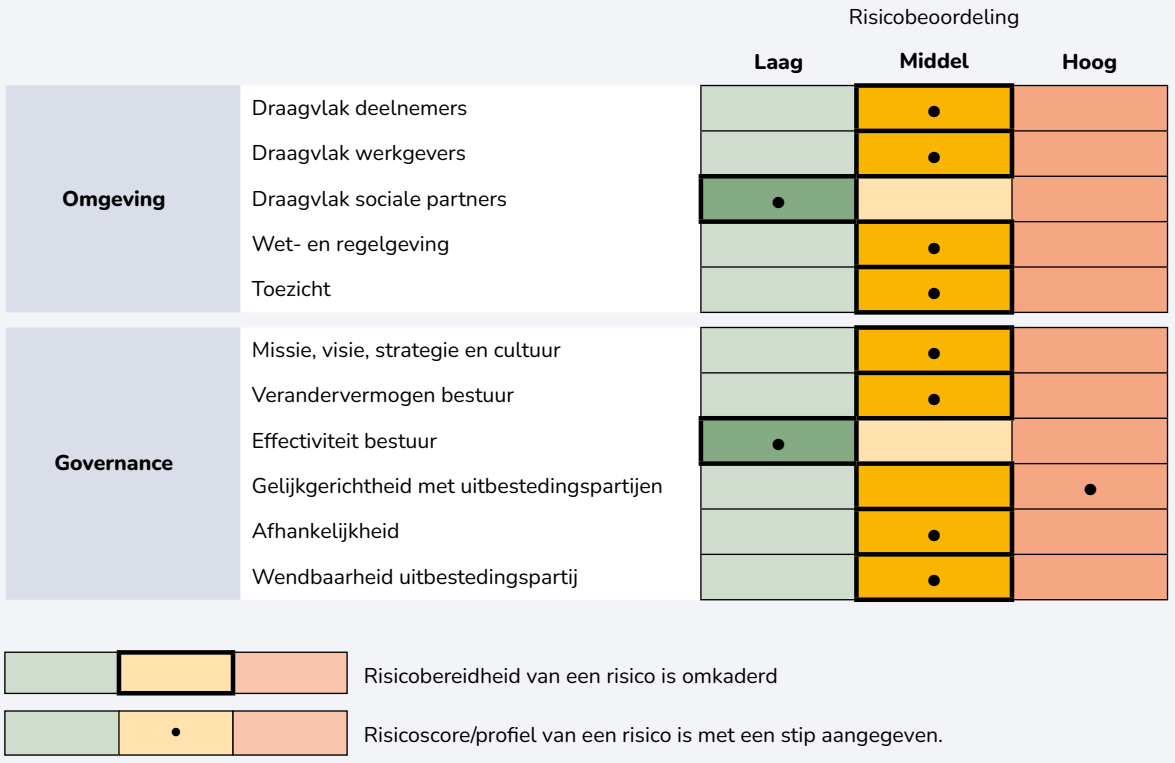
deze organisaties. De wijze waarop we invulling hebben gegeven aan het beheersen van deze onderkende hoge risico's hebben we beschreven in paragraaf Uitbesteding.

Binnen de strategische risico's valt 1 van de 11 risico's buiten de risicobereidheid.

Het risicoprofiel bij gelijkgerichtheid uitbestedingspartijen is beoordeeld als hoog en valt buiten de risicobereidheid wat op middelhoog is gesteld. In 2025 werd duidelijk dat de ambities van PME en TKP ten aanzien van klantbediening en communicatie beter op elkaar afgestemd moeten worden. Deze ontwikkeling is hoofdzakelijk het gevolg van een overvolle projectportfolio bij TKP. Hierdoor is er onvoldoende ruimte om aanvullende wensen of eisen te realiseren. Het gevolg is dat niet alle verwachtingen rondom klantbediening kunnen worden waargemaakt en dat de mogelijkheden tot verbetering beperkt zijn.

Met betrekking tot de risico's in het kader van de invoering van de nieuwe pensioenregeling is er verhoogde aandacht voor de risico's Draagvlak sociale partners, Effectiviteit bestuur en Wendbaarheid uitbestedingspartijen. Deze beoordeling heeft te maken met de benodigde aanvullende afspraken met sociale partners naar aanleiding van de bevindingen van DNB naar aanleiding van de invaarmelding. Daarnaast wordt het risico Effectiviteit bestuur getriggerd door de mogelijke doorlooptijd van het bestuurlijk proces en het risico Wendbaarheid uitbestedingspartijen wordt getriggerd door het nog te realiseren maatwerk voor PME bij TKP.

Strategisch Integraal risicomanagement dashboard

Financiële risico's

We beschouwen alle financiële bruto risico's als (zeer) hoge risico's, met uitzondering van het risico dat is gerelateerd aan het actief beleggen binnen vermogensbeheer en het risico dat onjuiste grondslagen worden gehanteerd onder verzekeringstechnisch risico. Om deze (zeer) hoge risico's te mitigeren is een heldere governance overeengekomen en zijn tal van (beheers) maatregelen ingericht om tot een risico te komen dat wij bereid zijn te lopen. In de beheersing van de financiële risico's maken we overigens een onderscheid tussen het fondsniveau en het niveau van de uitbesteding. Zo zoeken we het marktrisico en het kredietrisico strategisch op om onze financiële doelstelling te kunnen realiseren, echter in de uitvoering hanteren we strikte risicokaders en is de risicobereidheid laag. De wijze waarop we invulling hebben gegeven aan het beheersen van de onderkende (zeer) hoge bruto risico's hebben we met name beschreven in hoofdstuk Beleggen voor een goed pensioen, waarin achtereenvolgens een toelichting is opgenomen op onze beleggingsambitie en doel, strategische kaders en beleid, beleggingsplan, etc. In dit hoofdstuk hebben we ook een toelichting gegeven op de wijze waarop we de ESG-risico's beheersen. Het verzekeringstechnische risico is nader toegelicht in hoofdstuk Financiële situatie en resultaten 2025. Daar geven we onder meer een toelichting op onze risicohouding en de uitgevoerde haalbaarheidstoets.

Bij geen van de 17 financiële risico's overschrijdt het actuele risicoprofiel eind 2025 de risicobereidheid.

Het risicoprofiel van de ESG risico's past binnen de risicobereidheid 'midden'. De kwaliteit en toepasbaarheid van ESG-data vormt wel een toenemend aandachtspunt binnen het ESG-selectieraamwerk van de Portefeuille van Morgen. Methodologische wijzigingen bij dataproviders zoals MSCI, waarbij de nadruk sterker komt te liggen op financiële materialiteit en objectieve kwantitatieve indicatoren. Dit is positief, omdat hierdoor de transparantie van ratings wordt vergroot. Echter leidt dit er ook toe dat relevante elementen zoals ambitieniveau van doelstellingen en strategische inspanningen minder worden meegenomen. Hierdoor sluit de onderliggende ESG-beoordeling minder goed aan bij de bredere duurzaamheidsambities van PME en neemt het risico op onterechte insluitingen en uitsluitingen toe.

Een aanvullend ESG-data aandachtspunt is het risico dat klimaatdata voor Amerikaanse bedrijven in de nabije toekomst beperkter beschikbaar komt. Door verdere afschaling van het federale klimaatbeleid in de Verenigde Staten, waaronder het terugdraaien van verplichtingen voor bedrijven om uitstoot te meten en te rapporteren, kan de transparantie over klimaatprestaties afnemen. Dit bemoeilijkt de beoordeling van transitie- en klimaatrisico's binnen de portefeuille van PME.

Financieel Integraal risicomanagement dashboard

Operationele risico's

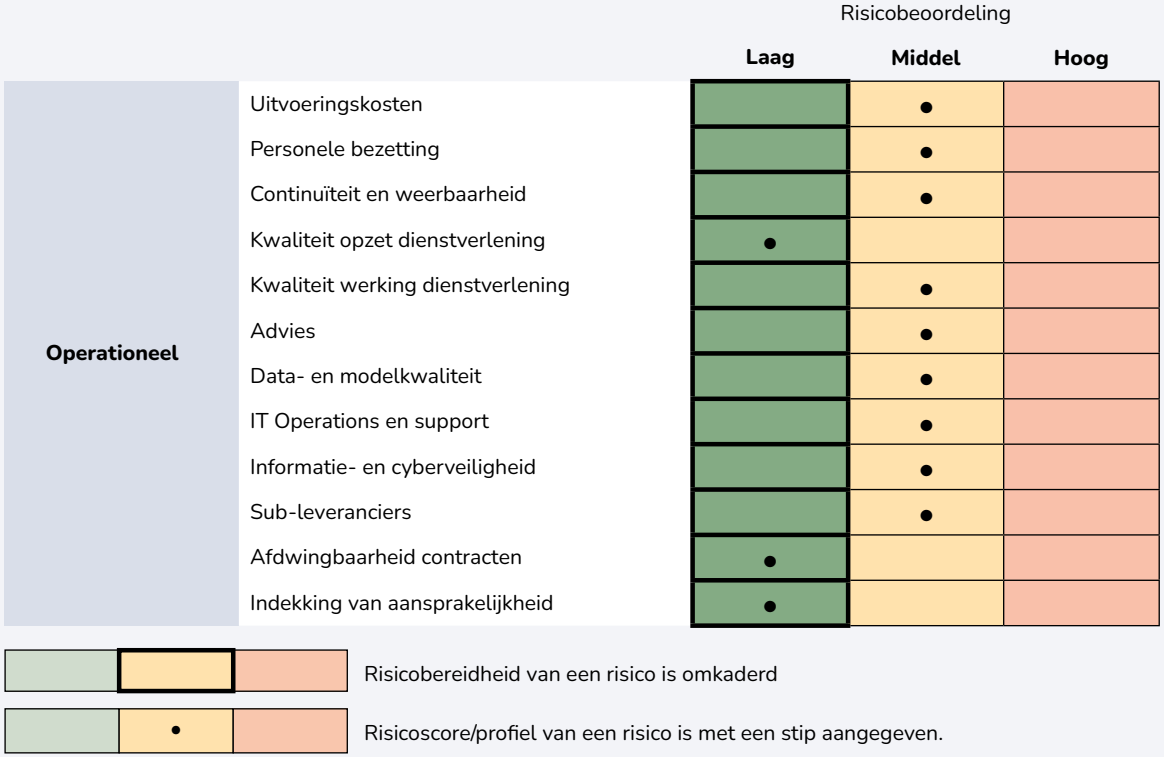
Binnen de operationele risico's onderkennen we de continuïteit en weerbaarheid, de kwaliteit werking van dienstverlening en advies, sub leveranciers, data- en modelkwaliteit, IT operations en support en tot slot informatie- en cyberveiligheid als (zeer) hoog bruto risico's. De wijze waarop we invulling hebben gegeven aan het beheersen van de onderkende (zeer) hoge risico's beschrijven we o.a. in de paragrafen Continuit en weerbaarheid, BIA-BIV-beleid en Uitbesteding.

De risicobereidheid bij de operationele risico's is door PME allemaal op laag gesteld. We beoordelen binnen de operationele risico's 9 van de 12 risico's als middelhoog, waardoor deze buiten de risicobereidheid vallen.

Bij de uitvoeringskosten blijven de stijgende kosten een aandachtspunt. Verder staat de TKP-organisatie onder druk als gevolg van het WTP-programma. Ook binnen het bestuursbureau van PME is de benodigde capaciteit en tijdsdruk, naar verwachting tot aan de overgang naar de nieuwe pensioenregeling, een aandachtspunt. Op het gebied van de risico's voor continuïteit en weerbaarheid heeft TKP in 2025 verschillende uitwijktesten gedaan, waarbij zij voldoen aan de normen. Ook de BIA's, het business continuïteitsplan en crisismanagementplan zijn in 2025 door TKP afgerond. Het BCM-framework wordt in 2026 nog verder uitgewerkt. TKP houdt zelf het risicoprofiel op 'midden' tot alle maatregelen zijn geïmplementeerd. Voor TKP geldt dat zij de belangrijkste KPI's (w.o. betalen pensioenuitkeringen, verwerken BRP-gegevens en verzenden UPO) behalen. Daarmee is TKP aantoonbaar in control over de reguliere dienstverlening. Op het gebied van pensioencommunicatie en de doorontwikkeling van de dienstverlening blijft TKP nog steeds achter bij de verwachtingen die PME heeft. Het risico ten aanzien van Informatie- en cyberveiligheid en van IT operations en support bevindt zich buiten de risicobereidheid. Dit heeft te maken met het aantoonbaar maken van de opzet, bestaan en werking van het nieuwe IT-risicoraamwerk van MN. Het raamwerk is inmiddels geïmplementeerd. Over de werking van het raamwerk wordt in 2026, als onderdeel van de ISAE 3000 type II, pas gerapporteerd.

Specifiek voor de risico's in het kader van de invoering van de nieuwe pensioenregeling is verhoogde aandacht voor de risico's Personele bezetting, Kwaliteit werking dienstverlening, Advies, IT operations en support, Informatie & cyberveiligheid en Sub-leveranciers.

Operationeel Integraal risicomanagement dashboard

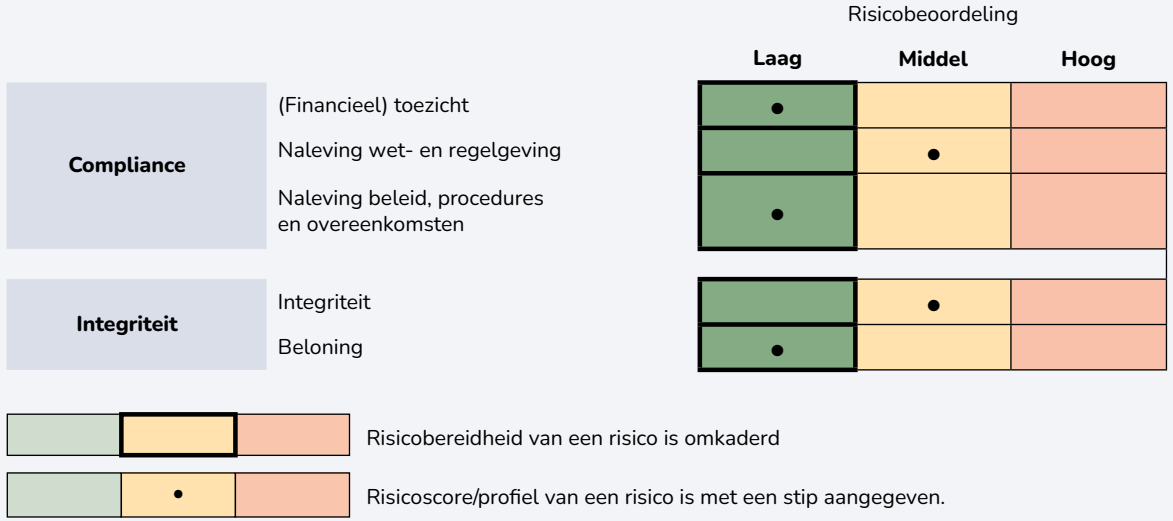
Compliance risico's

We beschouwen de compliance risico's niet als (zeer) hoge bruto risico's. De risicobereidheid bij de compliance risico's is door PME allemaal op laag gesteld.

Bij de compliance risico's beoordelen we de risico's Naleving wet- en regelgeving en Integriteit buiten de risicobereidheid. Deze risico's worden beoordeeld als middelhoog. Dit heeft te maken met de implementatie van nieuwe wetgeving als **DORA** en SFDR en de contracten bij MN. Dit wordt in 2026 verder uitgewerkt bij de herijking van de IMA's. De reden voor de beoordeling van de integriteitsrisico's als middelhoog heeft te maken met de verbeterprogramma's op compliance en informatiebeveiliging, die bij MN nog niet volledig zijn afgerond, alsmede op de opvolging van resultaten van een privacy audit bij TKP die in het voorjaar van 2026 worden verwacht.

Specifiek voor de risico's in het kader van de invoering van de nieuwe pensioenregeling is verhoogde aandacht voor de risico's (Financieel) toezicht en Naleving wet- en regelgeving.

Compliance Integraal risicomanagement dashboard

Uitbesteding

PME besteedt delen van haar bedrijfsprocessen uit aan andere partijen. Hieraan is voor PME een aantal risico's verbonden. Als onderdeel van een beheerste en integere bedrijfsvoering moeten en willen wij daarom beschikken over procedures en maatregelen met betrekking tot de uitbesteding van werkzaamheden. Deze procedures en maatregelen zijn vastgelegd in het uitbestedingsbeleid. Hierin staan o.a. de strategische kaders en uitgangspunten van uitbesteding en de beheersmaatregelen voor de risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen. Het bevat ook de kaders en de voorwaarden waaraan uitbestedingen en onder-uitbestedingen moeten voldoen. Deze kaders en voorwaarden gelden zowel voor onszelf als voor de uitvoerende organisaties waaraan wij werkzaamheden uitbesteden. Het uitbestedingsbeleid is erop gericht, dat de belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en overige belanghebbenden geen gevaar zullen lopen en de reputatie en de integriteit van PME zoveel mogelijk gewaarborgd is, ook als wij of uitvoerende organisaties werkzaamheden uitbesteden.

Het uitbestedingsbeleid is in overeenstemming met en gebaseerd op relevante wet- en regelgeving, zoals de Pensioenwet en aanverwante regelgeving, de guidance uitbesteding door pensioenfondsen en de sectorbrieven met betrekking tot uitbesteding van DNB en de Code Pensioenfondsen, alsmede alle door DNB uitgevaardigde beleidsrichtlijnen met betrekking tot uitbesteding die op PME van toepassing zijn.

Volgens onze eigen beleidscyclus evalueerden we het uitbestedingsbeleid in 2025 en scherpten we het beleid eind 2025 op enkele punten aan, te weten:

- het toevoegen en verduidelijken van enkele definities;
- een uitgebreidere en expliciete beschrijving van eisen aan onderuitbesteding, inclusief verplichting tot het leveren van een uitbestedingsdossier;
- het integraal verwerken van DORA-eisen, waaronder differentiatie tussen kritieke en niet-kritieke ICT-diensten;
- structurele borging van de Non Functional Requirements (NFR als normenkader voor beveiliging, beschikbaarheid en integriteit).

Na vaststelling door het bestuur is het nieuwe uitbestedingsbeleid gedeeld met onze uitbestedingspartners; TKP, MN en ARE. Volgens contractuele afspraken voeren zij een uitvoeringstoets uit op het gewijzigde beleid. Daarbij geven zij ook aan hoe de eisen uit het beleid in de onderuitbestedingsketen worden geborgd.

Uitbestedingen vermogensbeheer

MN

Het fiduciaire advies en fiduciair beheer zijn door ons uitbesteed aan MN. Wij hebben als opdrachtgever nadrukkelijk de regie, stellen het beleggingsbeleid vast en besluiten zelf bij welke partij mandaten worden ondergebracht. Gestreefd wordt naar een voortdurende verbetering van de kwaliteit van de uitbestede dienstverlening.

We voeren op verschillende niveaus (operationeel, tactisch en strategisch) overleg met MN. Naast de monitoring van de dienstverlening via de maand- en kwartaalrapportages evalueren wij jaarlijks de dienstverlening van MN op basis van de SLA-afspraken voor het fiduciaire advies en het beheer. Op basis daarvan worden resultaatafspraken voor het komende jaar gemaakt. Daarnaast levert MN jaarlijks een ISAE 3402 verklaring. Over het jaar 2025 rapporteerde de accountant van MN een ISAE 3402 type 2 met een goedkeurend oordeel. De scope van deze verklaring betreft met name de processen die betrekking hebben op de betrouwbaarheid van de financiële rapportages, waaronder de input voor de jaarrekening van PME. Voor zover relevant zijn eveneens beheersingsdoelstellingen opgenomen voor het voldoen aan wet- en regelgeving en de beoordeling door MN van de onderuitbestedingen, bijvoorbeeld op basis van assurance rapportages. Dit is een gangbare en acceptabele afbakening voor PME. MN levert over het jaar 2025 voor het eerst een ISAE 3000 type 2 verklaring. Over 2024 werd alleen een ISAE 3000 type I verklaring (bestaan en opzet) overlegd. In 2025 werd het nieuwe IT-risicoraamwerk geïmplementeerd. De werking hiervan is gecontroleerd en onderdeel van de ISAE 3000 type 2 verklaring. Deze verklaring wordt eind mei 2026 verwacht.

In 2025 is gewerkt aan de splitsing van het fiduciaire- en operationeel vermogensbeheercontract (FOVO) met MN in een fiduciair beheer contract (FBO) en een operationeel vermogensbeheercontract (OVO). Dit proces is zo goed als afgerond. De contracten zijn onder andere geactualiseerd voor wet- en regelgeving, waaronder de Wet Toekomst Pensioenen, **DORA** en Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). Het streven is de overeenkomsten en de bijlagen, waaronder de nieuwe afspraken op het gebied van de Service Level Agreement (SLA) met MN, voor de zomer van 2026 geactualiseerd te hebben.

De contracten met leveranciers die zijn aangemerkt als belangrijk en/of kritiek zijn DORA-proof. Net als de rest van de markt is MN nog niet volledig DORA compliant ten aanzien van de niet-kritieke tier-3 en -4 leveranciers. Positief is dat MN alle ICT-leveranciers heeft opgenomen in het informatieregister dat door MN zelf wordt bijhouden. De doorontwikkeling verloopt op schema. Via de reguliere rapportages worden wij geïnformeerd over de voortgang.

Custodian

Northern Trust (NT) is onze custodian. Wij hebben een directe (uitbestedings-)relatie met hen. De dienstverlening van Northern Trust omvat de bewaarneming van beleggingen. Daarnaast levert

NT diensten op het gebied van de beleggingen; o.a. settlement van effectentransacties, verzamelen en uitbetalen van dividenden en het verzorgen van het terugvorderen van dividendbelasting. De dienstverlening wordt op dagelijkse basis gemonitord door MN. Eén keer in de twee jaar wordt de dienstverlening van Northern Trust door ons geëvalueerd. De laatste keer was in 2024.

Uitbesteding pensioenbeheer

TKP

TKP voert voor PME het pensioenbeheer uit. De afspraken hierover zijn vastgelegd in de pensioenbeheer-overeenkomst, de Service Agreement (SA) en de Service Level Agreement (SLA). We houden de uitbestede dienstverlening continu in de gaten. Daarbij gebruiken we de periodieke rapportages van TKP, zoals de SLA rapportage en de risicorapportage.

De reguliere dienstverlening is grotendeels op orde. Het grootste deel van de werkzaamheden wordt binnen de afgesproken normen uitgevoerd. De prestaties worden maandelijks gevolgd via KPI's. Eind 2025 werd 95,1% van de KPI's gehaald. Na correctie voor externe oorzaken kwam dit uit op 97,2%, iets onder onze strategische doelstelling van 97,5%.

Hoewel de basisdienstverlening goed loopt, ziet PME dat verdere verbeteringen nodig zijn, onder meer in het feedbackmanagement. We blijven ons zorgen maken over de (door)ontwikkeling van de klantbediening richting werkgevers en deelnemers. Daarnaast verloopt de voortgang op de Wtp-communicatie trager dan gewenst. Waar mogelijk trekken we samen op met andere pensioenfondsen die op 1 januari 2027 invaren. Zo hebben wij eind 2025 besloten deel te nemen aan het project 'digitale productroadmap', samen met BPL en BPF Vervoer. Binnen dit project kunnen we wensen en verbeterpunten voor de digitale klantbediening inbrengen, net als verbeterkansen vanuit feedbackmanagement. Ook voor keuzebegeleiding biedt dit traject nieuwe mogelijkheden. In 2026 levert PME actief initiatieven aan en volgen we de uitvoering ervan nauwgezet.

De voortgang van de projecten bij TKP blijft een belangrijk aandachtspunt. Dit geldt vooral voor het Wtp-programma. TKP heeft op 1 januari 2026 vijf bedrijfstakpensioenfondsen succesvol laten invaren, wat positief is, maar de totale planning blijft onder druk staan. Voor PME is het van groot belang dat de planning voor 2026 duidelijk laat zien dat alle onderdelen tijdig worden opgeleverd, getest en in productie genomen, zodat PME per 1 januari 2027 kan overstappen op de nieuwe pensioenregeling, inclusief het benodigde maatwerk.

TKP levert jaarlijks externe assurancerapportages aan PME, zoals de ISAE 3402 Type II rapportage en de ISAE 3000 Type II verklaring voor IT, privacy en security. De ISAE 3402 Type II rapportages over 2025 is voorzien van een accountantsverklaring zonder beperking; de getoetste interne beheersmaatregelen hebben effectief gewerkt om de beheersingsdoelstellingen te bereiken gedurende de periode van 1 januari 2025 tot en met 31 december 2025. Dat geldt ook voor de ISAE 3000 Type II rapport over 2025 dat toeziet op de effectiviteit van de beheersmaatregelen ter beheersing van de risico's op het gebied van informatiebeveiliging en cybersecurity en geldt voor de IT- en security-omgeving voor de uitvoering van de huidige én de nieuwe pensioenregeling. De directie van TKP verstrekt daarnaast elk kwartaal een generiek 'In control statement' voor de gehele organisatie. Over het vierde kwartaal geeft de directie aan dat er op basis van relevante prestatie-indicatoren geen aanwijzingen zijn dat TKP niet 'in control' was. Dit sluit aan bij de ervaringen van PME met de runactiviteiten, die grotendeels goed verlopen.

Voor de changeactiviteiten sluit dit niet helemaal aan bij onze ervaring. In verschillende IT-overleggen constateren we dat de druk hoog blijft, mede door het grote aantal veranderactiviteiten en de impact daarvan op de toekomst. TKP levert ook ieder kwartaal een risicorapportage. Door de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, de omvangrijke veranderprogramma's en de druk op de organisatie, scoorden veel risico's in 2025 middelhoog tot hoog en buiten de risicobereidheid. Dit leidt tot zogenoemd stapelrisico, wat voor PME een potentieel grote impact kan hebben, zowel in de reguliere dienstverlening als in de implementatie van de toekomstige pensioenregeling.

In 2024 vond een gezamenlijke cybercrisisoefening plaats. De 'lessons learned' en verbeterpunten op het gebied van Business Continuity Management zijn in 2025 besproken. Ook kregen we inzicht in de uitgevoerde uitwijktest bij subleveranciers. TKP heeft deze punten zorgvuldig opgepakt.

Voor 2025 en 2026 is een aanvullend SLA-addendum opgesteld dat gericht is op DORA-compliance. TKP levert twee keer per jaar gegevens over subleveranciers, die PME verwerkt in het informatieregister en doorgeeft aan DNB. De bestaande exitovereenkomst tussen PME en TKP voldoet voldoende aan de DORA vereisten. In het eerste kwartaal van 2026 levert TKP gegevens aan voor het jaarlijkse evaluatieverslag ICT risicobeheer, dat DNB bij PME kan opvragen. TKP heeft ook DORA addenda opgenomen in de overeenkomsten met ICT leveranciers die kritieke of belangrijke diensten ondersteunen. Daarbij is gekozen voor een generieke aanpassing van de algemene voorwaarden van TKP.

Een ander belangrijk aandachtspunt is de kostenontwikkeling van de Wtp transitie. De uitgaven liggen aanzienlijk hoger dan eerder begroot. Dit zorgt voor extra druk op de financiële en operationele doelstellingen van PME.

Onderuitbesteding door TKP

PME ontvangt via TKP ook de ISAE 3402 type II rapportages van partijen aan wie TKP werkzaamheden heeft uitbesteed (onderuitbesteding). In 2025 ging het onder meer om Appian, AWS, DataB Mailservice, Vesting Finance en Visma Idella. TKP beoordeelt de ISAE3402 Type II-rapportages die door de onderuitbestedingspartijen worden verstrekt. PME ontvangt de rapportages inclusief de beoordeling van TKP en voert daar nog een eigen beoordeling op uit.

De IT ontwikkelingen bij TKP worden voortdurend gevolgd. We kijken daarbij specifiek naar de nieuwe IT-architectuur en de eisen vanuit de DORA wetgeving. Voor de IT-architectuur levert TKP uitbestedingsdossiers aan, die PME toetst aan de eigen Non Functional Requirements (NFR) en na akkoord door het bestuur worden deze ook gemeld bij DNB.

In 2025 heeft PME onderzoek gedaan naar de uitbesteding van het incassoproces aan TKP en Vesting Finance. De bevindingen en aanbevelingen uit dit onderzoek zijn verder uitgewerkt, geprioriteerd en besproken met TKP. Dit heeft onder meer geleid tot een aanscherping van het PME incassobeleid en tot operationele verbetermaatregelen die in 2026 worden doorgevoerd. Daarnaast wordt de informatievoorziening door TKP verbeterd en volgen we een aantal individuele incassotrajecten nauwgezet.

Uitbesteding werkzaamheden handhaving werkingssfeer

De werkingssfeer van de cao's in de bedrijfstak Metalektro en de werkingssfeer van de verplichtstelling voor deelname aan PME zijn (thans) gelijk. Een onderneming die onder de werkingssfeer van de cao valt, valt daarmee ook onder de werkingssfeer van de verplichtstelling van PME. PME en **sociale partners** hebben beide de handhaving van de werkingssfeer uitbesteed aan het ROM secretariaat. Die centrale rol van het ROM secretariaat is behulpzaam bij het effectueren van de gezamenlijke besluitvorming over toepassing en handhaving van de werkingssfeer.

Periodiek voeren PME en het ROM secretariaat overleg, waarbij afstemming plaatsvindt over operationele zaken, projecten en individuele (risico)dossiers. Bijzondere aandacht daarbij in 2025 werd gegeven aan het project gericht op (vrijwillig aangesloten) werkgevers met betrekking tot de overgang naar de nieuwe pensioenregeling, de effecten van de gewijzigde werkingssfeer en nieuwe werkafspraken. In 2026 wordt een nieuwe uitbestedingsovereenkomst gesloten, waarvoor een vernieuwd beleidskader de basis vormt.

Vooruitblik

Vooruitblik

Laatste loodjes richting de nieuwe pensioenregeling

In 2026 staat PME voor de afronding van een omvangrijk en complex traject: de overgang naar de nieuwe pensioenregeling. Na jaren van voorbereiding, besluitvorming en intensieve afstemming met sociale partners, onze uitvoeringspartners en toezichthouders, ligt de focus in de komende periode op de laatste stappen richting implementatie. Dit betreft onder meer het afronden van operationele en administratieve processen en het informeren van deelnemers en pensioengerechtigden. Daarbij blijft zorgvuldigheid voorop staan. PME blijft scherp op een beheerste overgang, met aandacht voor uitlegbaarheid, uitvoerbaarheid en het vertrouwen van deelnemers.

Wet- en regelgeving: blijvende aandacht gevraagd

Ook in 2026 blijft de wet- en regelgeving rondom pensioenen in beweging. Nieuw kabinetsbeleid kan leiden tot aanpassingen in het pensioen- en inkomensbeleid, waaronder mogelijke wijzigingen in de aftopping van pensioenen, de fiscale kaders, de verdere uitwerking van het bedrag ineens en wijzigingen in de AOW. Op Europees niveau wordt gewerkt aan een herziening van de IORP II-richtlijn, waarbij onderwerpen als governance en communicatie mogelijk worden aangepast. PME volgt deze ontwikkelingen nauwgezet en beoordeelt tijdig wat de gevolgen zijn voor beleid, uitvoering en communicatie.

Internationale ontwikkelingen en geopolitieke risico's

De internationale context blijft in 2026 onzeker en volatiel. De mondiale economie is kwetsbaar voor geopolitieke schokken, spanningen in handelsrelaties en verstoringen op de energiemarkten. De internationale situatie werd in 2026 verder ingrijpend beïnvloed door de gezamenlijke Amerikaanse en Israëlische militaire operatie die leidde tot de dood van de Iraanse Opperleider Ayatollah Ali Khamenei. Deze militaire actie markeerde het begin van een nieuwe oorlog, die wereldwijd tot onzekerheid leidt. De verstoring van de energie-aanvoer via de Straat van Hormuz heeft geleid tot stijgende olieprijzen en grote volatiliteit op de energiemarkten. Deze ontwikkelingen onderstrepen hoe snel geopolitieke gebeurtenissen kunnen doorwerken in inflatieverwachtingen, economische groei en financiële markten, en daarmee ook directe impact kunnen hebben op de koopkracht en het pensioenperspectief van deelnemers en pensioengerechtigden.

AI als structurele factor van betekenis

Kunstmatige intelligentie (AI) ontwikkelt zich in hoog tempo tot een structurele factor van betekenis voor economie, samenleving en financiële markten. Grote investeringen in AI en de bijbehorende technologie en chipsector blijven een belangrijke drijver van economische groei en beursontwikkelingen. Tegelijkertijd brengt deze ontwikkeling nieuwe afhankelijkheden en kwetsbaarheden met zich mee, onder meer op het gebied van geopolitiek, data, energiegebruik en marktconcentratie. Voor PME betekent dit dat AI niet alleen relevant is vanuit beleggingsperspectief, maar ook steeds meer impact heeft op de eigen organisatie, bijvoorbeeld bij data analyse, risicobeheer en klantbediening. PME verdiept zich verder in 2026 in deze ontwikkelingen en weegt kansen en risico's hierbij zorgvuldig af.

Verantwoording en **toezicht**

Naleving code pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen, opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, geeft de normen voor goed pensioenfondsbestuur weer. De code is wettelijk verankerd, via artikel 33 van de Pensioenwet en artikel 11 Besluit uitvoering Pensioenwet. De normen in de code zijn voor ons leidend, maar bieden het bestuur ook ruimte om eigen, fondsspecifieke keuzes te maken. Dit wordt ook wel het 'pas-toe-of-leg-uit-beginsel' genoemd.

Voor normen waarvan wordt afgeweken moet in het jaarverslag de reden van de afwijking worden uitgelegd. Daarnaast moet jaarlijks in verhalende/beschrijvende zin publiekelijk worden gerapporteerd over de naleving van:

- norm 1 over missie, visie en strategie; zie hoofdstuk Missie en visie
- norm 4 over het verdiepen in de voorkeuren van belanghebbenden; zie hoofdstuk In verbinding met onze stakeholders
- norm 34-35 over diversiteit en inclusie; zie hoofdstuk De organisatie van PME als stevig fundament en bijlage 1 Personalia 2025.

Eind 2025 wijken wij op twee normen af van deze code. Deze normen zien op leeftijdsdiversiteit en zittingstermijnen.

Overzicht normen waar PME van afwijkt

Norm 35	**Ten aanzien van leeftijdsdiversiteit geldt als minimum dat er tenminste één persoon zitting heeft in het bestuur en het verantwoordings-orgaan of het belanghebbendenorgaan die jonger is dan 40 jaar. Ten aanzien van genderdiversiteit geldt als minimum dat er in de genoemde organen variatie is in geslacht of genderidentiteit.**	In het bestuur zitten per 31 december 2025 zes vrouwen en vijf mannen. Geen van de bestuursleden is onder de 40 jaar. In het verantwoordingsorgaan zitten geen vrouwen en geen personen onder de 40. Zie bijlage 1: Personalia 2025
Norm 37	**De eerste zittingstermijn van een lid van het bestuur, de raad van toezicht, het belanghebbendenorgaan of verantwoordingsorgaan is maximaal vier jaar. Deze leden kunnen voor een tweede termijn van maximaal vier jaar worden benoemd. Een bestuurslid en een lid van het belanghebbendenorgaan of verantwoordings-orgaan kunnen als daarvoor aanleiding bestaat voor een derde termijn van maximaal vier jaar worden benoemd. In dat geval onderbouwt het bestuur de aanleiding voor een derde benoeming en deelt het bestuur dit met de overige organen. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde pensioenfonds.**	Niet-uitvoerende bestuursleden kunnen één keer worden herbenoemd voor vier jaar. Daarna is nog één herbenoeming van vier jaar mogelijk indien het niet-uitvoerend bestuur daartoe aanleiding ziet en daartoe met algemene stemmen besluit. Uitvoerende bestuursleden kunnen vaker dan twee keer worden herbenoemd, maar alleen indien het niet-uitvoerend bestuur met algemene stemmen daartoe besluit. Het bestuur van PME is zich ervan bewust dat de bepaling in de statuten over herbenoeming van uitvoerende bestuursleden niet in overeenstemming is met de Code Pensioenfondsen, maar is uit een oogpunt van continuïteit van mening dat de statutaire bepaling vooralsnog de belangen van PME het best dient. Voor leden van het verantwoordingsorgaan is statutair vastgelegd dat zij maximaal tweemaal herbenoembaar zijn. In 2025 zijn geen leden van het verantwoordingsorgaan in dezelfde geleding voor een derde termijn herbenoemd.

Compliance- en privacy officer

Over het jaar 2025 verklaart de compliance- en privacy officer als volgt:

“Als compliance officer van PME heb ik in 2025 toegezien op de naleving van relevante wet- en regelgeving, de interne regels van PME, zoals de gedragscode, en op integer handelen door de verbonden personen en insiders van PME. Eveneens heb ik toegezien op de beheersing van de compliance- en integriteitsrisico’s bij de uitvoerende organisaties. Gedurende het jaar is volgens de reguliere cyclus beoordeeld, gemonitord en gerapporteerd, en waar nodig aanvullend tussentijds. Het jaarlijkse complianceprogramma vormde ook in 2025 de leidraad voor de werkzaamheden, de speerpunten en prioriteiten.

In 2025 waren de belangrijkste speerpunten gericht op de verdere professionalisering van de compliancefunctie in een jaar waarin PME organisatorisch verder groeide en veranderingen doormaakte. Een substantieel deel van de inzet betrof de bredere digitalisering binnen PME en de opkomst van nieuwe technologieën, waaronder AI. In dit kader is het nieuwe PME AI-beleid tot stand gekomen, volledig in lijn met de Europese AI Act en de toepasselijke governance- en risicokaders. Om beoogde AI-toepassingen te kunnen analyseren en beoordelen op basis van het AI-beleid en de Europese AI Act, heeft de compliance officer een AI Impact Assessment ontwikkeld. Ook is vanuit compliance en privacy geadviseerd bij de toepassing van AI binnen de eigen organisatie en bij de uitvoeringsorganisaties, met aandacht voor veiligheid, datakwaliteit, zorgvuldig en verantwoord gebruik.

Daarnaast was er in 2025 sprake van intensieve tweedelijns betrokkenheid bij diverse projecten van PME, waaronder met name het project inzake de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel en het programma dat het terugvalscenario ontwikkelde voor een beheerste en integere overgang naar de nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2027. De projectvoorstellen zijn beoordeeld op naleving van wet- en regelgeving en interne kaders en er werd in alle fasen gemonitord en geadviseerd. De samenwerking tussen de tweede lijn en de projectorganisaties is in de loop van het jaar verder geprofessionaliseerd, wat bijdroeg aan tijdige signalering en beheersing van risico’s. Eveneens zijn in 2025 veelvuldig tweedelijns opinies verstrekt op onderwerpen die op de bestuurlijke agenda stonden. De tweede lijn werd daarbij nog nadrukkelijker dan voorheen betrokken bij de beeld-, oordeel- en besluitvorming in de bestuurlijke gremia.

De toegankelijkheid en laagdrempeligheid van de compliancefunctie bleef in 2025 een belangrijk uitgangspunt. Binnen de organisatie is wederom veel aandacht besteed aan bewustwording, onderlinge dialoog en laagdrempelig overleg. Het aantal contacten, meldingen en consultaties bleef hoog en bevestigt dat PME een open cultuur kent waarin compliance- en integriteitsvragen tijdig worden gedeeld en besproken. In 2025 zijn verschillende initiatieven genomen om de bewustwording verder te versterken, waaronder de introductie van een AI-gebaseerde tool ter ondersteuning van compliancemeldingen. Deze tool draagt bij aan uniformiteit, risicobewustzijn en kwaliteit van de meldingen.

Binnen PME is in 2025 opnieuw vastgesteld dat sprake is van een stevige integriteitscultuur. Meldingen en signalen zijn op zorgvuldige wijze beoordeeld. Integriteitskwesties kwamen slechts incidenteel voor en zijn adequaat opgepakt. Ook bij onboardings is wederom scherp toegezien op screening, integriteit en naleving van de gedragscode. Bij enkele screenings zijn risicosignalen aangetroffen die bijvoorbeeld hebben geleid tot het niet aanvaarden van kandidaten voor een positie. Daarmee is ook in 2025 geborgd dat integriteit een belangrijk selectiecriterium bij PME blijft. Eind 2025 is ook gestart met de in-employmentscreening van medewerkers van PME.

Met betrekking tot de uitbestedingsrelaties van PME is in 2025 de naleving van compliance- en privacykaders gemonitord. Hierbij zijn enkele aandachtspunten geconstateerd die verdere opvolging vereisen, onder meer op het gebied van privacy, **DORA**, modelvalidaties en incidentmanagement en dat is besproken met de betreffende relaties. Tegelijkertijd is vastgesteld dat de uitvoerders voortgang boeken en dat de risico’s beheersbaar zijn binnen de bestaande overleggen en afspraken. De tweede lijn heeft hierbij meerdere aandachtspunten meegegeven en intensieve afstemming gezocht in de reguliere overlegstructuren.

Als privacy officer van PME heb ik in 2025 toegezien op de naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Het toezicht richtte zich onder meer op het verwerkingsregister, DPIA’s, datalekken, verwerkersovereenkomsten en grootschalige verwerkingen in het kader van toekomstige organisatorische ontwikkelingen. De privacy-awareness binnen PME is in 2025 verder gegroeid en er is in toenemende mate sprake van tijdig overleg met de tweede lijn bij de voorbereiding van en evaluatie van verwerkingen van persoonsgegevens.

Tot slot bevestig ik dat de verbonden personen en insiders van PME in 2025 de gedragscode hebben nageleefd en dat sprake is van een open cultuur rond compliance, integriteit en privacy. Er werd gedurende het jaar veelvuldig met de compliance- en privacyfunctie geschakeld voor overleg, vragen en advies.

Jurriaan Cornelisse
Compliance- en privacy officer PME

Vertrouwenspersoon PME

In 2022 werd Adinda Lammens, verbonden aan het Nederlands Compliance instituut, aangesteld als vertrouwenspersoon van PME. Zij vervulde deze rol ook in 2025.

“Sinds 7 juli 2022 treed ik op als vertrouwenspersoon (hierna: VP) voor PME. Als VP kan ik worden benaderd door bestuurders en verbonden personen om te sparren over ongewenste omgangsvormen, onregelmatigheden, integriteitsincidenten of misstanden. Jaarlijks rapporteer ik aan het bestuur over de verrichte werkzaamheden en het aantal gesprekken. Als dat aan de orde is, breng ik advies uit. Daarnaast geef ik een vooruitblik voor het komend jaar. Een afschrift van mijn rapportage wordt gedeeld met de compliance officer en de personeelsvertegenwoordiging.

De rol van vertrouwenspersoon

De belangrijkste taken van de VP zijn:

- Opvangen, begeleiden en informeren van de verbonden personen;
- Voorlichten en informeren van de organisatie in kader van bewustwording en preventie;
- Signaleren en gevraagd en ongevraagd adviseren van bestuur.

Terugblik vertrouwenswerk 2025

“In 2025 heb ik één gesprek gevoerd waarin een persoon behoefte had aan een luisterend oor bij ervaringen rondom omgangsvormen, specifiek met betrekking tot de ervaren wijze van communicatie. Tijdens dit gesprek heb ik een luisterend oor geboden en verschillende handelingsmogelijkheden toegelicht. Er zijn dit jaar geen contacten geweest over vermoedens van integriteitsincidenten of misstanden.

Op 19 mei 2025 ben ik uitgenodigd op kantoor voor een (hernieuwde) kennismaking met alle verbonden personen waarin ik de rol en taken van de vertrouwenspersoon heb toegelicht.

Algemene themabijeenkomsten

In het afgelopen jaar zijn themabijeenkomsten georganiseerd die gericht waren op het vergroten van kennis en bewustwording rondom sociale veiligheid en het omgaan met meldingen van ongewenst gedrag. Deze bijeenkomsten maakten deel uit van de bredere dienstverlening en hadden als doel organisaties te ondersteunen bij het zorgvuldig en professioneel omgaan met signalen en meldingen. De themabijeenkomsten zijn toegankelijk voor alle organisaties die de dienstverlening van vertrouwens-persoon en/of meldpunt afnemen. Voor beide bijeenkomsten heeft PME een uitnodiging ontvangen.

Nieuwsbrief

In 2025 zijn periodiek nieuwsbrieven verspreid met informatie over de rol van de vertrouwenspersoon, relevante ontwikkelingen en aandachtspunten op het gebied van sociale veiligheid en integriteit. De nieuwsbrieven hadden tot doel bij te dragen aan bewustwording en informatievoorziening binnen de organisatie.

Wetgeving en actualiteit

In 2025 hebben zich meerdere ontwikkelingen voorgedaan op het gebied van wet- en regelgeving, waaronder ten aanzien van de Wet bescherming klokkenluiders (Wbk). Een overzicht van deze ontwikkelingen is gedeeld met PME.

Vooruitblik op 2026

Ook in 2026 worden themabijeenkomsten georganiseerd die gericht zijn op bewustwording, kennisdeling en het versterken van een veilige werkomgeving. De bijeenkomsten sluiten aan bij actuele thema’s en ontwikkelingen binnen het domein van sociale veiligheid. In 2026 zullen opnieuw periodiek nieuwsbrieven worden verspreid, gericht op het informeren van medewerkers over de rol van de vertrouwenspersoon en relevante ontwikkelingen op het gebied van sociale veiligheid en integriteit. In 2026 lanceren we een nieuw informatief filmpje waarin we uitleggen wat ons werk als vertrouwenspersoon inhoudt en hoe we medewerkers kunnen ondersteunen. Dit filmpje wordt ook ter beschikking gesteld aan PME.

Vertrouwenswerk

In de afgelopen periode heeft PME veel regelingen op het gebied van sociale veiligheid opgesteld c.q. herijkt, waaronder: Klokkenluidersregeling, regeling omgangsvormen en veilige werkomgeving, Gedragscode. Daarnaast worden leden geworven om zitting te nemen in de ad-hoc klachtencommissie ongewenste omgangsvormen. PME heeft hiermee grote stappen gezet in de verdere inrichting van het sociale veiligheidskader.

Gelet op de uitgevoerde werkzaamheden, de aandacht voor sociale veiligheid binnen PME en het feit dat er één gesprek heeft plaatsgevonden met een medewerker heb ik op dit moment geen verder advies aan het bestuur.”

Adinda Lammens
Vertrouwenspersoon PME

Interne audit

De sleutelfunctiehouder interne audit (IA) stelt jaarlijks het auditjaarplan op, dat het algemeen bestuur vaststelt. De sleutelfunctiehouder IA is vaste deelnemer aan de vergaderingen van de ARC-commissie en stelt de commissie periodiek op de hoogte van de gerealiseerde voortgang van het auditjaarplan. Het niet-uitvoerend bestuur ontvangt deze voortgangsrapportages ook. De ARC-commissie heeft een taak in de voorbereiding van het intern toezicht door het niet-uitvoerend bestuur. Daarom stelt de sleutelfunctiehouder IA de commissie eveneens op de hoogte van alle voor het intern toezicht relevante bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van de uitgevoerde audits en of PME daar tijdig en op juiste en gedegen wijze opvolging aan heeft gegeven.

Zowel de processen binnen de eigen PME-organisatie als die bij de uitvoerders van uitbestede werkzaamheden kunnen onderwerp van een audit zijn. Audits binnen de eigen PME-organisatie vinden plaats op basis van het auditjaarplan dat onder verantwoordelijkheid van de sleutelfunctiehouder interne audit tot stand komt en wordt uitgevoerd. Daarbij treedt BDO op als vervuller van de interne auditfunctie. Voor wat betreft de audits op de uitbestede processen op het terrein van pensioenbeheer en vermogensbeheer maakt PME daarnaast gebruik van de auditjaarplannen die onder verantwoordelijkheid van de interne audit afdelingen van TKP respectievelijk MN tot stand komen en worden uitgevoerd.

In 2025 rondde de interne auditfunctie de volgende audits binnen de eigen PME-organisatie af; SFDR readiness, datakwaliteit (fase 3 en 4) en datakwaliteit (fase 5 en 6), grondslag hoofdstuk 2 implementatieplan, ESG-risicobeheer, beheersing cybersecurity en IT-risico's (follow-up), Azure Cloud Platform.

De audits, die over datakwaliteit en over het implementatieplan gaan, waren in verband met de transitie naar de nieuwe pensioenregeling, die PME momenteel voorbereidt.

De audit Azure Cloud Platform was niet in het oorspronkelijke auditjaarplan opgenomen. Op verzoek van PME is deze aanvullende audit uitgevoerd om te onderzoeken in welke mate PME invulling geeft aan de beheersing van IT & cybersecurity risico's met betrekking tot het Azure cloud platform. Het bestuur wilde inzicht in (en comfort bij) de vraag of de beveiliging van het Microsoft-cloudplatform op het vereiste niveau is.

De overige uitgevoerde audits passen in het audituniversum van PME en zijn daarom onderdeel van het meerjarenplan.

Eind 2025 lopen de volgende audits nog binnen de eigen PME-organisatie: DORA, datakwaliteit eindrapportage en stay clean. De audit datakwaliteit eindrapportage en stay clean was niet in het oorspronkelijke auditjaarplan opgenomen, maar wordt uitgevoerd om (1) vast te stellen in hoeverre PME haar governance en monitoringsrol effectief heeft ingericht om de datakwaliteit structureel te borgen, en (2) te beoordelen of het proces waarmee TKP de kwartaalrapportage opstelt, voldoende waarborgen bevat om een betrouwbare weergave van de datakwaliteit van PME te leveren.

De voor 2025 geplande audits Transitie-ERB en Regie op uitbesteding zijn in 2025 niet van start gegaan. Deze komen in het auditjaarplan 2026 terug.

Extern toezicht

De Nederlandsche Bank (DNB)

In 2025 stond het toezicht van De Nederlandsche Bank (DNB) in het teken van zowel de reguliere prudentieel toezichttaken als het intensieve beoordelingstraject in het kader van de transitie naar de nieuwe pensioenregeling. Er was in 2025 veelvuldig contact tussen PME en DNB in diverse samenstellingen, waaronder de reguliere kwartaaloverleggen met het uitvoerend bestuur, de halfjaarlijkse overleggen met een delegatie van het algemeen bestuur, het jaarlijks overleg met het interne toezicht en met de externe accountant en actuaris van het fonds. In het kader van het toezicht op de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel werden maandelijkse overleggen, specifieke themasessies en wekelijkse afstemmomenten gepland.

In de eerste helft van 2025 liepen verschillende beoordelingstrajecten door vanuit 2024, namelijk de partiële beoordelingen **Risicohouding**, Financiële Opzet, Datakwaliteit en het RIG-traject Financiële Effecten. Voor deze trajecten vond gedurende de eerste helft van het jaar uitwisseling plaats van aanvullende vragen, overleggen, beantwoording en indiening van formele stukken via het DNB-portaal. Op 18 juli 2025 ontving DNB de invaarmelding van PME, inclusief het implementatieplan. Naar aanleiding daarvan werden aanvullende vragen gesteld over de plausibiliteit van financiële effecten, de governance (complete besluitvorming) en IT-risico's. Ook dit werd gevolgd door verschillende overleggen, nieuwe analyses en beantwoording van vragen. Voor de beoordeling van de evenwichtigheid achtte DNB de bandbreedtes die wij hanteerden nog te breed en te weinig kaderstellend. Daarom stellen we opnieuw vast welke transitie-instrumenten we inzetten om onze transitiedoelen te bereiken en aan welke maatstaven en bandbreedtes we de evenwichtigheid van de transitie afmeten. Over de uitkomsten hiervan zijn we nog met DNB in gesprek.

Naast het intensieve toezicht op de transitie, voerde DNB ook het reguliere prudentieel toezicht uit.

DNB voerde in 2025 geen specifieke on-site onderzoeken uit bij PME. Wel ontvingen we sectorbrede uitvragen en opvolgvragen per dossier. DORA, datakwaliteit, ICT-risico's, ESG/klimaatrisico's en Integriteit behoren tot de doorlopende thematische onderzoeken van DNB. In het kader van DORA werd in 2025 voor de eerste maal het informatieregister bij DNB ingediend.

Op 27 maart 2025 diende PME een geactualiseerd **herstelplan** in bij DNB. Op 14 mei 2025 stemde DNB in met het herstelplan en concludeerde dat het plan concreet en haalbaar is en voldoet aan de relevante artikelen uit de Pensioenwet.

EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority) is verantwoordelijk voor het coördineren van stresstests om de veerkracht van financiële instellingen te beoordelen. In 2025 besloot EIOPA een liquiditeit stresstest uit te voeren, met als primaire doelstelling om de impact van ongunstige scenario's op de liquiditeitspositie van IORP's (Institutions for Occupational Retirement Provision) en op de financiële sector in het algemeen te beoordelen. De belangrijkste motivatie voor deze specifieke oefening was de economische situatie, gekenmerkt door hoge rentetarieven en geopolitieke spanningen, die de liquiditeitspositie van pensioenfondsen kunnen beïnvloeden. De uitvraag werd in Nederland door DNB gecoördineerd. EIOPA hanteert de eis dat minimaal 60% van de AUM van de landelijke IORP's vertegenwoordigd moet zijn in de stress tests. In Nederland komt dit neer op de grootste vijf pensioenfondsen. DNB voerde zoveel als mogelijk zelf berekeningen uit op basis van de reguliere rapportages om hiermee de sector te ontzien in de drukke transitieperiode. Wij hebben de aanlevering aangevuld en gecontroleerd. Eind 2025 publiceerden EIOPA en DNB de resultaten, waaruit blijkt dat de pensioensector goed voorbereid is op liquiditeitsstress .

Autoriteit Financiële Markten (AFM)

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) houdt toezicht op de financiële markten in Nederland. De AFM ziet daarbij onder meer toe op de juiste naleving van artikel 48 van de Pensioenwet (Pw). Hierin staat dat informatie correct, duidelijk en evenwichtig moet zijn.

Dit geldt ook voor duurzaamheidsclaims. In navolging op de publicatie van de Leidraad Duurzaamheids-claims heeft de AFM tussen september 2024 en januari 2025 een verkennend onderzoek gedaan naar duurzaamheidsclaims op de websites van diverse marktpartijen. PME was ook deel van dit onderzoek.

In 2025 hebben wij ons herziene klachtenreglement afgestemd met de AFM. Op verzoek van de toezichthouder is de inleiding aangepast, waardoor de definitie van een klacht (elke uiting van onvrede) hierin verduidelijkt is. Na deze aanpassing is het reglement gepubliceerd op onze website.

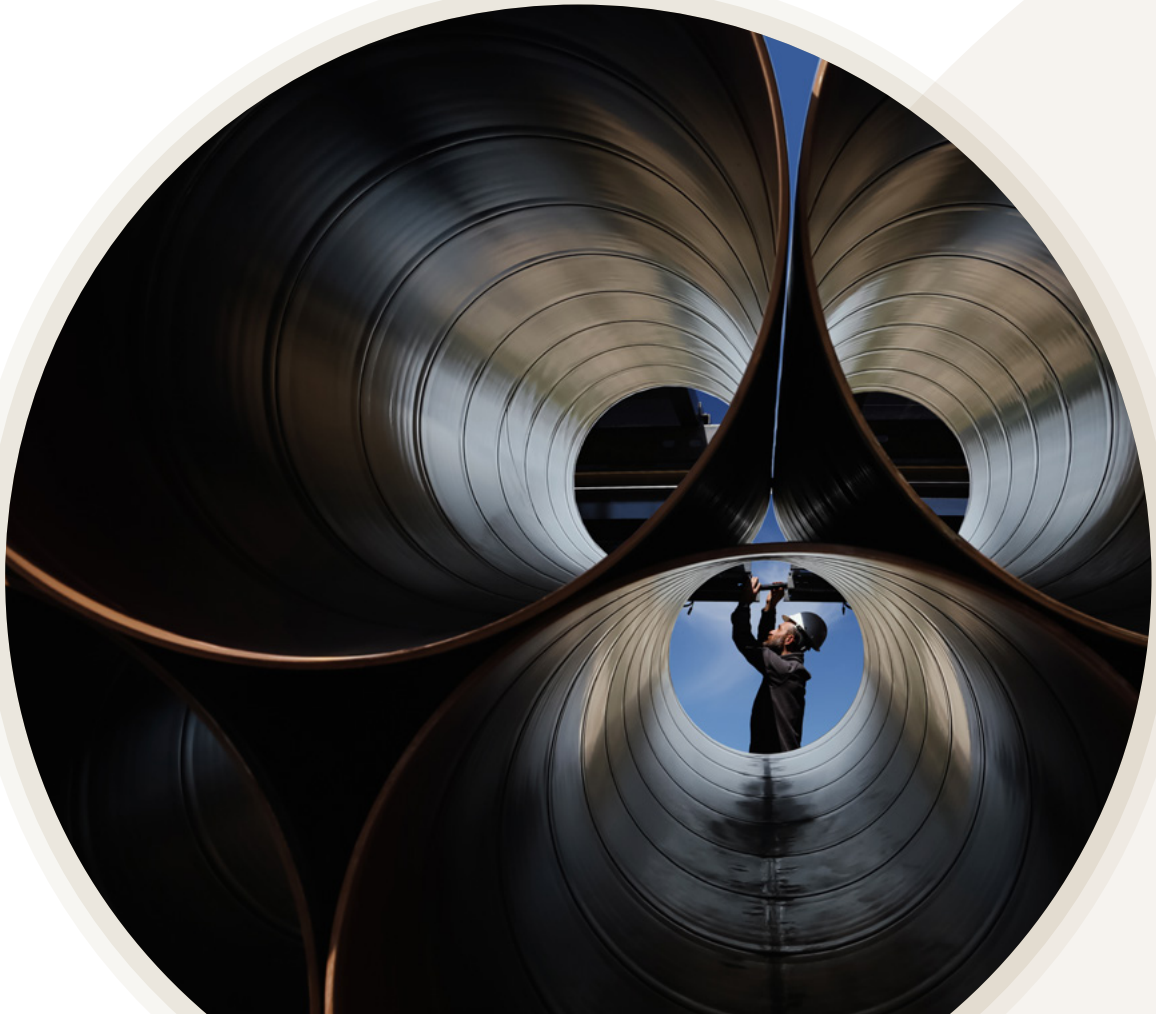
In 2025 hebben wij drie incidenten bij de AFM gemeld. Het eerste betrof te laat verzonden startbrieven voor 390 nieuwe deelnemers, veroorzaakt door een technische vertraging in de UPA-aanlevering. De brieven zijn in april alsnog verstuurd. Het tweede incident betrof ontbrekende toeslaginformatie op 4.908 stopbrieven. De ontbrekende informatie is nagezonden; 279 deelnemers ontvingen deze later dan de wettelijke termijn. En het derde incident betrof niet-verzonden UPO's voor deelnemers in het jaar voorafgaand aan pensionering. Medio 2025 is dit gemeld aan de AFM. In november gaven wij nog een schriftelijke toelichting hierop. De

AFM liet ons weten geen verdere actie te ondernemen, waarmee het incident is afgerond.

In juli 2025 dienden wij het communicatieplan, als onderdeel van het implementatieplan, in bij de AFM. Na de beoordeling liet de AFM ons weten geen aanvullende vragen hierover te hebben.

Autoriteit Persoonsgegevens (AP)

In 2025 zijn door onze privacyofficer verschillende datalekken onderzocht en conform de AVG-richtlijnen beoordeeld. In twee gevallen is, vanwege de aard van de betrokken persoonsgegevens, een melding gedaan aan de Autoriteit Persoonsgegevens. In overige situaties concludeerden PME en TKP dat geen meldplicht bestond. Hiermee is uitvoering gegeven aan een zorgvuldig en consistent privacy- en incidentenproces.

Verslag intern toezicht PME

Inleiding

Dit verslag betreft het toezicht van het niet-uitvoerend bestuur over 2025. Bevindingen van het niet-uitvoerend bestuur en (de opvolging van) aanbevelingen vormen een belangrijk onderdeel van dit verslag. Met dit verslag legt het niet-uitvoerend bestuur verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van hun bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en andere belanghebbenden bij het PME.

Taakstelling niet-uitvoerend bestuur
Het niet-uitvoerend bestuur is in het kader van het intern toezicht ten minste belast met het toezien op:

- het uitvoerend bestuur;
- de algemene gang van zaken binnen PME;
- een adequate risicobeheersing; en
- een zorgvuldige en evenwichtige belangenafweging door het algemeen bestuur.

Het toezicht van het niet uitvoerend bestuur richt zich in bredere zin op de kwaliteit van de bestuurlijke besluitvormingsprocessen, het beleggingsbeleid en de uitvoering daarvan, de mate van risicobeheersing en de consistentie met de missie, visie en strategie van PME. Bij dit toezicht past het bestuur de Code Pensioenfondsen en haar intern toezichtvisie toe. Tevens heeft het niet uitvoerend bestuur een specifiek toezichtkader ontwikkeld dat in 2025 is aangevuld voor de implementatie van Wtp.

Werkwijze niet-uitvoerend bestuur

Het uitvoerend bestuur legt verantwoording af aan het niet-uitvoerend bestuur. Dat wordt mede gedaan aan de hand van verantwoordingsrapportages, die het uitvoerend bestuur drie keer per jaar uitbrengt.
Het niet-uitvoerend bestuur houdt toezicht van nabij en wordt ondersteund door de Audit, Risk en Compliance commissie (ARC-commissie). Deze commissie monitort ook het proces met betrekking tot het beleggingsbeleid en de uitvoering van het door het bestuur vastgestelde auditjaarplan.

Besluitvorming niet-uitvoerend bestuur

Het niet uitvoerend bestuur heeft in 2025 invulling gegeven aan zijn taken en bevoegdheden door toe te zien op een zorgvuldige besluitvorming rond strategische projecten, waaronder met name de implementatie van de Wtp. Daarbij is gekeken of procedures correct zijn gevolgd, of de benodigde informatie volledig en tijdig beschikbaar was en of de belangen van betrokken partijen evenwichtig zijn afgewogen. Daarnaast is aandacht geweest voor zowel de samenstelling als het functioneren van het uitvoerend en het algemeen bestuur. Dit heeft onder meer geresulteerd in het besluit tot benoeming van Eric Uijen als projectmanager voor de implementatie van de nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2027. Als gevolg hiervan wijzigde de samenstelling en portefeuilleverdeling van het uitvoerend bestuur.

Focus op Wtp in toezichtsthema's voor 2025

De focus van het algemeen bestuur is in de afgelopen jaren op de implementatie van de Wtp komen te liggen. Het toezicht op het procesmatige deel van de Wtp-implementatie ligt bij de ARC-commissie vanuit haar toezichthoudende taak en ondersteuning van het intern toezicht. Daarnaast wordt door het niet uitvoerend-bestuur, om het onderscheid tussen bestuur en toezicht verder te expliciteren en om extra aandacht te kunnen schenken aan belangrijke thema's, gewerkt met toezichtthema's. In 2025 is focus gelegd op twee toezichtthema's, zijnde i) Communicatie en ii) IT landschap, cybersecurity en connectiviteit. Beide toezichtthema's zijn randvoorwaardelijk voor de implementatie van de Wtp.

Gedurende het jaar hebben de portefeuillehouders aan deze thema's inhoud gegeven door onder andere gesprekken te voeren met uitvoerende bestuurders, de sleutelfunctiehouder risicobeheer, de Compliance Officer en vertegenwoordigers van MN en TKP. Ook zijn de periodieke verantwoordingsrapportages en risicorapportages van het uitvoerend-bestuur in het toezicht betrokken.

Opvolging aanbevelingen uit 2024 in 2025

Het intern toezicht heeft in zijn rapportage over 2024 de volgende aanbeveling gedaan voor 2025:

Wtp

- Geef ook in 2025 de volle aandacht aan de implementatie van de Wtp.
- Blijf focus houden op een bestendige kostenontwikkeling naar de toekomst.

Communicatieplan Wtp

- Borg dat het communicatieplan ook wordt vertaald naar contractuele afspraken met de uitvoerder inclusief de daarbij behorende operationele uitvoering.
- Borg dat de focus blijft liggen op het operationaliseren van het communicatieplan op basis van de minimale wettelijke vereisten t.b.v. de transitie Wtp. Verdere verbeteringen van de bredere klantbediening die uitgaan boven de wettelijk vereisten mogen geen risico's vormen voor een beheerste transitie.

Keuzebegeleiding
- Evalueer het PME-beleid en uitvoering omtrent keuzebegeleiding.

Robuustheid IT en data
- Borg dat stapelrisico's rondom IT-change en run bij onze uitbesteders worden gemitigeerd zodat PME met vertrouwen beheerste en integere bedrijfsvoering kan blijven garanderen.

Het niet uitvoerend bestuur constateert dat het uitvoerend bestuur en het algemeen bestuur voldoende aandacht hebben gehad voor de aanbevelingen van het niet-uitvoerend bestuur over 2024. De aanbevelingen zijn vrijwel volledig opgevolgd. Hierbij wordt opgemerkt dat een aantal aanbevelingen op latere jaren toeziet, waardoor ze in 2026 verdere invulling zullen krijgen.

Bevindingen intern toezicht 2025

Algemeen

Door het jaar heen houdt het niet-uitvoerend bestuur van nabij toezicht. Bevindingen worden tussentijds besproken met het uitvoerend bestuur, zodat deze bevindingen tussentijds kunnen worden opgepakt. Hierna volgen de belangrijkste bevindingen en aandachtspunten over 2025.

Voortgang implementatie Wtp

Het niet-uitvoerend bestuur is net als in de voorgaande jaren ook in 2025 de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel intensief blijven volgen.

Datakwaliteit

De beschikbaarheid van data speelt een cruciale rol in het hele traject rond de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Voor, tijdens en na de Wtp-transitie zullen deze data beschikbaar moeten zijn op die momenten die relevant zijn voor de procesgang van PME. Om de datakwaliteit voor het invaren te kunnen beoordelen, heeft PME gebruik gemaakt van het Kader Datakwaliteit van de Pensioenfederatie. PME heeft dit kader gevolgd en uitgevoerd in nauwe samenwerking met TKP. Er is veel tijd en zorg besteed om een goede invulling te geven aan de stappen zoals omschreven in het Kader Datakwaliteit. Na positief advies van de ARC-commissie heeft het algemeen bestuur besloten om (onder enkele nadere voorwaarden) een positief oordeel te geven over de datakwaliteit in de pensioenadministratie in het kader van het invaren.

Het niet-uitvoerend bestuur heeft er kennis van genomen dat DNB in het kader van de partiële beoordeling geen opmerkingen heeft ten aanzien van de borging en zekerstelling van de datakwaliteit voor de transitie. Het niet-uitvoerend-bestuur ziet dit als bevestiging dat er een zorgvuldig proces wordt doorlopen.

Invaarmelding

In 2025 heeft het algemeen bestuur het besluit tot invaren genomen, het implementatieplan vastgesteld en is de tekst van de opdrachtbevestiging aan sociale partners vastgesteld.
Hoewel het niet-uitvoerend bestuur normaliter toezicht achteraf houdt werd (voor met name de invaarbesluitvorming) een oordeel achteraf niet passend geacht. Er is daarom gekozen het oordeel over de besluitvorming en over de aanwending van het vermogen c.q. het invaren door het niet-uitvoerend bestuur te laten vellen voordat een definitief implementatieplan en verzoek tot invaren werden ingediend bij DNB.

Met het oog daarop heeft een extra vergadering van het niet-uitvoerend bestuur plaatsgevonden. In deze vergadering heeft het niet-uitvoerend bestuur mede aan de hand van het rapportage-sjabloon gereflecteerd op het besluitvormingsproces met betrekking tot de de implementatie van de Wtp. Bij deze reflectie is betrokken dat aan alle bevindingen uit de eerdere audits op Wtp opvolging is gegeven. Hiermee is geconcludeerd dat met betrekking tot (a) het besluit tot invaren en (b) overige besluiten in het kader van de implementatie van de Wtp sprake is van een besluitvormingsproces waarin:
- de juiste procedures zijn gevolgd;
- de relevante informatie is betrokken en afgewogen; en
- de belangen van de bij het fonds betrokken aanspraak- en pensioengerechtigden op een evenwichtige wijze zijn behartigd.

Op deze manier heeft het niet-uitvoerend bestuur een oordeel kunnen vellen over het implementatieplan en de invaarmelding bij DNB en werd daarmee het intern toezichttraject op deze onderdelen afgerond.

Terugvalscenario

Het algemeen bestuur heeft eind 2024 besloten over te gaan tot het uitwerken van een terugvalscenario voor het geval het niet mogelijk is – of te risicovol is – om per 1 januari 2027 bij TKP in te varen. Het niet-uitvoerend bestuur heeft het uitwerken en voorbereiden van een terugvalscenario nauwlettend gevolgd. De ARC-commissie heeft hierbij een voorbereidende rol gehad. Bij dit toezicht is gebruik gemaakt van een specifiek voor dit doel opgesteld intern toezichtkader. Daarnaast hebben ook de twee toezichtthema's de uitwerking en voorbereiding van een terugvalscenario in hun toezicht betrokken.

Conclusie voortgang implementatie Wtp

Het niet-uitvoerend bestuur constateert dat in 2025 de implementatie van de Wtp per 1 januari 2027, inclusief het in kaart brengen en voorbereiden van een terugvalscenario, de hoogste prioriteit heeft gekregen van het algemeen bestuur. Hierbij was sprake van een zorgvuldig besluitvormingsproces waarbij evenwichtige belangenafweging heeft plaatsgevonden en sprake is van een adequate risicobeheersing.

Kosten

Het niet-uitvoerend bestuur heeft in 2025 aandacht gehad voor en tijdens meerdere vergaderingen

gesproken over de ontwikkeling van het kostenniveau binnen PME. Actuele ontwikkelingen vragen veel van zowel de eigen organisatie als van onze uitvoerders en dit heeft gevolgen gehad voor de stijging van de totale kosten. Het totale kostenniveau was in 2025, als gevolg van de voorbereidingen van de implementatie van de Wtp per 1 januari 2027 (inclusief het voorbereiden van een terugvalscenario), hoger dan in voorgaande jaren. Het niet uitvoerend-bestuur is zich ervan bewust dat de totale kosten na implementatie van de Wtp niet op het huidige niveau kunnen blijven. Hiertoe is ook aangedrongen op het ontwikkelen van een kostenvisie die richtinggevend (en kaderstellend) zal moeten zijn voor de ontwikkeling van de kosten in de komende jaren.

Conclusie kostenontwikkeling

Het niet-uitvoerend bestuur concludeert dat zowel het uitvoerend bestuur als het algemeen bestuur veel aandacht heeft gehad voor de ontwikkeling van de kostenniveau als ook de stijging van de totale kosten. De aandacht voor dit onderwerp zal ook in 2026 en na implementatie van de Wtp, nodig blijven.

Communicatie

In 2025 heeft de AFM het communicatieplan van PME goedgekeurd. Met betrekking tot de opvolging van de aanbevelingen voor 2025 is het communicatieplan inmiddels omgezet in contractuele afspraken met TKP. Vastgesteld is dat het communicatieplan voldoet aan de (wettelijke) vereisten. Geconstateerd is dat er binnen PME de nodige aandacht is voor het kritieke pad en de focus op beheerst en integer invaren per 1 januari 2027, inclusief het operationaliseren van de minimale wettelijke communicatievereisten.

Het beleid omtrent keuzebegeleiding is in 2025 geëvalueerd, Daarbij is vastgesteld dat het huidige beleid aan de wettelijke eisen voldoet. Na overgang naar het nieuwe pensioenstelsel kan het huidige beleid worden getoetst aan de uitgangspunten van ‘visie op klantbediening’ en zal ingezet worden op beheerste doorontwikkeling. Dit zal in nauwe samenwerking met de pensioenuitvoerder worden opgepakt.

Visie op klantbediening

In 2025 is binnen het toezichtthema Communicatie ook aandacht besteed aan het onderwerp ‘visie op klantbediening’. Dit onderwerp is ter beeld- en oordeelsvorming meerdere keren besproken in het algemeen bestuur. Het niet-uitvoerend bestuur constateert dat behoefte is aan gefaseerde uitwerking die in het strategische meerjarenplan 2027-2031 vorm krijgt. De nog te ontwikkelen kostenvisie zal randvoorwaardelijk zijn voor de te nemen stappen en het tempo daartoe.

Conclusie Communicatie

Met betrekking tot de deelonderwerpen binnen het toezichtthema Communicatie concludeert het niet-uitvoerend bestuur dat voldoende opvolging is gegeven aan de aanbevelingen voor 2025. Wel blijft in 2026 aandacht nodig voor zowel het implementeren van het communicatieplan als de (door)ontwikkeling van ‘visie op klantbediening’, inclusief beleid omtrent keuzebegeleiding.

IT-landschap, cybersecurity en connectiviteit

Een van de aanbevelingen van het niet-uitvoerend bestuur voor 2025 had betrekking op het mitigeren van de stapelrisico’s rondom IT bij onze uitbesteders. Rondom deze stapelrisico’s is geconstateerd dat de risico’s er nog steeds zijn, maar dat deze op andere elementen zien. Dit onderwerp zal daarom ook in 2026 relevant blijven.

DORA

Geconstateerd is dat DORA bij PME, TKP en MN in de loop van 2025 naar tevredenheid is geïmplementeerd. Afgesproken is dat bij ontwikkelingen die afwijken van hetgeen nu is voorzien, het niet-uitvoerend bestuur proactief zal worden geïnformeerd.

Connectiviteit

Bij het onderwerp connectiviteit lijkt goede voortgang te zijn geboekt. Begin 2026 zullen er conform planning testwerkzaamheden worden uitgevoerd, om aan te tonen dat de data-uitwisseling tussen TKP met MN naar behoren werkt. Het onderwerp connectiviteit zal daarom ook in 2026 nauwlettend worden gevolgd binnen het toezichtthema.

Cybersecurity

Net als in voorgaande jaren heeft het niet-uitvoerend bestuur in 2025 informatiebeveiliging waaronder cybersecurity als aandachtspunt gekwalificeerd. We zien zowel binnen PME als bij MN en TKP een stijgend bewustzijn met betrekking tot cybersecurity, maar aangezien de veranderingen niet stilstaan, is verdere professionalisering op dit vlak vereist.

Technologische ontwikkelingen

De ontwikkelingen rondom kunstmatige intelligentie, cloud- en dataopslag zijn nauwlettend in de gaten gehouden, waarbij voornamelijk is getoetst op veiligheid voor de gegevens van PME en haar stakeholders.

Conclusie IT-landschap, cybersecurity en connectiviteit

Het niet-uitvoerend bestuur concludeert dat goed opvolging is gegeven aan het mitigeren van het stapelrisico rondom IT bij onze uitbesteders. Tegelijkertijd blijft het onderwerp ook in 2026 relevant. Datzelfde geldt voor de onderwerpen ‘connectiviteit’, ‘cybersecurity’ en ‘technologische ontwikkelingen’.

Premie en toeslag per 1 januari 2026

Het algemeen bestuur heeft in 2024 besloten om per 1 januari 2025 op grond van het premiebeleid een pensioenopbouw van 1,875% te hanteren. Op basis van dat premiebeleid heeft het algemeen bestuur in november 2025 ook voor 2026 besloten dat percentage te hanteren. Sociale partners zijn hierover geïnformeerd.

Tevens heeft het algemeen bestuur in november 2025 gesproken over een toeslag per 1 januari 2026. Het algemeen bestuur heeft besloten om, anders dan in voorgaande jaren, in 2025 geen gebruik te maken van het huidige ftk, maar gebruik te maken van de indexatie-AMvB. De indexatie-AMvB bood, op basis van de dekkingsgraad per 1 oktober 2025, ruimte voor een volledige toeslag. Het algemeen bestuur kon daarom besluiten een toeslag te verlenen van 2,82% per 1 januari 2026.

Conclusie premie-en toeslag per 1 januari 2026
Het niet-uitvoerend bestuur is van mening dat het algemeen bestuur zich ten aanzien van de besluiten heeft ingezet voor een zorgvuldig proces en de vastlegging ervan, inclusief de onderbouwing van de evenwichtige belangenafweging ten aanzien van pensioengerechtigden, actieve en gewezen deelnemers en werkgevers. Het niet-uitvoerend bestuur heeft tevens geconstateerd dat het algemeen bestuur de verschillende risico's hierbij heeft afgewogen.

Conclusie intern Toezicht 2025

In het algemeen, mede op basis van adviezen van de ARC-commissie en de rapportages van de portefeuillehouders van de toezichtthema's, concludeert het intern toezicht dat voldoende aandacht is besteed aan adequate risicobeheersing en integere en beheerste bedrijfsvoering. Ook heeft bij de besluiten waar dat aan de orde was steeds een evenwichtige belangenafweging plaatsgevonden.

Aanbevelingen voor 2026

- Wellicht is dit zo vanzelfsprekend, maar implementatie van de Wtp moet de volledige aandacht krijgen van uitvoerend bestuur en algemeen bestuur zodat op 1 januari 2027 integer en beheerst kan worden ingevaren.
- De aanbeveling van het niet-uitvoerend bestuur over het focus houden op een bestendige kostenontwikkeling voor de toekomst, blijft ook voor 2026 relevant. Het algemeen bestuur wordt aanbevolen om het uitvoerend bestuur met voorrang een visie op kosten (per deelnemer) op te laten stellen en bestuurlijk vast te stellen als leidraad voor de verschillende veranderingen na 1 januari 2027, waaronder de effecten van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel en een vastgestelde 'visie op klantbediening'.
- In 2026 blijft aandacht nodig voor zowel het implementeren van het communicatieplan als de (door)ontwikkeling van 'visie op klantbediening', inclusief beleid omtrent keuzebegeleiding.
- Houdt aandacht voor het data-eigenaarschap van PME en de toegankelijkheid van deze data voor PME.

Reactie bestuur op de verklaring intern toezicht PME

Het uitvoerend bestuur (UB) bedankt het niet-uitvoerend bestuur (NUB) en de ARC commissie voor de betrokken wijze waarop het intern toezicht ook in 2025 is uitgeoefend. De open dialoog en reflectie is van grote waarde voor de governance van PME.

De implementatie van de Wtp zal ook de komende periode de hoogste prioriteit houden, met als doel een beheerste en integere invoering van de nieuwe pensioenregeling en invaren per 1 januari 2027. De verdere operationalisering van het communicatieplan is daar een belangrijk onderdeel van.

Het UB onderschrijft de aanbeveling van het NUB om te blijven sturen op een bestendige kostenontwikkeling voor de toekomst. In dat kader wordt gewerkt aan het opstellen van een kostenvisie die in 2026 zal worden vastgesteld. Deze kostenvisie zal richtinggevend zijn voor de periode na de implementatie van de Wtp.

Het UB onderschrijft tevens dat de Visie op klantbediening en keuzebegeleiding blijvend aandacht vragen. De Visie op klantbediening wordt betrokken bij de verdere uitwerking van het strategisch meerjarenplan 2027-2031 en zal in de komende jaren geoperationaliseerd moeten worden. Daarbij stuurt het UB op een gefaseerde doorontwikkeling van de keuzebegeleiding na invaren.

Op het gebied van IT, cybersecurity en connectiviteit beaamt het UB de constatering dat aandacht nodig blijft voor stapelrisico's, data eigenaarschap en technologische ontwikkelingen. Het UB zal deze onderwerpen, mede in het licht van DORA en de afhankelijkheid van uitbestedingspartners, ook in 2026 nadrukkelijk blijven adresseren.

Den Haag, 21 mei 2026
namens het uitvoerend bestuur

Alae Laghrich
Voorzitter

Oordeel verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het verantwoordingsorgaan presenteert hierbij zijn oordeel over het gevoerde beleid en de afgelegde verantwoording van het bestuur. Voor het verantwoordingsorgaan vormt dit een moment om terug te kijken én vooruit te kijken. In 2025 lag de nadruk op de voorbereiding van een beheerste en integere overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.

Wij geven jaarlijks een oordeel over het door het bestuur (voorgenomen) beleid, de uitvoering hiervan en toekomstige beleidskeuzes.
Het oordeel is opgebouwd uit de onderstaande onderwerpen:

1. samenstelling verantwoordingsorgaan;
2. verantwoording werkwijze;
3. ontwikkeling speerpunten;
4. bestuursverslag;
5. verslag intern toezicht;
6. oordeel over gevoerd beleid, uitvoering en kosten;
7. aankondiging speerpunten 2026; en
8. afsluiting.

Hierbij zijn het oordeel en de aanbevelingen onder 6. opgenomen en bevindingen onder punten 3. tot en met 5.

1. Samenstelling verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft zestien leden, waarvan acht leden (vanuit het FNV, CNV, De Unie en VHP2) de deelnemers vertegenwoordigen en acht leden (vanuit FNV, CNV, De Unie, VHP2 en VGPME) de pensioengerechtigden. Naast de vaste leden, kent het verantwoordingsorgaan ook zetels voor aspirant-leden en heeft het een onafhankelijk voorzitter.

In juli 2022 is de termijn van vier jaren van het verantwoordingsorgaan gestart. Nu zitten wij aan het einde van deze termijn. Binnen het verantwoordingsorgaan hebben enkele mutaties plaatsgevonden. De heer Jaap Verdonk (CNV) kon vanwege zijn pensionering niet langer namens de actieven deelnemen. Hij is opgevolgd door de heer Patrick van Aart (CNV). De heer Theo van Eis (De Unie) heeft bedankt voor zijn zetel namens de gepensioneerden. Hij is opgevolgd door de heer Jos van Zuydam (De Unie) na diens pensionering. Hiermee is een zetel voor de actieven vrijgekomen. Deze vacature is ingevuld door de heer Arnoud Dinslage (De Unie). Wij bedanken de leden waar wij afscheid van hebben genomen voor hun bijdrage en heten de nieuwe leden welkom.
Voor de huidige samenstelling van het verantwoordingsorgaan verwijzen wij naar de paragraaf Personalia in het bestuursverslag.

Het verantwoordingsorgaan heeft zijn eigen geschiktheidsbeleid. Daarin is vastgelegd wanneer het verantwoordingsorgaan zichzelf geschikt vindt voor zijn functie. Deze geschiktheid blijkt uit kennis en ervaring en beschikbare tijd bij de benoeming van een lid van het verantwoordingsorgaan. Ook gedurende de zittingstermijn moeten leden zich blijven ontwikkelen. Voor het onderhouden van de deskundigheid van de leden van het verantwoordingsorgaan waren er in 2025 meerdere scholingsmomenten. Door middel van interne en externe opleiding zijn de leden geschoold in uitbesteding en het in control zijn op uitbesteding, risicohouding, financiële opzet, datakwaliteit en communicatie onder het nieuwe pensioenstelsel, de werking van renteafdekking en maatschappelijk verantwoord beleggen (De Portefeuille van Morgen). Ook hebben er een compliance bewustzijn bijeenkomst en cybersecurity bewustzijn bijeenkomst plaatsgevonden. Tevens zijn de leden naar vakinhoudelijke seminars van onder meer de Pensioenfederatie en DNB geweest. Het verantwoordingsorgaan toetst zijn eigen geschiktheid aan de hand van een jaarlijkse zelfevaluatie. Dit jaar hebben wij bij deze evaluatie stil gestaan bij de invulling van de rol van het verantwoordingsorgaan bij complexe projecten als invaren in NPS en het inrichten van een terugvaloptie.

2. Verantwoording werkwijze

Het verantwoordingsorgaan vergaderde in 2025 twaalfmaal zelfstandig. Hierbij waren steeds vrijwel alle leden aanwezig. In alle vergaderingen heeft een delegatie van het uitvoerend bestuur beleidszaken, actuele onderwerpen en ontwikkelingen toegelicht. De onderwerpen die daarbij onder meer aan de orde kwamen:

- project Nieuw Pensioenstelsel (NPS);
- de Portefeuille van Morgen;
- kosten voor de uitvoering pensioenbeheer en vermogensbeheer;
- DORA, informatiebeveiliging en cybersecurity;
- dienstverlening van de uitvoerders TKP en MN;
- jaarplan en begroting;
- toeslagverlening;
- visie op klantbediening;
- geopolitieke risico's.

Het uitvoerend bestuur legt gedurende het jaar in drie verantwoordingsrapportages en risicorapportages, verantwoording af over het gevoerde beleid, de uitvoering (inclusief de uitbesteding) en de organisatie en de beheersing van de risico's hierbij. Deze rapportages vormen voor het verantwoordingsorgaan een goede bron van informatie over de stand van zaken van diverse projecten, de kwaliteit van uitvoering en de beheersing van risico's.

De commissies van het verantwoordingsorgaan hebben op verschillende thema's voorbereidende vergaderingen gehouden. Zo werd de bespreking van de verantwoordingsrapportages van het uitvoerend

bestuur en de risicorapportage voorbereid in de verschillende commissies. Het verantwoordingsorgaan vergaderde zelf viermaal met een delegatie van het niet-uitvoerend bestuur en driemaal met het algemeen bestuur. Naast de formele overleggen, waren er dit jaar ook informele overleggen tussen leden van het verantwoordingsorgaan en het niet-uitvoerend bestuur op het gebied van IT en communicatie. Twee leden van het verantwoordingsorgaan waren ook aanwezig bij de opleiding met betrekking tot DORA die door het bestuur gevolgd is.

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2025 geadviseerd over:

- het uitvoeringsreglement 2025: positief advies
- de modeluitvoeringsovereenkomsten v.a. 1 januari 2027: positief advies
- keuze bestuur gebruik huidige FTK i.p.v. transitie-FTK: begrip voor de gemaakte keuze
- beperkte wijziging van statuten: positief advies
- herstelplan 2025: positief advies
- besluit om door interne collectieve waardeoverdracht de waarde van de pensioenaanspraken en pensioenrechten aan te wenden overeenkomstig de gewijzigde pensioenovereenkomsten: een bekrachtiging van het op 17 oktober 2024 afgegeven positieve advies
- wijziging functieprofiel leden niet-uitvoerend bestuur: positief advies
- vaststelling risicohouding NPS: positief advies
- communicatieplan NPS: positief advies
- advies vastlegging beleid keuzebegeleiding
- voorgenomen collectieve waardeoverdracht van een ondernemingspensioenfonds naar PME: positief advies
- aanpassing vergoedingenreglement: positief advies

Naast de uitgebrachte adviezen heeft het verantwoordingsorgaan per brief bij het bestuur aandacht gevraagd voor de bevordering van de diversiteit binnen het verantwoordingsorgaan. Het bestuur heeft de toezegging gedaan om binnen een breed governance onderzoek, te onderzoeken op welke wijze de diversiteit kan worden bevorderd.

Aan de hand van zijn eigen jaarrapportage ten behoeve van de oordeelsvorming legt het verantwoordingsorgaan per vergadering vast wat er met het uitvoerend en niet-uitvoerend bestuur besproken is en wat het verantwoordingsorgaan hiervan vond. Met deze jaarrapportage worden gedurende het jaar alle (voorgenomen) beleidsontwikkelingen en de speerpunten van het verantwoordingsorgaan gevolgd. Daarnaast worden de bespreking van de voortgangsrapportage en de risicorapportage in deze jaarrapportage vastgelegd. De jaarrapportage is een van de documenten die het verantwoordingsorgaan heeft geraadpleegd bij het opstellen van dit oordeel.

3. Ontwikkeling speerpunten

Het verantwoordingsorgaan stelt jaarlijks in onderling overleg een aantal speerpunten vast die met speciale aandacht en diepgang worden beoordeeld. In 2025 richtte het verantwoordingsorgaan zich op de volgende speerpunten:

1. De beheerste en integere implementatie van de solidaire pensioenregeling (SPR), waaronder het ontwikkelen van een terugvaloptie
2. Communicatie inclusief voorlichting en keuzebegeleiding naar alle betrokkenen (actieven, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en (vrijwillig aangesloten) werkgevers)
3. De uitvoeringsketen voor zowel pensioenbeheer en vermogensbeheer

Beheerste en integere implementatie

Gedurende het gehele jaar zijn wij vanuit het bestuur geïnformeerd over de inrichting van de solidaire pensioenregeling en de afwegingen die het bestuur hierin heeft gemaakt. In het voorjaar werd het verantwoordingsorgaan voor de tweede keer om advies gevraagd over het besluit om door interne collectieve waardeoverdracht de waarde van de pensioenaanspraken en pensioenrechten aan te wenden overeenkomstig de gewijzigde pensioenovereenkomsten (het invaren). Het besluit is wederom grondig getoetst door het verantwoordingsorgaan en het verantwoordingsorgaan heeft in het tweede advies de uitgangspunten van het advies van een jaar daarvoor kunnen bekrachtigen.

Meer zorg had het verantwoordingsorgaan bij de beheerste en integere implementatie van de nieuwe pensioenregeling. Wij stonden achter de keuze van het bestuur om naast het traject bij TKP te investeren in een terugvalscenario. PME wilde het risico om het invaren te moeten uitstellen naar 1 januari 2028 nog verder beperken. Na een vliegende start, maar ook met onduidelijkheid over de omvang en de manier van de terugvaloptie, en een uitvoerend bestuurder als projectleider, is er uiteindelijk een volledige projectorganisatie met een eigen projectleider invoering NPS ingericht. Wij hebben aan het bestuur regelmatig kritische vragen gesteld over de omvang van de opdracht en de hoge kosten die met de ontwikkeling van deze terugvaloptie gemoeid gaan.
Begin 2026 zijn wij door het algemeen bestuur geïnformeerd dat het verder uitwerken van een terugvaloptie, niet langer noodzakelijk was. Het bestuur kwam tot dit besluit nadat duidelijk werd dat de eerste grotere fondsen bij TKP zorgvuldig en goed waren ingevaren. Hiermee kon het bestuur een afweging maken tussen de nog openstaande projectrisico's met betrekking tot de integere en beheerste overgang én de extra kosten die moeten worden gemaakt om het terugvalscenario verder te operationaliseren. Wij delen de conclusie van het algemeen bestuur dat dit heeft moeten leiden tot het stoppen met het verder uitwerken van de terugvaloptie. Wel zien wij het risico dat hiermee op korte termijn een deel van de ambitie van PME op klantbediening kan worden vertraagd.

Communicatie
Het verantwoordingsorgaan is bij het opstellen van het communicatieplan NPS regelmatig in de gelegenheid geweest om inbreng te leveren aan de totstandkoming van het communicatieplan NPS. Het verantwoordingsorgaan heeft daarom ook een positief advies op dit plan kunnen geven.

Een tweede onderwerp binnen dit speerpunt is de inrichting van de keuzebegeleiding. Hiervoor heeft het bestuur een visie op klantbediening in ontwikkeling. Het verantwoordingsorgaan is gehoord bij het opstellen van deze visie en heeft het bestuur meegegeven om nog een keer kritisch te kijken de onderbouwing van de keuzes in klantbediening tegenover de kosten per deelnemer die hiervoor worden gemaakt. Dit heeft erin geresulteerd dat het bestuur de verdere uitwerking van klantbediening meeneemt bij het opstellen van een vernieuwd strategisch meerjarenplan.

Uitvoeringsketen pensioenbeheer en vermogensbeheer
Het verantwoordingsorgaan heeft vooral gekeken naar de wijze waarop de DORA-wetgeving en de informatiebeveiliging in het algemeen is geïmplementeerd. Wij hebben vastgesteld dat het bestuur bij het voldoen aan DORA voortvarend te werk is gegaan en ook een training met betrekking tot DORA / cybersecurity heeft gevolgd.
Ook met betrekking tot artificial intelligence (AI) wordt kritisch gekeken naar de voordelen en risico's die AI met zich meebrengt. Voor het gebruik van AI is een uitgebreid en duidelijk beleid opgesteld op basis waarvan ieder gebruik van AI-toepassingen wordt beoordeeld op risico's zoals datakwaliteit, uitlegbaarheid, discriminatie, privacy, veiligheid en governance. Wij willen PME hiermee complimenteren.

4. Bestuursverslag
Het verantwoordingsorgaan complimenteert het bestuur met het leesbare bestuursverslag met mooie infographics hiervan. Het verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat het bestuursverslag goed aansluit bij de informatie die wij gedurende het jaar hebben ontvangen uit de diverse rapportages en gesprekken.

5. Verslag intern toezicht
Het intern toezicht werkt, naast het toezien in het algemeen, met toezichtsthema's in zijn toezicht. Het intern toezicht rapporteert hierover in de verslag intern toezicht. Dit verslag intern toezicht van het niet-uitvoerend bestuur dient als input bij het formuleren van het jaarlijks oordeel door het verantwoordingsorgaan. Daarnaast hebben gedurende het jaar gesprekken tussen het niet-uitvoerend bestuur en het verantwoordingsorgaan plaatsgevonden. Vanuit de gesprekken met het niet uitvoerend bestuur hebben wij goed inzicht in uitvoering van hun toezichthoudende rol gekregen, in het verslag intern toezicht komt dit minder tot uiting. Meer expliciete onderbouwing van conclusies en meetbare formulering van aanbevelingen in het verslag zou het verantwoordingsorgaan ondersteunen in zijn oordeelsvorming.

6. Oordeel van het verantwoordingsorgaan
Gevoerd beleid en toekomstige beleidskeuzes
Het verantwoordingsorgaan heeft het gevoerde beleid en de beleidskeuzes kritisch gevolgd en oordeelt positief over het gevoerde beleid en de door het bestuur gemaakte keuzes hierin.

Uitvoering en kosten
Met betrekking tot de reguliere uitvoering van het pensioenbeheer, is het verantwoordingsorgaan van mening dat dit beheerst en integer plaatsvindt bij TKP en dat het bestuur adequaat regie voert op deze uitbesteding.

In het oordeel over de kosten voor de uitvoering het pensioenbeheer maakt het verantwoordingsorgaan onderscheid in de kosten die gemaakt zijn voor de reguliere uitvoering van de pensioenadministratie inclusief de voorbereidingen op het invaren in de nieuwe pensioenregeling, en de extra kosten die zijn gemaakt voor het ontwikkelen van de terugvaloptie. De kosten voor de reguliere uitvoering zijn iets hoger dan het afgelopen jaar, maar deze verhoging is te verklaren door de projectkosten voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, de toenemende wet- en regelgeving en toenemende kosten voor toezicht.

De kosten die voor de ontwikkeling van de terugvaloptie zijn gemaakt, zijn hoog en waren zeker in het beginlastig in te schatten. Het verantwoordingsorgaan is echter van mening dat het bestuur geen andere keuze had kunnen maken dan op korte termijn zorgdragen voor een terugvaloptie, omdat een verder uitstel van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel onwenselijk is. Het verantwoordingsorgaan is van mening dat deze kosten noodzakelijk waren om een beheerste en integere overgang per 1 januari 2027 te kunnen waarborgen.

Met betrekking tot het vermogensbeheer heeft het verantwoordingsorgaan vastgesteld dat de duurzaamheiddoelstellingen zijn behaald en dat de kosten voor vermogensbeheer conform de begroting zijn en onder de norm in de markt liggen.

In 2025 is een negatief rendement behaald. Vanwege de sterke stijging van de rente, heeft dit geen effect op de dekkingsgraad gehad. Maar onder de nieuwe pensioenregeling, wordt het behalen van positief rendement veel belangrijker.
Hierbij is geconstateerd dat private equity achterblijft bij de bench mark. Het verantwoordingsorgaan verzoekt het bestuur om de noodzaak van deze beleggingscategorie nader te onderzoeken, vanwege het achterblijvende rendement in combinatie met de hoge kosten en de performance fee die in de pensioensector ter discussie staat.

Het bestuur heeft zichzelf ten doel gesteld dat de reguliere kosten per deelnemer in vergelijking tot de

andere pensioenfondsen, onder het gemiddelde moeten blijven. Aan deze doelstelling is voldaan. Echter blijven wij kritisch op de ontwikkeling van de kosten per deelnemer. Wij geven daarom het bestuur mee om in de visie op kosten, als onderdeel van het Strategisch Meerjarenplan, verder uit te werken: waar staat PME voor, welke kwaliteit wil PME aan zijn deelnemers en werkgevers leveren en welke kosten per deelnemer vindt het bestuur hierbij verantwoord. Waarbij het verantwoordingsorgaan verwacht dat deze kosten per deelnemer zich weer richting de kosten per deelnemer van voor de transitieperiode zullen ontwikkelen. Wij geven het bestuur mee hierbij ook aandacht te besteden aan het monitoren van de ontwikkeling van deze kosten en de mogelijkheden tot bijsturen.

7. Speerpunten 2026

Het verantwoordingsorgaan heeft voor 2026 – naast de wettelijke en statutaire taken – op de volgende speerpunten vastgesteld:

- Beheerste en integere overgang naar de nieuwe pensioenregeling, onder meer op het gebied van IT, datakwaliteit, communicatie, maar ook met een zo stabiele en hoog mogelijke dekkingsgraad.
- Monitoring van de totstandkoming en de uitwerking van het Strategisch Meerjarenplan in het bijzonder vanwege de visie op de ontwikkeling van de kosten en de verdere uitwerking van klantbediening.
- Het beleid op cyberweerbaarheid, dataveiligheid en databeschikbaarheid.
- Aandacht voor het behalen van de rendementsdoelstellingen.

8. Afsluiting

Het verantwoordingsorgaan spreekt zijn waardering uit voor de prettige en constructieve samenwerking met het algemeen-, niet-uitvoerend- én uitvoerend bestuur en het bestuursbureau in 2025. En bedankt in het bijzonder de heer Eric Uijen voor de jarenlange samenwerking als voorzitter. Het verantwoordingsorgaan ziet uit naar een voortzetting van deze goede samenwerking met het bestuur en de medewerkers en Alae Laghrich als nieuwe voorzitter in 2026.

Den Haag, 23 april 2026
namens het verantwoordingsorgaan,
Aart van den Brink, onafhankelijk voorzitter

Reactie bestuur op oordeel verantwoordingsorgaan

Reactie van het algemeen bestuur op het oordeel van het verantwoordingsorgaan over 2025
Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor het uitgebrachte oordeel over het verslagjaar 2025 en voor de constructieve en zorgvuldige manier waarop het verantwoordingsorgaan zijn rol heeft ingevuld. Wij waarderen de wijze waarop het verantwoordingsorgaan zowel terugblikt op het gevoerde beleid als vooruitkijkt naar de komende periode, en danken het verantwoordingsorgaan voor de meegegeven aandachtspunten.

Het is goed te vernemen dat het verantwoordingsorgaan positief oordeelt over het gevoerde beleid en de door het bestuur gemaakte beleidskeuzes, en dat het verantwoordingsorgaan van oordeel is dat de uitvoering van het pensioenbeheer beheerst en integer plaatsvindt.

Het bestuur herkent het beeld dat 2025 in belangrijke mate in het teken stond van de voorbereiding van een beheerste en integere overgang naar de nieuwe pensioenregeling, waaronder het ontwikkelen van een terugvaloptie. Alhoewel de kosten per deelnemer in vergelijking tot andere pensioenfondsen onder het gemiddelde zijn gebleven, waren de kosten hoger dan in voorgaande jaren.

Alle aandachtspunten die het verantwoordingsorgaan meegeeft, zoals ten aanzien van de kostenontwikkeling, neemt het bestuur dan ook ter harte. De voortgang ten aanzien van deze aandachtspunten zal met het verantwoordingsorgaan worden gedeeld.

Tot slot danken wij het verantwoordingsorgaan voor de samenwerking in 2025 en kijken wij uit naar een voortzetting van deze constructieve samenwerking in de komende periode. Met elkaar blijven wij ons inzetten voor een beheerste en integere overgang naar de nieuwe pensioenregeling, waarbij het belang van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers steeds vooropstaat.

Den Haag, 21 mei 2026
namens het algemeen bestuur,

Nicole Beuken
Onafhankelijk voorzitter

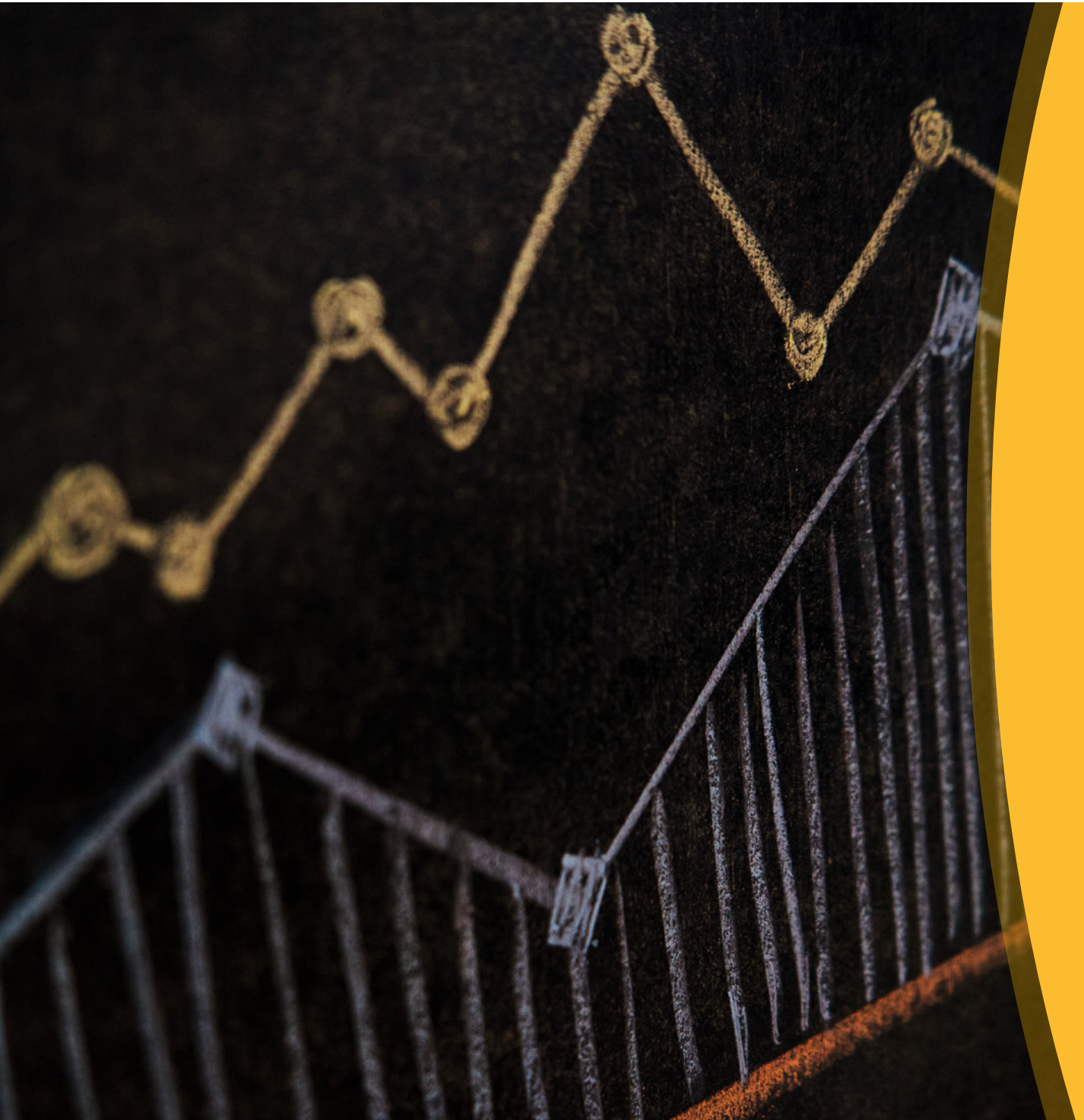

Ondertekening

Aldus vastgesteld en ondertekend op 21 mei 2026 te Den Haag:

Marcel Andringa	
Nicole Beuken	
Fridoline van Binsbergen	
Marlies van Boom	
Theo Bruinsma	
Richard Devue	

Susan Eijgermans	
Bart Harmsen	
Alae Laghrich	
Monique van der Poel	
Igor Vermeulen	
Peggy Wilson	

Jaarrekening
2025

Balans per 31 december (na resultaatverdeling)

(bedragen x € 1 miljoen)

Activa

		2025		2024	
	Beleggingen voor risico pensioenfonds				
1.	Vastgoedbeleggingen	4.353		3.783	
2.	Aandelen	16.771		18.105	
3.	Vastrentende waarden	31.386		31.220	
4.	Derivaten	1.538		1.474	
5.	Overige beleggingen	6.760		6.504	
	Totaal beleggingen		60.808		61.086
6.	Vorderingen en overlopende activa		9.295		6.037
	Overige activa				
7.	Liquide middelen		172		190
	Totaal activa		**70.275**		**67.313**

Passiva

		2025		2024	
8.	**Stichtingskapitaal en reserves**				
	Algemene reserve	12.002		6.914	
	Bestemmingsreserves	62		-	
	Totaal reserve		12.064		6.914
	Technische voorzieningen				
9.	Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	46.598		52.123	
10.	Voorziening voor operationele kosten	792		884	
11.	Spaarfonds gemoedsbezwaarden	6		5	
	Totaal technische voorzieningen		47.396		53.012
12.	Derivaten		9.625		5.944
13.	Overige schulden en overlopende passiva		1.190		1.443
	Totaal passiva		**70.275**		**67.313**

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

Staat van baten en lasten

(bedragen x € 1 miljoen)

Baten

		2025	2024
14.	Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	2.288	2.131
15.	Beleggingsresultaten voor risicopensioenfonds	(1.776)	4.710
16.	Overige baten	2	3
	Totaal baten	**514**	**6.844**

Lasten

		2025	2024
17.	Pensioenuitkeringen	1.658	1.569
18.	Pensioenuitvoeringskosten	64	41
	Mutatie technische voorziening		
9.	Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	(5.525)	3.022
10.	Mutatie voorziening operationele kosten	(92)	51
11.	Mutatie voorziening gemoedsbezwaarden	1	-
19.	Saldo herverzekering	-	-
20.	Saldo overdrachten van rechten	(743)	(48)
21.	Overige lasten	1	2
	Totaal lasten	**(4.636)**	**4.637**
	Saldo van baten en lasten	**5.150**	**2.207**

Verdeling fondsresultaat

	2025	2024
Algemene reserve	5.088	2.207
Bestemmingsreserves	62	-
Totaal verdeling fondsresultaat	**5.150**	**2.207**

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten.

Kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1 miljoen)

	2025		2024	
Kasstroom uit pensioenactiviteiten				
Ontvangen premies	2.231		2.115	
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	816		99	
Betaalde pensioenuitkeringen	(1.657)		(1.566)	
Betaald in verband met overdracht van rechten	(74)		(51)	
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	(52)		(43)	
Overige ontvangsten en uitgaven	-		3	
		1.264		557
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten				
Verkopen en aflossingen van beleggingen	147.491		72.188	
Ontvangen directe beleggingsresultaten	1.175		813	
Aankopen van beleggingen	(149.884)		(73.465)	
Betaalde kosten van vermogensbeheer	(65)		(62)	
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten		(1.283)		(526)
Netto kasstroom		**(19)**		**31**
Koers- en omrekenverschillen op liquide middelen		-		-
Mutatie in geldmiddelen		**(19)**		**31**

	2025	2024
De mutatie in geldmiddelen bestaat uit de volgende balansposten		
Stand per einde boekjaar	171	190
Stand per einde vorig boekjaar	190	159
Mutatie in geldmiddelen	**(19)**	**31**

Algemene toelichting

Algemeen

Activiteit

Stichting PME pensioenfonds (hierna PME) , statutair gevestigd en kantoorhoudend te Den Haag (Postbus 97630, 2509 GA), is een bedrijfstakpensioenfonds ten behoeve van de werknemers in de Metalektro. Het fonds is ingeschreven in de Kamer van Koophandel onder nummer 001029307.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld op basis van in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening, zoals die zijn vermeld in Titel 9 Boek 2 BW (Burgerlijk Wetboek) en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), in het bijzonder RJ 610 Pensioenfondsen.

Het bestuur heeft op 21 mei 2026 de jaarrekening opgemaakt.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Algemene waardering

De beleggingen en de technische voorziening zijn gewaardeerd op reële waarde, tenzij hierna anders is vermeld. Per categorie is aangegeven hoe deze waarde is bepaald. De overige balansposten zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs- of vervaardigingswaarde, tenzij anders vermeld. Alle bedragen in de balans luiden in miljoenen euro's. De baten en lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben, tenzij anders vermeld. Alle bedragen in de staat van baten en lasten luiden in miljoenen euro's.

Continuïteitsveronderstelling

De jaarrekening is opgesteld op basis van going-concern veronderstellingen.

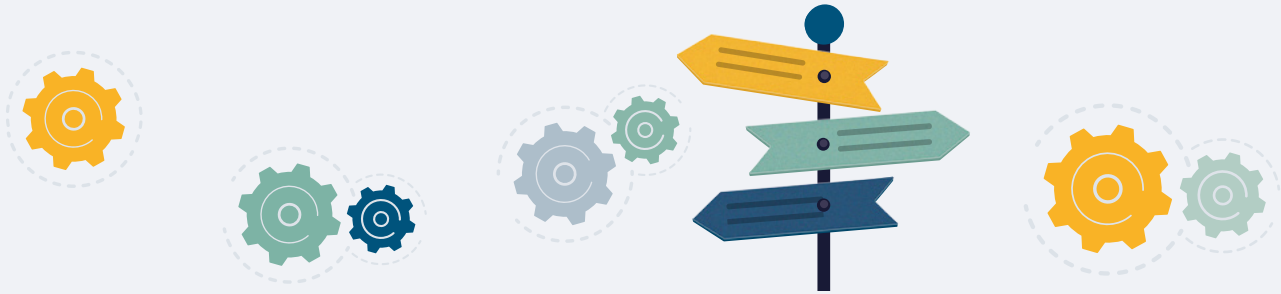
Vergelijking met voorgaand boekjaar

De gehanteerde grondslagen van waarderingen en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande boekjaar, met uitzondering van de toegepaste "Stelselwijziging", "Presentatiewijziging" en "Schattingswijzigingen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

[10] Artikel 3.1 van de statuten luidt: Het fonds heeft ten doel overeenkomstig de bepalingen van deze statuten, de pensioenreglementen, het uitvoeringsreglement, en de andere reglementen van het fonds aan werknemers en gewezen werknemers alsmede hun nabestaanden in de bedrijfstak Metalektro, in (al dan niet) aanverwante bedrijfstakken die op grond van een verplichtstellingsbeschikking verplicht zijn aangesloten bij het fonds en voor werkgevers buiten de Metalektro die zich vrijwillig hebben aangesloten bij het fonds, aanspraken toe te kennen op uitkeringen bij ouderdom, invaliditeit of overlijden.

Stelselwijziging

Op basis van de wijziging in RJ610 voor boekjaar 2025 dient een voorziening te worden genomen voor de operationele kosten. De RJ schrijft voor dat deze voorziening als separate balanspost wordt opgenomen als voorziening operationele kosten als onderdeel van de technische voorziening (RJ 610.244). Op basis van RJ 140.208 dient deze stelselwijziging ook retrospectief toegepast te worden op de cijfers van boekjaar 2024 zoals in dit jaarverslag opgenomen.
De stelselwijziging is verwerkt door de in de voorziening pensioenverplichtingen aangehouden opslag voor uitvoeringskosten separaat in het hoofdoverzicht weer te geven. De totale omvang van de verplichting richting deelnemers is niet gewijzigd als gevolg van de stelselwijziging. Het doorvoeren van de stelselwijziging heeft hiermee geen invloed gehad op de omvang van het eigen vermogen en het saldo van baten en lasten.
Zie onderstaand tabel waarin de gemuteerde posten zijn opgenomen met daarin zichtbaar de verwerkingswijze in het jaarverslag van 2024 en de doorgevoerde aanpassing ten behoeve van het jaarverslag 2025.

Presentatiewijzing

Op basis van de wijziging in RJ610 voor boekjaar 2025 is de uitsplitsing van de mutatie technische voorzieningen in de staat van baten en lasten vervallen. De uitsplitsing van de mutatie technische voorzieningen is in nu opgenomen in de toelichting op de balanspost Voorziening pensioenverplichtingen in het verloopoverzicht.

De wijziging heeft geen gevolgen gehad voor vermogen, resultaat en de dekkingsgraad.

Stelselwijziging

	Jaarrekening 2024	Wijziging	Vergelijkende cijfers jaarrekening 2025
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds	53.007	(884)	52.123
Voorziening voor operationele kosten	0	884	884

Schattingswijzigingen

De volgende schattingswijzigingen hebben in 2025 plaatsgevonden:

Schatting reële waarde vastgoed in ontwikkeling
Om de waardering van vastgoed in ontwikkeling beter af te stemmen op de huidige marktomstandigheden, zijn met ingang van 1 januari 2025 twee wijzigingen aangebracht in de waarderingsmethode:

- De ontwikkelingsrisicopremies tijdens de bouwfase worden vastgesteld op 0%;
- Indexering van de huidige taxatiewaarde naar de opleveringsdatum.

De wijziging in de schatting heeft invloed gehad op de waardering van vastgoed in ontwikkeling, het eigen vermogen en het resultaat. Het effect van de wijziging in de schatting is positief en bedraagt € 21,5 miljoen (effect op de dekkingsgraad van 0,05%-punt).

Onvoorwaardelijke verhoging AO

Voor de onvoorwaardelijke jaarlijkse verhoging van het loon van arbeidsongeschikten wordt een voorziening aangehouden. Deze verhoging is 3,00% (2024: 2,75%). Dit leidt tot een stijging van de voorziening met € 8,2 miljoen en een effect op de dekkingsgraad van -0,02%-punt.

IBNR voorziening

Voor toekomstige arbeidsongeschiktheidsgevallen is een IBNR-voorziening opgenomen ter grootte van de laatste twee jaar in de premie opgenomen opslag voor premievrijstelling. De opslag voor premievrijstelling in de premie 2026 wordt verhoogd van 0,85% naar 1,15%. Per eind 2025 wordt de IBNR-voorziening alvast verhoogd. In de jaren 2024 en 2025 was de opslag 0,85%; dit wordt aangepast naar 1,15%. Hiermee stijgt de IBNR met € 46,8 miljoen (effect op de dekkingsgraad van -0,1%-punt).

Voorziening niet opgevraagde pensioenen
Voor niet opgevraagd ouderdomspensioen wordt een afslagpercentage op de voorziening genomen. In de voorziening worden alleen de toekomstige uitkeringen meegenomen. De wijziging van € 5,5 miljoen is verwerkt in de eindstand 2025 (verlaagt de voorziening). Dit heeft een effect van 0,01%-punt op de dekkingsgraad.

Opname van actief, passief, bate of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, dan wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen.

Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan er sprake zijn van een post 'Nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Vreemde valuta

Functionele valuta
De jaarrekening is opgesteld in euro's: de functionele en presentatievaluta van PME.

Transacties, vorderingen en schulden
Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkelingen en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Dekkingsgraden

Actuele dekkingsgraad
Deze dekkingsgraad is de indicatie voor de vermogenspositie van het fonds. Hierbij wordt het pensioenvermogen gedeeld door de technische voorzieningen.

Beleidsdekkingsgraad
De beleidsdekkingsgraad is de dekkingsgraad waarop het fonds zijn beleidsbeslissingen baseert en wordt berekend als het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden van de laatste 12 maanden.

Grondslagen voor de balans

Beleggingen

De beleggingen zijn gerubriceerd naar de aard van de financiële instrumenten. In de toelichting is de aansluiting op de indeling volgens het strategisch beleggingsbeleid van het fonds weergegeven. Deze laatste indeling is ook gehanteerd in de kerncijfers en het bestuursverslag.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen, of noteringen afgeleid van de markt. Echter bepaalde instrumenten, zoals vastgoed, participaties in hypotheken en bepaalde derivaten zijn gewaardeerd door gebruik te maken van waarderingsmodellen en -technieken. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen. Bij gemengde beleggingsinstellingen wordt qua waardering aangesloten bij de hoofdcategorie in het desbetreffende fonds, bepaald op basis van reële waarde.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. Derivaten

die deel uitmaken van een beleggingsinstelling zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin deze beleggingsinstelling is gerubriceerd.

Beleggingen die in het kader van een securities lending contract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling die geldt voor beleggingen.

Vastgoedbeleggingen

Onder de post vastgoedbeleggingen zijn opgenomen:
- Directe vastgoedbeleggingen;
- Vastgoed in ontwikkeling;
- Indirecte vastgoedbeleggingen.

Directe vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde is gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. Er wordt gebruik gemaakt van 5 verschillende gerenommeerde taxatiekantoren, waarbij de gehele vastgoedportefeuille om de 3 jaar gerouleerd wordt tussen de taxatiekantoren.

De gehele vastgoedportefeuille wordt één keer per (medio) jaar met een desktop review getaxeerd, en eenmaal per (ultimo) jaar volledig getaxeerd (inclusief bezoek van alle objecten). In de tussenliggende kwartalen worden objecten met grote contractmutaties extern getaxeerd. Resultaten door wijziging in actuele waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Bij de waardering wordt gebruik gemaakt van zowel de huurkapitalisatie- als de Discounted Cash Flowmethode (DCF) en de vergelijkingsmethode. De taxaties worden hierbij uitgevoerd door vastgoed gecertificeerde taxateurs. Bij de taxaties is gewerkt volgens de richtlijnen van de Royal Institution of Chartered Surveyors (RICS), Investment Property Databank (MSCI), International Valuation Standard (IVS) en het Nederlands Register Vastgoed Taxateurs (NRVT). De taxateurs hebben bevestigd dat ze ten behoeve van de taxaties de gevraagde informatie ontvangen hebben en door het fonds is verklaard dat het fonds alle relevante informatie aan de taxateurs heeft aangeleverd.

Beleggingen in direct vastgoed waarvoor een onvoorwaardelijke verkoop-overeenkomst tot stand is gekomen doch die aan het eind van het verslagjaar nog niet geleverd is, zijn gewaardeerd tegen de overeengekomen verkoopprijs.

Objecten (projecten) die ontwikkeld worden om vervolgens te worden toegevoegd aan de portefeuille vastgoed in exploitatie worden tijdens de ontwikkeling geclassificeerd als vastgoed in ontwikkeling.

Vastgoed in ontwikkeling

Vastgoed in ontwikkeling wordt gewaardeerd tegen reële waarde. Bij de bepaling van de reële waarde wordt uitgegaan van de waarde van het object na voltooiing van de ontwikkelactiviteiten, verminderd met de resterende kosten voor de voltooiing van het object en een aanpassing van de opbrengst en risico's en contant gemaakt naar de peildatum.

Objecten worden geacht niet meer in ontwikkeling te zijn indien de eerste overdracht heeft plaatsgevonden na gereedkomen van het object door de ontwikkelaar van het Fonds. Projecten met deelopleveringen worden in zijn geheel meegenomen in het waarderingsproces. Een waardemutatie wordt naar rato toegerekend aan het opgeleverde deel en het deel dat nog in ontwikkeling is per jaareinde.

De taxateur gebruikt voor het opstellen van het taxatierapport en de bepaling van de reële waarde op de peildatum de meest recente NRVT-richtlijnen. De taxatiemethodiek is gebaseerd op de DCF-methode. De waarde op basis van een NRVT-taxatie wordt vastgesteld door de contante waarde te berekenen van alle nettokasstromen over een periode van ten minste tien jaar.

Indirecte vastgoedbeleggingen

De indirecte vastgoedbeleggingen betreffen participaties in beursgenoteerde vastgoedmaatschappijen of niet beursgenoteerde vastgoedbeleggings-instellingen.

Participaties in beursgenoteerde vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de slotkoers per balansdatum.

Participaties in niet-beursgenoteerde vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum, waarbij de onderliggende vastgoedbeleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde die in de meeste gevallen is ontleend op basis van onafhankelijke taxatie, en in enkele gevallen aangevuld met schattingen van het management van het vastgoedfonds. Bij niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden periodieke analyses van resultaten uitgevoerd, evenals analyse van de gecontroleerde jaarrekeningen van de indirecte vastgoedbeleggingen, en vergelijking met de waardenopgaven van de fondsmanagers. Niet in alle gevallen zijn gecontroleerde jaarrekeningen beschikbaar voor vaststelling van de jaarrekening.

Aandelen

Onder de post aandelen zijn verantwoord:
- Beursgenoteerde aandelen

Beursgenoteerde aandelen

Beursgenoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de slotkoers op balansdatum. Aan deze beurswaarde worden de ultimo jaar betaalbaar gestelde maar nog niet ontvangen dividenden toegevoegd.

Vastrentende waarden

De post vastrentende waarden bestaat uit:

- Obligaties, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren met een variabele of vaste rente. Hierbij zijn ook inflatiedekkende obligaties verantwoord;
- Participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden;
- Participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in hypothecaire leningen;
- Deposito's en repo's;
- Infrastructuur leningen en bedrijfsleningen;
- Overige vastrentende waarden Verzekeringsgroep Metaal Industrie (VGMI).

Obligaties, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren
Obligaties zijn gewaardeerd tegen de slotkoers op balansdatum inclusief de lopende interest ultimo jaar. Leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren zijn gewaardeerd tegen reële waarde op basis van de contante waarde van toekomstige kasstromen.

Participaties in beleggings-instellingen die beleggen in vastrentende waarden

Voor niet aan een beurs genoteerde fondsen betreft het de reële op basis van een netto contante waarde berekening uitgevoerd door de vermogensbeheerder van dat fonds.

Participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in hypothecaire leningen (hypothecaire leningen)

Participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in hypothecaire leningen zijn gewaardeerd tegen de reële waarde. Voor participaties in hypothekenfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert. Deze waardering komt tot stand door de externe vermogensbeheerder – en wordt minimaal eenmaal per jaar gecontroleerd door een externe accountant – en is gebaseerd op de volgende waarderingsmethode voor onderliggende individuele investeringen:

- Netto contante waarde berekeningen (Discounted Cash Flow).

Deposito's en repo's

Deposito's en repo's zijn gewaardeerd tegen nominale waarde op balansdatum inclusief lopende interest.

Infrastructuur leningen en bedrijfsleningen

Infrastructuur leningen en bedrijfsleningen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waardering komt tot stand door de externe vermogensbeheerder – en wordt minimaal eenmaal per jaar gecontroleerd door een externe accountant – en is gebaseerd op de volgende waarderingsmethode voor onderliggende individuele investeringen:

- Netto contante waarde berekeningen (Discounted Cash Flow).

Overige vastrentende waarden VGMI

De gelden van de voormalige portefeuille (van het consortium van de) Verzekeringsgroep MetaalIndustrie (VGMI) zijn belegd in vastrentende waarden en hebben het risicoprofiel van leningen op schuldbekentenis aan de desbetreffende verzekeringsmaatschappijen. De beleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde op basis van de geschatte toekomstige netto kasstroom die uit de beleggingen zullen toevloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente, rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijd van de beleggingen.

Derivaten

Derivaten zijn financiële instrumenten die zijn afgeleid van meer traditionele producten als aandelen en obligaties. Het betreft valutatermijncontracten, interest rate swaps en futures.

De ultimo jaar bestaande rechten en verplichtingen worden per derivatencontract gesaldeerd. Positieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd onder derivaten aan de activa zijde van de balans. Negatieve posities uit hoofde van derivatencontracten ultimo verslagjaar worden gepresenteerd als afzonderlijk post op de passiva zijde van de balans.

De nominale waarde van derivaten geeft het bedrag aan waarover het contract is afgesloten. De marktwaarde is de waarde als het contract ultimo jaar zou worden verkocht of teruggedraaid. De waarde wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Voor de rentederivaten betreft dit het intern theoretisch waarderingsmodel, welke de contractgegevens van de swappositie en relevante yieldcurves gebruikt om de waarde van de swappositie te bepalen.

Voor de valutaderivaten wordt de waarde op afloopdatum bepaald door de nominale waarde te vermenigvuldigen met de wisselkoers op de afloopdatum van het contract minus de contractueel vastgelegde koers. Voor de afloopdatum wordt de wisselkoers op afloopdatum geschat met behulp van de verwachte wisselkoersmutaties in de markt, welke tot uitdrukking komen als 'forward tics' (de verwachte mutaties in wisselkoersen op basis van de renteverschillen tussen de betrokken valuta's. De verwachte kasstromen worden contant gemaakt tegen de relevante yieldcurve, waarbij de curve van de betrokken valuta gebruikt wordt.

Futures worden gewaardeerd tegen de laatst verhandelde dagprijs op de beurs waarop de future is genoteerd, waarbij de prijzen van de onderliggen de waarden zijn gewogen.

Overige beleggingen

Onder de overige beleggingen zijn de volgende beleggingscategorieën opgenomen:

- Private equity
- Infrastructuur
- Bosbouw
- Beleggingsliquiditeiten

Private equity en Infrastructuur worden gewaardeerd tegen reële waaarde. De waardering vindt plaats tegen het pro-rata aandeel van de investering in het eigen vermogen van het beleggingsfonds. Deze waardering komt tot stand door de externe vermogensbeheerder – en wordt minimaal eenmaal per jaar gecontroleerd door een externe onafhankelijke accountant – en is gebaseerd op de volgende waarderingsmethode voor onderliggende individuele investeringen:

- Vergelijking met de actuele waarde van een ander financieel instrument dat vergelijkbare kenmerken heeft;
- Netto contante waarde berekeningen (Discounted Cash Flow);
- Waarderingsmodellen;
- Laatste beschikbare statement van de externe manager met daarbij opgeteld de stortingen en onttrekkingen tot aan boekjaar.

De waardering van Bosbouw gebeurt op basis van een combinatie van drie waarderingsmethodes: soortgelijke verkopenbenadering, inkomstenbenadering en kostenbenadering:

- Soortgelijke verkopenbenadering: er wordt een vergelijking gemaakt tussen verkopen van soortgelijke bosbouwpercelen in de regio;
- De inkomstenbenadering: deze gaat uit van een reeks verwachte kasstromen, welke contant worden gemaakt tegen een veronderstelde discontocurve;
- De kostenbenadering: deze houdt rechtstreeks verband met de recente marktprijzen voor (kale) grond, (verhandelbaar) hout en oppervlakte met nog niet te verhandelen hout.

De taxateurs geven aan elk van de drie methodes een weging, om zodoende op een totaalwaardering uit te komen.

Waardeveranderingen worden rechtstreeks in de staat van baten en lasten verwerkt, zonder vorming van een herwaarderingsreserve.

Beleggingsliquiditeiten worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Overige vorderingen en overlopende activa

De overige vorderingen en overlopende activa omvatten onder meer de te vorderen premiebijdragen op werkgevers en vorderingen uit hoofde van beleggingen. De post vorderingen uit hoofde van beleggingen betreft vooral de waarde van onderhanden beleggingstransacties met een looptijd korter dan één jaar die tegen reële waarde gewaardeerd zijn. De te vorderen premies zijn bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde en bij vervolg-waarderingen wordt de nominale waarde eventueel gecorrigeerd met een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

Liquide middelen

De liquide middelen betreffen positieve rekening-courantposities bij bancaire instellingen die zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. In geval van een negatieve positie wordt het saldo aan de passiefzijde van de balans getoond.
Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves zijn bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen - inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen - volgens de van toepassing zijnde waarderings grondslagen in de balans zijn opgenomen.

Deze reserve is dat deel van het vermogen dat resteert nadat via de resultaatbestemming de vereiste reserves, op het gewenste niveau zijn gebracht. Er is geen sprake van een maximering van de algemene reserve.

Algemene reserve

Bestemmingsreserve

Toeslagendepot Honeywell

Het toeslagendepot Honeywell is een in april 2025 gevormde bestemmingsreserve a.g.v. de CWO van Honeywell conform de bepalingen in de overeenkomst. De bestemmingsreserve maakt geen deel uit van de berekening van de dekkingsgraad van PME. Maandelijks wordt het fondsrendement toegevoegd aan het depot. Het toeslagendepot wordt gewaardeerd tegen nominale waarde.

Technische voorzieningen

De technische voorzieningen bestaan bijna in zijn geheel uit de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De omvang van de voorziening pensioenverplichtingen wordt gebaseerd op de contante waarde van de verwachte toekomstige uitkeringen. Deze zijn gebaseerd op de ultimo verslagjaar opgebouwde pensioenen van de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, alsmede de toekomstige totaal bereikbare pensioenen van arbeidsongeschikte deelnemers met een premievrije voortzetting van de pensioenopbouw.

Onvoorwaardelijke verhoging van het salaris van arbeidsongeschikte deelnemers maakt onderdeel uit van de pensioenverplichtingen (alleen voor de arbeidsongeschikten met premievrije voortzetting). Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Rekenrente

De rekenrente is gebaseerd op de rentetermijnstructuur (RTS, zijnde marktrente) die door DNB is gepubliceerd. De gemiddelde marktrente ultimo 2025 behorende bij het profiel van de voorziening pensioenverplichtingen is 3,17% (2024: 2,12%).

Overlevingskansen

De overlevingskansen worden ontleend aan de Prognosetafel AG2024 (zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap) met toepassing van de voor PME geldende leeftijdsafhankelijke reductiefactoren PME 2024 op de sterftekansen en startjaar 2026 per eind 2025. Voor ingegane wezenpensioenen worden geen sterftekansen in aanmerking genomen.

Veronderstellingen partnerpensioen

Voor de verzekering van het partnerpensioen wordt uitgegaan van het systeem van een onbepaalde partner (2024: (idem). Verder is aangenomen dat de partner 2,5 jaar jonger is dan de verzekerde man en 2,5 jaar ouder dan de verzekerde vrouw. De bij de berekening in aanmerking genomen partnerfrequenties voor mannen en vrouwen zijn gebaseerd op statistieken van het CBS. De leeftijd waarop de frequentie geldt van 100% is 67 jaar (2024: idem). Na pensioendatum vindt reservering plaats volgens het bepaalde partner systeem.

Arbeidsongeschiktheid

De jaarlijkse pensioenopbouw van de arbeidsongeschikte deelnemers is begrepen in de opgebouwde aanspraken. Voor de arbeidsongeschikte deelnemers is daarnaast de contante waarde van de in de toekomst op te bouwen aanspraken tot aan de pensioenrichtdatum gereserveerd. De in de toekomst op te bouwen aanspraken worden met 3,0% per jaar tot de pensioendatum verhoogd (2024: 2,75%). Daarbij wordt verondersteld dat deze deelnemers niet zullen revalideren. Tevens is een voorziening voor toekomstige arbeidsongeschiktheidsgevallen opgenomen ter grootte van de laatste twee jaar in de premie opgenomen opslag voor premievrijstelling.

Toeslagen

De per 1 januari van het volgende jaar toegezegde toeslagen op de pensioenen zijn opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen, voor zover het toeslagbesluit voor jaareinde is genomen.

Voorziening voor operationele kosten

De voorziening voor operationele kosten bevat de operationele kosten die gepaard gaan met de toekomstige pensioenuitvoering en is opgenomen onder de technische voorzieningen voor risico fonds. De voorziening is bepaald als percentage van de technische voorzieningen voor risico fonds. Met toekomstige kosten wordt rekening gehouden door een opslag van 1,70% op de voorziening pensioenverplichtingen. Voorgaand boekjaar was de opslag idem.

Spaarfonds gemoedsbezwaarden

Indien de aangesloten werkgever/werknemer gemoedsbezwaren heeft tegen elke vorm van verzekeren, wordt de betaalde premie aangemerkt als spaarsaldo. Op de betaalde premie wordt 4% ingehouden voor administratiekosten. Premie en rendement worden toegevoegd en uitkeringen worden onttrokken over een periode van 15 jaar. Het rendement voor actieve en gewezen deelnemers is gebaseerd op het gemiddelde u-rendement van het voorgaande jaar.

Kenmerken pensioenregeling

De door het fonds uit te voeren pensioenregeling kan worden gekarakteriseerd als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling.

De pensioenregeling voorziet in ouderdomspensioen ten behoeve van deelnemers en gewezen deelnemers en in partner- en wezenpensioen ten behoeve van de nagelaten betrekkingen.

De pensioengrondslag wordt bepaald door het salaris te verminderen met een franchise. Er is sprake van een maximum salaris. De franchise en het maximum salaris worden jaarlijks per 1 januari aangepast.

Jaarlijks bepaalt het bestuur, op basis van door het fonds vastgesteld beleid, of en zo ja hoeveel toeslag er wordt verleend. De toeslagverlening is voorwaardelijk en is maximaal de prijsindex.

Overige schulden en overlopende passiva

De overige schulden en overlopende passiva omvatten onder meer de posten beleggingscrediteuren en overige schulden aan externe partijen.

De beleggingscrediteuren omvatten de verplichtingen uit hoofde van onderpand, kortlopende schulden uit hoofde van beleggingen en schulden aan bancaire instellingen. De verplichtingen uit hoofde van onderpand en kortlopende schulden uit hoofde van beleggingen en schulden zijn gewaardeerd tegen reële waarde. De schulden aan bancaire instellingen betreft negatieve rekening-courantposities bij bancaire instellingen en zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De overige schulden aan externe partijen zijn gewaardeerd tegen de reële waarde en bij vervolgwaardering gewaardeerd tegen de nominale waarde van de schuld. De overige schulden hebben een looptijd korter dan een jaar.

Grondslagen voor de staat van baten en lasten

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Als premiebijdragen is vermeld het totaal van de in het verslagjaar gefactureerde premies, rekening houdend met per balansdatum nog te factureren premies.

Beleggingsresultaten

Onder de beleggingsresultaten zijn opgenomen de directe en de indirecte beleggingsresultaten, onder aftrek van de kosten van vermogensbeheer.

Directe beleggingsresultaten

Als directe beleggingsresultaten zijn verantwoord:

- De aan het verslagjaar toe te rekenen interest, (netto) huren en dergelijke;
- De in het verslagjaar gedeclareerde dividenden, inclusief stockdividend.

Indirecte beleggingsresultaten

Als indirecte beleggingsresultaten zijn verantwoord de gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten.

Kosten vermogensbeheer

De kosten van vermogensbeheer worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Overige kosten en performance vergoedingen zijn verrekend met de indirecte beleggingsresultaten.

Overige baten

Deze zijn opgenomen voor de aan het boekjaar toe te rekenen bedragen.

Pensioenuitkeringen

De uitkeringen pensioenen betreffen de opeisbare uitkeringen inzake het ouderdomspensioen, partner- en wezenpensioen, Anw-pensioen, WIA-excedent en de afkopen.

Pensioenuitvoeringskosten

Voor pensioenuitvoeringskosten die hun oorsprong in het boekjaar hebben, maar waarvan de uitgaven pas in de toekomst zullen plaatsvinden, is een voorziening getroffen.

Personeelsbeloningen

Personeelsbeloningen vormen geen aparte regel in de staat van baten en lasten. Deze kosten zijn opgenomen in de pensioenuitvoeringskosten. Voor een nadere specificatie wordt verwezen naar de betreffende toelichting.

Pensioenlasten

De over het verslagjaar verschuldigde premie voor medewerkers in dienst van het pensioenfonds is als last verantwoord en maakt onderdeel uit van de pensioenuitvoeringskosten.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is opgesplitst in een aantal onderdelen. Deze onderdelen worden hierna toegelicht.

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale aanspraken op ouderdomspensioen en partnerpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen en/of toeslagverlening.

Toeslagverlening

De voorziening is ultimo jaar verhoogd met de toeslagen die gedurende het boekjaar of primo het volgende verslagjaar zijn toegekend, waarbij het bestuursbesluit in het boekjaar is genomen. De toeslagen worden toegepast indien en voor zover de middelen van het fonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten.

Interesttoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 2,330% (2024: 3,439%). Dit is de 1-jaarsrente per 31 december 2024, berekend over de gehele pensioenverplichting.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijn structuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder ‘wijziging marktrente’. Ultimo 2024 bedroeg de uit de toen gehanteerde rentetermijnstructuur afgeleide fondsspecifieke gemiddelde interne rekenrente 2,12%. Per einde 2025 is deze gemiddelde interne rekenrente op basis van de per die datum geldende rentetermijn structuur gestegen naar 3,17%.

Wijzigingen actuariële grondslagen
De schattingswijzigingen hebben betrekking op incidentele wijzigingen van de regelingen en/of incidentele wijzigingen in actuariële grondslagen en/of methoden.

Wijzigingen uit hoofde van overdracht van rechten
Als wijziging uit hoofde van overdracht van rechten is opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen actuariële waarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken. Dit betreft zowel collectieve als individuele waardeoverdrachten.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen
De resterende mutaties van de voorziening zijn opgenomen onder overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen.

Mutatie voorziening operationele kosten
De mutaties in de voorziening operationele kosten hebben betrekking op toevoegingen, onttrekkingen en/of wijzigingen in actuariële veronderstellingen. Deze mutaties worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening gemoedsbezwaren
De toevoegingen, onttrekkingen en rendement wijzigingen aan het spaarfonds gemoedsbezwaarden worden toegekend aan de periode waarop deze betrekking hebben.

Saldo overdrachten van rechten
De overdrachtswaarden van de pensioenen van individuele deelnemers zijn gebaseerd op de wettelijke berekeningsgrondslagen. Overdrachtswaarden van collectieve waardeoverdrachten komen tot stand door overleg tussen PME en tegenpartij. De waardeoverdrachten worden toegerekend aan het verslagjaar waarin de bijbehorende pensioenaanspraken zijn verwerkt.

Resultaatbepaling toeslagendepot
Dotaties en onttrekkingen aan het toeslagendepot worden verantwoord in de staat van baten en lasten in het verslagjaar waarin het bestuur daartoe het besluit heeft genomen. Onttrekkingen aan het toeslagendepot ter financiering van verleende toeslagen komen ten laste van het resultaat van het betreffende boekjaar.

Overige lasten
Deze zijn opgenomen voor de aan het boekjaar toe te rekenen bedragen.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode, waarbij onderscheid is gemaakt tussen kasstromen uit pensioen- en beleggings-activiteiten.

De geldmiddelen bestaan uit de mutatie van de posten Liquide middelen en zijn daardoor exclusief de liquide middelen ten behoeve van beleggingstransacties.

Toelichting op de balans per 31 december

(bedragen x € 1 miljoen)

1. Vastgoedbeleggingen

	2025	2024
Onder vastgoedbeleggingen zijn begrepen:		
Directe vastgoedbeleggingen	1.657	1.463
Vastgoed in ontwikkeling	202	127
Indirecte vastgoedbeleggingen	2.494	2.193
Waarde 31 december	**4.353**	**3.783**

Directe vastgoedbeleggingen

	2025	2024
Het verloop is als volgt:		
Waarde 1 januari	1.463	1.272
Aankopen	12	17
Verkopen	(7)	(13)
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	108	98
Overige mutaties	81	89
Waarde 31 december	**1.657**	**1.463**

Vastgoed in ontwikkeling

	2025	2024
Het verloop is als volgt:		
Waarde 1 januari	127	128
Aankopen	140	82
Verkopen	-	-
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	16	5
Overige mutaties	(81)	(88)
Waarde 31 december	**202**	**127**

Indirecte vastgoedbeleggingen

	2025	2024
Het verloop is als volgt:		
Waarde 1 januari	2.193	2.011
Aankopen	390	323
Verkopen	(12)	(12)
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	(77)	(129)
Overige mutaties	-	-
Waarde 31 december	**2.494**	**2.193**

De vastgoedbeleggingen bestaan uit directe vastgoedbeleggingen ad € 1.657 miljoen (2024: € 1.463 miljoen) en vastgoed in ontwikkeling ad € 202 miljoen (2024: € 127 miljoen).

De waarde van indirecte vastgoedbeleggingen is inclusief de ultimo 2025 nog te ontvangen dividenden ad € 0,1 miljoen (ultimo 2024: € 0,1 miljoen). Ultimo 2025 staan voor € 743 miljoen aan toekomstige verplichtingen uit in verband met vastgoedbeleggingen (ultimo 2024: € 918 miljoen). De overige mutaties in directe vastgoed-beleggingen en vastgoed in ontwikkeling hebben betrekking op het gereedkomen van vastgoedprojecten.

2. Aandelen

	2025		2024	
Directe beleggingen				
Beursgenoteerde aandelen	16.771		18.105	
Waarde 31 december		**16.771**		**18.105**

Ultimo 2025 was er € 347 miljoen aan aandelen uitgeleend (2024: € 310 miljoen).
Voor het risico van niet-teruglevering worden adequate zekerheden gevraagd en gekregen.
Deze zekerheden (€ 367 miljoen aan staatsobligaties ultimo 2025 en € 321 miljoen ultimo 2024) zijn niet in de balans opgenomen. Het onderpand heeft minimaal rating AA volgens S&P.

De waarde van aandelen is inclusief de ultimo 2025 nog te ontvangen dividenden ad € 10 miljoen (ultimo 2024: € 11 miljoen).

Per 31 december 2025 wordt direct belegd in enkele aangesloten (en beursgenoteerde) ondernemingen. Deze beleggingen zijn met een aandeel van 0,4% (2024: 0,4%) van de totale beleggingen beperkt van omvang. De beleggingen voldoen aan alle beleggingsrichtlijnen van PME (zoals spreiding). Onder overige mutaties is meegenomen de mutatie in nog te ontvangen dividend.

Directe beleggingen in aandelen

	2025		2024	
Het verloop is als volgt:				
Waarde 1 januari	18.105		13.975	
Aankopen	3.893		7.632	
Verkopen	(6.159)		(6.820)	
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	933		3.323	
Overige mutaties	(1)		(5)	
Waarde 31 december		**16.771**		**18.105**

3. Vastrentende waarden 1/2

	2025	2024
De post vastrentende waarde bestaat uit:		
Obligaties		
Directe beleggingen:		
Obligaties, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren	26.069	25.515
Hypothecaire leningen	2.953	2.753
Deposito's en repo's	279	999
Infrastructuur leningen	1.279	1.115
Overige vastrentende waarden		
VGMI (Verzekeringsgroep Metaalindustrie)	806	838
Waarde 31 december	**31.386**	**31.220**

Ultimo 2025 was er voor € 883 miljoen aan obligaties uitgeleend (2024: € 1.326 miljoen). Voor het risico van niet-teruglevering worden adequate zekerheden gevraagd en verkregen. Deze zekerheden (€ 913 miljoen aan staatsobligaties ultimo 2025 en € 1.374 miljoen ultimo 2024) worden niet in de balans opgenomen. Het onderpand heeft minimaal een AA rating volgens S&P.

De belegging in woninghypotheken geschiedt middels participaties in twee fondsen, het Particuliere Hypothekenfonds van Achmea Mortgage Funds en het Nederlands Hypothekenfonds (NHF) van DMFCO.

PME heeft een commitment van € 2.440 miljoen afgegeven inzake het NHF. De commitment heeft een onbepaalde looptijd. Hiervan is tot en met ultimo 2025 € 2.440 miljoen opgenomen (2024: € 2.423 miljoen). Daarnaast heeft PME in 2025 een commitment afgegeven van € 490 miljoen voor het Rabobank hypotheken fonds. Hiervan is tot en met ultimo 2025 € 195 miljoen opgenomen.

Ultimo 2025 bedroegen de niet in de balans opgenomen beleggingsverplichtingen inzake het bedrijfsleningenfonds € 26,8 miljoen (ultimo 2024: € 26,8 miljoen), die zijn opgenomen binnen de obligaties, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren.

Obligaties, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren

	2025	2024
Het verloop is als volgt:		
Waarde 1 januari	25.515	24.752
Aankopen	20.586	16.897
Verkopen	(19.161)	(16.520)
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	(899)	347
Overige mutaties	28	38
Waarde 31 december	**26.069**	**25.515**

Hypothecaire leningen

	2025	2024
Het verloop is als volgt:		
Waarde 1 januari	2.753	2.595
Aankopen	212	20
Verkopen en ontvangen aflossingen	(15)	-
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	3	138
Overige mutaties	-	-
Waarde 31 december	**2.953**	**2.753**

Beleggingen in hypotheken vinden uitsluitend plaats via participaties in beleggingsfondsen. Onder overige mutaties is de lopende interest verantwoord, deze zijn afgerond nihil.

3. Vastrentende waarden 2/2

Deposito's en repo's

	2025	2024
Het verloop is als volgt:		
Waarde 1 januari	999	1.905
Aankopen	120.686	47.189
Verkopen en ontvangen aflossingen	(121.403)	(48.093)
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	-	-
Overige mutaties	(3)	(2)
Waarde 31 december	**279**	**999**

Onder overige mutaties is de lopende interest verantwoord.

Infrastructuur leningen

	2025	2024
Het verloop is als volgt:		
Waarde 1 januari	1.115	810
Aankopen	188	296
Verkopen en ontvangen aflossingen	(34)	(58)
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	10	67
Overige mutaties	-	-
Waarde 31 december	**1.279**	**1.115**

PME heeft een commitment afgegeven van € 1.500 miljoen inzake infrastructuur leningen (2024: € 1.300 miljoen). Hiervan is in 2025 € 1.278 miljoen opgenomen (2024: € 1.103 miljoen). Infrastructuur leningen betreffen beleggingen in infrastructuur leningen fondsen.

Overige vastrentende waarden (VGMI)

	2025	2024
Het verloop is als volgt:		
Waarde 1 januari	838	877
Aankopen	-	-
Verkopen en ontvangen aflossingen	(68)	(73)
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	36	34
Waarde 31 december	**806**	**838**

VGMI betreft een portefeuille met fictieve leningen met de VGMI-tegenpartijen. In het contract liggen de
karakteristieken van de genoemde fictieve leningen vast, alsmede de voorwaarden waartegen bij rente- en aflossingsbetalingen uitkeringen naar PME plaatsvinden, dan wel leningen doorgerold worden. De rente is daarbij gelijk aan 10 jaar Nederlandse staatsrente met een opslag van 14 basispunten. Overige kenmerken van de portefeuille betreffen:

- de duratie van de portefeuille is 3,15 jaar (2024: 3,5 jaar);
- een yield van 3,42% (2024: 3,351%);
- een kredietopslag van 53 basispunten (2024: 99 basispunten).

De leningen zijn onlosmakelijk aan het VGMI-contract verbonden en niet verhandelbaar.

De waardering wordt bepaald aan de hand van een intern model dat gebruikmaakt van een Discounted Cash Flow (DCF)-berekening. De verdisconteringscurve wordt hierbij geconstrueerd op basis van specifieke CDS spreads van de moedermaatschappijen. De MN waardering wordt maandelijks getoetst door middel van een second opinion. In tegenstelling tot de MN methodiek wordt bij deze second opinion (uitgevoerd door MN op basis van de waardering van penvoerder a.s.r.) de verdisconteringscurve geconstrueerd met behulp van publiek verhandelde bedrijfsobligaties van financiële instellingen uit representatieve eurolanden, met een naar rato vergelijkbaar kredietrisico. Indien de afwijking tussen beide waarderingen groter is dan 2%, wordt een verschillenanalyse uitgevoerd. Deze analyse wordt vervolgens voorgelegd aan het Waarderingscomité (WACO).

4. Derivaten

	2025	2024
Per 31 december betreft het de volgende posities:		
Positieve derivatenposities opgenomen onder balans activa derivaten	1.538	1.474
Negatieve derivaten opgenomen onder balans passiva derivaten (12)	(9.625)	(5.944)
Saldo positie in derivaten	**(8.087)**	**(4.470)**
Het verloop is als volgt:		
Waarde 1 januari	(4.470)	(4.315)
Aankopen	-	-
Verkopen	(694)	178
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	(3.022)	(344)
Overige mutaties	99	11
Waarde 31 december	**(8.087)**	**(4.470)**

In het bovenstaande overzicht worden zowel de positieve als de negatieve derivatenposities weergegeven. Derivaten hebben bij aankoop geen waarde. Bij de verkoop van derivaten wordt geld ontvangen of betaald. Een future-contract wordt dagelijks afgerekend. Futures hebben geen financiële waarde en dus geen balanspositie ultimo jaar.

Onder overige mutaties is de lopende interest verantwoord.

De door middel van derivaten verkregen posities zijn in de balans gesplitst weergegeven. De positieve posities uit hoofde van derivatencontracten zijn opgenomen onder de post Derivaten (als onderdeel van de Beleggingen). De negatieve posities zijn opgenomen onder de post Verplichtingen uit hoofde van beleggingen. Per saldo bedragen de totale aan- en verkooptransacties inzake derivaten in 2025 € 694 miljoen negatief (2024: € 178 miljoen).

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt PME gebruik van financiële derivaten. Derivaten worden in beginsel defensief gebruikt om risico's af te dekken, maar afgeleide instrumenten worden ook ingezet om een doeltreffend portefeuillebeheer te vergemakkelijken. Voor wat betreft de risicoafdekking worden derivaten specifiek ingezet ten behoeve van afdekking van het renterisico (rente swaps) en afdekking van het valutarisico (valutatermijn contracten).

De omvang waarin deze instrumenten zijn ingezet blijkt uit de navolgende tabel, waarin de met betrekking tot de beleggingsportefeuille door middel van derivaten per saldo verkregen posities op balansdatum gespecificeerd naar onderliggende waarde is opgenomen.

Beleggingscategorie en soort instrument (activa en passiva gesaldeerd[1])

	ultimo 2025		ultimo 2024	
	Nominale waarde[2]	Markt-waarde[3]	Nominale waarde[2]	Markt-waarde[3]
Vastrentende waarden				
Rentederivaten	60.702	(8.341)	51.775	(3.844)
Valuta				
Valutatermijncontracten	15.364	254	16.449	(626)
Overige beleggingen				
Futures Index	36	-	23	-
Futures bonds	443	-	518	-
Totaal derivaten (per saldo)		**(8.087)**		**(4.470)**

1. Het betreft saldo posities van activa en passiva en dus niet de exposure (die in totaal is verantwoord onder derivaten respectievelijk derivaten op de passiva zijde van de balans).
2. De nominale waarde geeft het absolute bedrag aan waarover het contract is afgesloten.
3. De marktwaarde is de waarde als het contract ultimo jaar zou worden verkocht of teruggedraaid.

5. Overige beleggingen

	2025		2024	
Hieronder zijn begrepen:				
Private equity	3.748		4.000	
Andere overige beleggingen	1.761		1.652	
Liquide middelen inzake beleggingen	1.251		852	
Waarde 31 december		**6.760**		**6.504**

Private Equity

	2025		2024	
Het verloop is als volgt:				
Waarde 1 januari	4.000		3.680	
Aankopen	319		538	
Verkopen	(580)		(554)	
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	9		336	
Waarde 31 december		**3.748**		**4.000**

Andere overige beleggingen

	2025		2024	
Het verloop is als volgt:				
Waarde 1 januari	1.652		1.339	
Aankopen	239		245	
Verkopen	(59)		(58)	
Waarderingsverschillen en verkoopresultaten	(71)		126	
Waarde 31 december		**1.761**		**1.652**

Onder de andere overige beleggingen zijn beleggingen in infrastructuur (2025: € 1.250 miljoen en 2024: € 1.103 miljoen) en bosbouw (2025 € 511 miljoen en 2024 € 571 miljoen) gepresenteerd. Ultimo 2025 bedroegen de niet in de balans opgenomen beleggingsverplichtingen inzake overige beleggingen € 1.887 miljoen (ultimo 2024: € 1.682 miljoen).

Deze verplichtingen zijn maximale bedragen die op basis van afgesloten contracten kunnen worden gevraagd te storten. De uiteindelijk hieruit voortvloeiende beleggingen zijn onzeker voor wat betreft werkelijke omvang en moment van opvragen.

Liquide middelen inzake beleggingen

Liquide middelen inzake beleggingen betreffen beleggingen in geldmarktfondsen en posities in rekening-courant bij bancaire instellingen. Het betreffen liquide middelen in verband met beleggingstransacties. De schulden aan kredietinstellingen zijn verantwoord onder de verplichtingen uit hoofde van beleggingen. Het saldo van de liquide middelen inzake beleggingen (actief) en schulden bij bancaire instellingen bedraagt € 1.069 miljoen (2024: € 684 miljoen).

Beleggingsdebiteuren en beleggingscrediteuren zijn opgenomen onder de overige vorderingen en overlopende activa respectievelijk overige schulden en overlopende passiva.

Beleggingen voor risico pensioenfonds

Securities lending

Het pensioenfonds stelt haar beleggingsportefeuille beschikbaar voor het in bruikleen geven van effecten (securities lending). Aandelen en obligaties worden uitgeleend, met uitzondering van de meest kredietwaardige staatsobligaties.

In de volgende tabel is een overzicht gegeven van de uitgeleende effecten per beleggingscategorie:

	2025	2024
Uitgeleende effecten		
Aandelen	347	310
Vastrentende waarden	883	1.326
Totaal waarde uitgeleende effecten	**1.230**	**1.636**

Ter beperking van het risico heeft PME € 1.276 miljoen aan onderpand ontvangen (2024: € 1.695 miljoen). Het onderpand heeft minimaal rating van AA volgens S&P. In de volgende tabel is een overzicht gegeven van het onderpand per beleggingscategorie:

	2025	2024
Onderpand		
Aandelen	363	321
Vastrentende waarden	913	1.374
Waarde 31 december	**1.276**	**1.695**

Relatie jaarrekening en beleggingsbeleid

De beleggingscategorieën zoals opgenomen in de jaarrekening wijken af van de categorieën zoals die worden gehanteerd in het beleggingsbeleid van PME. In de jaarrekening worden de beleggingen gepresenteerd naar de aard van de financiële instrumenten. In de kerncijfers en het bestuursverslag worden de beleggingscategorieën gepresenteerd conform de wijze waarop het (strategisch) beleggingsbeleid wordt vormgegeven. Het betreft vooral de toerekening van de derivaten en de liquide middelen. Uiteraard heeft het fonds wel altijd de beschikking over een bepaalde positie in liquide middelen. Voor het beleggingsbeleid worden deze liquide posities toegewezen aan de beleggingscategorieën waar wel een strategische weging aan is toegekend. In de jaarrekening zijn de liquide middelen verantwoord onder de overige beleggingen.

Uit het volgende overzicht blijkt de aansluiting tussen de jaarrekening enerzijds en het beleggingsbeleid anderzijds.

	Beleggingsbeleid 2025				**Jaarrekening 2025**
	vastgoed	aandelen	vastrentend	overig	totaal
Vastgoedbeleggingen	4.342	11	-	-	4.353
Aandelen	-	16.771	-	-	16.771
Vastrentende waarden	-	-	31.386	-	31.386
Derivaten op activa zijde balans	-	-	1.538	-	1.538
Overige beleggingen	15	3.748	1.236	1.761	6.760
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	4.357	20.530	34.160	1.761	60.808
Vorderingen	1	52	8.779	-	8.832
Derivaten op passiva zijde balans	-	-	(9.625)	-	(9.625)
Verplichtingen	(24)	(3)	(1.118)	-	(1.145)
Totaal	**4.334**	**20.579**	**32.196**	**1.761**	**58.870**
Portefeuillesamenstelling ultimo 2025	7,4%	34,9%	54,7%	3,0%	100%
Portefeuillesamenstelling ultimo 2024	7,8%	37,3%	52,1%	2,8%	100%

6. Vorderingen en overlopende activa

	2025	2024
Beleggingsdebiteuren	8.832	5.627
Premiedebiteuren	461	405
Vorderingen uit herverzekeringen	1	1
Overige vorderingen	1	4
Totaal	**9.295**	**6.037**

Beleggingsdebiteuren

	2025	2024
Onder deze post is opgenomen:		
Vorderingen uit hoofde van onderpand	7.797	4.697
Kortlopende vorderingen	1.035	930
Totaal	**8.832**	**5.627**

De beleggingsdebiteuren betreffen onder andere nog af te wikkelen beleggingstransacties op balansdatum. De hoogte hiervan fluctueert op dagbasis. Deze kortlopende vorderingen zijn enkele dagen na balansdatum afgerekend. De waarde benadert de reële waarde.

Premiedebiteuren

	2025	2024
De samenstelling per 31 december is als volgt:		
Te vorderen van werkgevers	462	406
Voorziening voor oninbare vorderingen	(1)	(1)
Totaal	**461**	**405**

Het verloop van de voorziening voor oninbare vorderingen is als volgt:		
Voorziening 1 januari	(1)	-
Mutatie vanwege oninbaarheid	-	-
Mutatie via staat van baten en lasten	-	(1)
Voorziening 31 december	**(1)**	**(1)**

De post te vorderen premiebijdragen op werkgevers heeft een looptijd korter dan één jaar (2024: korter dan één jaar). De waarde benadert de reële waarde gegeven het kortlopende karakter van deze vorderingen en het feit dat waar nodig een voorziening voor oninbaarheid is gevormd.

Vorderingen uit herverzekeringen

De vordering uit herverzekeringen heeft een looptijd langer dan één jaar. De post bestaat uit het herverzekeringsdeel van de technische voorzieningen. De waarde benadert de reële waarde.

7. Liquide middelen

	2025	2024
Liquide middelen	172	190
Totaal	**172**	**190**

De liquide middelen betreffen posities in rekening-courant bij bancaire instellingen inzake pensioenactiviteiten (2024: idem). Alle tegoeden zijn direct invorderbaar en staan geheel ter vrije beschikking. PME heeft een ongebruikte (intraday) kredietfaciliteit bij de ING bank voor een totaalbedrag van € 100 miljoen.

Passiva

8. Stichtingskapitaal en reserves 1/2

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	Algemene reserve	Bestemmings-reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2024	4.707	-	4.707
Mutatie saldo baten en lasten	2.207	-	2.207
Stand per 31 december 2024	6.914	-	6.914
Mutatie saldo baten en lasten	5.088	62	5.150
Stand per 31 december 2025	**12.002**	**62**	**12.064**

Bestemmingsreserve

	2025	2024
Toeslagendepot Honeywell		
Saldo per begin boekjaar	-	-
Bestemming saldo van baten en lasten	62	-
Stand per eind boekjaar	**62**	**-**

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Algemene reserve
De algemene reserve wordt gevoed door het resultaat, nadat de bestemmingsreserve op het juiste niveau is gebracht.

Bestemmingsreserve (toeslagendepot Honeywell)
Het toeslagendepot Honeywell is een in april 2025 gevormde bestemmingsreserve a.g.v. de CWO van Pensioenfonds Honeywell conform de bepalingen in de overeenkomst. De bestemmingsreserve maakt geen deel uit van de berekening van de dekkingsgraad van PME. Maandelijks wordt het fondsrendement toegevoegd aan het depot. In 2025 is € 61,1 miljoen gestort voor het vormen van het depot. In 2025 is in totaal € 1,2 miljoen aan rendement toegevoegd aan het depot.

Vermogen

Ultimo 2025 bedraagt het pensioenvermogen van het fonds € 59.398 miljoen (2024: € 59.926 miljoen). Op basis hiervan kan de dekkingsgraad als volgt worden berekend:

	2025	2024
Vermogen t.b.v. de dekkingsgraad	59.398	59.926
Totaal technische voorzieningen	47.396	53.012
Dekkingsgraad per 31 december	125,3%	113,0%

De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2025 bedraagt 120,1% (2024: 112,7%). De beleidsdekkingsgraad is vastgesteld als het gemiddelde van de dekkingsgraden van de 12 maandeinden over de periode januari tot en met december. Dit betekent dat er wordt voldaan aan het minimaal vereist vermogen van 104,4% (2024: 104,4%). Aangezien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan het vereist vermogen (117,8%), is de vermogenspositie van het pensioenfonds te karakteriseren als voldoende.

Solvabiliteit

	2025		2024	
		%		%
Aanwezig eigen vermogen	12.064	25,3%	6.914	13,0%
Minimaal vereist eigen vermogen	2.080	4,4%	2.317	4,4%
Vereist eigen vermogen	8.454	17,8%	9.587	18,1%

Een deel van de Stichtingskapitaal en reserves is beklemd (toeslagendepot Honeywell: € 62 miljoen).

De berekening van het vereist eigen vermogen is gebaseerd op het standaardmodel. Een toelichting op de solvabiliteit is opgenomen in de risicoparagraaf.

8. Stichtingskapitaal en reserves 2/2

Ontwikkeling dekkingsgraad *(in procenten)*

	2025		2024	
	%	%	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari		113,0		109,4
Sturingsmiddelen				
Premie	(0,1)		0,3	
Uitkeringen	0,5		0,3	
Toeslagen	(2,6)		(0,3)	
Beleggingen	(5,9)		5,4	
Overige effecten				
Wijziging uit hoofde van overdracht en rechten	0,1		-	
Rentetermijnstructuur	24,1		(2,3)	
Schattingswijziging/resultaat op actuariële uitgangspunten	(0,1)		0,5	
Overige oorzaken	(3,7)		(0,3)	
Dekkingsgraad per 31 december		**125,3**		**113,0**

Overige mutaties bestaat hoofdzakelijk uit kruiseffecten.

Herstelplan

Gezien de financiële positie per eind 2024 zou PME in 2025 een herstelplan of een transitieplan moeten indienen. PME heeft gekozen voor een herstelplan. In maart 2025 is een geactualiseerd herstelplan ingediend. Vanwege de financiële positie eind 2025 is het niet nodig om het herstelplan te actualiseren

9. Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds 1/2

Op basis van de wijziging in RJ610 voor boekjaar 2025 dient een voorziening te worden genomen voor de operationele kosten. De RJ schrijft voor dat deze voorziening als separate balanspost wordt opgenomen als voorziening operationele kosten als onderdeel van de technische voorziening (RJ 610.244). Op basis van RJ 140.208 dient deze stelselwijziging ook retrospectief toegepast te worden op de cijfers van boekjaar 2024 zoals in dit jaarverslag opgenomen.

De technische voorziening bestaat uit de volgende categorieën:

De technische voorziening bestaat uit de volgende categorieën

	2025	2024
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	46.598	52.123
Voorziening voor operationele kosten	792	884
	47.390	**53.007**

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

	2025		2024	
Stand per 1 januari		**53.007**		**49.934**
Pensioenopbouw	2.087		1.824	
Toeslagverlening	1.283		157	
Interesttoevoeging	1.267		1.742	
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	(1.681)		(1.591)	
Wijziging marktrente	(9.313)		1.082	
Wijzigingen uit hoofde van waardeoverdrachten	626		64	
Schattingswijzigingen	50		(212)	
Overige mutaties	64		7	
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen		(5.617)		3.073
Voorziening 31 december		**47.390**		**53.007**

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is in 2025 afgenomen met € 5.617 miljoen (2024: toegenomen met € 3.073 miljoen).

Pensioenopbouw
Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioen verplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale aanspraken op ouderdomspensioen en partnerpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen en/of toeslagverlening.

Toeslagverlening
De voorziening is ultimo jaar verhoogd met de toeslagen die gedurende het boekjaar of primo het volgende verslagjaar zijn toegekend. De toeslagen worden toegepast indien en voor zover de middelen van het fonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten. Jaarlijks neemt het bestuur hieromtrent een besluit. In het boekjaar is besloten om per 1 januari 2026 een toeslag te verlenen van 2,82% over de opgebouwde pensioenaanspraken van alle deelnemers. De pensioenverplichtingen als gevolg van toeslagverlening stijgen met € 1.283 miljoen. In 2024 zijn de pensioenen voor alle deelnemers verhoogd met 0,3% per 1 januari 2025.

Rentetoevoeging
De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 2,330% (2024: 3,439%) op basis van de éénjaarsrente van de DNB-curve aan het begin van het verslagjaar, wat overeenkomst met een bedrag van € 1.267 miljoen.

Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen
Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente
Per 31 december 2025 is de voorziening pensioenverplichtingen berekend uitgaande van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De daarvan afgeleide gemiddelde interne rekenrente bedraagt ultimo 2025 3,17% (2024: 2,12%).

Wijzigingen actuariële grondslagen
De volgende schattingswijzigingen hebben in 2025 plaatsgevonden:

Onvoorwaardelijke verhoging AO
Voor de onvoorwaardelijke jaarlijkse verhoging van het loon van arbeidsongeschikten wordt een voorziening aangehouden. Deze verhoging is 3% (2024: 2,75%). Dit leidt tot een verhoging van de voorziening met € 8,2 miljoen.

IBNR voorziening
Voor toekomstige arbeidsongeschiktheidsgevallen is een IBNR-voorziening opgenomen ter grootte van de laatste twee jaar in de premie opgenomen opslag voor premievrijstelling. De opslag voor premievrijstelling in de premie 2026 wordt verhoogd van 0,85% naar 1,15%. Per eind 2025 wordt de IBNR-voorziening alvast verhoogd. In de jaren 2024 en 2025 was de opslag 0,85%; dit wordt aangepast naar 1,15%. Hiermee stijgt de IBNR met € 46,8 miljoen.

Voorziening niet opgevraagde pensioenen: Voor niet opgevraagd ouderdomspensioen wordt een afslagpercentage op de voorziening genomen. In de voorziening worden alleen de toekomstige uitkeringen meegenomen. De wijziging van € 5,5 miljoen is verwerkt in de eindstand 2025 (verlaagt de voorziening).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten
In 2025 is € 704 miljoen toegevoegd (€ 574 miljoen vanwege de CWO Pensioenfonds Honeywell) aan de voorziening pensioenverplichtingen en € 88 miljoen onttrokken.

Overige mutaties
De overige mutaties bestaan uit de mutaties van de voorziening door sterfte (-€ 24 miljoen), arbeidsongeschiktheid (€ 48 miljoen) en mutaties (€ 37 miljoen).

9. Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds 2/2

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds per groep van deelnemers

	2025		2024	
De voorziening is als volgt:	**aantal**	**bedrag x € 1 mln**	**aantal**	**bedrag x € 1 mln**
Actieven	184.847	18.124	183.436	22.209
Gewezen deelnemers	276.363	9.489	276.263	11.425
Pensioengerechtigden	173.980	19.777	169.818	19.373
Totaal 31 december	**635.190**	**47.390**	**629.517**	**53.007**

10. Voorziening voor operationele kosten

Voorziening voor operationele kosten

	2025		2024	
Stand per 1 januari		**884**		**833**
Toevoeging vanwege pensioenopbouw	33		28	
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	(28)		(27)	
Mutatie uit hoofde van rente	(133)		47	
Overige mutaties	36		3	
Stand per 31 december		**792**		**884**

Als gevolg van de wijziging in Raad voor de Jaarverslaggeving RJ 610 wordt de voorziening operationele kosten separaat gepresenteerd van de technische voorziening. Deze wijziging is aangemerkt als een stelselwijziging en is conform RJ 140.208 retrospectief verwerkt.

In de vergelijkende cijfers over 2024 is de voorziening operationele kosten afzonderlijk opgenomen. De bedragen die in eerdere verslagjaren onderdeel uitmaakten van de toevoegingen aan en onttrekkingen van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, zijn geherclassificeerd naar de voorziening operationele kosten. De mutaties zijn toe te wijzen aan de opgenomen categorieën in het verloopoverzicht.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten
Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Overige mutaties
De voorziening wordt jaarlijks herijkt op basis van in de toekomst te verwachten kosten. Onder overige mutaties is het effect daarvan opgenomen.

11. Spaarfonds gemoedsbezwaarden

Spaarfonds gemoedsbezwaarden

	2025	2024
Stand per 1 januari	**5**	**5**
Mutatie spaarfonds gemoedsbezwaren	1	0
Stand per 31 december	**6**	**5**

Spaarfonds gemoedsbezwaarden heeft een waarde van € 6 miljoen (2024: € 5 miljoen).

12. Derivaten

Derivaten

	2025	2024
Derivaten	9.625	5.944
Totaal	**9.625**	**5.944**

De derivaten bestaan uit posities die conform de eisen van RJ610 onder de passiva worden verantwoord, omdat de producten een negatieve marktwaarde hebben.

13. Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva

	2025	2024
Beleggingscrediteuren	1.145	1.409
Belastingen en premie sociale verzekeringen	30	30
Diverse schulden en overlopende passiva	15	4
Totaal	**1.190**	**1.443**

De onder beleggingscrediteuren opgenomen kortlopende schulden en bancaire instellingen vloeien voort uit de beleggingsactiviteiten. De post verschuldigde loonheffing betreft de nog af te dragen loonheffing, die maandelijks achteraf overgemaakt wordt naar de belastingdienst. De post diverse schulden en overlopende passiva heeft een looptijd korter dan één jaar (2024: korter dan één jaar). De waarde benadert de reële waarde gegeven het kortlopende karakter van de schulden en overlopende passiva.

Beleggingscrediteuren

	2025	2024
Verplichtingen uit hoofde van onderpand	184	294
Kortlopende schulden	622	760
Bancaire instellingen	339	355
Totaal	**1.145**	**1.409**

Verplichtingen uit hoofde van onderpand zijn door PME ontvangen onderpand, ter afdekking van positieve derivaten posities. De onderpand posities zijn in lijn met de af te dekken waarde van de derivaten.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Investeringsverplichtingen

Ultimo 2025 staan voor € 743 miljoen aan toekomstige verplichtingen uit in verband met vastgoedbeleggingen (ultimo 2024: € 918 miljoen).

PME heeft een commitment van € 2.440 miljoen afgegeven inzake het Nederlandse Hypotheken Fonds. Dit commitment heeft een onbepaalde looptijd. Hiervan is tot en met ultimo 2025 € 2.440 miljoen opgenomen (2024: € 2.423 miljoen). Daarnaast heeft PME in 2025 een commitment afgegeven van € 490 miljoen voor het Rabobank hypotheken fonds. Hiervan is tot en met ultimo 2025 € 195 miljoen opgenomen.
Tevens heeft PME een toekomstige verplichting inzake bedrijfsleningenfonds van € 26,8 miljoen (2024: € 26,8 miljoen), die zijn opgenomen binnen de obligaties, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren. PME heeft een commitment afgegeven van € 1.500 miljoen inzake infrastructuur leningen. Hiervan is tot en met 2025 € 1.278 miljoen opgenomen (2024: € 1.103 miljoen). Ten slotte heeft PME een commitment afgegeven van €1.300 miljoen inzake Bedrijfsleningen. Hiervan is tot en met 2025 € 781 miljoen opgenomen.

Ultimo 2025 bedroegen de niet in de balans opgenomen beleggingsverplichtingen inzake overige beleggingen € 1.887 miljoen (ultimo 2024: € 1.682 miljoen). Deze verplichtingen zijn maximale bedragen die op basis van afgesloten contracten kunnen worden gevraagd te storten. De uiteindelijk hieruit voortvloeiende beleggingen zijn onzeker voor wat betreft werkelijke omvang en moment van opvragen.

Uitvoeringsovereenkomsten

Administratiekosten

Voor het voeren van de administratie heeft het fonds in 2022 een overeenkomst met TKP Pensioen B.V. afgesloten. Er is een overeenkomst gesloten voor onbepaalde tijd, met een opzegtermijn van 12 maanden (zonder opzegvergoeding). De tarieven worden jaarlijks overeengekomen. De begrote vergoeding voor 2026 bedraagt € 30 miljoen (incl. btw).

Vermogensbeheer

PME heeft met MN Services N.V. een overeenkomst bereikt voor de uitvoeringskosten voor het jaar 2026. Voor de uitvoeringskosten Vermogensbeheer bedraagt de vergoeding € 38,0 miljoen.

Aan vastgoedbeheerder Achmea Real Estate (ARE) is een vergoeding verschuldigd, gebaseerd op omvang van het belegd vermogen (40 basispunten op jaarbasis).

Huurovereenkomst

PME is in 2021 een huurovereenkomst aangegaan een periode van 5 jaar, het contract loopt af op 30 november 2026. Een huurbedrag van € 204 duizend vervalt binnen 1 jaar. De totale verplichting tot het einde van de looptijd is € 595 duizend exclusief inflatiecorrectie. Vanaf 31 december 2025 heeft PME een vijfjarig huurcontract afgesloten voor een nieuw pand, de totale verplichting tot het einde van de looptijd is € 2.570 duizend exclusief inflatiecorrectie en servicekosten.

Leaseverplichting

PME heeft meerdere leaseovereenkomsten met betrekking tot ter beschikking gestelde auto's voor medewerkers. Deze leaseovereenkomsten hebben verschillende looptijden. Een leasebedrag van € 40 duizend vervalt binnen 1 jaar. De totale verplichting tot het einde van de looptijden is € 974 duizend exclusief inflatiecorrectie.

Risicoparagraaf

Solvabiliteitsrisico

Een belangrijk risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte is voor (volledige) toeslagverlening en dat er geen volledige uitkering mogelijk is.

Wettelijk moet er een toereikende algemene reserve zijn voor het opvangen van tegenvallers. Die tegenvallers kunnen te maken hebben met de ontwikkeling van rente en koersen op de financiële markten, en met actuariële zaken (zoals de levensverwachting van deelnemers).

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft als toezichthouder een standaardmethode vastgesteld om te toetsen of in het fonds voldoende vermogen aanwezig is om beschermd te zijn tegen genoemde risico's. In de standaardmethode wordt elk risico omgerekend naar een bepaalde vermogenseis. De combinatie van deze factoren geeft de vereiste solvabiliteit ofwel het vereist eigen vermogen. Omdat de risico's onderling gecorreleerd zijn - sommige risico's zullen zich simultaan manifesteren terwijl andere risico's dat nu juist niet doen - vindt nog een aftrek vanwege diversificatie plaats.

Onderstaande tabel laat de uitkomsten zien van het standaard risicomodel voor PME:

Vereist eigen vermogen *(x € 1 miljoen)*	**Solvabiliteit (na iteratie)**	
	ultimo 2025	**ultimo 2024**
Risicofactor	**Strategische mix**	**Strategische mix**
S1 Renterisico (inclusief inflatie)	1.514	1.578
S2 Aandelen- en vastgoedrisico	6.418	7.236
S3 Valutarisico	1.556	1.839
S4 Grondstoffenrisico	484	544
S5 Kredietrisico	1.735	2.120
S6 Verzekeringstechnisch risico	1.140	1.312
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief (beheer) risico	154	53
Subtotaal van alle risico's	**13.001**	**14.682**
Diversificatie effect	(4.547)	(5.095)
Vereist eigen vermogen (VEV)	**8.454**	**9.587**
Aanwezig algemene reserve	12.002	6.914
Verschil tussen aanwezig eigen vermogen en vereist eigen vermogen	**3.548**	**(2.673)**

Vereist eigen vermogen *(% van technische voorzieningen)*

	ultimo 2025	**ultimo 2024**
Feitelijke asset mix	20,8%	20,4%
Strategische asset mix	17,8%	18,1%

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als voldoende, het eigen vermogen, exclusief bestemmingsreserve (12.002) is hoger dan het vereist eigen vermogen (8.454).

S1 Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de vastrentende beleggingen en de pensioenverplichtingen zich verschillend ontwikkelen als gevolg van veranderingen in de marktrente. In de uitvoering van de rente afdekking wordt gestuurd op de marktrente. Het beoogde niveau per eind 2025 is 70% (2024: 65%). In het strategisch beleggingsbeleid 2020-2025 is de rente- afdekking stapsgewijs verhoogd naar 70%. Bij de berekening van S1 voor het strategische VEV wordt uitgegaan van deze 70%.

Renteafdekking

Betreft	ultimo 2025 marktwaarde	ultimo 2024 marktwaarde
Beoogde renteafdekking	70,0%	65,0%
Bandbreedte	67,5%-72,5%	62,5%-67,5%
Werkelijke renteafdekking	**70,0%**	**64,9%**

Het verschil in rentegevoeligheid tussen de beleggingen en de verplichtingen kan ook zichtbaar worden gemaakt door de invloed op de dekkingsgraad van een parallelle renteschok van 100 basispunten (= één procentpunt).

Gevoeligheid dekkingsgraad voor verandering in de marktrente *(x € 1 miljoen)*

	2025			2024		
Renteschok	1% daling	ultimo 2025	1% stijging	1% daling	ultimo 2024	1% stijging
Vermogen t.b.v. de dekkingsgraad	65.985	59.398	53.138	66.745	59.926	53.380
Pensioenverplichtingen	56.771	47.396	40.930	64.140	53.012	44.592
Dekkingsgraad	**116,2%**	**125,3%**	**129,8%**	**104,1%**	**113,0%**	**119,7%**

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is een maat voor de gewogen gemiddelde resterende looptijd van de kasstromen in jaren. Indien de duration van de beleggingen niet 'matcht' met en lager is dan de duration van de pensioenverplichtingen, betekent dit dat de pensioenverplichtingen gevoeliger zijn voor renteveranderingen dan de beleggingen.

Ultimo 2025 bedraagt de modified duration bijdrage van de beleggingsportefeuille zonder derivaten 2,3 jaar (2024: 2,7 jaar) . De modified duration van de pensioenverplichtingen bedraagt 16,2 jaar (2024: 18,7 jaar). Met inachtneming van de verhouding van de beleggingen ten opzichte van de verplichtingen, is er sprake van een 'duration mismatch'. Dit houdt in dat de waarde van de verplichtingen gevoeliger is voor renteontwikkelingen dan de waarde van de beleggingen. Door middel van rentederivaten met in totaal een duration bijdrage van 6,9 jaar is de duration bijdrage van de totale beleggingen verlengd van 2,3 tot 9,2 jaar. Hierdoor wordt het risico op een daling van de dekkingsgraad voortvloeiend uit een rentedaling verkleind.

In de onderstaande tabel is de duratiebijdrage van de vastrentende waarden voor en na rentederivaten en de duratiebijdrage van de rentederivaten opgenomen. Door middel van rentederivaten wordt de duratiebijdrage van de vastrentende waarden verlengd.

Modified duration bijdrage balanspositie

	ultimo 2025	ultimo 2024
Beleggingen exclusief rentederivaten	2,3	2,7
Rentederivaten	6,9	8,1
Beleggingen inclusief rentederivaten	**9,2**	**10,8**
Pensioenverplichtingen	**18,7**	**18,7**

S2 Aandelen en vastgoedrisico

Het aandelen- en vastgoedrisico (marktrisico) is het risico dat de waarde van deze zakelijke waarden verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen.

De fondsportefeuille bevat zowel beursgenoteerde aandelen als niet-beursgenoteerde beleggingen (o.a. Private Equity en Infrastructuur). Het aandelenrisico wordt voornamelijk gemitigeerd door het diversifiëren van de beleggingsportefeuille ofwel het spreiden van de beleggingen over sectoren en regio's. De volgende tabel geeft weer de spreiding van de aandelenportefeuille van PME naar regio's.

Regionale verdeling aandelen en deelnemingen *(x € 1 miljoen)*

	ultimo 2025	ultimo 2024
Aandelen Europa	2.402	2.395
Aandelen Noord Amerika	10.139	11.504
Aandelen Verre Oosten	1.229	1.343
Aandelen Emerging Markets	3.001	2.863
Totaal	**16.771**	**18.105**

De vastgoedbeleggingen van PME zijn deels direct en deels indirect. Het betreft voor 49,9% (2024: 50,9%) beleggingen in Nederland. Deze beleggingen in Nederland zijn vervolgens verspreid over verschillende soorten vastgoedbeleggingen. Uit de onderstaande tabel blijkt de spreiding van de vastgoedportefeuille naar binnen- en buitenland.

Verdeling vastgoed naar binnen- en buitenland *(x € 1 miljoen)*

Betreft	ultimo 2025	ultimo 2024
Direct / indirect		
Direct vastgoed	1.657	1.463
Direct vastgoed in ontwikkeling	202	127
Indirect vastgoed	2.494	2.193
Totaal	**4.353**	**3.783**
Binnen- en buitenland		
Nederland	2.177	1.926
Europa (exclusief Nederland)	1.518	1.418
Verenigde Staten	655	437
Overig	3	2
Totaal	**4.353**	**3.783**

Spreiding direct vastgoed naar sector *(x € 1 miljoen)*

	ultimo 2025	ultimo 2025	ultimo 2024	ultimo 2024
Woningen	1.855	100%	1.585	100%
Winkels	5	0%	5	0%
Totaal	**1.859**	**100%**	**1.590**	**100%**

In het standaard risicomodel wordt een standaard schok gebruikt om de benodigde buffer voor het aandelen- en vastgoedrisico te bepalen. Deze standaard schok is gebaseerd op een 30% daling voor de aandelen van ontwikkelde markten, een 40% daling voor aandelen opkomende markten, 40% voor niet beursgenoteerde aandelen en 15% voor direct vastgoed. Het effect op de dekkingsgraad van een dergelijke schok op de feitelijke portefeuille wordt hierna weergegeven. In de schok op aandelen wordt ook de schok op private equity, infrastructuur en beursgenoteerd vastgoed meegenomen.

Gevoeligheid dekkingsgraad voor standaard schok aandelen en vastgoed
(x € 1 miljoen en percentages)

	daling	ultimo 2025	daling	ultimo 2024
Aandelen beursgenoteerd vastgoed en private equity	7.376	109,9%	7.808	98,3%
Niet beursgenoteerd vastgoed	772	123.8%	675	111,8%

S3 Valutarisico

Het valutarisico betreft het risico dat de waarde van de beleggingen en de verplichtingen vermindert als gevolg van veranderingen van vreemde valutakoersen. Aangezien de pensioenverplichtingen van PME in euro luiden en een aanzienlijk deel van de beleggingsportefeuille in vreemde valuta, loopt PME valutarisico. Het strategisch beleid van het fonds is om valutaposities in de Amerikaanse dollar voor 75% af te dekken en de valutaposities in de Japanse yen en het Britse pond volledig af te dekken. De overige valutaexposures worden niet afgedekt, maar binnen de restricties van de beleggingsmandaten kunnen aangestelde vermogensbeheerders valutarisico's eventueel wel (deels) afdekken.

Per 31 december 2025 hadden de derivatenposities in de overige valuta een contractomvang van € 15.364 miljoen (2024: € 16.449 miljoen) en een reële waarde van afgerond € 254 miljoen (2024: - € 626 miljoen).

De valuta-afdekking via valutaderivaten is als volgt te specificeren:

Valuta-afdekking *(x € 1 miljoen)*

	ultimo 2025				Valutaderivaten ultimo 2024
	voor valuta-hedge	valuta-derivaten	na valuta-hedge	reële waarde	reële waarde
Euro	58,8%	22,7%	81,4%	256	(600)
Amerikaanse Dollar	27,8%	(19,8%)	8,1%	3	(28)
Britse Pond	1,5%	(2,0%)	(0,5%)	-	-
Japanse Yen	1,5%	(1,5%)	0,0%	-	-
Overige valuta	10,4%	0,6%	11,0%	(5)	2
Totaal	**100,0%**	**-0,0%**	**100,0%**	**254**	**(626)**

Valutakoersen

	ultimo 2025 Slotkoers	ultimo 2024 Slotkoers
EUR/GBP	0,87315	0,82680
EUR/JPY	184,0892	162,7392
EUR/USD	1,1745	1,0355

In het standaard risicomodel wordt een standaard schok gebruikt om de benodigde buffer voor het valutarisico te bepalen. Deze standaard schok is gebaseerd op een 20% daling voor ontwikkelde valuta en 35% daling voor opkomende valuta. Het effect op de dekkingsgraad van een dergelijke schok op de feitelijke portefeuille wordt hieronder weergegeven.

Gevoeligheid dekkingsgraad voor standaard schok valuta *(x € 1 miljoen)*

	daling	ultimo 2025	daling	ultimo 2024
Valuta	1.958	121,3%	1.879	109,5%

S4 Grondstoffenrisico

De categorie grondstoffen bevat de beleggingen in bosbouw, welke bestaan uit participaties in een beleggingsfonds. Het grondstoffenrisico betreft het risico van prijsfluctuaties in de onderliggende waarde in het beleggingsfonds.

In het standaard risicomodel wordt een standaard schok gebruikt om de benodigde buffer voor het grondstoffenrisico te bepalen. Deze standaard schok is gebaseerd op een 35% daling voor de grondstoffen. Het effect op de dekkingsgraad van een dergelijke schok op de feitelijke portefeuille wordt hieronder weergegeven. Onder deze categorie valt alleen het product Bosbouw.

Gevoeligheid dekkingsgraad voor standaard schok grondstoffen
(x € 1 miljoen en percentages)

	daling	ultimo 2025	daling	ultimo 2024
Grondstoffen	181	125,1%	200	112,7%

S5 Kredietrisico 1/2

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor PME als gevolg van het feit of de kans dat een tegenpartij in gebreke blijft om aan haar verplichtingen te voldoen, bijvoorbeeld als gevolg van faillissement of betalingsonmacht. Dit kunnen verplichtingen zijn tot het betalen van rente, maar het kan ook om de terugbetaling van de uitgeleende bedragen zelf gaan. Voor PME betreft het voornamelijk de beleggingen in obligaties en leningen. Het kredietrisico wordt gemitigeerd door spreiding van de vastrentende waarden over regio's, sectoren en uitgevende emittenten.

De samenstelling van de vastrentende waarden is in de tabel samengevat:

Samenstelling vastrentende waarden *(x 1 € miljoen)*

	ultimo 2025 credit spread[1]	ultimo 2025 modified spread duration	ultimo 2025	ultimo 2024
Matchingsportefeuille				
Deposito's	-	-	279	999
Kortlopende staatsobligaties	0,5%	14,0	5.734	6.214
Langlopende staatsobligaties	0,1%	0,5	6.051	4.961
Non Euro Staatsobligaties	-	-	-	-
Bedrijfsobligaties Euro	0,7%	4,3	6.772	6.543
Bedrijfsobligaties USD	-	-	-	2.118
Onderhandse leningen	-	-	-	-
Hypotheken	1,0%	7,1	2.953	2.753
VGMI	0,5%	3,2	806	838
Returnportefeuille				
High Yield Europa	1,9%	2,8	1.882	1.407
High Yield US	2,2%	3,0	1.722	1.482
Emerging Markets obligaties	2,7%	6,4	3.766	2.778
Bedrijfsleningenfonds	2,1%	1,6	9	12
Bedrijfsleningen	1,8%	5,9	132	-
Infrastructuur leningen	2,2%	4,9	1.280	1.115
Totaal			**31.386**	**31.220**

PME belegt in particuliere hypotheken. De belegging in woninghypotheken geschiedt middels participaties in drie fondsen, het Particuliere Hypothekenfonds van Syntrus Achmea, het Nederlandse Hypotheken Fonds (NHF) van DMFCO en het Rabo Dutch Mortgages Fund Yellow 3 van Rabobank Fund Management. Bij beleggingen in particuliere hypotheken wordt het kredietrisico zoveel mogelijk beperkt door het zwaartepunt van de portefeuilles te leggen op hypotheken met een Nationale Hypotheken Garantie (NHG) en met een Loan to Value (LTV) van maximaal 90%. Er is gekozen voor 90% omdat bij PME een hogere LTV ook meer wordt blootgesteld aan onderpandrisico. Dit is niet gewenst, omdat PME door haar eigen vastgoedportefeuille al onderpandrisico in de portefeuille heeft. Per jaareinde had 16% (2024: 17%) van het particuliere Hypothekenfonds een NHG, 26% (2024: 25%) van de NHF portefeuille en 50% van de Rabobank portefeuille.

PME heeft voor € 2.440 miljoen aan het NHF gecommitteerd. Dit commitment heeft een looptijd voor onbepaalde tijd. Ultimo 2025 heeft PME voor in totaal € 2.440 miljoen (2024: € 2.423 miljoen) gestort in het NHF. Ultimo 2025 is de marktwaarde van PME in het Nederlands Hypothekenfonds in totaal € 2.482 miljoen (2024: € 2.458 miljoen).

Van de marktwaarde betreft € 2.431 miljoen (2024: € 2.437 miljoen) aan PME verstrekkende hypothecaire geldleningen, het verschil betreft voornamelijk liquiditeiten.

PME heeft voor in totaal is € 490 miljoen aan Rabobank Fund Management gecommitteerd. Dit commitment heeft een onbepaalde looptijd. Ultimo 2025 heeft PME voor in totaal € 195 miljoen gestort in het Rabobank fonds. Ultimo 2025 is de marktwaarde van PME in het Rabobank fonds in totaal € 196 miljoen (2024: € 0 miljoen).

Het kredietrisico wordt primair beperkt door te beleggen in bedrijven en landen met een hoge kredietwaardigheid. In de volgende tabel is de verdeling naar kredietwaardigheid weergegeven zoals deze door internationale rating agencies wordt toegekend. Het betreft de portefeuille vastrentende waarden.

Kredietwaardigheid portefeuille vastrentende waarden

Rating categorie S&P	ultimo 2025	ultimo 2024
AAA	29%	29%
AA	12%	12%
A	17%	17%
BBB	25%	25%
< BBB	13%	13%
Geen rating	4%	4%
Totaal	**100%**	**100%**

[1] Credit spread is de opslag op de risicovrije rentevoet. Hoe hoger de credit spread (hoe hoger de opslag), hoe meer kredietrisico de markt heeft ingeprijsd op de tegenpartij.

S5 Kredietrisico 2/2

De categorie ‘Geen rating’ betreft een deel van de hypothekenportefeuille en heeft voor 100% betrekking op particuliere hypotheken (2024: 100%). Voor toezichtseisen wordt voor particuliere hypotheken gerekend met afgeleide rating volgens de methodiek van rating agency Fitch.

Een laatste vorm van kredietbescherming speelt bij zogeheten ‘over the counter’ (OTC) derivaten. Dit zijn financiële instrumenten waarbij een afspraak wordt gemaakt met een tegenpartij zonder tussenkomst van een beursinstantie. De marktwaarde van OTC derivaten is niet gegarandeerd. Er is sprake van een kredietrisico tussen beide partijen. Dit risico wordt beperkt door zogeheten ‘collateral’ (onderdeel van onderpanduitwisselingsovereenkomst / Credit Support Annexen-overeenkomst) waarbij liquide middelen of obligaties worden gebruikt als onderpand ter bescherming tegen het kredietrisico en limieten per counterparty om OTC-transacties mee te mogen doen.

Derivaten versus onderpanduitwisselingsovereenkomsten (CSA) *(x 1 € miljoen)*

	ultimo 2025		ultimo 2024	
Derivatenposities	1.538		1.474	
Verplichtingen inzake derivaten	(9.625)		(5.944)	
Totaal derivatenposities		(8.087)		(4.470)
Totaal uitgegeven liquide middelen	7.798		4.697	
Totaal ontvangen liquide middelen	(184)		(294)	
Totaal uitgegeven obligaties*	1.971		1.464	
Totaal ontvangen obligaties	(18)		-	
Totaalpositie uit hoofde van onderpand		9.567		5.867
Resteert		**1.480**		**1.398**

* Collateral is inclusief initial margin € 1.386 miljoen (2024: € 1.464 miljoen).

In het standaard risicomodel wordt een standaard schok gebruikt om de benodigde buffer voor het kredietrisico te bepalen. Deze standaard schok is gebaseerd op een stijging van de kredietopslag voor elke lening. Afhankelijk van de credit rating bedraagt de opslag tussen de 0,60% en de 5,30%. Het effect op de dekkingsgraad van een dergelijke schok op de feitelijke portefeuille wordt hierna weergegeven.

Gevoeligheid dekkingsgraad voor standaard schok krediet *(x € 1 miljoen en percentages)*

	daling	ultimo 2025	daling	ultimo 2024
Krediet	2.192	120,8%	2.021	109,2%

S6 Verzekeringstechnische risico's

Het verzekeringstechnisch risico bestaat uit risico's van negatieve resultaten op de verzekeringstechnische (actuariële) grondslagen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie.

PME keert ouderdoms- en partnerpensioen levenslang uit. Daarom is de gemiddelde levensverwachting van de actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden een zeer belangrijk gegeven voor het fonds. De levensverwachting van de Nederlandse bevolking is de afgelopen decennia gestaag omhoog gegaan. PME houdt rekening met deze ontwikkeling en de verwachte trend van een toename van de toekomstige levensverwachting door de omvang van de verwachte uitkeringen steeds af te stemmen op recente informatie inzake de levensverwachting. Daarnaast doet PME regelmatig onderzoek naar de sterfteontwikkeling binnen de deelnemerspopulatie van PME.

Omdat de pensioenregeling een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar geldt, is in de onderstaande tabel de ontwikkeling in de laatste vijf jaar opgenomen van de verwachte gemiddelde levensduur voor een 68-jarige:

Actuariële grondslagen PME verwachte levensduur

68-jarige	**2025**	**2024**	**2023**	**2022**	**2021**
Man	87,0	86,9	86,7	86,6	86,5
Vrouw	88,7	88,6	88,6	88,4	88,2

In 2024 is de verwachte levensduur voor de 68-jarige mannen gestegen. De lichte stijging is ontstaan door de overgang op nieuwe fonds specifieke ervaringssterfte PME 2024. Een ander verzekeringstechnisch risico is het indexatierisico. Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om de pensioenen te indexeren op basis van een ex-ante maatstaf, zijnde de CPI-prijsindex. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de indexatietoezegging voorwaardelijk is. PME draagt alle risico's voor de verplichte regeling en de aanvullende regelingen voor eigen rekening.

S7 Liquiditeitsrisico's

Liquiditeitsrisico is het risico dat het fonds over onvoldoende liquiditeiten beschikt om aan haar verplichtingen te kunnen voldoen. Omdat de inkomende geldstroom in de vorm van premies en directe beleggingsopbrengsten de uitgaande geldstroom in de vorm van uitkeringen en kosten ver te boven gaat, is het liquiditeitsrisico van het fonds zeer beperkt. Op korte termijn bestaat wel het risico dat bij extreme marktontwikkelingen de contractuele bijstortingsverplichtingen uit hoofde van derivatenposities kunnen leiden tot een vraag naar liquide middelen. PME heeft voor dit risico een aantal risico-mitigerende maatregelen genomen, zoals het aanhouden van een strategische buffer van liquide middelen en het maken van afspraken met tegenpartijen tot het uitwisselen van obligaties als onderpand, waarmee de kans op gedwongen verkoop van beleggingen wordt beperkt. Het beleid van PME blijft er vooralsnog op gericht de hoeveelheid illiquide beleggingen op een adequate manier te beheersen. Vandaar dat er geen additionele buffers worden aangehouden in de solvabiliteitstoets.

S8 Concentratierisico

Concentraties van risico's kunnen zich voordoen als gevolg van risico's ten opzichte van een debiteur of ten opzichte van een groep debiteuren met zodanig vergelijkbare kenmerken dat hun mogelijkheden om aan hun verplichtingen te voldoen naar verwachting op vergelijkbare wijze worden beïnvloed door veranderingen in economische of andere omstandigheden. In het beleid van het fonds staat risicospreiding centraal. Ten aanzien van de beleggingen zijn strikte risicorestricties gesteld in de vorm van limieten welke dagelijks worden bewaakt. Vandaar dat er geen additionele buffers worden aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Beleggingen groter dan 2% van het balanstotaal worden aangegeven. Deze posities betreffen staatsobligaties van Europese landen.

Beleggingen groter dan 2% van balanstotaal *(x 1 € miljoen)*

	ultimo 2025		ultimo 2024	
	waarde	% van balanstotaal	waarde	% van balanstotaal
Duitse overheid	3.990	5,7%	4.236	7,1%
Nederlandse overheid	1.895	2,7%	1.763	3,0%
Totaal	5.885	8,4%	5.999	10,1%

S9 Operationeel risico

Een operationeel risico is een risico dat samenhangt met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting of procesuitvoering. Voorbeelden van operationele risico´s zijn: verwerking, uitkering / betaling / settlement, informatie, productontwikkeling, kosten, personeel, fraudegevoeligheid en preacceptatie / transactie. In tegenstelling tot sommige risico´s die een pensioenfonds bewust wil lopen (zoals marktrisico) hebben operationele risico´s alleen een negatieve impact op het bereiken van de doelstellingen. Vandaar dat operationele risico´s zo veel mogelijk beperkt worden. Tenzij een verdergaande reductie onevenredig veel inspanning en kosten met zich meeneemt.

In de beleidsregel uitbesteding pensioenfondsen zijn voorwaarden omschreven waar een pensioenfonds aan moet voldoen bij de uitbesteding van zijn bedrijfsprocessen. Voor het fonds is de beleidsregel van toepassing omdat zowel de pensioenadministratie als de vermogensbeheeradministratie is uitbesteed.

De beleidsregel schrijft onder meer voor dat het fonds het beleid vaststelt met betrekking tot de beheersing van risico´s van uitbesteding. Hiertoe moeten uiteraard de afspraken met de uitvoerder goed worden vastgelegd.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerder MN, vastgoedbeheerder Achmea Real Estate (ARE), pensioenuitvoerder TKP en de onderuitbestedingen (met name Vesting Finance en Visma). Dat gebeurt onder andere door middel van het beoordelen van de performancerapportages, SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402-rapportages). Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen additionele buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

S10 Actief beheer risico

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die door portefeuillemanagers worden ingenomen ten opzichte van de benchmark. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van een tracking error. Deze tracking error meet de mate van afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico.

Bij PME wordt beperkt gebruik gemaakt van actief beheerde beleggingsstrategieën. Het ex-ante budget voor actief risico zoals vooraf is vastgesteld in het Beleggingsplan 2025 bedraagt maximaal 0,75%. Dit percentage geeft de ruimte aan die er is om in het actieve beheer af te wijken van de benchmarks. Deze maatstaf is een ex-ante richtlijn op basis waarvan een nadere mandatering plaatsvindt naar individuele beleggingscategorieën.

Gevoeligheid dekkingsgraad voor standaard schok actief beheer risico *(x 1 € miljoen)*

	daling	ultimo 2025	daling	ultimo 2024
Actief beheer risico	185	125,1%	63	112,9%

Risico marktwaardebepaling

De beleggingen zijn gewaardeerd op reële waarde. Niet voor alle beleggingsinstrumenten zijn frequente marktnoteringen beschikbaar. Dat levert een hoger risico op ten aanzien van de benadering van de waardering van een belegging. In onderstaande tabel is het totale belegd vermogen uitgesplitst naar vier niveaus van waardering. Dit betreft het belegd vermogen, inclusief de vorderingen en verplichtingen uit hoofde van beleggingen én de liquide middelen.

Beleggingen in directe vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen reële waarde, gebaseerd op taxaties verricht door onafhankelijke deskundigen. De waardering van de materiële vastgoedbeleggingen is gelet op de huidige marktomstandigheden een belangrijke schattingspost. Het risico bestaat dat materiële aanpassingen zich kunnen voordoen in de waardering in het volgende boekjaar.

Voor niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in vastgoed, private equity en infrastructuur wordt de waarde ring bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportage, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode vanaf de balansdatum van de fondsrapportage tot de balansdatum van de jaarrekening. De rapportages zijn niet door een onafhankelijke accountant gecontroleerd en/of de periode van deze rapportages loopt niet synchroon met het boekjaar van PME. Om onzekerheden ten aanzien van de waardering te mitigeren, vindt voor aanstelling van een beheerder een selectieprocedure inclusief due diligence plaats. Na aanstelling worden de beheerders zorgvuldig gemonitord.

Daarnaast wordt jaarlijks achteraf een aansluiting gemaakt met de gecontroleerde jaarrekeningen van deze fondsen. De waardering kan hoger of lager zijn, maar is gezien de mitigerende maatregelen naar inschatting niet materieel voor het vermogen en het resultaat.

De investeringen in private equity, infrastructuur, bosbouw en investeringen in andere beleggingsfondsen, waaronder de hypotheken, welke bestaan uit participaties in hypothekenfondsen, zijn in de verdeling opgenomen onder andere methode/ intrinsieke waarde. Uitgangspunt hierbij is dat de waardering niet door MN, maar door de onderliggende beleggingsfondsen zelf gebeurt.

De investeringen in private equity zijn gewaardeerd op basis van een ‘andere methode’. De private equity zijn niet markt- genoteerd en worden per kwartaal op basis van een opgave van de General Partner gewaardeerd en getoetst aan het jaarverslag, dat is gecontroleerd door een externe onafhankelijke accountant.

Als gevolg van andere inzichten met betrekking tot de methodiek waarop de marktwaarde van de beleggingen bepaald wordt, hebben er ten opzichte van voorgaand boekjaar verschillen in de toekenning aan beleggingscategorieën plaatsgevonden. De vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast.

Hypotheken betreffen participaties in beleggingsfondsen. Voor de waardering van onderliggende hypotheken worden de kasstromen contant gemaakt. De VGMI-portefeuille bestaat uit leningen verstrekt aan Nederlandse verzekeraars. De waardering van de portefeuille is gebaseerd op ontwikkelde modellen die getoetst wordt met de waardering van een onafhankelijke partij.

Voor de waardering van de derivaten wordt gebruik gemaakt van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen die worden gevuld met marktconforme parameters. De toekomstige kasstromen van de rentederivaten worden contant gemaakt tegen de ESTR 8,5 curve of ESTR curve. De toekomstige kasstromen van de valutaderivaten worden conform het contract afgezet tegen huidige marktprijzen van die kasstromen in de betrokken valuta. De waardering van obligatiefutures geschiedt tegen genoteerde marktprijzen.

Marktwaardebepaling *(x € 1 miljoen)*

Categorie	ultimo 2025					ultimo 2024				
	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Netto contante waarde	Andere methode	Totaal	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Netto contante waarde	Andere methode	Totaal
Vastgoedbeleggingen										
Directe vastgoedbeleggingen	-	1.657	-	-	1.657	-	1.463	-	-	1.463
Directe vastgoed in ontwikkeling	-	202	-	-	202	-	127	-	-	127
Indirecte vastgoedbeleggingen	10	-	-	2.483	2.493	6	-	-	2.187	2.193
Aandelen										
Beursgenoteerde aandelen	16.771	-	-	-	16.771	18.105	-	-	-	18.105
Vastrentende waarden										
Obligaties, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren	25.896	-	32	132	26.060	25.484	-	19	12	25.515
Hypotheken	-	-	-	2.961	2.961	-	-	-	2.753	2.753
Deposito's en repo's	204	-	75	-	279	877	-	122	-	999
Infrastructuur leningen	-	-	-	1.280	1.280	-	-	-	1.115	1.115
VGMI	-	-	-	806	806	-	-	-	838	838
Derivaten										
Rentederivaten	-	-	1.262	-	1.262	-	-	1.453	-	1.453
Valutaderivaten	-	-	276	-	276	-	-	21	-	21
Overige derivaten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Overige beleggingen										
Private Equity	-	-	-	3.748	3.748	-	-	-	4.000	4.000
Andere overige beleggingen	-	-	-	1.761	1.761	-	-	-	1.652	1.652
Totaal	**42.881**	**1.859**	**1.645**	**13.171**	**59.556**	**44.472**	**1.590**	**1.615**	**12.557**	**60.234**
Niet in de beleggingscategorieën meegenomen onderdelen van het belegd vermogen:										
Kortlopende vorderingen beleggingen					8.832					5.627
Kortlopende schulden beleggingen (excl. derivaten en liquide middelen)					(806)					(1.054)
Verplichtingen uit hoofde van derivaten					(9.625)					(5.944)
Liquide middelen positief (opgenomen onder de overige beleggingen)					1.251					852
Liquide middelen negatief (opgenomen onder de verplichtingen uit hoofde van beleggingen)					(339)					(355)
Totaal belegd vermogen					**58.869**					**59.360**

Gevoeligheidsanalyse van niet genoteerde marktprijzen

Bij de marktwaardering van illiquide beleggingen is de gevoeligheid in veronderstellingen met name bij niet genoteerde marktprijzen groot. De waardering hiervan is niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op modellen en technieken waarvan de aannames en schattingen de prijs significant beïnvloeden.

Naast de marktwaardering is daarom de gevoeligheid voor andere uitgangspunten expliciet in een bandbreedte tot uitdrukking gebracht. Een dergelijke gevoeligheidsanalyse is uitgevoerd op de waardering per ultimo 2025.

Gevoeligheidsanalyse van niet genoteerde marktprijzen

	ultimo 2025					ultimo 2024				
Categorie	Niet genoteerde marktprijzen	Effect van redelijk alternatieve aannames Toename	Afname	Schok		Niet genoteerde marktprijzen	Effect van redelijk alternatieve aannames Toename	Afname	Schok	
Directe vastgoedbeleggingen	1.859	186	(186)	10,0%	(10,0%)	1.576	158	(158)	10,0%	(10,0%)
Indirecte vastgoedbeleggingen	2.494	328	(328)	10,0%	(10,0%)	2.193	288	(288)	10,0%	(10,0%)
Hypotheken	2.952	(104)	104	0,5%	(0,5%)	2.753	(104)	104	0,5%	(0,5%)
VGMI	806	(13)	13	0,5%	(0,5%)	838	(14)	14	0,5%	(0,5%)

Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- **Voor directe en indirecte vastgoedbeleggingen:** Schok van 10% (omhoog en omlaag) bij vastgoed, waarbij voor indirecte vastgoedbeleggingen is gecorrigeerd voor leverage. Bij directe vastgoedbeleggingen zijn rechtstreeks woningen, winkels, kantoren en bedrijfsruimten in Nederland gekocht en is geen sprake van leverage. Bij indirecte vastgoedbeleggingen is de exposure groter dan het totaal van de door PME geïnvesteerde bedragen (NAV). Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de fondsen deels gefinancierd zijn met vreemd vermogen wat in principe niet risicodragend is. Het percentage vreemd vermogen (leverage) is ultimo 2025 gemiddeld 23% (2024: 23%). De 10%-schok is berekend over de voor leverage gecorrigeerde NAV (welke resulteert in de GAV). In de berekening is geen rekening gehouden met de outstanding committment (committed capital minus de reeds opgevraagde (en dus geïnvesteerde) bedragen).

- **Voor overige niet genoteerde marktprijzen:** Inzicht in de gevoeligheid van de overige beleggingen (Private Equity, Infrastructuur en Bosbouw) is niet goed te geven op basis van generieke marktschokken. De waarde van overige beleggingen vertoont met generieke marktschokken een veel geringere samenhang, dan bijvoorbeeld de waarde van vastgoed en reguliere vastrentende producten. Dit vanwege het zeer specifieke karakter van overige beleggingen. Om toch inzicht te geven in de gevoeligheid van verwachte waardedalingen kan een inschatting gegeven worden op basis van een scenario waarin de overige beleggingen voor het einde van de looptijd moeten worden verkocht. Tegenpartijen op markten van dergelijke illiquide producten eisen voor voortijdige verkopen forse kortingen op de waarde van deze beleggingen. Afhankelijk van de tijdsdruk kan deze korting variëren van 5-15% tot mogelijk wel circa 50-70% in extreme gevallen.

- **Niet-beursgenoteerde aandelen** zijn buiten beschouwing gelaten vanwege het geringe belang.

Het aandeel illiquide beleggingen van de totale beleggingen is in volgende tabel weergegeven:

Illiquiditeitsrisico

Illiquiditeitsrisico *(x 1 € miljoen)*

	ultimo 2025 totaal	ultimo 2025 illiquide	ultimo 2025 illiquide	ultimo 2024 illiquide
Vastgoed	4.352	4.342	100%	100%
Aandelen	16.771	-	0%	0%
Vastrentende waarden	31.386	5.038	16%	15%
Derivaten	1.538	-	0%	0%
Overige beleggingen	5.509	5.509	100%	100%
Totaal	**59.556**	**14.889**	**25%**	**23%**

De illiquide beleggingen onder de vastrentende waarden betreffen leningen, hypotheken en VGMI. De totale vastgoed beleggingen zijn illiquide, behalve het indirect beursgenoteerd vastgoed. De overige beleggingen zijn geheel illiquide.

Toelichting op de staat van baten en lasten *(bedragen x € 1 miljoen)*

Baten

14. Premiebijdragen (werkgevers en werknemers)

De premiebijdragen zijn als volgt:	2025		2024	
Verplichte pensioenregeling	2.227		2.058	
Pensioenpremie voorgaande jaren	3		13	
Voortgezette verzekering (incl. FVP)	-		-	
Vrijwillige verzekering	54		54	
Anw en WIA	3		5	
		2.287		2.130
Koopsommen		1		1
Totaal		**2.288**		**2.131**

Het premiepercentage van de verplichte regeling is 27,98% (2024: 27,98%) van de pensioengrondslag. De premieopbrengsten zijn niet gesplitst naar een werkgevers-en een werknemersdeel, omdat de totale premie volgens overeenkomst aan de werkgevers in rekening wordt gebracht. Een deel van de premie wordt door de werkgevers ingehouden op het salaris van de werknemers.

Samenstelling premiebijdragen:
De verantwoorde premiebijdrage (€ 2.288 miljoen) exclusief premies voor WIA-excedent en Anw (€ 3 miljoen), bedraagt € 2.285 miljoen. Dat is de feitelijke premie ter dekking van de pensioenopbouw.

Kostendekkende premie:
De benodigde kostendekkende premie wordt bepaald op basis van de in het boekjaar geldende rentetermijnstructuur. De gedempte kostendekkende premie 2025 is vastgesteld op basis van 2,09% (2024: 2,09%). Dat is het saldo van een verwacht rendement van 4,18% en een prijsindexatie van 2,0%. De (gedempte) kostendekkende premie voor de verplichte regeling en aanvullende regeling is als volgt samengesteld:

	2025		2024	
	benodigde DNB-RTS	**gedempte 2,09% vast**	**benodigde DNB-RTS**	**gedempte 2,09% vast**
Kosten pensioenopbouw	2.084	2.000	1.818	1.849
Opslag uitvoeringskosten	19	19	18	18
Solvabiliteitsopslag	377	-	347	-
Totaal	2.480	2.019*	2.183	1.867*
Feitelijke premie ter dekking van pensioenopbouw	**2.285**	**2.285**	**2.126**	**2.126**
Marge tussen feitelijke premie en kostendekkende premie (ex-post)	(195)	266	(57)	259

* dit bedrag is gelijkgesteld aan de gedempte kostendekkende premie (ex-ante).

De kosten voor de pensioenopbouw betreft de actuarieel benodigde premie voor de opbouw van aanspraken en risicopremies.

De feitelijke premie van de verplichte regeling bedraagt 27,98% van de pensioengrondslag voor 2025. De gedempte kostendekkende premie (ex-ante) voor 2025 bedraagt 24,73% (2024: 24,71%) van de pensioengrondslag.

Aangezien het premiebeleid gebaseerd is op de gedempte kostendekkende premie (ex-ante), voldoet de feitelijke premie ter dekking van pensioenopbouw aan het vastgestelde premiebeleid in de ABTN.

Het quotiënt van enerzijds de feitelijke premie ter dekking van pensioenopbouw (exclusief de opslag uitvoeringskosten) en anderzijds de kosten van de pensioenopbouw op basis van de rentetermijnstructuur (RTS) geeft de premiedekkingsgraad weer. De premiedekkingsgraad in 2025 wordt berekend op basis van de RTS per 31 oktober 2024 (het toetsmoment) en bedraagt 109% (2024: 31 oktober 2023: 142%).

15. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds 1/2

Beleggingscategorie	2025				2024			
	Direct resultaat	**Indirect resultaat**	**Kosten**	**Totaal resultaat**	**Direct resultaat**	**Indirect resultaat**	**Kosten**	**Totaal resultaat**
Vastgoed beleggingen	116	46	-	162	98	(26)	(10)	62
Aandelen	299	933	-	1.232	310	3.323	(16)	3.617
Vastrentende waarden	970	(850)	-	120	900	586	(33)	1.453
Derivaten	(214)	(3.022)	-	(3.236)	(489)	(344)	(1)	(834)
Overige beleggingen	52	(21)	(74)	(43)	40	382	(5)	419
Subtotaal	**1.223**	**(2.914)**	**(74)**	**(1.765**	**859**	**3.921**	**(63)**	**4.717**
Toerekening algemene kosten aan beleggingsresultaat				**(11)**				**(7)**
Totaal				**(1.776)**				**4.710**

15. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds 2/2

De kosten vermogensbeheer die in bovenstaande tabel zijn toegerekend aan de beleggingsresultaten worden als volgt uitgesplitst:

	2025					2024				
Vermogensbeheer kosten (x € 1 duizend)	**Beheer-kosten**	**Performance fee**	**Transactie kosten**	**Overige kosten**	**Totaal**	**Beheer kosten**	**Performance fee**	**Transactie kosten**	**Overige kosten**	**Totaal**
Vastgoedbeleggingen	11.470	-	-	-	11.470	9.541	-	-	-	9.541
Aandelen	7.851	-	-	-	7.851	6.285	-	-	-	6.285
Vastrentende waarden	23.715	-	-	-	23.715	20.012	-	-	-	20.012
Overige beleggingen	4.199	-	-	2.799	6.998	3.739	-	-	3.133	7.052
Fiduciair kosten	22.923	-	-	-	22.923	17.512	-	-	-	17.512
Kosten bewaarloon	1.208	-	-	-	1.208	2.141	-	-	-	2.141
Doorbelasting kosten bestuursbureau	-	-	-	10.818	10.818	-	-	-	7.490	7.490
Totaal	**71.366**	**-**	**-**	**13.617**	**84.983**	**59.230**	**-**	**-**	**10.803**	**70.033**

De transactiekosten zijn in de jaarrekening onderdeel van de indirecte beleggingsresultaten. Het totaal aan transactiekosten voor 2025 bedraagt € 42 miljoen (2024: € 42,2 miljoen). De transactiekosten worden op verschillende manieren verkregen. Hieronder wordt per belegginscategorie beschreven hoe de transactiekosten vastgesteld worden.

Voor de vastgoedbeleggingen Nederland zijn de transactiekosten betrouwbaar vast te stellen door middel van opgave van de manager (2025: € 0,1 miljoen 2024: € 0,2 miljoen). Voor de beleggingen in Europa, Noord-Amerika en het Verre Oosten worden de transactiekosten niet separaat aangeleverd en zijn daardoor niet betrouwbaar vast te stellen. Voor de categorie aandelen worden de kosten vastgesteld op basis van facturen van brokers (2025: € 3,0 miljoen 2024: € 21,0 miljoen). De kosten van vastrentende waarden worden inzichtelijk gemaakt door middel van de spread op aan- en verkopen (2025: € 16,6 miljoen 2024: € 17,2 miljoen). Voor de berekening wordt gebruik gemaakt van een spread op basis van de gemiddelde spread per kwartaal. De kosten van derivaten worden op dezelfde manier vastgesteld als vastrentende waarden, op basis van spread (2025: € 1,4 miljoen 2024: € 1,8 miljoen). Voor de categorie overige beleggingen worden meerdere methodes toegepast. Een deel wordt op dezelfde manier vastgesteld als vastrentende waarden, op basis van een spread (2025: € 0,8 miljoen 2024: € 0,9 miljoen). Voor alternatieve beleggingen is dat door middel van een zogenaamd ILPA statement. Indien er geen ILPA statement beschikbaar is, dan worden de transactiekosten op basis van default CAS vastgesteld (2025: € 2,2 miljoen 2024: € 1,0 miljoen). In het totaal is 78% (2024: 47%) van de transactiekosten gebaseerd op schattingen of voorlopige opgaves.

Relatie jaarrekening en beleggingsbeleid

In de jaarrekening zijn de beleggingen gerubriceerd naar de aard van de financiële instrumenten. De beleggingsresultaten worden op overeenkomstige manier verantwoord. Uit het volgende overzicht blijkt de aansluiting tussen de jaarrekening enerzijds en het beleggingsbeleid anderzijds.

	Beleggingsbeleid				Jaarrekening
Beleggingsresultaat	**Vastgoed beleggingen**	**Aandelen**	**Vast-rentende waarden**	**Overige beleggingen**	**Totaal 2025**
Directe vastgoedbeleggingen	163	-	-	-	163
Indirecte vastgoedbeleggingen	(13)	(1)	-	-	(14)
Aandelen	-	1.214	-	-	1.214
Vastrentende waarden	-	-	128	-	128
Derivaten	-	6	(3.244)	-	(3.238)
Overige beleggingen	-	39	-	(57)	(18)
Totaal	**150**	**1.258**	**(3.116)**	**(57)**	**(1.765)**
Toerekening algemene kosten aan beleggingsresultaat					**(11)**
					(1.776)

In geval beleggingsinstrumenten in meerdere beleidscategorieën voorkomen, worden de beleggingsresultaten pro-rata toegerekend op basis van de eindejaarsverdeling. Beleggingskosten worden toebedeeld aan de beleidscategorieën voor zover van toepassing. Niet aan beleggingsinstrumenten toe te rekenen kosten worden pro-rata toegerekend op basis van de eindejaarsverdeling.

Rendement 2025	**Rendement 2024**
-2,99%	8,66%

16. Overige baten

	2025		2024	
De post overige baten bestaat uit:				
Overige	2		2	
Totaal		**2**		**2**

Onder de overige baten is opgenomen een koopsom Verzekeringstechnisch nadeel (VTN) vanuit de CWO Honeywell (€ 775 duizend).

Lasten

17. Pensioenuitkeringen

	2025		2024	
De post pensioenuitkeringen is als volgt opgebouwd:				
Ouderdomspensioen	1.341		1.260	
Partnerpensioen	298		291	
Wezenpensioen	6		6	
Anw-pensioen	4		4	
Subtotaal uitkering		1.649		1.561
Afkoopsommen		8		8
Totaal		**1.657**		**1.569**

18. Pensioenuitvoeringskosten

De kosten van de pensioenuitvoering ad € 64 miljoen (2024: € 41 miljoen) zijn exclusief de beleggingskosten. De beleggingskosten worden direct ten laste gebracht van het beleggingsresultaat (zie onderdeel 15). De uitvoering van het vermogensbeheer en de pensioenregeling is net als voorgaande jaren uitbesteed.

De post pensioenuitvoeringskosten is als volgt te splitsen:

	2025	2024
Kosten pensioenuitvoering	29	26
Personeelskosten	8	7
Kosten huisvesting en benodigdheden	1	1
Kosten bestuur, commissies en verantwoordings-orgaan	2	2
Kosten toezichthouders en Pensioenregister	2	2
Accountantskosten	0	0
Kosten actuariële certificering	0	0
Overige kosten	33	10
Toerekening aan vermogensbeheer	(11)	(7)
Totaal	**64**	**41**

De kosten voor de besturing van het fonds stegen in 2025. In de besturingskosten zijn onder meer de personeelskosten van 53,83 medewerkers (2024: 47 medewerkers) van het bestuursbureau en 3 uitvoerende bestuursleden (2024: 3 uitvoerende bestuurders) verwerkt en de inhuur van externe medewerkers.

Eind 2025 heeft het fonds naast de 3 uitvoerende bestuursleden 33,85 fte beleidsbepalers of -adviseurs, 11,88 fte pensioenconsulenten en 5,1 fte in overige ondersteunende functies in dienst. Van de personeelskosten wordt 35% van de salarissen, sociale lasten, pensioenen en leasekosten en 50% van de overige kosten toegerekend aan vermogensbeheer (2024: idem). Van de kosten bestuur, commissies en verantwoordingsorgaan wordt 50% van de kosten toegerekend aan vermogensbeheer (2024: 50%).

Alle werknemers verrichten hun werkzaamheden in Nederland op locatie van het fonds dan wel op decentrale locaties. Zij nemen deel in de pensioenregeling van het fonds.

(x € 1 duizend)	2025	2024
Personeelskosten		
Lonen en salarissen	6.771	5.008
Pensioenlasten	1.001	830
Sociale lasten	769	536
Overige personeelskosten	(109)	616
Totaal	**8.371**	**6.990**

Kosten bestuur, commissies en verantwoordingsorgaan

Onder de kosten voor bestuur, commissies en verantwoordingsorgaan zijn de totale kosten opgenomen voor het bestuur, commissies en verantwoordingsorgaan, inclusief de vergoeding aan de leden.

De vergoeding aan uitvoerend en niet uitvoerende bestuurders bedraagt in 2025 € 1.614 duizend (2024: € 1.478 duizend). De overige aan bestuurders gerelateerde kosten bedragen € 469 duizend (2024: € 499 duizend) hebben betrekking op reiskosten, vergaderkosten (locatie en notulist) en geschiktheidsbevordering.

Accountantskosten

De onafhankelijke externe accountant is EY Accountants B.V. Op grond van artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is de vermelding van de honoraria van de onafhankelijke accountant inclusief BTW.

(x € 1 duizend)	2025	2024
Onderzoek van de jaarrekening	217	210
Andere controle werkzaamheden	139	102
Andere niet-controlediensten	-	53
Totaal	**356**	**365**

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij het fonds zijn uitgevoerd door EY Accountants B.V. Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek van de jaarrekening en andere controlewerkzaamheden over boekjaar 2025 ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende het boekjaar zijn verricht. De andere kosten zijn gerelateerd aan de additionele werkzaamheden in het kader van de controle van de informatie in het jaarverslag rondom duurzaamheid en specifieke werkzaamheden in het kader van datakwaliteit.

(x € 1 duizend)	2025	2024
Kosten toezichthouders en Pensioenregister		
Kosten toezichthouder DNB	1.537	1.305
Kosten toezichthouder AFM	252	183
Kosten Pensioenregister	118	112
Totaal	**1.907**	**1.600**

Overige pensioenuitvoeringskosten

De overige pensioenuitvoeringskosten betreffen voornamelijk kosten in het kader van Wtp. In de kosten is een bedrag van € 340 duizend verrekend als kostenvergoeding vanuit de CWO Honeywell.

19. Saldo herverzekering

	2025	2024
Uitkeringen uit hoofde van herverzekeringen	-	-
Totaal	-	-

De post saldo herverzekering bestaat uit ontvangen uitkeringen van herverzekeraars (2025: € 68 duizend 2024: € 77 duizend).

20. Saldo overdrachten van rechten

	2025	2024
Deze post bestaat uit:		
Ontvangen waardeoverdrachten	(90)	(82)
Ontvangen collectieve waardeoverdracht	(703)	-
Ontvangen WOD KP	(23)	(16)
Ontvangen BPR	(1)	(1)
Uitgaande waardeoverdrachten	65	45
Uitgaande WOD KP	9	6
Totaal	**(743)**	**(48)**

De ontvangen collectieve waardeoverdracht betreft de waardeoverdracht van Pensioenfonds Honeywell. Uit deze waardeoverdracht zijn aanspraken aangekocht en is een toeslagendepot gevormd.

De afhandeling van nieuwe individuele waardeoverdrachten is afhankelijk van de hoogte van de beleidsdekkingsgraad. De afgelopen twee jaren was de beleidsdekkingsgraad boven de 100% waardoor waardeoverdrachten uitgevoerd konden worden.

21. Overige lasten

	2025	2024
Overige	1	2
Totaal	**1**	**2**

De overige andere lasten bestaan uit oninbare vorderingen en betaalde interest.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan, welke een nieuwe licht werpen op de situatie per 31 december 2025.

Actuariële analyse

(bedragen x € 1 miljoen)

	2025		2024	
De actuariële resultaten over het verslagjaar kunnen als volgt worden gespecificeerd:				
Ontvangen premies	2.288		2.131	
Opslagen	(146)		(140)	
Pensioenopbouw	(1.960)		(1.701)	
Resultaat op premie		182		290
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	(1.776)		4.710	
Wijziging rentetermijnstructuur	9.313		(1.082)	
Interesttoevoeging	(1.267)		(1.742)	
Resultaat op interest		6.270		1.886
Resultaat op toeslagen		(1.283)		(157)
Resultaat op sterfte		25		60
Resultaat op arbeidsongeschiktheid		(49)		(35)
Resultaat op kosten		(18)		4
Resultaat op waardeoverdrachten		55		(16)
Resultaat op schattingswijzigingen		-		-
Resultaat op actuariële grondslagen		(50)		212
Resultaat op overige resultaten		(44)		(37)
Saldo van baten en lasten		5.088		2.207

De actuariële analyse wordt hierna toegelicht.

Resultaat op premie
De ontvangen premie ten behoeve van de pensioenopbouw bedraagt in 2025 27,98% (2024: 27,98%) van de pensioengrondslag voor de verplichte regeling. De opslagen bestaan uit risicopremies voor overlijden en arbeidsongeschiktheid en de opslag voor administratiekosten.

Resultaat op interest

Het negatieve rendement op de beleggingen heeft geleid tot een negatief resultaat van € 1.776 miljoen.
Door de stijging van de marktrente neemt de voorziening pensioenverplichtingen met € 9.313 miljoen af, hetgeen een positief resultaat is. Door de positieve 1-jaarsrente in 2025 is het resultaat van de interesttoevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen € 1.267 miljoen negatief.
In totaal ontstaat dus een positief resultaat op interest van € 6.270 miljoen.

Resultaat op toeslagen
In het boekjaar is een toeslag verleend op 1 januari 2026 met 2,82%. Dit resulteert in een negatief resultaat op toeslagen van € 1.283 miljoen.

Resultaat op sterfte
Het resultaat op sterfte laat zien in hoeverre de werkelijke sterfte afwijkt van de verwachte sterfte, die is opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. In 2025 is er sprake van een positief resultaat op sterfte. De werkelijke sterfte was hoger dan de verwachte sterfte. De werkelijke sterfte kan worden gedekt uit de aanwezige middelen.

Resultaat op arbeidsongeschiktheid
Het resultaat op arbeidsongeschiktheid ontstaat door het verschil tussen de ontvangen premies voor arbeidsongeschiktheid en de benodigde lasten in verband met nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen. In 2025 is het resultaat op arbeidsongeschiktheid negatief.

Resultaat op kosten
Het resultaat op kosten bestaat enerzijds uit de beschikbare vergoedingen in de premies voor kosten en de vrijval voor kosten uit de voorziening en anderzijds uit de werkelijk gemaakte kosten. In 2025 zijn de beschikbare bedragen voor kosten onvoldoende om de werkelijk gemaakte kosten te dekken en daarmee is het resultaat negatief.

Resultaat op waardeoverdrachten
Het resultaat op waardeoverdrachten ontstaat door de verschillen tussen de ontvangen en betaalde middelen voor de inkomende en uitgaande waardeoverdracht en de vrijval en de toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen in verband met de waardeoverdrachten. De berekening van de individuele overdrachtswaarde vindt plaats op basis van een vaste wettelijk voorgeschreven rekenrente van 2,325% voor 2025. Deze rente ligt hoger dan de gemiddelde marktrente van de pensioenverplichtingen. Hierdoor ontstaat een verlies op inkomende waardeoverdracht en een winst op uitgaande waardeoverdracht. De hoogte van het resultaat is tevens afhankelijk van de leeftijd van de deelnemers met de individuele waardeoverdrachten. Verder heeft de collectieve waardeoverdracht van Pensioenfonds Honeywell naar PME plaatsgevonden op 1 april 2025. Het positieve effect hiervan is € 68 miljoen, omdat de collectieve waardeoverdracht voor PME dekkingsgraadneutraal plaatsvindt.

Resultaat op actuariële grondslagen
Door aanpassingen van de actuariële grondslagen of methoden in het verslagjaar is er negatief resultaat van € 50 miljoen. Deze aanpassingen in 2025 worden hieronder toegelicht. Het pensioenfonds heeft de IBNR-voorziening (voor toekomstige arbeidsongeschiktheidsgevallen) verhoogd van 0,85% naar 1,15% van de premiegrondslag, wat heeft geleid tot een negatief resultaat van € 48 miljoen. Daarnaast is er een negatief resultaat van € 8 miljoen door de onvoorwaardelijke verhoging van het salaris in de voorziening van premievrije voortzetters (arbeidsongeschikten) van 2,75% naar 3%. Tot slot heeft het pensioenfonds de afslagpercentages voor niet-opgevraagd pensioen gewijzigd met een positief resultaat van € 6 miljoen.

Resultaat op overige resultaten
Binnen dit resultaat zijn meerdere componenten begrepen. In 2025 wordt het resultaat voornamelijk beïnvloed door een negatief effect van € 29 miljoen als gevolg van de verhoging van het salaris voor arbeidsongeschikten per 1 januari 2026. Daarnaast leidt herschikking (keuzemogelijkheden) van pensioenen tot een negatief resultaat van € 10 miljoen. De mutaties in niet-opgevraagde pensioenen dragen daarentegen € 4 miljoen positief bij aan het resultaat. Verder zijn hier overige correcties verantwoord.

Ondertekening

Aldus vastgesteld en ondertekend op 21 mei 2026 te Den Haag:

Marcel Andringa		**Susan Eijgermans**	
Nicole Beuken		**Bart Harmsen**	
Fridoline van Binsbergen		**Alae Laghrich**	
Marlies van Boom		**Monique van der Poel**	
Theo Bruinsma		**Igor Vermeulen**	
Richard Devue		**Peggy Wilson**	

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht
Door Stichting PME Pensioenfonds te Den Haag is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2025.

Onafhankelijkheid
Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting PME Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens
De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant
Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 299 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 7 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden
Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luidden.

Aangezien het pensioenfonds gebruik heeft gemaakt van de versoepelde toeslagregels zoals vastgelegd in het tijdelijke artikel 15c van het Besluit Financieel Toetsingskader (Toeslag vanwege dynamiseren indiening implementatieplan) is artikel 137 van de Pensioenwet niet volledig van toepassing. Ik heb onderzocht of is voldaan aan de voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:
- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel
Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luidden.

Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruik heeft gemaakt van de versoepelde toeslagregels zoals vastgelegd in het tijdelijke artikel 15c van het Besluit Financieel Toetsingskader (Toeslag vanwege dynamiseren indiening implementatieplan), waardoor artikel 137, tweede lid, onderdelen a en b van de Pensioenwet niet van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te
hebben voldaan aan de in dat artikel gestelde voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting PME Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amstelveen, 21 mei 2026
drs. R.T. Schilder AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het algemeen bestuur van Stichting PME Pensioenfonds

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2025

Ons oordeel

Wij hebben de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2025 van Stichting PME Pensioenfonds te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting PME Pensioenfonds per 31 december 2025 en van het resultaat over 2025 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:
- de balans per 31 december 2025;
- de staat van baten en lasten over 2025;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting PME Pensioenfonds zoals vereist in de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden bezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Ons inzicht in het pensioenfonds

Stichting PME Pensioenfonds voert als bedrijfstakpensioenfonds de pensioenregeling uit voor mensen die werken of gewerkt hebben in de metaal- en technologische industrie en hun nabestaanden. Het vermogensbeheer en het pensioenbeheer zijn uitbesteed aan gespecialiseerde dienstverleners, te weten Achmea Real Estate B.V., MN Services Vermogensbeheer N.V. en TKP Pensioen B.V. Wij hebben bijzondere aandacht in onze controle besteed aan deze onderwerpen op basis van de activiteiten van het pensioenfonds en onze risicoanalyse.

Wij hebben de materialiteit bepaald en de risico's geïdentificeerd en ingeschat dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, om in reactie op deze risico's de controlewerkzaamheden te bepalen ter verkrijging van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€297 miljoen
Toegepaste benchmark	0,5 % van het pensioenvermogen per 31 december 2025, zijnde het totaal van de voorziening voor pensioenverplichtingen en de vrije reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van het pensioenfonds en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien het fonds voornemens is om per 1 januari 2027 te gaan invaren hebben wij het percentage van 0,5% gehandhaafd. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven €7 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.
Op verzoek van het algemeen bestuur hebben wij voor de controle van de pensioenuitvoeringskosten een lagere uitvoeringsmaterialiteit bepaald, namelijk € 2 miljoen, en zijn wij overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur voor dit specifieke onderdeel geconstateerde afwijkingen boven € 200 duizend rapporteren.

Opdrachtteam en gebruikmaken van het werk van specialisten

Wij hebben zorggedragen dat het opdrachtteam over de juiste kennis en vaardigheden beschikt die nodig zijn voor de controle van een bedrijfstakpensioenfonds. Wij hebben in het opdrachtteam specialisten opgenomen op het gebied van IT audit. Daarnaast hebben wij eigen deskundigen ingeschakeld voor de controle van de waardering van de technische voorzieningen en gebruik gemaakt van waarderingsspecialisten voor onderdelen van de beleggingen.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.
Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Onze controleaanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en diens omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop niet-uitvoerend bestuur het toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan.
Wij verwijzen naar de paragraaf Integraal risicomanagement in het hoofdstuk Beheerste en integere bedrijfsvoering van het jaarverslag, waarin de (fraude) risicoanalyse van het bestuur is opgenomen en hoofdstuk Verklaring intern toezicht PME van het jaarverslag waar het niet-uitvoerend op deze (fraude) risicoanalyse reflecteert.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het algemeen bestuur interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico in alle organisaties aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer geëvalueerd of de keuze en toepassing van de grondslagen voor financiële verslaggeving door het pensioenfonds en met name voor subjectieve waarderingsvraagstukken - waaronder de subjectieve elementen in de waardering van de technische voorzieningen - en complexe transacties, zoals toegelicht in toelichting 9. Technische voorzieningen in de jaarrekening, een indicatie vormen voor frauduleuze financiële verslaggeving.
Ook hebben wij data-analyse gebruikt om journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen, evenals andere aanpassingen gemaakt in het proces van financiële verslaggeving. Wij hebben de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties.

Wij zijn uitgegaan van de veronderstelling dat er bij de opbrengstenverantwoording frauderisico's bestaan met name bij de indirecte beleggingsopbrengsten uit de directe beleggingen in vastgoed/de indirecte beleggingen in vastgoed, private equity, hypothekenfondsen, VGMI en andere beleggingen (infrastructuur en bosbouw).
Wij beschrijven in de controleaanpak van het kernpunt Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen onze controlewerkzaamheden om in te spelen op de veronderstelde frauderisico's bij de opbrengstenverantwoording.

Wij hebben kennisgenomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur, sleutelfunctionarissen (waaronder sleutelfunctiehouders, de compliance officer, medewerkers van het bestuursbureau en de uitvoeringsorganisaties).

Uit de door ons geïdentificeerde frauderisico's, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controleaanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante

wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening. In lijn met NBA-handreiking 1144 *Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfondsen*, is onze inschatting gebaseerd op onze ervaring in de sector, afstemming met het bestuur, het kennisnemen van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), het lezen van notulen, het kennisnemen van rapporten van de sleutelfunctiehouders en de compliance officer en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

Wij hebben verder kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben wij schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controleaanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

Zoals toegelicht in het onderdeel 'Continuïteitsveronderstelling' van de paragraaf Algemene toelichting van de jaarrekening, is de jaarrekening opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft het bestuur een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van het pensioenfonds om zijn continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor de voorzienbare toekomst.

Wij hebben de specifieke beoordeling met het bestuur besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van het bestuur op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten en in hoeverre het pensioenfonds voldoet aan de prudentiële vereisten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit of het hanteren van de continuïteitsveronderstelling door het bestuur geïdentificeerd. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een pensioenfonds zijn continuïteit niet langer kan handhaven.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het algemeen bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

In vergelijking met voorgaand jaar, hebben wij geen relevante wijzigingen aangebracht in de kernpunten van onze controle.

Ontwikkeling en toelichting van de (beleids)dekkingsgraad

Ontwikkeling en toelichting van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. Het pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of het pensioenfonds voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting toelichting 8. Stichtingskapitaal en reserves van de jaarrekening. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2025 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van het pensioenfonds beoordeeld op basis van het actuarieel rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maands-dekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. • Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de (beleids)dekkingsgraad geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2025 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen	
Risico	De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkeling van beleggingen dienen in de staat van baten en lasten te worden verwerkt als indirecte beleggingsopbrengsten. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet (beurs)genoteerde fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties en netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij het pensioenfonds betreffen dit de posities in direct vastgoed respectievelijk overige vastrentende waarden VGMI en derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name private equity, indirect vastgoed, hypothekenfondsen en andere overige beleggingen kennen eveneens inherent relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf Algemene toelichting – Grondslagen voor de balans en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 1 tot en met 5 en de risicoparagraaf. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2025 € 1.859 miljoen is belegd in direct vastgoed, € 806 miljoen is belegd in overige vastrentende waarden VGMI, € 3.748 miljoen is belegd in private equity, € 2.483 miljoen is belegd in indirect vastgoed, € 2.961 miljoen is belegd in hypothekenfondsen, € 1.280 miljoen aan beleggingen in infrastructuur leningen fondsen en € 1.761 miljoen aan andere beleggingen (infrastructuur en bosbouw). Daarnaast is sprake van een gesaldeerde negatieve positie in derivaten ter grootte van € 8.087 miljoen. De omvang van de beleggingen in niet-(beurs)genoteerde fondsen betreft circa 21% van de totale beleggingen. Daarnaast is in de toelichting een gevoeligheidsanalyse opgenomen ten aanzien van de waardering van (in)direct vastgoed, hypothekenfondsen en overige vastrentende waarden VGMI. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten. Zoals beschreven in ‘Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico’s’, hebben wij het veronderstelde frauderisico inzake de opbrengstenverantwoording gekoppeld aan de indirecte beleggingsopbrengsten uit beleggingen in direct vastgoed, hypothekenfondsen, VGMI en niet-(beurs)genoteerde fondsen, met name private equity, indirect vastgoed en andere beleggingen (infrastructuur en bosbouw).

Onze controleaanpak	Bij de controle van de beleggingen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van andere accountants. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met aanvullende werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen, uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2025. • Voor de posities in direct vastgoed hebben wij de interne beheersingsmaatregelen van het taxatieproces onderzocht en met gebruikmaking van eigen vastgoedspecialisten voor een selectie van objecten de onafhankelijke taxaties en daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst op basis van marktgegevens (bandbreedtes). • Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen hebben wij de waardering gecontroleerd op basis van de gecontroleerde jaarrekeningen van de betreffende fondsen met daarin opgenomen de gecontroleerde waarde per aandeel of participatie per 31 december 2025. Verder hebben wij vastgesteld of de gekozen waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten daarbij aansluiten op de grondslagen van het pensioenfonds. Voor zover wij geen zekerheid kunnen verkrijgen uit een jaarrekening per 31 december 2025, omdat deze niet tijdig beschikbaar is of omdat het boekjaar van de betreffende fondsen niet gelijk is aan het boekjaar van het pensioenfonds, hebben wij aanvullende werkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden bestonden uit het onderzoeken van eerdere jaarrekeningen (back-testing) en het vaststellen van de aansluiting met de meeste recente (niet gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Als onderdeel van de genoemde werkzaamheden hebben wij de impact van nieuwe informatie tot de datum van onze controleverklaring gemonitord en vastgesteld dat significante ontwikkelingen op adequate wijze zijn verwerkt. • Voor de positie in overige vastrentende waarden VGMI hebben wij met gebruikmaking van waarderingsexperts de waardering en de daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst. • Voor de waardering van de derivaten hebben wij een controle uitgevoerd op het gehanteerde waarderingsmodel en op de gehanteerde input waaronder de uit de markt afgeleide gegevens zoals valuta(termijn)koersen, rentevolatiliteit en rentecurves. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden zijn waarderingsspecialisten betrokken. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2025, de indirecte beleggingsopbrengsten en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van het pensioenfonds. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. Wij hebben aan de subjectieve elementen ervaringssterfte en kostenopslag van de bepaling van de technische voorziening een frauderisico gekoppeld en de waardering en de toelichting daarop als kernpunt van onze controle aangemerkt. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf Algemene toelichting — Grondslagen voor de balans en een nadere toelichting opgenomen in toelichting toelichting 9. Technische voorzieningen. Uit deze toelichting blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door aanpassing van de onvoorwaardelijke AO-verhoging, verhoging van de IBNR-opslag voor premievrijstelling en aanpassing van de voorziening voor niet-opgevraagde pensioenen. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 8,2 miljoen hoger respectievelijk € 46,8 miljoen hoger respectievelijk € 5,5 miljoen lager uitgekomen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van het pensioenfonds. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2025. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2025: • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaris en met gebruikmaking van onze eigen actuariële specialist gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen mede met behulp van data analyse, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2025 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Naleving vereisten van SBR Regelgevende Technische Standaard, inclusief XBRL-markering, niet gecontroleerd

Wij hebben de naleving van de vereisten van de Regelgevende Technische Standaard van het SBR-domein Handelsregister, waaronder de aangebrachte eXtensible Business Reporting Language (XBRL) markeringen, niet onderzocht en brengen daarover geen oordeel tot uitdrukking.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het algemeen bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om zijn werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De audit, risk en compliance commissie is belast met toezicht op de financiële informatieverschaffing door Stichting PME Pensioenfonds.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie ‘Informatie ter ondersteuning van ons oordeel’ hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel.
Onze controle bestond verder onder andere uit:

- het in reactie op de ingeschatte risico’s uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Communicatie

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing. In dit kader geven wij ook een verklaring aan de audit, risk & compliance commissie op grond van artikel 11 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang. De in die aanvullende verklaring verstrekte informatie is consistent met ons oordeel in deze controleverklaring.

Wij bevestigen aan het algemeen bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het algemeen bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het algemeen bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het algemeen bestuur benoemd als accountant van Stichting PME Pensioenfonds en reeds langdurig betrokken als externe accountant. Wij zijn niet in staat om te bepalen sinds welk boekjaar wij zijn benoemd als externe accountant, maar wij zijn tenminste vanaf de controle van het boekjaar 2001 tot nu toe de externe accountant.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten geleverd als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Den Haag, 21 mei 2026

EY Accountants B.V.
w.g. S.B. Spiessens RA

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant over de duurzaamheidsinformatie

Aan: het algemeen bestuur van Stichting PME pensioenfonds

Ons oordeel en onze conclusie

Wij hebben een assurance-opdracht met redelijke mate van zekerheid uitgevoerd op de duurzaamheidsinformatie in het jaarverslag van Stichting PME Pensioenfonds te Den Haag over 2025.

Naar ons oordeel is de duurzaamheidsinformatie, in alle van materieel belang zijnde aspecten, opgesteld in overeenstemming met de rapportagecriteria zoals toegelicht in de sectie 'Criteria'.

De duurzaamheidsinformatie bestaat uit de volgende hoofdstukken van Bijlage: Rapportage Taskforce on Climate-related Financial Disclosures, zoals opgenomen in het jaarverslag:

- Governance, bestuurlijk overzicht.
- Strategie
- Met uitzondering van: Weerbaarheid strategie in verschillende klimaatscenario's, Transitierisico's en Fysieke klimaatrisico's, Impact en afhankelijkheden van Biodiversiteit, en Integraal risicomanagement in betreffende sectie.
- Doelstellingen, maatregelen en resultaten, ten aanzien van de totale portefeuille en de verscheidende onderliggende portefeuilles (te weten, de portefeuilles beursgenoteerde aandelen, bedrijfsobligaties, vastgoed, infrastructuur, private equity, hypotheken, staatsobligaties en bosbouw).
- Met uitzondering van: de gerapporteerde Transition Pathway Information (TPI) en CO_2-emmisies van de vastgoedportefeuille in betreffende sectie.

Daarnaast hebben wij een assurance-opdracht met beperkte mate van zekerheid uitgevoerd op de geselecteerde duurzaamheidsinformatie. De geselecteerde duurzaamheidsinformatie bestaat uit de TPI en CO_2-emissies van de vastgoedportefeuille over 2025 van Stichting PME pensioenfondsen en is opgenomen in hoofdstuk 'Doelstellingen, maatregelen en resultaten' van Bijlage: Rapportage Taskforce on Climate-related Financial Disclosures, van het jaarverslag.

Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen assurance-informatie hebben wij geen reden om te veronderstellen dat de geselecteerde duurzaamheidsinformatie niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, is opgesteld in overeenstemming met de van toepassing zijnde criteria zoals toegelicht in de sectie 'Criteria'.

De basis voor ons oordeel en onze conclusie

Wij hebben onze assurance-opdracht uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3000A 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historisch financiële informatie (attest-opdrachten)'. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de assurance-opdracht over de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting PME pensioenfonds zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO). Dit houdt onder meer in dat wij geen activiteiten ondernemen die conflicterend kunnen zijn met onze onafhankelijke assurance-opdracht. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel en onze conclusie.

Criteria

De toegepaste criteria voor het opstellen van de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie betreffen de rapportage principes behorende bij de TCFD-Rapportage zoals toegelicht in Bijlage: Grondslagen en veronderstellingen voor (de meting van) duurzaamheidsinformatie van het jaarverslag.

De vergelijkbaarheid van duurzaamheidsinformatie tussen entiteiten onderling en in de tijd kan beïnvloed worden door het ontbreken van geüniformeerde praktijken ter beoordeling en meting van deze informatie. Dit biedt de mogelijkheid verscheidene, acceptabele meettechnieken toe te passen. Daarom dienen de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie gelezen en begrepen te worden samen met de toegepaste criteria.
Ter vergelijking opgenomen (geselecteerde) duurzaamheidsinformatie niet onderzocht
De duurzaamheidsinformatie over de jaren 2019 en 2020 is geen onderdeel geweest van een assurance-opdracht met een redelijke mate van zekerheid. Daarom is de ter vergelijking opgenomen duurzaamheidsinformatie over de jaren 2019 en 2020 en de daaraan gerelateerde toelichtingen in het jaarverslag niet van een redelijke mate van zekerheid voorzien, maar wel van een beperkte mate van zekerheid. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

De geselecteerde duurzaamheidsinformatie over de standen per 31 december 2021 en 31 december 2022 (ten aanzien van de TPI) en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie over de periode 1 januari 2021 tot en met 31 december 2021 ten aanzien van de CO_2-emissies van de vastgoedportefeuille zijn geen onderdeel geweest van een assurance-opdracht. Daarom is de ter vergelijking opgenomen geselecteerde duurzaamheidsinformatie over de standen

per 31 december 2021 en 31 december 2022 van de TPI, de ter vergelijking opgenomen geselecteerde duurzaamheidsinformatie over de periode 1 januari 2021 tot en met 31 december 2021 van de CO_2-emissies van de vastgoedportefeuille en de gerelateerde toelichtingen in het jaarverslag niet van een beperkte mate van zekerheid voorzien.

Ons oordeel en onze conclusie zijn niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheden.

Beperkingen in de reikwijdte van onze assurance-opdracht

Onze assurance-opdracht is beperkt tot de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie. Wij hebben geen assurance-werkzaamheden uitgevoerd voor andere informatie in het jaarverslag in het kader van deze opdracht.

In de duurzaamheidsinformatie is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen, schattingen en risico-inschattingen. Toekomstgerichte informatie heeft betrekking op gebeurtenissen en acties die zich nog niet hebben voorgedaan en zich wellicht ook nooit zullen voordoen. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van deze toekomstgerichte informatie.

De kwantificering van de CO_2-emissies is onderhevig aan inherente onzekerheid vanwege onvolledige wetenschappelijke kennis die wordt gebruikt om emissiefactoren te bepalen. Zoals toegelicht in Bijlage: Grondslagen en veronderstellingen voor (de meting van) duurzaamheidsinformatie, omvat de duurzaamheidsinformatie toelichtingen op basis van klimaat scenario's die onderhevig zijn aan inherente onzekerheid vanwege onvolledige wetenschappelijke en economische kennis over de waarschijnlijkheid, de timing of het effect van mogelijke toekomstige klimaatinvloeden.

In de duurzaamheidsinformatie zijn de berekeningen van de CO_2-emissies van de aandelenportefeuille en de bedrijfsobligaties portefeuille veelal uitgevoerd aan de hand van veronderstellingen en met gebruikmaking van bronnen van externe partijen. De veronderstellingen en gehanteerde bronnen zijn toegelicht in Bijlage: Grondslagen en veronderstellingen voor (de meting van) duurzaamheidsinformatie van het jaarverslag. Wij hebben vastgesteld dat deze veronderstellingen en externe bronnen geschikt zijn. Tevens hebben wij vastgesteld dat de gehanteerde data geschikt is middels het uitvoeren van deelwaarnemingen.

In de geselecteerde duurzaamheidsinformatie zijn de berekeningen van de CO_2-emissies van de vastgoedportefeuille en TPI veelal uitgevoerd aan de hand van veronderstellingen en met gebruikmaking van bronnen van externe partijen. De veronderstellingen en gehanteerde bronnen zijn toegelicht in Bijlage: Grondslagen en veronderstellingen voor (de meting van) duurzaamheidsinformatie' van het jaarverslag. Wij hebben beoordeeld dat deze veronderstellingen en externe bronnen plausibel en passend zijn, maar ten aanzien van de inhoud van deze veronderstellingen en externe bronnen hebben wij geen werkzaamheden verricht. De verwijzingen naar externe bronnen of websites maken geen onderdeel uit van onze assurance-opdracht over de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie. Wij verstrekken daarom geen zekerheid over deze informatie.

Ons oordeel en onze conclusie zijn niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheden.

Verantwoordelijkheden van het algemeen bestuur en de audit, risk en compliance commissie voor de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie in overeenstemming met de criteria zoals toegelicht in de sectie 'Criteria'.

Het algemeen bestuur is ook verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze criteria en voor het bepalen dat deze criteria toereikend zijn voor de gerechtvaardigde informatiebehoefte van belanghebbenden, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving. De door het algemeen bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in Bijlage: Grondslagen en veronderstellingen voor (de meting van) duurzaamheidsinformatie van het jaarverslag.

Het algemeen bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het algemeen bestuur noodzakelijk acht om het opstellen van de duurzaamheidsinformatie mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

De audit, risk en compliance commissie is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces over de duurzaamheidsinformatie van Stichting PME pensioenfonds.

Onze verantwoordelijkheden voor de assurance-opdracht over de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van de assurance-opdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusies.

Onze assurance-opdracht met een redelijke mate van zekerheid over de duurzaamheidsinformatie is uitgevoerd

met een hoge, maar geen absolute, mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze assurance-opdracht niet alle materiële fraude en fouten ontdekken.

Onze assurance-opdracht met een beperkte mate van zekerheid over de geselecteerde duurzaamheidsinformatie is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid om de plausibiliteit van de geselecteerde duurzaamheidsinformatie vast te stellen. De werkzaamheden variëren in aard en timing van, en zijn ook geringer in omvang, dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij een assurance-opdracht met een beperkte mate van zekerheid is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij een assurance-opdracht met een redelijke mate van zekerheid.

Wij passen de van toepassing zijnde voorschriften voor kwaliteitsmanagement toe op grond van de Nadere voorschriften kwaliteitsmanagement (NVKM). Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsmanagement inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij dit assurance-rapport.

Amsterdam, 21 mei 2026

EY Accountants B.V.
w.g. J.P.N. Groen RA

Bijlage bij het assurance-rapport van de onafhankelijke accountant over de duurzaamheidsinformatie

Onze assurance-opdracht bestond onder andere uit:

- het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de sector, relevante thema's en kwesties en de kenmerken van de entiteit voor zover relevant voor de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de toegepaste criteria, de consistente toepassing hiervan en de toelichtingen die daarover in de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie staan. Dit omvat het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het algemeen bestuur;
- het aansluiten van de relevante financiële informatie met de jaarrekening;
- het lezen van de informatie in het jaarverslag buiten de reikwijdte van onze assurance-opdracht om eventuele van materieel belang zijnde inconsistenties met de duurzaamheidsinformatie en de geselecteerde duurzaamheidsinformatie te identificeren.

Onze assurance-opdracht met een redelijke mate van zekerheid van de duurzaamheidsinformatie bestond onder andere uit:

- het verkrijgen van inzicht in de systemen en processen die ten grondslag liggen aan het verzamelen, rapporteren en consolideren van de duurzaamheidsinformatie, inclusief het verwerven van inzicht in de interne beheersingsomgeving, voor zover relevant voor onze assurance-opdracht. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het identificeren en inschatten van de risico's dat de duurzaamheidsinformatie afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van verdere assurance-werkzaamheden en het verkrijgen van assurance-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit:

- het inwinnen van inlichtingen bij het algemeen bestuur en relevante medewerkers verantwoordelijk voor de duurzaamheids-strategie en -beleid en prestaties;
- het kennisnemen van de notulen van de vergaderingen van het algemeen bestuur, van de audit, risk en compliance commissie en van andere vergaderingen die van belang zijn voor de inhoud van de duurzaamheids-verslaggeving;
- het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor, het uitvoeren van interne beheersingsmaatregelen op, en de consolidatie van gegevens in de duurzaamheidsinformatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de veronderstellingen en bronnen van externe partijen die zijn gehanteerd voor de berekeningen die ten grondslag liggen aan de CO_2-emissies van de aandelenportefeuille en de bedrijfsobligaties zoals opgenomen in de paragraaf 'CO_2-voetafdruk PME / Voortgang op de doelen uit het klimaatplan van PME' van het jaarverslag;
- het verkrijgen van assurance-informatie dat de duurzaamheidsinformatie aansluit op de onderliggende administraties van Stichting PME pensioenfonds;
- het op basis van deelwaarnemingen evalueren van relevante interne en externe documentatie om de betrouwbaarheid vast te stellen van de duurzaamheidsinformatie;
- het evalueren van data en trends;
- het evalueren of de duurzaamheidsinformatie zonder materiële afwijkingen gepresenteerd en toegelicht is in overeenstemming met de toegepaste criteria.

Onze assurance-opdracht met een beperkte mate van zekerheid van de geselecteerde duurzaamheidsinformatie bestond onder andere uit:

- het via het inwinnen van inlichtingen op hoofdlijnen inzicht verwerven van de interne beheersingsomgeving, de rapporterings-processen, de informatiesystemen en het risico-inschattingsproces van de entiteit relevant voor het opstellen van de geselecteerde duurzaamheidsinformatie, zonder het verwerven van assurance-informatie over het bestaan of het toetsen van de effectiviteit van de interne beheersingsmaatregelen;
- het identificeren van gebieden in de geselecteerde duurzaamheidsinformatie waar het waarschijnlijk is dat misleidende of onevenwichtige informatie of een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude of van fouten zich zal voordoen. Het bepalen en uitvoeren van verdere werkzaamheden is gericht op het beoordelen van de plausibiliteit van de duurzaamheidsinformatie in reactie op onze risico-inschatting.

Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit:

- het inwinnen van inlichtingen bij het algemeen bestuur en relevante medewerkers verantwoordelijk voor de duurzaamheids-strategie en -beleid en prestaties;
- het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren vaninformatie voor, het uitvoeren van interne beheersingsmaatregelen op, en de consolidatie van gegevens in de geselecteerde duurzaamheidsinformatie;
- het beoordelen van het passend zijn en de plausibiliteit van de veronderstellingen en bronnen van externe partijen die zijn gehanteerd voor de berekeningen die ten grondslag liggen aan de CO_2-emissiesvan de vastgoedportefeuille en TPI zoals opgenomen in de paragraaf 'CO_2-voetafdruk PME / Voortgang op de doelen uit het klimaatplan van PME' van het jaarverslag;
- het verkrijgen van assurance-informatie dat de geselecteerde duurzaamheidsinformatie aansluit op de onderliggende administraties van Stichting PME pensioenfonds;
- het op basis van beperkte deelwaarnemingen beoordelen van relevante interne en externe documentatie;
- het overwegen van data en trends;
- het overwegen of de geselecteerde duurzaamheidsinformatie zonder materiële afwijkingen gepresenteerd en toegelicht is in overeenstemming met de toegepaste criteria.

Bijlage

Bijlage 1 Personalia 2025

Bestuursleden ultimo 2025

Marcel Andringa *4 augustus 1970 (m)*

Functie PME:
uitvoerend bestuurder balans-en vermogensbeheer

Relevante nevenfuncties

- lid bestuur Stichting Netherlands Advisory Board on impact investing (NAB);
- extern adviseur Beleggingsadviescommissie SBZ Pensioen;
- extern lid DNB Beleggingscommissie

Nicole Beuken *16 september 1959 (v)*

Functie PME:
niet-uitvoerend bestuurder (onafhankelijk voorzitter)
Beroep:
Bestuurder, toezichthouder, adviseur

Relevante nevenfuncties

- voorzitter raad van commissarissen Rabobank Zuid-Limburg Oost;
- niet-uitvoerend bestuurder Pensioenfonds Rabobank;
- bestuurslid Stichting Pensioenregister;
- plv lid Raad van Beheer Stichting Administratie Indonesische Pensioenen (SAIP).

Fridoline van Binsbergen *3 maart 1967 (v)*

Functie PME:
niet-uitvoerend bestuurder
Beroep:
Bestuurder, toezichthouder, adviseur

Relevante nevenfuncties

- bestuurder en lid Beleggingscommissie bij Stichting Shell Pensioenfonds (SSPF);
- commissaris bij DPS

Theo Bruinsma *11 oktober 1950 (m)*

Functie PME:
niet-uitvoerend bestuurder
Beroep:
Bestuurder, toezichthouder, adviseur

Relevante nevenfuncties

- bestuurslid AbE Discovery LLC;
- voorzitter Salm Partners LLC;
- lid hoofdbestuur VNO-NCW Brabant/Zeeland;
- voorzitter GMV (brancheorganisatie agrifoodmachinebouw).

Marlies van Boom *6 april 1966 (v)*

Functie PME:
niet-uitvoerend bestuurder
Beroep:
Bestuurder, toezichthouder, adviseur

Relevante nevenfuncties

- extern lid auditcommissie Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen;
- voorzitter Stichting Beheer KPMG Deferred Payments;
- commissaris bij ZLM Verzekeringen.

Richard Devue *30 maart 1971 (m)*

Functie PME:
niet-uitvoerend bestuurder
Beroep:
Pensioenbestuurder FNV

Relevante nevenfuncties

- plaatsvervangend voorzitter Bpf Koopvaardij
- bestuurslid Stichting Actiegroep Dijkwacht Buren

Susan Eijgermans *11 oktober 1978 (v)*

Functie PME:
niet-uitvoerend bestuurder
Beroep:
Pensioenbestuurder FNV

Relevante nevenfuncties

- uitvoerend bestuurder Stichting Pensioenfonds KPN;
- lid dagelijks bestuur (secretaris) en voorzitter financiële commissie Stichting Pensioenfonds KPN.

Alae Laghrich *19 september 1979 (m)*

Functie PME:
uitvoerend bestuurder strategie, governance, pensioenbeleid, -uitvoering, communicatie en PA (voorzitter)

Relevante nevenfuncties

- lid Tuchtcommissie (Ethics Committee) Stichting DSI;
- lid (extern adviseur) beleggingsadviescommissie Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranen (Vfonds).

Monique van der Poel *7 augustus 1981 (v)*

Functie PME:
niet-uitvoerend bestuurder
Beroep:
Pensioenstrateeg FME

Relevante nevenfuncties

- voorzitter Raad van Toezicht ING CDC Pensioenfonds;
- teamleider Business Development Regio's (team externe betrekkingen en branches) FME
- voorzitter bestuur Stichting Ketter & Co;
- juridisch adviseur governance, arbeids- en pensioenrecht EPB-law;
- coördinator en docent post-doc leergang Expertisecentrum Pensioenrecht Vrije universiteit Amsterdam;
- Docent Nyenrode Executive Pensions Program;
- lid Pensioencommissie VNO-NCW;
- lid Nationale Taskforce Diversiteit, Gelijkwaardigheid en Inclusie voor de Pensioensector

Igor Vermeulen *30 oktober 1961 (m)*

Functie PME:
niet-uitvoerend bestuurder
Beroep:
Bestuurder, toezichthouder, adviseur

Relevante nevenfuncties

- commissaris Stork Nederland BV, onderdeel van Bilfinger SE
- interim manager en consultant international Oil & Gas offshore maintenance company

Peggy Wilson *9 december 1969 (v)*

Functie PME:
niet-uitvoerend bestuurder
Beroep:
Pensioenfondsbestuurder CNV

Relevante nevenfuncties

- niet-uitvoerend bestuurder SBZ Pensioen
- werknemersvoorzitter Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Kappersbedrijf

Samenstelling bestuurlijke gremia

Samenstelling bestuurlijke gremia

	UB	NUB	AB	PB&C cie.	B&V cie.	ARC cie.	Rem. cie.
Bestuursleden*							
Marcel Andringa	V		V		V		
Nicole Beuken		V (vrz)	V (vrz)			V (vrz)	V (vrz)
Fridoline van Binsbergen		V	V	V		V	V
Theo Bruinsma		V	V	V	V (vrz)		
Marlies van Boom		V	V		V		
Richard Devue		V	V			V	
Susan Eijgermans		V	V	V (vrz)			
Alae Laghrich	V (vrz)		V	V			V
Monique van der Poel		V	V	V			
Igor Vermeulen		V	V			V	V
Peggy Wilson		V	V		V	V	

* Op 31 december 2025 is er een vacature voor een uitvoerend bestuurder. Deze is op 9 maart 2026 ingevuld door de heer Bart Harmsen.

Vaste deelnemers	
Trudy van der Kloet (SFH IA)	V
Roel Mehlkopf (tevens lid van de commissie)	V
Rebecca Wortman (SFH RB)	V

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit zestien leden, acht namens de actieve deelnemers en acht namens pensioengerechtigden. Er is een onafhankelijk voorzitter, Aart van den Brink (m, 71 jaar).

Samenstelling verantwoordings-orgaan (ultimo 2025)

	Leeftijd	Namens	Benoemd
Bert Aal (m)	64 jaar	werknemers	FNV
Ko van den Berg (m)	70 jaar	pensioengerechtigden	VHP2
Jos Broeren (m)	69 jaar	pensioengerechtigden	FNV
Eric Cols (m)	55 jaar	werknemers	FNV
Arnoud Dinslage (m)	53 jaar	werknemers	De Unie
Carl Holzmann (m)	74 jaar	pensioengerechtigden	VGPME
Jan van der Kooi (m)	78 jaar	pensioengerechtigden	CNV
Arjen Kronenberg (m)	48 jaar	werknemers	FNV
Erwin Lubbers (m)	62 jaar	werknemers	CNV
Harco Meijer (m)	53 jaar	werknemers	VHP2
Hans Ooms (m)	76 jaar	pensioengerechtigden	VGPME
Henk Silvius (m)	76 jaar	pensioengerechtigden	FNV
Dick Tijssen (m)	63 jaar	werknemers	FNV
Douwe Wielsma (m)	78 jaar	pensioengerechtigden	VGPME (aspirant lid)
Peter van der Zalm (m)	72 jaar	pensioengerechtigden	FNV
Jos van Zuydam (m)	66 jaar	pensioengerechtigden	De Unie
Vacature*	-	werknemers	CNV

* De vacature is op 1 januari 2026 ingevuld door de heer Patrick van Aart.

Overige functies

Sleutelfunctiehouders

Eind 2025 had PME de volgende sleutelfunctiehouders:

- Rob Schilder als actuarieel sleutelfunctiehouder
- Trudy van der Kloet als sleutelfunctiehouder interne audit
- Rebecca Wortman als sleutelfunctiehouder risicobeheer

Accountant

De accountant controleert de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening en de door het fonds opgegeven z-score op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW en de Wet bpf. Ook controleert de accountant de jaarstaten ten behoeve van de toezichthouder en onderzoekt zij de opgave van de basisgegevens met betrekking tot de berekening van de **voorziening pensioenverplichtingen** per einde boekjaar. Verder controleert de accountant of het jaarverslag alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en overige gegevens en de andere informatie in het jaarverslag, naast de jaarrekening, verenigbaar is met de jaarrekening en geen (materiele) afwijkingen bevat. Ook geeft de accountant jaarlijks een assurance-rapport af aan het bestuur dat het fonds tijdig een normportefeuille heeft vastgesteld. Dit is verplicht op grond van artikel 5 van het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000. De accountant controleert ook het feitelijke rendement van de gekozen normportefeuille. Vanaf het verslagjaar 2021 is de heer Steven Spiessens RA van EY Accountants B.V. benoemd als accountant. Vanaf verslagjaar 2026 wordt hij vervangen door de heer Jasper Kolsters RA van EY Accountants B.V.

Naast de wettelijke controle van de jaarrekening hebben we onze externe accountant EY gevraagd om assurance te verlenen op het TCFD-gedeelte en de CO_2-voetafdrukinformatie;

- het TCFD-gedeelte en de CO_2-uitstoot gerelateerd aan de aandelenportefeuilleen bedrijfsobligaties (redelijke mate van zekerheid) en
- de CO_2-uitstoot gerelateerd aan de vastgoedportefeuille en Transition Pathway Information (TPI) data voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille (met een beperkte mate van zekerheid).

De informatie in deze duurzaamheidsrapportage die in scope is van de assurance werkzaamheden van EY is opgenomen in de bijlage van de duurzaamheidsrapportage.

Actuaris

De actuaris van het fonds controleert jaarlijks of de technische voorzieningen juist zijn vastgesteld en of de **voorziening pensioenverplichtingen** op voldoende veilige grondslagen is berekend. Vanaf verslagjaar 2023 is de heer Rob Schilder AAG van Willis Towers Watson te Amstelveen benoemd als certificerend actuaris.

Compliance - en privacyofficer

Jurriaan Cornelisse is benoemd als compliance- en privacyofficer.

Vertrouwenspersoon

Adinda Lammens is benoemd als externe vertrouwenspersoon. Zij fungeert zowel als vertrouwenspersoon integriteit als vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen.

Bijlage 2 Risicotaxonomie PME en risicobereidheid

STRATEGISCH
Omgeving
Draagvlak deelnemers
Draagvlak werkgevers
Draagvlak sociale partners
Wet- en regelgeving
Toezicht
Governance
Missie, visie, strategie en cultuur
Verandervermogen bestuur
Effectiviteit bestuur
Gelijkgerichtheid met uitbestedingspartijen
Afhankelijkheid
Wendbaarheid uitbestedingspartij

FINANCIEEL
Vermogensbeheer
Balans
Rente
Markt
Valuta
Krediet
Tegenpartij
Liquiditeit
Concentratie
Actief
Inflatie
ESG
Governance
Klimaat (Environmental)
Overig Environmental
Social
Verzekeringstechnisch
Pensioenresultaat
Grondslagen
Premie

OPERATIONEEL
Uitvoeringskosten
Personele bezetting
Continuïteit en weerbaarheid
Kwaliteit opzet dienstverlening
Kwaliteit werking dienstverlening
Advies
Data- en modelkwaliteit
IT Operations en support
Informatie- en cyberveiligheid
Sub-leveranciers
Afdwingbaarheid contracten
Indekking van aansprakelijkheid

COMPLIANCE
Compliance
(Financieel) toezicht
Naleving wet- en regelgeving
Naleving beleid, procedures en overeenkomsten
Integriteit
Integriteit
Beloning

Legenda Risicobereidheid PME

Laag	Gemiddeld	Hoog

Risico	Risico-omschrijving
STRATEGISCH	**Risico's die verband houden met de realisatie van de strategische doelstellingen.**
Omgeving	**Risico op van buiten PME en de beheerketen komende veranderingen.**
Draagvlak deelnemers	Risico op verminderd of onvoldoende draagvlak onder deelnemers (en gepensioneerden) voor de verplichte deelname of deelname aan PME.
Draagvlak werkgevers	Risico op verminderd of onvoldoende draagvlak onder werkgevers voor de verplichte deelname of deelname aan PME.
Draagvlak sociale partners	Risico op verminderd of onvoldoende draagvlak onder sociale partners.
Wet- en regelgeving	Risico dat het niet langer mogelijk is de Bedrijfstakuitvoeringsovereenkomst (BUO) uit te voeren of de complexiteit in de uitvoering toeneemt als gevolg van (wijzigingen in) wet- en regelgeving, politiek sentiment of gebeurtenissen.
Toezicht	Risico dat het toezicht strikter wordt en de hoeveelheid eisen waaraan moet worden voldaan toeneemt waardoor het besluitvormingsproces van PME of uitvoering van de taken van PME worden belemmerd.
Governance	**Risico op van binnen PME en de beheerketen komende veranderingen.**
Missie, visie, strategie en cultuur	Risico dat PME geen duidelijke missie, visie en/of strategie heeft of dat de cultuur binnen PME adequate besturing belemmert en/of de structuur van PME het zijn van een lerende organisatie in de weg staat.
Verandervermogen bestuur	Risico dat het bestuur niet tijdig of niet adequaat kan inspelen op veranderingen in de externe omgeving.
Effectiviteit bestuur	Risico dat het bestuur onvoldoende geschikt is en zich niet houdt aan de rolinvulling zoals beoogd in het bestuursmodel van PME.
Gelijkgerichtheid met uitvoeringsorganisatie	Het risico dat de bedrijfsvoeringen van de uitvoeringsorganisaties en PME niet of onvoldoende op elkaar aansluiten.
Afhankelijkheid	Risico dat PME te afhankelijk wordt van één uitvoeringsorganisatie doordat zij niet of moeilijk kan overstappen naar een andere uitvoeringsorganisatie.
Wendbaarheid uitvoeringsorganisatie	Risico dat de uitvoeringsorganisatie over onvoldoende (strategisch) inzicht en/of niet over een toekomstbestendige organisatie-inrichting beschikt en daardoor niet goed in staat is om verandertrajecten te realiseren.
FINANCIEEL	**Risico's die verband houden met de financiële opzet van PME en de beleggingen.**
Vermogensbeheer	**Risico's die verband houden met het vermogensbeheer (i.e. beleggingen).**
Balans	Risico van veranderingen in de dekkingsgraad als gevolg van afwijkende rendementen tussen beleggingen en verplichtingen.
Rente	Risico op fluctuaties van rentetermijnstructuren.
Markt	Risico op wijzigingen in marktprijzen van beleggingsinstrumenten.

Valuta	Risico dat beleggingen in een vreemde valuta in waarde dalen omdat de wisselkoers tussen de vreemde valuta en de euro daalt.
Krediet	Risico dat een crediteur contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt (heeft voor PME enkel betrekking op vastrentende beleggingen).
Tegenpartij	Risico op in gebreke blijven van een tegenpartij, dat voor PME voortvloeit uit de posities in derivaten en het securities lending programma.
Liquiditeit	Risico dat PME niet over voldoende liquide financiële middelen beschikt om op enige termijn aan de betalingsverplichtingen te voldoen. Op korte termijn betreft dit het risico van het niet kunnen voldoen aan acute betalingsverplichtingen, op lange termijn betreft dit het risico van teveel illiquide beleggingen in de portefeuille.
Concentratie	Risico van een grote eenzijdige belegging. De concentratie kan betrekking hebben op een geografische of sectorale concentratie, een concentratie op één specifieke belegging en een concentratie op één specifiek risico.
Inflatie	Risico op fluctuaties van inflatietermijnstructuren.
Actief	Risico dat door het voeren van een actief beleggingsbeleid een lager portefeuillerendement behaald wordt dan het rendement op de benchmark.

ESG	**Risico op verandering in milieu, sociaal of governance-omstandigheden**
ESG-Klimaat (Environmental)	Risico op fysieke gevolgen van klimaatverandering en transitierisico's als gevolg van klimaatverandering
ESG-Overig Environmental	Risico op overige negatieve milieuaspecten zoals het verlies van biodiversiteit, ontbossing en waterschaarste
ESG-Social	Risico dat sociale aspecten, zoals mensenrechten, arbeidsomstandigheden en maatschappelijke ongelijkheid, onvoldoende worden gewaarborgd
ESG-Governance	Risico van ondermaats ondernemingsbestuur, waaronder excessieve bestuurdersbeloning of onvoldoende diversiteit binnen het bestuur

Verzekeringstechnisch	**Risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen.**
Pensioenresultaat	*Op voorhand geldt:* sociale partners stellen de pensioenambitie vast in afstemming met PME. Risico is tweeledig, namelijk: i.) dat op basis van de jaarlijkse haalbaarheidstoets de verwachte ambitie niet wordt behaald (door gewijzigde economische omstandigheden of een andere startpositie); ii.) het geambieerde pensioenresultaat niet wordt gerealiseerd doordat de aannames en uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de ambitie (rente, beleggingen, inflatie e.d.) afwijken van de daadwerkelijke waarden. Dat uit zich in kortingen dan wel niet-indexeren
Grondslagen	Risico dat verliezen optreden als gevolg van verschillen tussen de werkelijke ontwikkelingen in het deelnemersbestand en de veronderstelde grondslagen (o.a. sterfte en arbeidsongeschiktheid).
Premie	Risico dat de premie ontoereikend is waardoor PME verlies op de premie leidt.

OPERATIONEEL	Risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering.
Uitvoeringskosten	Risico op onvoldoende doelmatige uitvoering
Personele bezetting	Risico op onvoldoende kwalitatieve en/of kwantitatieve personele bezetting zowel bij PME als bij leveranciers.
Continuïteit en weerbaarheid	Risico dat PME of leveranciers onvoldoende doeltreffend zijn om bedrijfskritieke processen draaiende te houden of te hervatten na verstoringen als gevolg van (potentiële) bedreigingen die de continuïteit en weerbaarheid van de bedrijfsvoering kunnen aantasten.
Kwaliteit opzet dienstverlening	Risico dat PME of primaire leveranciers niet beschikken over een adequate opzet van procedures en/of gedragscodes.
Kwaliteit werking dienstverlening	Risico dat de door PME zelf of primaire leveranciers geleverde kwaliteit van de werkzaamheden niet in overeenstemming is met het door PME gewenste dan wel aan belanghebbenden toegezegde niveau.
Advies	Risico dat het advies vanuit PME zelf of leveranciers onjuist of onvolledig is, onvoldoende wordt onderbouwd of niet wordt gechallenged.
Data- en modelkwaliteit	Risico op onvoldoende doeltreffende datakwaliteit en risico dat beslissingen genomen worden o.b.v. incorrecte, ontoereikende of onjuist gebruikte of geïnterpreteerde modeluitkomsten.
IT Operations & Service Delivery	Risico dat de Informatie Technologie niet voldoet aan de gestelde bedrijfsdoelstellingen van PME. Dit kan betrekking hebben op het huidige en toekomstige IT-operating model (IT operations) alsmede het niet adequaat ondersteunen van de IT-gebruiker (IT-support).
Informatie en cyberveiligheid	Risico dat de informatie- en cyberveiligheid niet voldoet aan de gestelde bedrijfsdoelstellingen van PME.
Sub-leveranciers	Het gaat onder meer om ongeoorloofd(e) toegang gebruik, openbaarmaking, verstoring, wijziging of vernietiging van informatie en/of een IT-systeem.
Afdwingbaarheid contracten	Risico op onvoldoende kwaliteit van de dienstverlening door sub-leveranciers die werkzaamheden uitvoeren in opdracht van de primaire leveranciers van PME.
Indekking van aansprakelijkheid	Risico op het niet afdwingbaar zijn van contracten (waaronder ook de pensioenregeling).

COMPLIANCE	Risico dat PME niet voldoet aan relevante wet- en regelgeving, interne gedragscode, beleid en procedures of ethische normen.
Compliance	**Risico dat PME niet voldoet aan relevante wet- en regelgeving, interne gedragscode, beleid en procedures of ethische normen.**
(Financieel) toezicht	Risico dat PME niet voldoet aan (financieel) toezicht wet- en regelgeving of rapportage-vereisten vanuit toezichthouders.
Naleving wet- en regelgeving	Risico dat PME niet of niet tijdig voldoet aan relevante wet- en regelgeving (waar onder Pensioenwet, AVG, FTK, Wft, IORP II).
Naleving beleid, procedures en overeenkomsten	Risico dat PME niet voldoet aan (eigen) beleid, procedures en overeenkomsten.

Integriteit	**Risico dat de integriteit van PME wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers, andere aan PME verbonden personen, dan wel van de (mede)beleidsbepalers in het kader van wet- en regelgeving, maatschappelijke en door PME opgestelde normen.**
Integriteit	Het risico dat niet voldaan wordt aan interne gedragscodes of ethische normen en/of confrontatie (cf. SIRA) met belangenverstrengeling, corruptie (omkoping), omzeiling sanctieregelgeving, terrorismefinanciering, interne en externe fraude, cybercrime, niet moreel/ onethisch handelen, fiscale fraude, witwassen, voorwetenschap en marktmisbruik.
Beloning	Risico dat beloningen aanzetten tot het maken van keuzes die ongewenst, onverantwoord of niet in overeenstemming met normen en waarden zijn.

Bijlage 3 Rapportage Taskforce on Climate-related Financial Disclosures

De Task Force on Climate-related Financial Disclosure (TCFD), ontwikkeld door de Financial Stability Board, is een verslagleggingsstandaard voor organisaties waarmee zij verantwoording kunnen afleggen over klimaatrisico's. De TCFD vraagt van aandeelhouders om ten aanzien van de governance, de strategie, risicobeheer, kerncijfers en doelstellingen te rapporteren over klimaatrisico's. Al deze elementen zijn onderdeel van de TCFD-rapportage van PME, die wij voor het zevende opeenvolgende jaar publiceren als bijlage van het jaarverslag.

Governance, bestuurlijk overzicht

Het bestuur van PME bepaalt de strategie op het gebied van klimaatrisico's en -kansen, stelt klimaatdoelen en ambities vast en evalueert deze. Het bestuur besluit ook over de maatregelen die worden genomen om klimaatrisico's te beheersen en bij te dragen aan een reductie van de uitstoot van CO_2. Het bestuur wordt hierin ondersteund en strategisch geadviseerd door een team van specialisten binnen het Bestuursbureau van PME, waaronder twee strategen verantwoord beleggen. Het bestuur van PME laat zich op het gebied van klimaatgerelateerde zaken, waaronder het Klimaatplan van PME, adviseren door de commissie balans- en vermogensbeheer waarna het vervolgens overgaat tot besluitvorming.

Het uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering van de strategie. Het bestuur en de commissie balans- en vermogensbeheer van PME bespreken de bijdrage die PME levert aan het beperken van klimaatverandering en de klimaatrisico's en -kansen voor PME aan de hand van de kwartaalrapportages maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB), de jaarlijkse klimaatrapportage, de risicorapportage en de (evaluatie van) strategieën van beleggingscategorieën waarin klimaat als vast onderdeel is meegenomen.

Daarnaast heeft PME verschillende processen ingericht, zoals de Eigen Risico Beoordeling (ERB) en de Risk Self Assessment (RSA) Klimaat, om de blootstelling aan klimaatrisico's binnen het vermogensbeheer en de eigen organisatie in kaart te brengen.

Het fiduciaire beheer van de beleggingsportefeuille van PME is de ondergebracht bij uitvoeringsorganisatie MN. De directie van MN draagt hierbij de laatste verantwoordelijkheid. Een multidisciplinaire expertwerkgroep op het gebied van klimaat werkt aan de rapportage over en doorontwikkeling van de CO_2-reductiedoelstelling en klimaatplannen van PME. Deze expertwerkgroep bestaat uit vertegenwoordigers uit de verschillende gremia van de investeringsketen.

Strategie

PME ziet vanuit twee invalshoeken aanleiding om rekening te houden met klimaatverandering in de portefeuille; vanuit de wens om financiële risico's te beperken en vanuit de wens om bij te dragen aan een leefbare wereld.
PME ziet twee typen financiële klimaatrisico's; transitierisico's en fysieke klimaatrisico's:

- Transitierisico's hangen vooral samen met de gevolgen van een stringenter klimaatbeleid, wat nodig is om de doelstellingen van het Parijsakkoord te kunnen behalen. Kosten voor bedrijven kunnen bijvoorbeeld oplopen als gevolg van hogere CO_2-belastingen en investeringen gerelateerd aan fossiele brandstoffen dienen mogelijk vervroegd te worden afgeschreven indien wordt overgestapt op schone energiebronnen.
- Fysieke risico's hangen samen met de gevolgen van een temperatuurstijging op aarde. De financiële prestaties van organisaties worden bijvoorbeeld beïnvloed door veranderingen in de beschikbaarheid en kwaliteit van water, voedselveiligheid en extreme temperatuurveranderingen.

De risico's verschillen per beleggingscategorie, afhankelijk van bijvoorbeeld het risicoprofiel van beleggingscategorieën, de regio-exposure en sector-exposure. Voor bedrijven die goed voorbereid zijn op de energietransitie en producten aanbieden waar in nieuwe klimaatscenario's meer vraag naar ontstaat, kunnen juist kansen ontstaan.

Daarnaast ziet PME ook klimaatrisico's die niet alleen financieel zijn, zoals risico's op een afnemend draagvlak onder deelnemers en werkgevers, operationele risico's en compliance gerelateerde risico's. Deze kunnen ontstaan als het beeld ontstaat dat PME te weinig doet om bij te dragen aan het beperken van klimaatverandering.

Strategievorming

Strategievorming begint bij het Strategisch Beleggingskader. In het Strategisch Beleggingskader van PME staan de beleggings-, uitvoerings- en risicomanagementbeginselen, waaronder beginselen (investment beliefs) die een basis vormen om rekening te houden met de invloed van beleggingskeuzes op de wereld en de invloed van de risico's van een veranderende wereld op de beleggingen van PME. Daarnaast heeft PME op basis van o.a. deze beginselen, de voorkeuren van deelnemers, wetenschappelijke inzichten en informatie over de klimaatimpact van de beleggingen, klimaatdoelstellingen geformuleerd. De beginselen en de klimaatdoelstellingen vormen de basis voor de uitwerking van beleggingsstrategieën.

In lijn met beginselen en klimaatdoelstellingen zijn in de strategieën voor de verschillende beleggingsproducten maatregelen geïntroduceerd met als doel

klimaatrisico's voor de portefeuille te beperken en klimaatverandering tegen te gaan. In vier stappen in het beleggingsproces kunnen maatregelen genomen worden om de portefeuille passend te maken bij PME:

1. **Uitsluiting en selectie:** door bepaalde beleggingen niet op te nemen of juist wel te selecteren. Waar passend worden beleggingen opgenomen die aantoonbaar een positieve bijdrage leveren op specifieke thema's (impactbeleggingen).
2. **Portefeuilleconstructie:** door de weging van beleggingen aan te passen.
3. **Richtlijnen aan de beheerder:** door managers specifieke richtlijnen mee te geven voor het beheer van de portefeuille, en te selecteren en monitoren op basis van o.a. hun ESG beleid.
4. **Betrokken/actief aandeelhouderschap:** door invloed uit te oefenen op de beleggingen middels het engagement en stembeleid.

Welke instrumenten er worden ingezet en in welke mate is afhankelijk van de kenmerken van de beleggingen en verschilt per beleggingscategorie. De klimaatdoelstellingen, de acties die wij nemen om bij te dragen aan het beperken van klimaatverandering en de verdere stappen die we in de komende periode willen nemen worden beschreven in het klimaatplan. Afhankelijk van o.a. de voortgang op klimaatdoelstellingen en de mogelijkheden om gebruik te maken van betere data wordt periodiek onderzocht of deze aangescherpt kunnen worden. Kwalitatief goede informatie stelt ons in staat om de instrumenten die we tot onze beschikking hebben, zoals engagement, screenings en impactinvesteringen, effectief in te zetten. Daarom vormt doorontwikkeling op het gebied van data, in het bijzonder het meten van de mate van alignment van investeringen met een 1,5 graden pad, een belangrijk onderdeel van de klimaatplannen van PME. Met andere woorden: we willen beter inzicht krijgen in welke mate de bedrijven, vastgoedobjecten en overheden waarin we investeren een voldoende grote bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen van het Parijsakkoord. Methoden hiervoor zijn nog in ontwikkeling. We meten dit nu waar mogelijk op basis van data van het Transition Pathway Initiative voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles, waarbij waar mogelijk de paden gebruikt worden die passen bij het IEA Net Zero 2050 scenario[12]. Voor de vastgoedportefeuille wordt gebruik gemaakt van de CRREM-methodiek.[13]

De maatregelen die uiteengezet worden in het klimaatplan helpen doorgaans niet alleen om bij te dragen aan het beperken van klimaatverandering, maar helpen ook om transitierisico's te beperken. Immers, als bedrijven en andere actoren hun beleid in lijn brengen met een 1,5 graden pad, zullen zij ook in mindere mate geraakt worden door maatregelen die genomen worden om de energietransitie te bevorderen.

Weerbaarheid strategie in verschillende klimaatrisico's

Voor de berekening van transitierisico's, worden vier scenario's gebruikt: een waarbij de wereldwijde opwarming beperkt blijft tot 1,5 graden, een 2 graden en twee 3 graden scenario's. Voor elk van deze scenario's wordt vervolgens gekeken naar transitierisico's als gevolg van directe uitstoot van broeikasgassen (Scope 1), elektriciteitsverbruik (Scope 2) en emissies in de waardeketen (Scope 3).

De impact als gevolg van de scope 1 uitstoot wordt door MSCI ingeschat op basis van het land waar een bedrijf produceert en de beleidsmaatregelen die genomen worden in dit land. Er wordt een inschatting gemaakt van de maximale toelaatbare broeikasgasuitstoot van het bedrijf. Vervolgens schat MSCI de potentiële kosten in die het bedrijf moet maken om binnen de vastgestelde maximale broeikasgasuitstoot te blijven. In een scenario van 1,5 graden zal het beleid van een land strenger zijn dan in een scenario van 3 graden. Daarom zal de overgang naar een 1,5 graden scenario de hoogste kosten voor een bedrijf met zich meebrengen.

De impact die samenhangt met de scope 2 uitstoot is het gevolg van de kosten die energiebedrijven moeten maken voor het uitfaseren van fossiele brandstoffen. Daarbij kan gedacht worden aan kosten als gevolg van het sluiten van oude centrales, de aanschaf van nieuwe technologieën en benodigde aanpassingen van elektriciteitsnetwerken. Elektriciteitsbedrijven zullen een deel van deze kosten doorberekenen aan de eindgebruiker via een kostenverhoging. MSCI maakt een inschatting van deze kostenverhoging voor de bedrijven.

Tot slot kunnen bedrijven geraakt worden door de uitstoot in hun waardeketen (de scope 3 uitstoot). Leveranciers hebben bijvoorbeeld hogere kosten als gevolg van maatregelen die de energietransitie stimuleren, die ze vervolgens deels aan het bedrijf kunnen doorberekenen. Ook bestaat het risico dat een bedrijf marktaandeel en inkomsten verliest als de vraag naar de aangeboden diensten of producten verandert. Deze veranderingen kunnen bijvoorbeeld optreden als gevolg van een grotere vraag naar milieuvriendelijke producten, zoals producten met een lage CO_2-uitstoot.

Uitgangspunten MSCI

MSCI maakt in de verschillende scenario's een inschatting van de kosten die samenhangen met de scope 1, 2 en 3 uitstoot in elk jaar. Vervolgens worden deze kosten omgerekend naar een waarderingsafslag op de huidige waardering.

Een belangrijke aanname in de gebruikte scenario's is dat er sprake is van een ordentelijke en geleidelijke transitie. Op het moment dat de transitie gepaard gaat met stress, bijvoorbeeld als gevolg van snelle materialisatie van fysieke risico's of politieke of publieke onrust, kunnen de transitiekosten vele malen hoger zijn.

Naast het inschatten van mogelijke kosten als gevolg van klimaatrisico's, beoordeelt MSCI ook hoe klimaatgerelateerde kansen van invloed zijn op de waardering van bedrijven in verschillende klimaatscenario's. Dit gebeurt door te kijken naar de waarde van patenten in het bezit van bedrijven die verband houden met groene technologieën en

[12] Het IEA Net Zero 2050-scenario is een normatief scenario dat de weg toont voor de wereldwijde energiesector om tegen 2050 netto nul CO_2-uitstoot te bereiken. Geavanceerde economieën zouden hierin eerder dan andere landen netto nul emissies bereiken. Het benadrukt een ordelijke overgang met een focus op schone energietechnologieën en energie-efficiëntie

[13] CRREM richt zich op energiebesparingen in gebouwen om aan de klimaatdoelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen. Het helpt vastgoedprofessionals bij het begrijpen van het klimaatrisico voor vastgoed en bevordert investeringen in energie-efficiëntie.

door op basis van deze informatie een schatting te maken van de toekomstige inkomsten die zij verwachten te genereren uit de ontwikkeling en verkoop van technologieën met een lage CO_2-uitstoot.

Zowel voor de transitierisico's als de fysieke risico's hebben we dit jaar een aantal aanpassingen gedaan. We maken gebruik van de NGFS scenariosets, in plaats van de IPCC. De NGFS scenarioset bevat ook een niet-ordentelijk transitiescenario. Ordentelijke scenario's gaan ervan uit dat beleidsmaatregelen tijdig worden ingevoerd en geleidelijk strenger worden. In niet-ordentelijke scenario's zijn transititierisico's hoog als gevolg van vertraagde of uiteenlopende beleidsmaatregelen in verschillende landen en sectoren. Het 1,5 graden disorderly scenario en het 3 graden current policies scenario hebben respectievelijk de grootste transitie- en fysieke klimaatrisico's. Daarnaast zijn ter referentie het 3 graden Nationally Determined Contributions (NDC) scenario en het 2 graden scenario waarin de transitie ordentelijk verloopt toegevoegd. Het NDC scenario is het scenario dat zich voordoet als alle landen hun eigen klimaatdoelstellingen behalen. Dit scenario wordt steeds bijgewerkt als landen hun doelstellingen bijstellen. Omdat de NGFS-scenario's verschillen van de IPCC-scenario's[14], is het niet zinvol om de resultaten die vorig jaar berekend zijn op basis van de IPCC scenario's te vergelijken met de resultaten die nu berekend zijn op basis van de NGFS scenario's. Daarom zijn de klimaatrisico's voor 2023 opnieuw berekend met de NGFS-scenario's. De resultaten zijn opgenomen in de tabel hierna.

Inschatting transitierisico's per beleggingscategorie

De tabel hierna geeft de resultaten van de scenario analyse voor transitierisico's per beleggingscategorie, waarbij er vanuit is gegaan dat het risico nog niet door de markt is ingeprijsd. In een scenario waarin het huidige beleid wordt voorgezet is er per definitie geen impact op de koersen. Omdat het huidige beleid in de huidige koersen is verrekend. De impact in de andere scenario's wordt ten opzichte van de impact in dit scenario berekend.

Net als bij eerder uitgevoerde risicoberekeningen, blijkt dat de portefeuille van PME naar verwachting minder hard geraakt wordt dan de benchmark[15] in een scenario waarin transitierisico's groot zijn. Dit is een gevolg van de screenings die toegepast worden op de beleggingsportefeuilles, die tot gevolg hebben dat er in vergelijking met de benchmark minder geïnvesteerd wordt in sectoren die gevoelig zijn voor transitierisico's. De potentiële waardevermindering van de portefeuille door transitierisico's is, zoals verwacht, het grootst in het 1,5 graden scenario waarin de transitie niet-ordentelijk verloopt.

Inschatting transitierisico's per beleggingscategorie

	Geschatte impact risico's op AUM per eind 2025	Geschatte impact risico's op benchmark per eind 2025	Geschatte impact risico's op AUM per eind 2024
3 graden huidig beleid scenario			
Aandelen ontwikkeld	0,0%	0,0%	0,0%
Aandelen opkomende landen	0,0%	0,0%	0,0%
Bedrijfsobligaties	0,0%	0,0%	0,0%
3 graden NDC scenario			
Aandelen ontwikkeld	-1,6%	-3,3%	-0,9%
Aandelen opkomende landen	-1,6%	-4,4%	-1,0%
Bedrijfsobligaties	-1,1%	-1,8%	-0,4%
2 graden ordentelijk scenario			
Aandelen ontwikkeld	-0,8%	-1,8%	-0,9%
Aandelen opkomende landen	-1,7%	-4,2%	-1,7%
Bedrijfsobligaties	-0,3%	-0,7%	-0,2%
1,5 graden niet-ordentelijk scenario			
Aandelen ontwikkeld	-6,7%	-11,0%	-6,0%
Aandelen opkomende landen	-9,5%	-15,2%	-9,9%
Bedrijfsobligaties	-6,6%	-6,6%	-4,4%

Inschatting transitierisico's op basis van MSCI Climate Value at Risk data

Uit verdere analyse blijkt dat vooral de CO_2 intensieve sectoren bijdragen aan de transitierisico's. De maatregelen die PME neemt om transitierisico's te beperken en bij te dragen aan de energietransitie zijn ook in het bijzonder op deze sectoren gericht. Dit doet PME niet alleen via portefeuillesamenstelling, maar ook via engagement op het thema energietransitie. Meer informatie hierover staat in het hoofdstuk Betrokken aandeelhouder. Op deze manier draagt PME actief bij aan de energietransitie en beperkt het de financiële transitierisico's in de portefeuille.

De impact op bedrijfsobligaties is relatief klein. Dit komt deels doordat het model waarmee de klimaatrisico's berekend worden, rekening houdt met de looptijd van obligaties. Het model houdt alleen rekening met de kosten die binnen deze periode vallen, wat van invloed is op het risico. Daarnaast wordt rekening gehouden met de positie van obligatiehouders, die als eerste recht hebben op terugbetaling als er financiële problemen zijn bij een bedrijf.

[14] Het IEA Net Zero 2050-scenario is een normatief scenario dat de weg toont voor de wereldwijde energiesector om tegen 2050 netto nul CO_2-uitstoot te bereiken. Geavanceerde economieën zouden hierin eerder dan andere landen netto nul emissies bereiken. Het benadrukt een ordelijke overgang met een focus op schone energietechnologieën en energie-efficiëntie

[15] CRREM richt zich op energiebesparingen in gebouwen om aan de klimaatdoelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs te voldoen. Het helpt vastgoedprofessionals bij het begrijpen van het klimaatrisico voor vastgoed en bevordert investeringen in energie-efficiëntie.

Inschatting kansen per beleggingscategorie

Klimaatverandering en de benodigde transitie kunnen ook kansen met zich meebrengen, zoals technologische innovatie, waardoor risico's kunnen worden gemitigeerd. Onderstaande tabel geeft de resultaten van de scenario analyse voor kansen als gevolg van de energietransitie per beleggingscategorie.

Inschatting kansen per beleggingscategorie

	Geschatte impact kansen op AUM per eind 2025	Geschatte impact kansen op benchmark per eind 2025	Geschatte impact kansen op AUM per eind 2024
3 graden huidig beleid scenario			
Aandelen ontwikkeld	0,0%	0,0%	0,0%
Aandelen opkomende landen	0,0%	0,0%	0,0%
Bedrijfsobligaties	0,0%	0,0%	0,0%
3 graden NDC scenario			
Aandelen ontwikkeld	0,3%	0,3%	0,1%
Aandelen opkomende landen	0,2%	0,3%	0,2%
Bedrijfsobligaties	0,0%	0,0%	0,0%
2 graden ordentelijk scenario			
Aandelen ontwikkeld	0,1%	0,1%	0,2%
Aandelen opkomende landen	0,1%	0,2%	0,2%
Bedrijfsobligaties	0,0%	0,0%	0,0%
1,5 graden niet-ordentelijk scenario			
Aandelen ontwikkeld	1,2%	1,2%	1,4%
Aandelen opkomende landen	0,8%	1,6%	1,4%
Bedrijfsobligaties	0,1%	0,1%	0,1%

Inschatting impact van kansen a.g.v. energietransitie op basis van MSCI Climate Value at Risk data.

In vergelijking met het voorgaande jaar zijn de geschatte kansen iets afgenomen. Deze afname is vooral het gevolg van een methodologiewijziging. Door het aanpassen van de winstmarges en het herzien van de verwachtingen voor toekomstige inkomsten uit activiteiten met lage koolstofuitstoot, wordt het potentieel voordeel van de transitie naar een koolstofarme economie nu duidelijker zichtbaar. Dit heeft ertoe geleid dat de technologische kansen bij grote uitstoters zijn afgenomen, omdat zij minder profiteren van deze nieuwe rekenmethode. De technologische kansen zijn lager dan die van de benchmark. De voornaamste reden hiervan is het verschil in allocatie in de sectoren; er wordt namelijk relatief weinig geinvesteerd in de sectoren nutsvoorzieningen, materialen en energie. Bedrijven in deze sectoren hebben veel patenten die gerelateerd zijn aan groene technologieën en innovaties die bijdragen aan een verminderde CO_2-uitstoot. De geschatte transitierisico's en de geschatte kansen kunnen in theorie tegen elkaar worden afgewogen om de netto impact op de portefeuille in te schatten.

Fysieke klimaatrisico's

Voor de inschatting van fysieke klimaatrisico's wordt ook gebruik gemaakt van een model van MSCI. Net als bij transitierisico's maakt MSCI ook hier berekeningen voor verschillende scenario's. In de rapportage is ervoor gekozen om te kijken naar meerdere scenario's. Dit betreffen scenario's van NGFS met verschillende graden uitkomsten, zoals een 3 graden scenario waarin het huidige beleid wordt voorgezet.

Voor het berekenen van de hoogte van de fysieke klimaatrisico's worden de volgende stappen doorlopen:

- Per bedrijf wordt een inschatting gemaakt van de waarde van assets en inkomstenstromen op een bepaalde locatie;
- De verwachte verandering in chronische en acute (weers-)omstandigheden op de verschillende locaties wordt ingeschat, waar mogelijk met behulp van wetenschappelijke modellen; waar dat niet mogelijk is wordt een inschatting gemaakt op basis van historische trends. De chronische risico's die worden doorgerekend zijn extreme hitte, extreme kou, zware neerslag, sterke sneeuwval en zware wind. De acute klimaatrisico's die worden doorgerekend zijn tropische cyclonen, overstromingen langs kusten, overstromingen van rivieren, lagere waterstand in rivieren en bosbranden;
- Er wordt een inschatting gemaakt van de extra kosten of opbrengsten per jaar als gevolg van de veranderende weersomstandigheden. De kosten worden verdeeld in twee categorieën: die veroorzaakt worden door verlies aan bezittingen (asset damage) en die ontstaan door onderbrekingen in de bedrijfsvoering (business interruptions). Bij opbrengsten kan gedacht worden aan positieve effecten, zoals transportbedrijven die profiteren van minder sneeuwval.
- De verwachte extra kosten tussen het heden en het jaar 2100 worden omgerekend naar een huidige contante waarde. Er worden twee varianten doorgerekend van een

scenario waarin het huidige beleid wordt voortgezet: een gemiddelde variant waarin wordt uitgegaan van de gemiddelde impactschattingen en een agressieve variant waarin wordt uitgegaan van een zeer pessimistische impactschatting. De resultaten geven slechts een eerste inschatting van de fysieke klimaatrisico's. De aannames die gemaakt zijn in de berekeningen gaan gepaard met grote onzekerheden.

Uit de onderstaande tabellen blijkt dat de verschillende beleggingen naar schatting fors geraakt kunnen worden door fysieke klimaatrisico's. De potentiële impact van fysieke klimaatrisico's is hoofdzakelijk groot in het scenario waarin het huidige klimaatbeleid van overheden wordt voortgezet. De portefeuille van PME wordt minder hard geraakt dan de benchmark in dit scenario. Vooral de verwachte toename van extreme hitte en overstromingen hebben potentieel een significante negatieve invloed op de beleggingen. Voor de beleggingen in de bedrijfsobligatieportefeuille is deze impact relatief beperkt, vanwege de korte looptijd van deze beleggingen.

De lagere fysieke klimaatrisico's in 2025 ten opzichte van 2024 hangen vooral samen met methodologie-updates van MSCI die de geaggregeerde uitkomsten naar beneden bijstellen, met name voor extreme hitte en lage rivierafvoer. MSCI geeft aan dat een verbetering van de inschatting van blootstelling tot minder negatieve uitkomsten leidt, onder andere door een nauwkeurigere sector mapping en aangepaste wegingen binnen sectoren, wat op portefeuilleniveau een daling van hitte- en lage rivierafvoer-impact geeft. Daarnaast heeft MSCI de lage rivierafvoer methodologie aangepast, wat volgens MSCI resulteert in een significante reductie van blootstelling aan lage rivierafvoer.

Het verschil in fysiek risico tussen de portefeuille en de benchmark wordt grotendeels verklaard door de uitsluiting van olie- en gasproducenten en de lagere allocatie naar de sector nutsvoorzieningen. Deze sectoren hebben over het algemeen een hogere verwachte impact aan risico's als extreme hitte en overstromingen. De mogelijk grote impact van fysieke risico's is een extra reden om in te zetten op het leveren van een bijdrage aan de reductie van wereldwijde CO_2-uitstoot.

Verwachte impact van fysieke klimaatrisico's (gemiddeld)

	Geschatte impact risico's op AUM per eind 2025	Geschatte impact risico's op benchmark per eind 2025	Geschatte impact risico's op AUM per eind 2024
3 graden huidig beleid scenario			
Aandelen ontwikkeld	-1,8%	-2,1%	-2,1%
Aandelen opkomende landen	-5,4%	-6,6%	-5,9%
Bedrijfsobligaties	-0,2%	-0,2%	-0,1%
3 graden NDC scenario			
Aandelen ontwikkeld	-1,2%	-1,4%	-1,6%
Aandelen opkomende landen	-3,6%	-4,6%	-4,3%
Bedrijfsobligaties	-0,1%	-0,1%	-0,1%
2 graden ordentelijk scenario			
Aandelen ontwikkeld	-0,8%	-1,0%	-1,1%
Aandelen opkomende landen	-2,4%	-3,2%	-3,2%
Bedrijfsobligaties	-0,1%	-0,1%	-0,1%
1,5 graden niet-ordentelijk scenario			
Aandelen ontwikkeld	-0,5%	-0,6%	-0,8%
Aandelen opkomende landen	-1,2%	-1,7%	-2,0%
Bedrijfsobligaties	0,0%	0,0%	0,0%

Inschatting impact van fysieke klimaatrisico's op basis van MSCI Climate Value at Risk data, gemiddelde variant

Verwachte impact van fysieke klimaatrisico's (agressief)

	Geschatte impact risico's op AUM per eind 2025	Geschatte impact risico's op benchmark per eind 2025	Geschatte impact risico's op AUM per eind 2024
3 graden huidig beleid scenario			
Aandelen ontwikkeld	-2,9%	-3,4%	-3,0%
Aandelen opkomende landen	-8,1%	-9,6%	-8,5%
Bedrijfsobligaties	-0,4%	-0,5%	-0,3%
3 graden NDC scenario			
Aandelen ontwikkeld	-2,0%	-2,4%	-2,3%
Aandelen opkomende landen	-5,6%	-6,9%	-6,4%
Bedrijfsobligaties	-0,2%	-0,3%	-0,3%
2 graden ordentelijk scenario			
Aandelen ontwikkeld	-1,4%	-1,7%	-1,8%
Aandelen opkomende landen	-3,8%	-4,9%	-4,7%
Bedrijfsobligaties	-0,1%	-0,2%	-0,2%
1,5 graden niet-ordentelijk scenario			
Aandelen ontwikkeld	-0,9%	-1,1%	-1,2%
Aandelen opkomende landen	-2,0%	-2,7%	-3,0%
Bedrijfsobligaties	-0,1%	-0,1%	-0,1%

Inschatting impact van fysieke klimaatrisico's op basis van MSCI Climate Value at Risk data, agressieve variant

De kwaliteit van data voor het meten van fysieke risico's is nog dermate beperkt, dat PME het nog niet als wenselijk ziet om hier actief op te sturen in de aandelen en obligatieportefeuilles. Jaarlijks worden de woning en infrastructuur portefeuilles geanalyseerd op fysieke risico's. De uitkomsten daarvan tonen een lage blootstelling naar fysieke klimaatrisico's. Gemiddeld minder dan 0,1% geschatte jaarlijkse schade op AUM per eind 2024; tot aan 2050.

De uitkomsten van deze analyses geven geen directe aanleiding tot bijsturing van de portefeuilles. De maatregelen die genomen worden om klimaatrisico's te beheersen worden hieronder en in het klimaatplan van PME beschreven.

Impact en afhankelijkheid van biodiversiteit

Bedrijven in de portefeuille worden niet alleen geraakt door klimaatgerelateerde risico's, maar ook het verlies aan biodiversiteit heeft een grote impact op de activiteiten van veel bedrijven. Bedrijven in de portefeuilles van financiële instellingen zijn enerzijds afhankelijk van ecosysteemdiensten, zoals grondwater, en hebben anderzijds impact op biodiversiteit door bijvoorbeeld de vervuiling van water. PME voert structureel engagement op biodiversiteit, stemt hierover op aandeelhoudersvergaderingen en neemt biodiversiteit mee in beleggingsbeslissingen Via impactbeleggingen draagt PME bij aan oplossingen op dit thema.

De substantiële impact van biodiversiteitsverlies op de economie maakt het voor financiële instellingen zoals PME vanuit risico-oogpunt belangrijk om dit in kaart te brengen. Daarbij is het relevant om te bepalen welk percentage van de beleggingen bijdraagt aan biodiversiteitsverlies en in welke mate beleggingen afhankelijk zijn van biodiversiteit. Het uitvoeren van een dergelijke analyse is een belangrijke stap in het verder ontwikkelen van een strategie op het thema biodiversiteit.

In 2025 onderzocht PME of het mogelijk is om een doelstelling voor biodiversiteit vast te stellen. Door beperkte beschikbaarheid van data bleek het niet wenselijk om nu een overkoepelende biodiversiteitsdoelstelling te formuleren. PME stelde desondanks wel een strategie op om negatieve impact op biodiversiteit te verkleinen en waar mogelijk een positieve bijdrage te leveren.

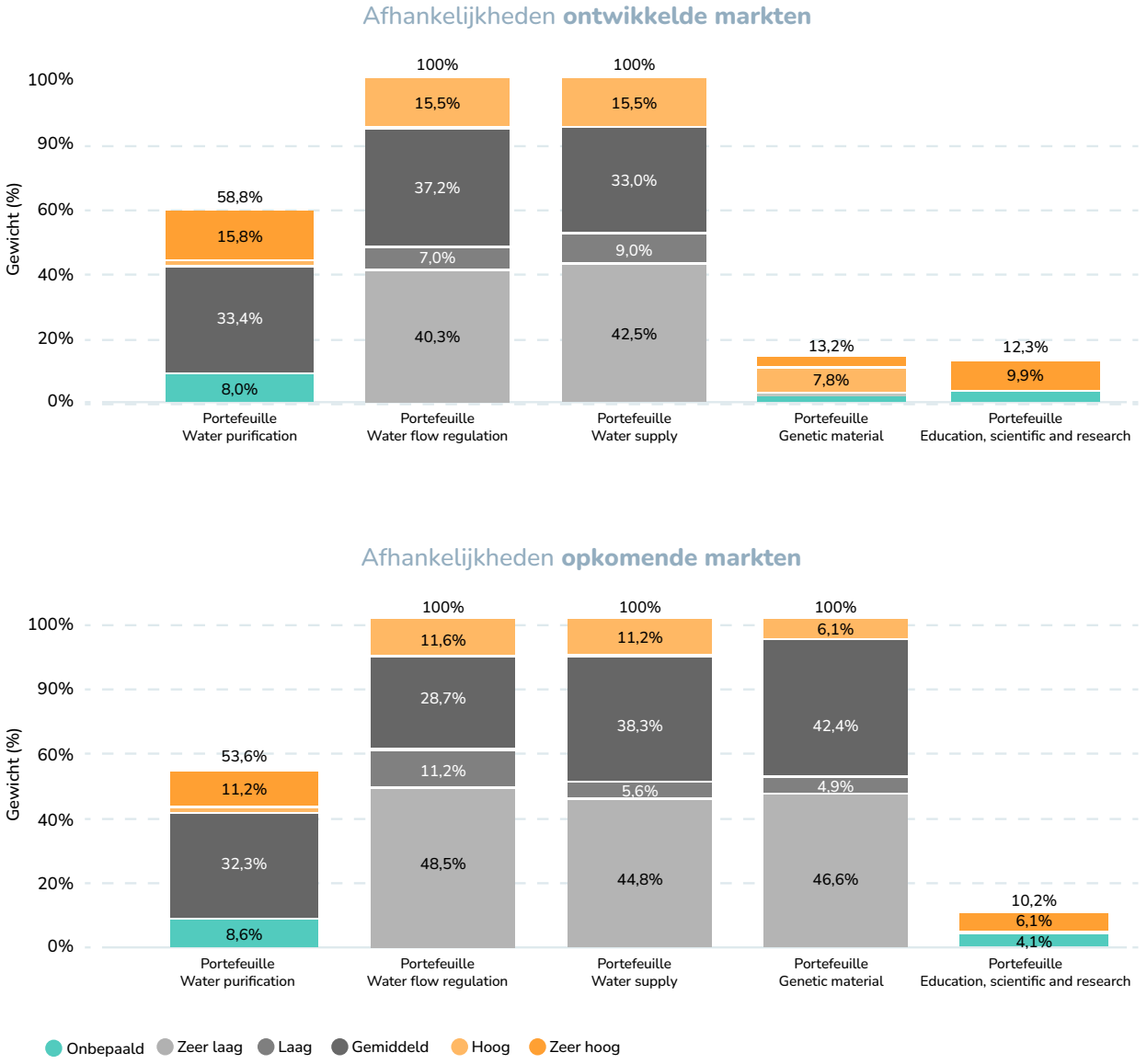
In 2025 hebben we voor de tweede keer op basis van de ENCORE (Exploring Natural Capital Opportunites, Risks and Exposure) database in kaart gebracht in hoeverre onze aandelenportefeuilles voor ontwikkelde en opkomende markten afhankelijk zijn van ecosysteemdiensten enerzijds en impact hebben op biodiversiteitsverlies anderzijds. De combinatie van een hoge afhankelijkheid van biodiversiteit en een grote impact daarop maakt dat een aantal sectoren het meest kwetsbaar zijn voor biodiversiteitsverlies. Daarnaast vertegenwoordigen zij een significant gewicht in de portefeuille. Hierdoor lopen zij relatief grote risico's wanneer biodiversiteit verder afneemt en dragen ze tegelijkertijd ook het meest bij aan deze afname. Het gaat om de volgende sectoren:

- Materialen
- Basisconsumptiegoederen
- Gezondheidszorg
- Niet-essentiële goederen
- Industriële bedrijven
- Informatie technologie

Voor deze analyse gebruiken we de data van de meest recente ENCORE-database. Deze data weergeeft sinds dit jaar ook de druk en afhankelijkheden van een deel van de waardeketen van bedrijven, namelijk die van leveranciers en afnemers. Het uitvoeren van de ENCORE-analyse is een eerste stap in het implementeren van de richtlijnen van de TNFD. TNFD is een raamwerk waarmee financiële instellingen in kaart brengen welke natuur gerelateerde risico's en kansen er in portefeuille zijn en hierover rapporteren. De biodiversiteitsanalyse zal jaarlijks worden uitgevoerd en als input dienen om de portefeuille analyses verder aan te scherpen. De methodologie voor deze analyse wordt toegelicht in bijlage 4.

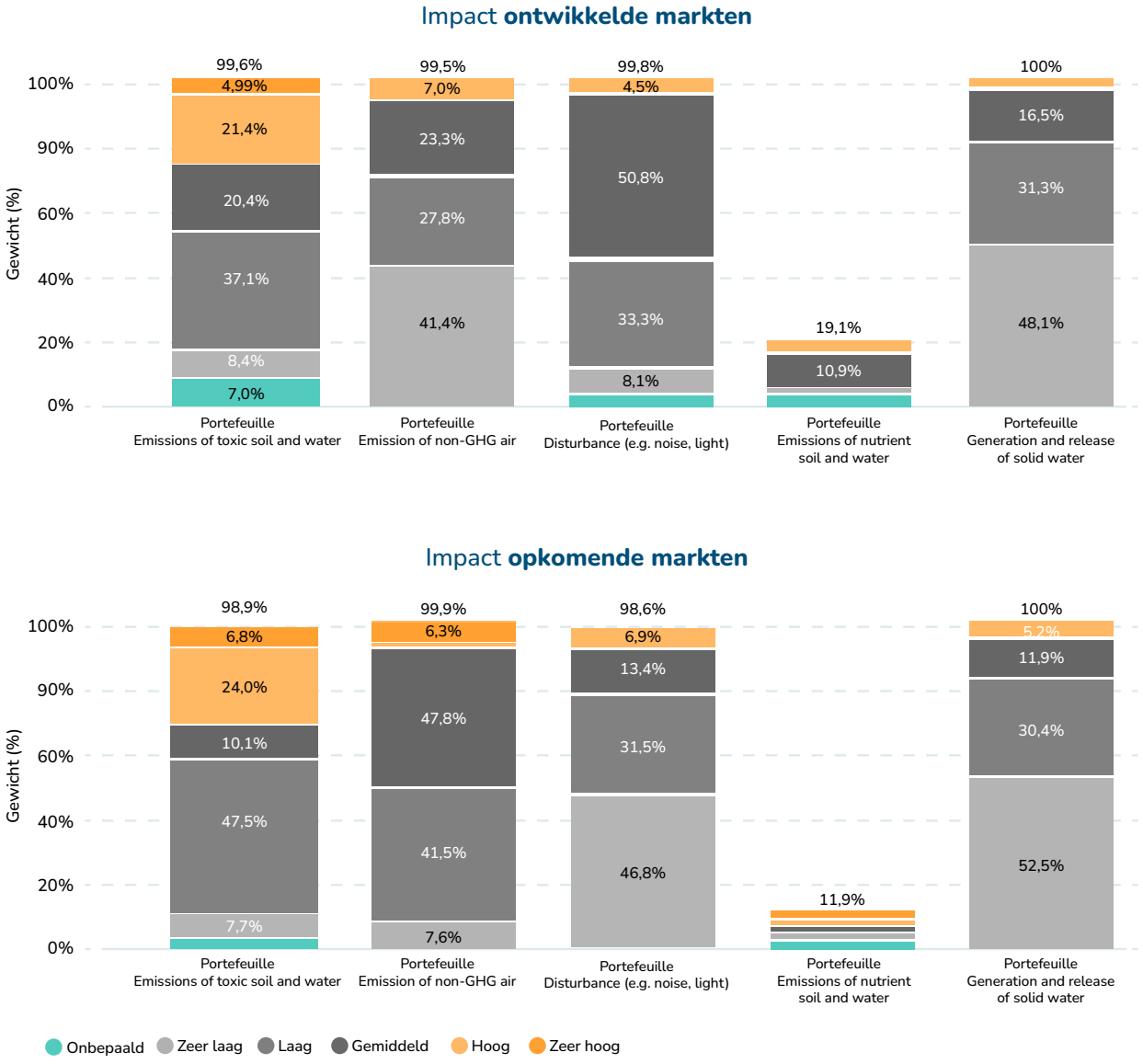
Afhankelijkheden van ecosysteemdiensten

Onderstaande figuur geeft inzicht in de 5 ecosysteemdiensten waarvan de bedrijven in onze aandelenportefeuilles de meest significante afhankelijkheid hebben. Een hoge en zeer hoge afhankelijkheid worden gezien als significant. De grafiek laat bijvoorbeeld zien dat 15,8% van onze ontwikkelde markten aandelenportefeuille een geschatte zeer hoge afhankelijkheid heeft van waterzuivering. Over het algemeen kent onze portefeuille ongeveer eenzelfde afhankelijkheid van ecosysteemdiensten als de referentie index. Watergerelateerde ecosysteemdiensten, zoals regulering van waterstromen, waterzuivering en watervoorziening, zijn van cruciaal belang voor productieprocessen, koeling, hygiëne en de beschikbaarheid van grondstoffen. Een verminderde beschikbaarheid of kwaliteit van water kan leiden tot productieonderbrekingen of extra investeringen in waterzuivering. Dit risico is het grootst voor bedrijven in de gezondheidszorg en materialen sectoren. Daarnaast spelen educatieve, wetenschappelijke en onderzoeksdiensten een belangrijke rol bij innovatie en productontwikkeling.

Impact via impactdrijfveren

De volgende figuur geeft inzicht in de mate waarin beleggingen in de aandelenportefeuilles druk uitoefenen op biodiversiteitsverlies. Een hoge en zeer hoge druk op biodiversiteit worden gezien als significant. Zo laat de grafiek bijvoorbeeld zien dat 24.0% van onze opkomende markten aandelenportefeuille een geschatte hoge druk uitoefent op biodiversiteit middels emissies van toxische stoffen naar bodem en water. Deze vormen van druk kunnen leiden tot achteruitgang van habitats, verslechtering van waterkwaliteit en verstoring van soorten. Hoge emissies naar water en bodem kunnen resulteren in strengere milieueisen, hogere zuiveringskosten of saneringsverplichtingen, bijvoorbeeld bij materiaal- en industriële bedrijven. Bedrijven in de materialen, gezondheidszorg en informatie technologie oefenen de grootste druk uit op biodiversiteit in de portefeuille van PME.

Integraal risicomanagement

Identificatie en beoordeling klimaatgerelateerde risico's

Klimaatrisico's worden geïdentificeerd via verschillende reguliere processen in de investeringsketen. Uitvoeringsorganisatie MN doet kennis op door onder andere het bezoeken van conferenties die relateren aan klimaatrisico's, het deelnemen in panels over klimaatrisico's, het lidmaatschap van diverse expert-organisaties zoals de IIGCC en de PRI en met het onderhouden van contact met peers. De op deze manier verkregen inzichten worden als input gebruikt bij de herziening van beleggingscategorieën. Klimaatrisico's worden op deze manier integraal meegenomen. Daarnaast heeft PME intern een aantal processen ingericht met als doel om beter inzicht te krijgen in klimaatrisico's. Klimaatrisico's zijn onderdeel van de ERB, en er wordt periodiek een RSA ESG uitgevoerd, waar het klimaat een belangrijk onderdeel van is. De RSA heeft als doel alle 'ESG gerelateerde risico's, waaronder klimaatrisico's, van PME in kaart te brengen en waar nodig te voorzien van beheersmaatregelen. In het afgelopen jaar heeft PME daarnaast ESG Key Risk Indicators geïmplementeerd. Deze ESG KRI's versterken het risicobeheer door risico's tijdig te signaleren en structureel te monitoren.

Beheersing van klimaatrisico's

Klimaatrisico's worden hoofdzakelijk beheerst door in de verschillende beleggingscategorieën acties te nemen waarmee bedrijven, vastgoedobjecten, projecten en overheden gestimuleerd worden om hun beleid in lijn met de doelstellingen van het Parijsakkoord te brengen. Daarmee wordt niet alleen bijgedragen aan een leefbare wereld, maar ook de kans gereduceerd dat de beleggingen geraakt worden door transitierisico's.
Op de lange termijn is ons doel duidelijk: in 2050 heeft onze beleggingsportefeuille netto-nul CO_2-uitstoot. We werken daarnaartoe op een manier die past bij het pad naar maximaal 1,5 graden opwarming. Als ondertekenaar van het Klimaatcommitment van de Financiële Sector heeft PME in 2022 klimaatplannen opgesteld voor de beleggingscategorieën:

- Beursgenoteerde aandelen
- Bedrijfsobligaties
- Vastgoed
- Infrastructuur
- Private Equity

In deze actieplannen is vastgelegd hoe PME via de beleggingen wil bijdragen aan de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs. In 2023 zijn er ook plannen opgesteld voor de beleggingscategorieën hypotheken, staatobligaties en bosbouw.

In het volgende hoofdstuk rapporteren we over de voortgang op de acties die beschreven worden in de klimaatplannen aan de hand van de doelstellingen, relevante maatstaven, genomen maatregelen en resultaten per beleggingscategorie. In de klimaatplannen zijn de doelstellingen en maatregelen in meer detail uitgewerkt per beleggingscategorie.

Doelstellingen, maatregelen en resultaten

Totale portefeuille

Doelstellingen en maatstaven

PME wil uiterlijk per 2050 een portefeuille met netto nul uitstoot. Uitgangspunt hierbij is dat dit bereikt wordt op een wijze die past bij een 1,5 graden pad. Voor 2030 is de doelstelling om de absolute CO_2-uitstoot te reduceren met 50%. Deze doelstelling is van toepassing op de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles. De voortgang op deze reductiedoelstelling wordt gemeten op basis van de scope 1 en 2 uitstoot van de beursgenoteerde aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille.

De referentiedoelstelling is op dit moment (nog) niet van toepassing op de scope 3 uitstoot. Wanneer de datakwaliteit van de scope 3 data toeneemt en er meer beleggingscategorieën over de scope 3 uitstoot rapporteren, kan de reikwijdte van deze doelstelling uitgebreid worden. We houden op de volgende manieren rekening met de scope 3 uitstoot in ons klimaatbeleid:

- We nemen de scope 3 uitstoot voor een aantal sectoren mee in de sectordoelstelling. Dit geldt voor autoproducenten en voor luchtvaartmaatschappijen als zij de vliegtuigen niet zelf in bezit hebben.
- We maken gebruik van selectiecriteria waarin daar waar relevant ook de scope 3 uitstoot wordt meegewogen.
- Voor alle bedrijven waarop we engagement voeren wegen we in de beoordeling mee of zij rapporteren over de scope 3 uitstoot. Ook wordt voor de meeste sectoren meegewogen of er doelstellingen gezet zijn op reductie van de scope 3 uitstoot. Voor cementbedrijven die een relatief groot deel van hun grondstoffen (clinker) inkopen geldt dat de performance en doelstellingen op de scope 3 uitstoot een belangrijk onderwerp zijn in het engagementtraject.

Ontwikkeling scope 3

	31-12-'19	31-12-'20	31-12-'21	31-12-'22	31-12-'23	31-12-'24	31-12-'25
Waarde beleggingen *(x € 1 miljoen)*	28.716	31.289	34.472	22.244	24.712	29.589	28.648
Scope 3 (tCO_2e)	6.773.536	7.112.866	14.175.179	10.823.041	10.771.587	9.325.586	11.833.784

Ontwikkeling scope 3 uitstoot van aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille

Resultaten

Voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles kunnen we de voortgang op deze doelstellingen aggregeren. Eind 2025 was de absolute CO_2-uitstoot van de aandelen- en obligatieportefeuille 64,4% lager dan eind 2019. Dit is meer dan de reductiedoelstelling van 50%.

Absolute CO_2-uitstoot

	31-12-'19	31-12-'20	31-12-'21	31-12-'22	31-12-'23	31-12-'24	31-12-'25
Waarde beleggingen *(x € 1 miljoen)*	28.716	31.289	34.472	22.244	24.712	29.589	28.648
tCO_2e-uitstoot	2.375.069	2.506.055	2.012.013	1.212.178	1.071.073	837.946	846.229
Verandering CO_2e-uitstoot (% t.o.v. vorige meting)	-	5,5%	-19,7%	-39,8%	-11,6%	-21,8%	1,0%
Verandering CO_2e-uitstoot (% t.o.v. basisjaar 2019)	-	5,5%	-15,3%	-49,0%	-54,9%	-64,7%	-64,4%
Benodigde reductie voor 2030	50,0%	52,6%	41,0%	2,0%	-	-	-

De absolute CO_2-uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille berekend o.b.v. EVIC (data: ISS).

De absolute uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille is 1,0% hoger dan vorig jaar. Deze stijging komt vooral door een verbetering van de datadekking bij bedrijfsobligaties. Er is dit jaar voor een groter deel van de portefeuille CO_2e-uitstoot aan individuele bedrijven toe te wijzen.

Vorig jaar ontbrak voor 14,1% van het belegd vermogen data, namelijk 0,3% bij aandelen en 35,9% bij bedrijfsobligaties. Dit jaar is dit aandeel gedaald naar 3,0%, bestaande uit 0,1% bij aandelen en 7,1% bij bedrijfsobligaties. Door deze verbeterde datadekking geeft de gerapporteerde uitstoot een accurater beeld van de daadwerkelijke uitstoot binnen de portefeuille.

Binnen de aandelenportefeuille is de absolute uitstoot gedaald. Dit komt grotendeels door de verkoop van enkele bedrijven met een relatief hoge uitstoot. Daarnaast hebben meerdere emissie-intensieve ondernemingen in de portefeuille hun uitstoot aanzienlijk verminderd.

Omdat we er naar streven om de net zero doelstelling te behalen op een wijze die past bij een 1,5 graden scenario, proberen we ook in te schatten in welke mate de bedrijven in de portefeuille op koers liggen voor een 1,5 graden pad. Dit doen we met behulp van data van het Transition Pathway initiative (TPI) en data van het Science Based Targets initiative (SBTi). TPI heeft slechts voor een deel van de portefeuille data beschikbaar. 173 bedrijven eind 2025, eind 2024 waren dit er 82. Om een meer volledig beeld te krijgen van de mate van alignment van bedrijven in de totale portefeuille vullen we de data van TPI aan met informatie over Science Based Targets. Als een bedrijf geen TPI data heeft en geen SBT doelstelling, dan gaan we er van uit dat het bedrijf niet op koers ligt (dus not-aligned is).

Op basis van deze aannames ligt 36,4% van de bedrijven in PME's aandelen- en bedrijfsobligatie-portefeuilles op koers voor een 1,5 graden pad. Deze vertegenwoordigen 36,4% van de scope 1 & 2 uitstoot van PME's beleggingsportefeuille, en 51,3% van het belegd vermogen. Dit is een verbetering ten opzichte van vorig jaar; toen lag 28,8% van de bedrijven op koers voor 1,5 graden (en deze vertegenwoordigden 28,0% van de scope 1 & 2 uitstoot en 38,3% van het belegd vermogen).

Beoordeling bedrijven

	Aantal bedrijven	Waarde geïnvesteerd *(x € 1 miljoen EUR)*	Scope 1 & 2 (tCO_2e)
1,5 Degrees	753	14.688	308.105
Below 2 Degrees	109	1.460	262.909
2 Degrees	6	157	13.019
Pledges	13	114	19.042
Niet aligned	1.187	12.229	243.155
Totale portefeuille	**2.068**	**28.648**	**846.229**

Alignment beoordeling van bedrijven in sectoren met sectordoelstelling op basis van TPI en SBT data.

Beursgenoteerde aandelen

Doelstellingen en maatstaven

Ons doel is dat de CO_2-uitstoot van onze beleggingen in aandelen in 2030 50 procent minder is dan in 2019. We kijken hierbij naar de absolute scope 1- en scope 2-uitstoot op basis van EVIC. Er wordt gebruik gemaakt van de volgende indicatoren om de klimaatperformance van bedrijven te beoordelen:

- De TPI carbon performance data. Deze wordt gebruikt om de performance versus TPI-sectorpaden in te schatten.
- De volgende klimaatindicatoren van MSCI ESG Research: Carbon Emissions, Product Carbon Footprint, Raw Materials and Sourcing, Water Stress, Biodiversity and Land use en de MSCI Low Carbon Transition score. Deze data wordt gebruikt voor de selectie van bedrijven.
- Klimaatkenmerken van bedrijven, zoals het percentage behaalde omzet uit energieopwekking met kolen. Ook deze data wordt gebruikt voor de selectie van bedrijven (zie ook de SFDR Integratie van Duurzaamheidsrisico's).

Maatregelen

- We voeren gesprekken met de grote CO_2-uitstoters in onze aandelenportefeuille over de klimaatdoelstellingen en concrete acties die de bedrijven nemen.
- We beleggen niet langer in bedrijven die zich richten op fossiele olie en gasproductie.
- We steunen klimaatresoluties waar passend.
- We beleggen niet meer in bedrijven die in het algemeen slecht scoren op het gebied van milieu, maatschappij en goed bestuur en niet in bedrijven die slecht scoren op een aantal specifieke klimaatcriteria (zie ook de SFDR Integratie van Duurzaamheidsrisico's).

In 2025 is gestart met een evaluatie van de doelstellingen in het klimaatplan van PME. Waar nodig worden doelstellingen in 2026 in lijn gebracht met nieuwe inzichten, ontwikkelingen en richtlijnen.

Resultaten

50% reductie van de CO_2-uitstoot versus 2019

PME wil voor 2030 de CO_2-uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille met 50% reduceren ten opzichte van 2019. Eind 2025 was de absolute CO_2-uitstoot van de aandelenportefeuille 76,5% lager dan in 2019. Dit is meer dan als doel gestelde 50% reductie. Eind 2025 is de uitstoot 308.242 tCO_2e.

Absolute CO_2-uitstoot aandelen

	31-12-'19	31-12-'20	31-12-'21	31-12-'22	31-12-'23	31-12-'24	31-12-'25
Waarde aandelen *(x € 1 miljoen)*	19.074	19.782	21.461	12.409	14.009	18.133	16.795
tCO_2e-uitstoot	1.309.412	1.056.962	739.354	448.313	447.226	343.380	308.242
Vermindering CO_2e-uitstoot (% t.o.v. vorige meting)	-	-19,3%	-30,0%	-34,0%	-8,4%	-23,2%	-10,2%
Vermindering CO_2e-uitstoot (% t.o.v. basisjaar 2019)	-	-19,3%	-43,5%	-62,7%	-65,8%	-73,8%	-76,5%
Benodigde reductie voor 2030	-50,0%	-38,1%	-11,4%	-	-	-	i

De absolute CO_2-uitstoot van de aandelenportefeuille berekend o.b.v. EVIC (data: ISS).

De uitstoot binnen de aandelenportefeuille is per ultimo 2025 met 10,2% gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar. Deze afname is grotendeels toe te schrijven aan de verkoop van enkele bedrijven met een relatief hoge uitstoot, waaronder Cemex, Nippon Steel, NextEra, Dow, China Steel en Shree Cement. Daarnaast is bij diverse emissie-intensieve ondernemingen binnen de portefeuille sprake van een aanzienlijke reductie van de uitstoot, zoals bij Veolia Environment en LG Corp. Hiertegenover staat dat er nieuwe posities zijn ingenomen in bedrijven met een hogere uitstootintensiteit (zoals China Hongqiao Group, American Electric Power en JFE Holdings) en dat bij enkele bestaande ondernemingen, waaronder Duke Energy, de uitstoot is toegenomen.

Doelstellingen per sector op basis van sectorspecifieke maatstaven
Eind 2020 heeft PME CO_2-reductiedoelstellingen op sectorniveau geformuleerd. Deze sectorreductiedoelstellingen gelden voor een aantal uitstoot-intensieve sectoren. Onderstaande tabel toont de dekking van de carbon intensiteit data die we gebruiken om de performance versus de sectordoelstellingen te meten. Op dit moment kunnen we voor 72 bedrijven (2024: 51) in de sectoren waar we reductiedoelstellingen op geformuleerd hebben de uitstoot meten versus de reductiedoelstellingen. Deze bedrijven vertegenwoordigen tezamen 32,4% van de uitstoot van de aandelenportefeuille. Vooral nutsbedrijven zijn verantwoordelijk voor een belangrijk deel van de scope 1 en 2 uitstoot van de aandelenportefeuille.

In 2025 laten, zo ver we dit kunnen meten, autofabrikanten, cementproducenten en staalproducenten een daling zien van de (gemiddelde) uitstoot intensiteit. Bij de andere sectoren zien we een (lichte) verhoging van de carbon intensiteit. In de meeste sectoren laat de data die we tot onze beschikking hebben zien dat er vanaf 2020 belangrijke stappen zijn gezet om de uitstoot in lijn te brengen met de 1,5 graden paden van de IEA.

Dekking bedrijven met data

Sector (TPI Classificatie)	Aantal bedrijven in sector	Scope 1 & 2 uitstoot van bedrijven in sector	Aantal bedrijven in met data	Scope 1 & 2 uitstoot van bedrijven met data	Weging bedrijven met data
Luchtvaartmaatschappijen	11	4,4%	11	4,4%	0,1%
Aluminiumproducenten	6	6,2%	1	0,9%	0,1%
Autofabrikanten	24	1,6%	19	1,6%	2,6%
Cementproducenten	7	9,5%	5	7,7%	0,2%
Elektrische nutsbedrijven	61	16,0%	33	14,6%	1,5%
Staalproducenten	7	3,3%	4	3,2%	0,1%
Totaal	**116**	**41,1%**	**73**	**32,4%**	**4,5%**

Dekking van de carbon intensiteit data voor uitstoot-intensieve sectoren binnen de aandelenportefeuille.

Ontwikkeling per sector

Sector (TPI Classificatie)*	Meeteenheid	31-12-'24	31-12-'25	Doelstelling 2030	Benodigde reductie
Luchtvaartmaatschappijen	gCO_2/RTK	766,06	775,04	692,00	-10,7%
Aluminiumproducenten	tCO_2e/t aluminium	7,27	7,26	4,73	-34,9%
Autofabrikanten	gCO_2/km (NEDC)	42,03	40,84	55,16	-
Cementproducenten	tCO_2/t cementproduct	0,55	0,52	0,42	-18,9%
Elektrische nutsbedrijven	tCO_2e/MWh energie	0,18	0,19	0,19	-3,0%
Staalproducenten	tCO_2/t staal	2,10	0,85	0,92	-

Ontwikkeling van de gewogen gemiddelde sector specifieke uitstoot-intensiteit binnen de aandelenportefeuille.
* Cijfers in de tabel zijn afgerond

Bedrijfsobligaties

Doelstellingen en maatstaven

In 2030 stoten onze beleggingen in bedrijfsobligaties 50 procent minder CO_2 uit dan in 2019. We kijken hierbij naar de absolute scope 1- en scope 2-uitstoot op basis van EVIC. Er wordt gebruik gemaakt van de volgende indicatoren om de klimaat performance van bedrijven te beoordelen:

- De TPI carbon performance data. Deze wordt gebruikt om de performance versus TPI-sectorpaden in te schatten.
- De volgende klimaatindicatoren van MSCI ESG Research: Carbon Emissions, Product Carbon Footprint, Raw Materials and Sourcing, Water Stress, Biodiversity and Land use. Deze data wordt gebruikt voor de selectie van bedrijven.
- Klimaatkenmerken van bedrijven, zoals het percentage behaalde omzet uit energieopwekking met kolen. Ook deze data wordt gebruikt voor de selectie van bedrijven.

Maatregelen

- We selecteren vermogensbeheerders die zich inzetten voor CO_2-reductie en stimuleren hen waar nodig tot meer ambitie.
- We beleggen niet langer in bedrijven die zich richten op fossiele olie en gasproductie.
- We beleggen niet meer in bedrijven die in het algemeen het slecht scoren op het gebied van milieu, maatschappij en goed bestuur en niet in bedrijven die slecht scoren op een aantal specifieke klimaatcriteria (zie ook de SFDR Integratie van Duurzaamheidsrisico's).

Resultaten

50% reductie van de CO_2-itstoot versus 2019

Binnen de bedrijfsobligatieportefeuille is een stijging van de CO_2-uitstoot zichtbaar van 8,8% in 2025 ten opzichte van het jaar daarvoor. In vergelijking met ultimo 2019 stoot de portefeuille 49,5% minder uit. Dit is 1% minder dan de als doel gestelde 50% reductie. De stijging van de uitstoot van de bedrijfsobligatie-portefeuille komt voornamelijk doordat er meer data beschikbaar is gekomen voor het toewijzen van CO_2e-uitstoot aan bedrijven in de portefeuille.

Absolute CO_2-uitstoot bedrijfsobligaties

	31-12-'19	31-12-'20	31-12-'21	31-12-'22	31-12-'23	31-12-'24	31-12-'25
Waarde beleggingen *(x € 1 miljoen)*	9.641	11.507	13.010	9.835	10.703	11.456	11.853
tCO_2e-uitstoot	1.065.657	1.449.092	1.272.659	723.865	623.847	494.566	537.987
Verandering CO_2e-uitstoot (% t.o.v. vorige meting)	-	+36,0%	-12,2%	-43,1%	-13,8%	-20,7%	8,8%
Verandering CO_2e-uitstoot (% t.o.v. basisjaar 2019)	-	+36,0%	+19,4%	-32,1%	-41,5%	-53,6%	-49,5%
Benodigde reductie voor 2030	-50,0%	-63,2%	-58,1%	-26,4%	-14,6%	-	-1,0%

De absolute CO_2-uitstoot van de bedrijfsobligatieportefeuille berekend o.b.v. EVIC (data: ISS).

Doelstellingen per sector op basis van sectorspecifieke maatstaven

Ook voor de bedrijfsobligatieportefeuilles meten we voor zo ver mogelijk de prestaties van bedrijven versus de sectordoelstellingen. Onderstaande tabel geeft een overzicht bij de dekking van de data. Hieruit blijkt dat de bedrijven waarvoor we de prestaties kunnen meten ca. 37,9% van de uitstoot van de portefeuille vertegenwoordigen. In het bijzonder de luchtvaartmaatschappijen, cementproducenten en nutsbedrijven zijn verantwoordelijk voor een groot deel van deze uitstoot.

Onderstaand overzicht laat zien dat de vooral de autofabrikanten in deze portefeuille

Dekking bedrijven met data

Sector (TPI Classificatie)*	Aantal bedrijven in sector	Scope 1 & 2 uitstoot van bedrijven in sector	Aantal bedrijven in met data	Scope 1 & 2 uitstoot van bedrijven met data	Weging bedrijven met data
Luchtvaartmaatschappijen	7	9,3%	7	9,3%	0,4%
Aluminiumproducenten	3	2,3%	1	1,5%	0,1%
Autofabrikanten	16	0,6%	12	0,6%	2,1%
Cementproducenten	7	15,6%	5	15,6%	0,9%
Elektrische nutsbedrijven	63	14,9%	21	10,3%	4,5%
Staalproducenten	5	0,7%	2	0,6%	0,1%
Totaal	**101**	**43,5%**	**48**	**37,9%**	**8,0%**

Dekking van de carbon intensiteit data voor uitstoot-intensieve sectoren.
* Cijfers in de tabel zijn afgerond

nog grote stappen moeten zetten om de 2030 doelstellingen te bereiken. De staal- en nutsbedrijven daarentegen hebben dit niveau al bereikt. Ten opzichte van eind 2024 is in 2025 in bijna alle sectoren een verdere reductie van de uitstootintensiteit gerealiseerd. De afname is zichtbaar bij luchtvaartmaatschappijen, aluminium-producenten en autofabrikanten. Alleen bij cementproducenten is sprake van een lichte toename. Dit onderstreept dat de algemene trend positief is, maar dat de voortgang per sector verschilt en dat met name bij autofabrikanten en cementproducenten aanvullende inspanningen nodig blijven.

Ontwikkeling per sector

Sector (TPI Classificatie)*	Meeteenheid	31-12 2024	31-12 2025	Doelstelling 2030	Benodigde reductie
Luchtvaartmaatschappijen	gCO_2/RTK	801,02	787,31	692,00	-12,1%
Aluminiumproducenten	tCO_2e/t aluminium	5,82	5,6	4,73	-15,5%
Autofabrikanten	gCO_2/km (NEDC)	121,13	119,25	55,16	-53,7%
Cementproducenten	tCO_2/t cementproduct	0,51	0,52	0,42	-18,1%
Elektrische nutsbedrijven	tCO_2e/MWh energie	0,16	0,11	0,19	-
Staalproducenten	tCO_2/t staal	0,40	0,39	0,92	-

Ontwikkeling van de gewogen gemiddelde sector specifieke uitstoot-intensiteit binnen de bedrijfsobligatieportefeuille.
* Cijfers in de tabel zijn afgerond

Vastgoed

Doelstellingen en maatstaven

We streven er naar om ruim voor 2030 alle vastgoedbeleggingen in lijn te brengen met de afspraken van Parijs om de opwarming van de aarde tot 1,5 graad te beperken.

Om te beoordelen of we daarvoor op koers liggen wordt gebruik gemaakt van de methodiek die ontwikkeld is door CRREM (Carbon Risk Real Estate Monitor), een door de Europese Unie gefinancierde onderzoeksproject. Op basis hiervan is onze inschatting dat de uitstoot per vierkante meter vastgoed in 2030 40 procent lager moet zijn dan in 2020. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van o.a. de CO_2-voetafdruk data die we ontvangen vanuit GRESB, en informatie over de energielabels.

Maatregelen

- We selecteren vastgoedbeheerders die zich inzetten voor CO_2-reductie en stimuleren hen waar nodig tot meer ambitie.
- Samen met onze vastgoedbeheerder stimuleren en creëren we de ontwikkeling van houtbouwprojecten, oftewel crosslaminated timber (CLT).
- We investeren in renovatie, installatie van zonnepanelen en vervanging van bestaande warmtesystemen.

Onze vastgoedbeheerders hebben stappen genomen om het inzicht in de kosten en opbrengsten van renovaties te vergroten. Waar mogelijk zetten zij zich in om bouwmaterialen te vervangen met minder CO_2-intensieve alternatieven. Onderstaand een verduurzamingsvoorbeeld door CBRE en ARE.

Voorbeeld 1 CBRE Dutch High Street: verduurzaming van Bijenkorf Amsterdam

De portefeuille van DHC bestaat uit relatief veel oudere monumentale panden. Bij het verduurzamen van dergelijke objecten speelt het stakeholder management en vergunningsverlening een belangrijke rol. Bij de Bijenkorf Amsterdam heeft CBRE de afgelopen jaren diverse verduurzamingsmaatregelen geïmplementeerd. Waar mogelijk zijn PV panelen (51) geïnstalleerd en wanden geïsoleerd. Het verwarmingssysteem is vervangen door een warmtepomp installatie. Monumentaal enkel glas op alle verdiepingen behalve de begane grond zijn vervangen door HR++ glas of vacuüm glas. Door werkzaamheden te combineren met andere reguliere onderhoudswerken konden de meerkosten gereduceerd worden. De roadmap voor dit object wijst op een (kWh) CRREM-alignment tot na 2050.

Voorbeeld 2 ARE: Verduurzaming van 47 woningen in Den Bosch

De uitgevoerde werkzaamheden omvatten de vervanging van bestaande beglazing door HR++ glas, gecombineerd met de installatie van zelfregelende ventilatieroosters. Daarnaast zijn de (tuin)deuren vervangen en voorzien van nieuwe kierdichting. Tot slot

zijn de groene gevels en entreehal gerenoveerd en geoptimaliseerd als onderdeel van de verduurzamingsmaatregelen.

Resultaten

Ambitie: minimale GRESB-score van drie sterren
Beheerders van de vastgoedportefeuilles moeten minimaal drie van de vijf sterren van het vergelijkende duurzaamheidskeurmerk GRESB hebben. Als we in zee gaan met een vastgoed - belegger, moet binnen twee jaar de stap gemaakt worden naar vier sterren. Het streven is vijf sterren. Alle vastgoedscores in deze rapportage zijn berekend op basis van GRESB benchmark report data. Voor niet-participerende posities is per datapunt de input informatie meegenomen als zijne '0'. De GRESB informatie is gepubliceerd medio 2025 en betreft data over 2024. In deze rapportage is deze informatie derhalve gekoppeld aan portefeuilleposities ultimo 2024.

De Onroerend Goed Nederland (OGNL) portefeuille heeft in 2025 gemiddeld gewogen 4 sterren in de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) behaald (4,1 het jaar ervoor). De portefeuille scoorde 87,8 van de 100 (in 2024 was dit 86,3 van de 100) .

Binnen Internationaal Onroerend Goed (IOG) Europa hebben de fondsen in de portefeuille gemiddeld gewogen 4,0 GRESB sterren behaald (verbetering versus 3,6 in 2024). Alle strategische fondsen in de IOG Europa portefeuille nemen nu deel aan GRESB, eerder waren er twee in de opstartfase (0 sterren).

Binnen IOG VS hebben de fondsen in portefeuille gemiddeld gewogen 3,4 GRESB sterren behaald op basis van vier strategische fondsen en één legacy fonds (voorheen 3,7 obv 2 strategische fondsen en vijf legacy posities). Twee van de vier strategische fondsen scoorden 3 sterren, dit drukte de gewogen score. De twee overige strategische fondsen scoorden beide 4 sterren. Legacy fonds CIM scoorde 3 punten.

GRESB participatie en rating

	31-12-2021		31-12-2022		31-12-2023		31-12-2024	
GRESB participatie & rating	**Partici-patie**	**Rating**	**Partici-patie**	**Rating**	**Partici-patie**	**Rating**	**Partici-patie**	**Rating**
OGNL	100,0%	4,9	100,0%	5,0	100,0%	4,1	100,0%	4,0
IOG Europa	98,3%	4,7	95,1%	4,5	87,0%	3,6	99,8%	4,0
IOG VS	51,0%	1,5	92,8%	3,5	95,3%	3,7	97,9%	3,4
Totale portefeuille, gemiddeld	**98,6%**	**4,8**	**97,6%**	**4,7**	**94,2%**	**3,9**	**99,7%**	**3,9**

GRESB participatie en rating (0-5) vastgoedportefeuilles.

Uitstoot per m² in 2030 40% lager dan in 2020 ten opzichte van 2020 CRREM-paden
Onderstaande tabel toont de uitstoot voor vastgoed in 2021, 2022, 2023 en 2024 op basis van de data van GRESB. De CO_2-uitstoot per m² is op basis van deze data tussen 2021 en 2024 met 26,1% afgenomen.

Ten opzichte van het voorgaande jaar is de CO_2-uitstoot per m² met 2,6% afgenomen. Dit is met name het gevolg van verbeteringen in de Nederlandse woningportefeuille (door een combinatie van verduurzamingsmaatregelen, verbeterd huurdersgedrag en een schonere Nederlandse energiemix). Een significante toename in de CO_2-intensiteit van de CBRE DHC portefeuille maakt een groot deel van de intensiteitsdaling teniet. Deze toename is het gevolg van een wijziging in de gehanteerde rekenmethode. CBRE DHC rapporteerde eerder CO_2-uitstoot op basis van market based cijfers. Deze methode houdt rekening met de inkoop van groene stroom en garanties van oorsprong, ook wanneer deze stroom niet fysiek op locatie wordt opgewekt. In de huidige rapportage worden location based cijfers gebruikt. Deze gaan uit van de gemiddelde CO_2-intensiteit van de elektriciteitsmix in het land of de regio waar het vastgoed zich bevindt, ongeacht contractuele afspraken over elektriciteitsinkoop. Location based cijfers zijn beter geschikt voor het volgen van absolute emissiereducties en het sturen op fysieke verduurzaming van vastgoed. Door de overstap naar deze methode is de gerapporteerde CO_2-intensiteit van de CBRE DHC-portefeuille aanzienlijk hoger uitgekomen. De Nederlandse woningportefeuille had een gemiddelde CO_2e-intensiteit van 13,0 $kgCO_2e/m^2$ (19,3% lager dan de uitstoot over 2023). Voor het 2030 CRREM-niveau is binnen de Nederlandse woningportefeuille nog een reductie nodig van circa 15%.[16]

CO_2-uitstoot vastgoed

	31-12-2021	31-12-2022[17]	31-12-2023	31-12-2024
Waarde vastgoed *(x € 1 miljoen)*	2.469	3.111	3.276	3.650
tCO_2e (o.b.v. GAV)	18.182	18.661	16.400	18.522
$kgCO_2e/m^2$	24,4	21,6	18,4	18,0
$kgCO_2e$/100 EUR geïnvesteerd (o.b.v. GAV)	0,75	0,60	0,50	0,51
Datadekking totale CO_2e-uitstoot	91,1%	90,8%	86,7%	90,7%
Vermindering CO_2e/m^2 (% t.o.v. vorige meting)	-	-11.4%	-14,3%	-2,6%
Vermindering CO_2-eq-uitstoot per m² in % t.o.v. basisjaar 2020	-	-11,4%	-24,2%	-26,1%
Nog benodigde reductie voor 2030	-40%	-28,6%	-37,8%[15]	-35,9%

Ontwikkeling van de CO_2-uitstoot van de vastgoedportefeuille.

[16] In 2023 zijn de CRREM paden aangescherpt. Hierdoor is de initieel benodigde reductie versus 2020 niveaus niet meer 40% maar circa 62%.
[17] In het jaarverslag 2023 is onterecht een totale waarde van het vastgoed gerapporteerd per 31-12-2022 van 3.322, dit was 3.111. Daarnaast is de $kgCO_2e$/100 EUR geïnvesteerd gecorrigeerd: hier stond 0,7 maar dit had 0,6 moeten zijn. Dit is verwerkt in de huidige tabel.

Naast de CO_2-uitstoot data tonen we tevens ter informatie ook de portefeuilleverdeling op basis van energielabels voor het Nederlandse en Europees vastgoed. Energielabels vormen, naast CO_2-uitstoot intensiteit per m², ook een indicatie van energie-efficiëntie. In de vastgoedportefeuille sturen we niet direct op energielabels. Om de portefeuille in lijn te brengen met een 1,5 graden-scenario zetten we met name in op duurzame renovatie (bijvoorbeeld isolatie) en zo veel mogelijk op energieneutrale nieuwbouw.

Energielabels vastgoed

	2021	2022	2023	2024	2025
A++++	2,04%	1,68%	2,13%	2,48%	3,25%
A+++	0,00%	4,05%	11,79%	5,76%	15,43%
A++	0,00%	5,07%	7,83%	14,52%	15,23%
A+	6,84%	15,43%	15,50%	17,67%	23,90%
A	40,26%	28,03%	32,90%	38,30%	30,36%
B	18,07%	14,14%	9,82%	7,08%	4,00%
C	27,02%	24,91%	16,34%	12,94%	7,62%
D	1,60%	2,15%	1,79%	0,63%	0,00%
E	0,00%	0,32%	0,00%	0,00%	0,00%
F	4,16%	3,44%	0,00%	0,00%	0,00%
G	0,00%	0,71%	1,79%	0,00%	0,00%
Geen label	0,00%	0,00%	0,11%	0,61%	0,21%
Totaal waarde NLV (x € 1 miljoen EUR)	**1.396**	**1.865**	**1.839**	**1.860**	**2.192**
A++++ t/m A	49,14%	54,27%	70,15%	78,74%	88,17%
A++++ t/m C	94,23%	93,32%	96,31%	98,76%	99,79%

Ontwikkeling van de verdeling van energielabels (2024 en 2023 o.b.v. NAV, 2022 en 2021 o.b.v. m²).

Door verduurzaming en acquisitie van nieuw energie-efficiënt vastgoed is de omvang van de portefeuille dat bestaat uit EPC labels B of minder gedaald van ca 21,3% naar 11,8%. De objecten zonder label betreffen hoofdzakelijk monumentale panden.

Beleggingen ruim voor 2030 in lijn brengen met 1,5 graden CRREM-paden
De onderstaande tabel toont de performance van de vastgoed beleggingen versus de CRREM-paden. De CRREM-paden worden gehanteerd om te beoordelen of vastgoed in lijn is met de internationaal ondertekende duurzaamheidsdoelstellingen om de opwarming van de aarde te beperken tot een gemiddelde van 1,5 graden. Het jaar waarin de CO_2-uitstoot/m² van een vastgoedobject of een portefeuille niet meer in lijn is met het 1,5 graden pad wordt het 'misalignment year' genoemd (voorheen stranding year). Met andere woorden: om op koers te blijven voor het 1,5 graden pad, zijn voor het misalignment year acties nodig om de CO_2-uitstoot van de vastgoedbelegging terug te brengen. De performance versus de CRREM-paden is licht verbeterd door verbetering van de energie-efficiëntie van de onderliggende vastgoedportefeuilles.

CRREM alignment vastgoed

	2021	2022	2023	2024
Gemiddeld CRREM stranding year	2028	2023	2026	2028
% investeringen aligned o.b.v. CRREM pad 2025	88,5%	24,1%	67,7%	81,2%
% investeringen aligned o.b.v. CRREM pad 2030	25,0%	2,2%	10,0%	15,0%
% investeringen aligned o.b.v. CRREM pad 2040	9,7%	0,0%	0,0%	0,0%

Infrastructuur

Doelstellingen en maatstaven

Eind 2025 heeft PME 1.298 miljoen euro toegezegd en geïnvesteerd in hernieuwbare energie via infrastructuur debt en equity. In 2024 was het doel om € 1,2 miljard te committeren, waarvan toen € 1.107 miljoen daadwerkelijk was belegd in hernieuwbare energieprojecten. De impact die met deze beleggingen gemaakt wordt schatten we in op basis van data over de vermeden CO_2-uitstoot (zie hoofdstuk Beleggen voor een goed pensioen). Daarnaast willen we uiterlijk in 2040 alle infrastructuur beleggingen in lijn brengen met het 1,5 graden pad van het Parijs Akkoord.

Maatregelen

- We selecteren voor onze beleggingen in infrastructuur vermogensbeheerders die zich inzetten voor CO_2-reductie.
- We investeren in projecten met een meetbaar positieve impact op de energietransitie en een passend financieel rendement.
- We doen geen nieuwe investeringen in kolen- en oliegerelateerde projecten in infrastructuur

Resultaten

Op 31 december 2025 was er 1.298 miljoen euro belegd in hernieuwbare energieprojecten: 382 miljoen via infrastructuur debt en 916 miljoen via equity. Er is in totaal 402 miljoen euro gecommitteerd aan infrastructuur debt en 314 miljoen euro aan openstaande commitments voor infrastructuur equity.

Alle beleggingen in lijn met het Parijs Akkoord per 2040
Op basis van de huidige data is het nog niet mogelijk om een goede inschatting te maken van de mate van alignement van onze infrastructuur beleggingen. We onderzoeken hoe we deze beleggingscategorie beter kunnen meten en sturen.

Private equity

Doelstellingen en maatstaven
Uiterlijk in 2040 zijn alle private equity-beleggingen in lijn met de afspraken van Parijs om de opwarming van de aarde tot 1,5 graad te beperken.
We streven er naar om ook voor private equity beleggingen inzicht te krijgen in de CO_2-uitstoot.

Maatregelen
- We selecteren vermogensbeheerders die zich inzetten voor CO_2-reductie en stimuleren hen waar nodig tot meer ambitie.
- Vanaf 2022 probeert PME minstens 150 mln per jaar in nieuwe private equity beleggingen te steken in bedrijven met een positieve maatschappelijke impact.

Resultaten

Alle beleggingen in lijn met het Parijs Akkoord per 2040
Op dit moment kunnen we nog niet beoordelen of PME's private equity beleggingen in lijn zijn met een 1,5 graden pad.

Hypotheken

Doelstellingen en maatstaven
- de woningen onderliggend aan de hypothekenportefeuille laten een uitstoot zien die past bij de 1,5 graden CRREM paden
- toename van gebruik van bouwdepots voor verduurzaming

Maatregelen
Investeren via managers die:
- consumenten proactief informeren over de mogelijkheden om hun woning te verduurzamen op basis van de kenmerken van de woning en belemmeringen om verduurzaming te financieren wegnemen door de kosten die gepaard gaan met het afsluiten van bouwdepots zo laag mogelijk gehouden, bijvoorbeeld door een eenvoudig online aanvraagproces in te richten, geen onnodige dure taxatierapporten verplicht te stellen en competitieve rentes te bieden voor deze extra leningen
- Rapporteren over de energielabels van de woningen onderliggend aan de hypothekenportefeuille.

Managers stimuleren om:
- de mogelijkheden om financiering voor houtbouw verder uit te breiden te onderzoeken. De intentie is om het aantal en percentage hypotheken dat betrekking heeft op houtbouw te meten en te rapporteren.
- Een zo betrouwbaar mogelijke inschatting te geven van de CO_2-uitstoot van de woningen onderliggend aan de hypothekenportefeuille. Omwille van privacy redenen is er geen precieze data van het energieverbruik van specifieke woningen beschikbaar.

Resultaten
Het gebruik van energiebesparende maatregelen is in 2025 iets verder afgenomen ten opzichte van voorgaande jaren. Deze trend sluit aan bij het algemene beeld dat zichtbaar is in alle hypotheekverstrekking door DMFCO en wordt bevestigd door het jaaroverzicht van het Hypotheken Data Netwerk (HDN). Volgens HDN daalde het aandeel hypotheekaanvragen waarbij verduurzaming onderdeel was, naar 12,5%, een afname van 16% ten opzichte van eerdere jaren. Ook de NHG wijst op deze ontwikkeling en noemt vier mogelijke oorzaken: de gestegen hypotheekrente maakt het minder aantrekkelijk om verduurzamingsmaatregelen mee te financieren, hogere materiaal- en arbeidskosten, het wegvallen van stimuleringsmaatregelen en onzekerheid over het beleid (zoals het afschaffen van de salderingsregeling in 2027), en een verminderde urgentie door lagere energiekosten en milde winters. Daarnaast blijkt uit onderzoek van de AFM dat huishoudens steeds vaker hun woning verduurzamen met eigen middelen: maar liefst 87% van de huiseigenaren financiert verduurzaming uit eigen zak, zonder aanvullende hypotheek.

Staatsobligaties

Doelstellingen en maatstaven
We streven er naar dat voor 2040 alle landen waarin we investeren op koers liggen voor een 1,5 graden-pad.

Maatregelen
- We meten klimaatrisico's op basis van de Notre Dame Global Adaptation Index (ND GAIN). De fysieke klimaatrisico's zijn het grootst in landen die het meest kwetsbaar zijn voor klimaatverandering maar zich hier tegelijkertijd het minst goed op voorbereiden. We beleggen niet in landen die op beide aspecten van de

ND GAIN onvoldoende scoren.
- We beoordelen de alignment van landen met de doelstellingen van het Parijsakkoord op basis van de Climate Change Performance Index (CCPI) van GermanWatch. We beleggen niet in landen die onvoldoende scoren in deze index.

Resultaten

Alle beleggingen in lijn met het Parijs Akkoord per 2040
Op basis van de CCPI wordt geconcludeerd dat op dit moment geen enkel land in de staatsobligatieportefeuilles van PME beleid voert dat aantoonbaar in lijn is met een 1,5 graden pad. Daarbij moet opgemerkt worden dat geen enkel land dat door CCPI is onderzocht op koers ligt voor een 1,5 graden pad.

PME houdt bij de selectie van beleggingen in overheden en staatsbedrijven rekening met het klimaatbeleid van landen. PME startte in 2025 met een engagementprogramma gericht op de energietransitie. Het engagementprogramma met overheden wordt uitgevoerd door aangestelde staatsobligatiemanagers. Er vonden gesprekken plaats met Hongarije en Zuid-Afrika. Brazilië en Polen zijn nog niet gesproken.

De invloed van PME op overheidsbeleid is echter beperkt. De relatie tussen een overheid en een financier verschilt aanzienlijk van die tussen een bedrijf en een financier en andere factoren beïnvloeden beleidswijzigingen bij overheden. Tegelijkertijd is de ruimte om landen uit de beleggingsportefeuille te verwijderen beperkt. Om aan de verplichtingen te voldoen, belegt PME in een klein aantal kredietwaardige eurolanden.

Bosbouw

Doelstellingen en maatstaven
Allereerst is het belangrijk dat de bossen duurzaam beheerd moeten worden. PME investeert daarom enkel in bossen die beheerd worden in lijn met het Forest Stewardship Council (FSC) en/of het Sustainable Forestry Initiative (SFI) keurmerk. De ambitie is om de totale hoeveelheid koolstof die in de bossen is opgeslagen over tijd toe te laten nemen, terwijl de operationele CO_2-uitstoot tijdens het planten, beheren en oogsten van deze bossen afneemt.

Maatregelen
- De maatregelen bestaan met name uit het meten van:
- Zowel de bovengronds als ondergronds opgeslagen koolstof, in totaal en per acre land.
- De opslag van koolstof in houtproducten.
  - Wanneer hout uit productiebossen wordt geoogst en verwerkt tot producten zoals timmerhout, meubels en papier, blijft een aanzienlijk deel van de CO_2 opgeslagen in deze houtproducten. Dit fungeert als een vorm van langdurige koolstofopslag, aangezien hout jarenlang CO_2 kan vasthouden.
- Geproduceerde hernieuwbare energie.
  - Het gebruik van resthout als energiebron kan een positieve bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering door meer koolstofintensieve energiebronnen te vervangen.
- De operationele uitstoot.

Resultaten
De manager is steeds beter in staat de bovengenoemde punten te meten. Hoewel er sinds 2020 een stijgende lijn te zien is in de CO_2-opslag, is het nog te kort dag om hier conclusies uit te trekken.

Bijlage 4 Grondslagen en veronderstellingen voor (de meting van) duurzaamheidsinformatie

Aandelen- en bedrijfsobligatie-portefeuille

PME hanteert twee metingen voor de monitoring van de CO_2-uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles:

- **CO_2-voetafdruk:** Sinds 2015 wordt de CO_2-voetafdruk van de aandelenportefeuille gemeten. Sinds 2021 wordt ook de voetafdruk van de bedrijfsobligatieportefeuille gemeten. PME heeft een reductiedoelstelling gezet op de CO_2-voetafdruk van 50% reductie in 2030 t.o.v. 2019.
- **Sector specifieke uitstoot-intensiteit:** PME heeft voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles reductiedoelstellingen voor het jaar 2030 geformuleerd voor zes CO_2-intensieve sectoren. Om de voortgang op deze doelstellingen te kunnen bijhouden wordt per sector de gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit berekend.

Voor de berekening van de CO_2-voetafdruk van de portefeuille wordt gebruik gemaakt van scope 1 en scope 2 data. Scope 3 data wordt (nog) niet meegenomen in deze meting. De scope 3 data kan voor de meeste sectoren nog niet op een betrouwbare en consistente manier gemeten worden. Dit neemt echter niet weg dat de scope 3 uitstoot voor bepaalde industrieën en bedrijven wel een belangrijke factor is wanneer we beoordelen of een bedrijf volgens het Parijs Akkoord handelt. Daarom is scope 3 wel meegenomen in de sectorreductiedoelstellingen waar relevant en mogelijk; op dit moment geldt dat voor autofabrikanten.

CO_2-voetafdruk

MN maakt voor het verzamelen van de uitstootgegevens van bedrijven gebruik van de diensten van Institutional Shareholder Services Inc. (ISS). ISS levert MN de uitstootgegevens van alle posities en alle benchmarkposities van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles van haar opdrachtgevers.

Sinds de eerste meting in 2015 is de CO_2-voetafdruk van PME ieder jaar met een jaar vertraging gepubliceerd. Dit betekende dat in het jaarverslag van 2021 de voetafdruk van de portefeuille van ultimo 2020 werd gepubliceerd. In het jaarverslag 2022 heef PME ervoor gekozen om de CO_2-voetafdruk niet langer met een vertraging te publiceren. De meest recente meting in deze rapportage is uitgevoegd op basis van de uitstoot van bedrijven zoals bekend bij ISS op 31 december 2025 en de posities en benchmarkposities op diezelfde datum. In lijn met de methodologie van ISS gebruikt PME de uitstootgegevens van de moedermaatschappij wanneer het een van de volgende dochterondernemingen betreft: Financiële dochterondernemingen, niet-operationele dochterondernemingen en operationele private dochterondernemingen met beperkte financiële openbaarmaking.

Koolstofdioxide-equivalent

Een in de industrie veelgebruikte maatstaf voor de uitstoot van broeikasgassen is de koolstofdioxide-equivalent (CO_2e). Hoewel koolstofdioxide het meest bekende broeikasgas is, zijn er nog andere gassen die een bijdrage leveren aan de opwarming van de aarde.

De koolstofdioxide-equivalent maakt het mogelijk om de impact van verschillende broeikasgassen vergelijkbaar te maken. Het potentieel voor opwarming van methaan over 100 jaar is bijvoorbeeld 21 keer zo groot als dat van koolstofdioxide. In andere woorden: de uitstoot van 1 miljoen ton methaan staat gelijk aan de uitstoot van 21 miljoen ton koolstofdioxide.[18] ISS neemt de belangrijkste broeikasgassen mee in hun cijfers en drukt deze uit in koolstofdioxide-equivalenten.[19]

Toewijzen uitstoot

Volgens het “ownership principle” van het Greenhouse Gas Protocol kan een investeerder zich (een deel van) de uitstoot van een bedrijf toerekenen wanneer het eigenaar wordt van aandelen van het bedrijf of wanneer de investeerder het bedrijf financiert via schuldpapier. De hoeveelheid uitstoot die wordt toegewezen aan de aandeel- of schuldhouder is afhankelijk van de totale waarde van de aandelen of het schuldpapier en wordt afgezet tegen de totale waarde van het bedrijf, waarbij zowel naar de marktkapitalisatie alsook de openstaande schuld wordt gekeken. Wanneer een investeerder 0.1% van de waarde van een bedrijf bezit wordt 0.1% van de totale uitstoot van het bedrijf aan de investeerder toegewezen. Op portefeuilleniveau wordt de uitstoot geaggregeerd op basis van toegewezen uitstoot.

De toegerekende uitstoot wordt vaak aangeduid als **Emission Exposure**. De Emission Exposure wordt berekend door de totale uitstoot van een bedrijf te vermenigvuldigen met het percentage dat de investeerder van de waarde van het bedrijf bezit. Voor het bepalen van de waarde van een bedrijf maakt MN gebruik van de *enterprise value including cash* (EVIC). Het gebruik hiervan wordt geadviseerd door zowel de *Partnership for Carbon Accounting Financials* (PCAF) als de *European Technical Expert Group on Sustainable Finance* (EU TEG).

De EVIC wordt binnen de accountancy gebruikt om een bedrijf te beoordelen in het geval er een fusie of overname plaatsvindt. Het geeft een goed beeld van de totale waarde van een bedrijf door de marktkapitalisatie te combineren met lange- en korte-termijn schulden en cash posities. De EVIC wordt als volgt gedefinieerd:

$$EVIC = \text{Market cap} + \text{Market value of preferred shares outstanding} + \text{Book value of debt} + \text{Book value of minority interest}$$

[18] OECD, Glossary of Statistical Terms: Carbon Dioxide Equivalent; https://www.oecd.org/en/publications/oecd-glossary-of-statistical-terms_9789264055087-en.html

[19] ISS neemt de volgende broeikasgassen mee in hun cijfers: koolstofdioxide, methaan, stikstofoxiden, fluorkoolwaterstoffen, perfluorkoolwaterstoffen en zwavelhexafluoride.

PME maakt wat EVIC betreft gebruik van de data van dataleverancier ISS. PME hanteert daarmee dezelfde definitie voor de berekening van EVIC-waardes als ISS. Deze methode houdt geen rekening met correcties voor hedgen en derivaten. Deze definitie sluit aan bij de PCAF richtlijnen aangezien PCAF het al dan niet op nemen van derivaten en hedges in de EVIC waarde niet expliciet heeft gedefinieerd. Wel geeft PCAF mee dat het voorzichtigheidsbeginsel moet worden toegepast, wat inhoudt dat bij enige twijfel het de voorkeur heeft om bepaalde elementen niet mee te nemen in de EVIC-berekening. Dit leidt namelijk tot een hogere toegewezen uitstoot. De meest recente meting in deze rapportage is uitgevoegd op basis van de EVIC-componenten van bedrijven zoals bekend bij ISS op 31 december 2025. Dit betekent dat PME de meest recente beschikbare kwartaaleinde EVIC gebruikt, geconverteerd naar euro's met de Bloomberg 31-12-2025 London 1600 wisselkoers.

De berekening van de Emission Exposure op basis van EVIC schrijft voor dat de waarde van de aandelen en/of het schuldpapier afgezet wordt tegen de totale EVIC van het uitgevende bedrijf:

$$\frac{Investment\ into\ Company)}{EVIC\ of\ Company}\ x\ Total\ Emissions\ of\ Company$$

Databronnen

We maken gebruik van de uitstootgegevens van ISS. Deze dataleverancier verkrijgt gegevens op zijn beurt uit vier verschillende bronnen:

- **MVO- of Jaarverslagen:** veel bedrijven meten zelf hun uitstoot van broeikasgassen en publiceren deze gegevens over het voorgaande jaar in hun jaarverslag of MVO verslagen.
- **Carbon Disclosure Project:** een deel van de bedrijven publiceert hun uitstoot via het Carbon Disclosure Project (CDP), een non-profit organisatie die bedrijven hierbij ondersteunt.
- **Andere rapportages, bijv. die van ngo's:** bedrijven die zelf geen uitstoot gegevens publiceren worden soms door externe partijen onderzocht die de gegevens vervolgens publiceren.
- **Modellering:** samen met het Zwitserse Federale Instituut voor Technologie (ETH) in Zurich heef ISS een model ontwikkeld waarmee de uitstoot van bedrijven waarvan gepubliceerde gegevens ontbreken of onbetrouwbaar zijn geschat kunnen worden.

Om tot een inschatting te komen vergelijkt ISS niet-rapporterende bedrijven met gelijksoortige bedrijven die wel gegevens rapporteren. Door gebruik te maken van een gepatenteerd brancheclassificatiesysteem op basis van hun CO_2-uitstootprofiel komt ISS tot een modellering van de CO_2-uitstoot.

Aan de hand van het classificatiesysteem heeft ISS specifieke modellen ontwikkeld voor 400 sub-sectoren. Elke sub-sector wordt statistisch geanalyseerd om significante broeikasgasemissievoorspellers te identificeren. Dergelijke voorspellers van broeikasgasemissies zijn onder meer omzet, aantal werknemers en kosten van verkochte goederen. In het geval op een later moment wel informatie bekend wordt over daadwerkelijke uitstoot voor een onderneming wordt getest of de eerdere schattingen klopten. Op die manier wordt het instrument van modelering steeds robuuster.

Voor het grootste deel van bedrijven waarin belegd is, is data beschikbaar om de CO_2-uitstoot te berekenen en toe te wijzen aan PME. Voor 3,0% (0,1% voor aandelen, 7,1% voor bedrijfsobligaties) van het belegd vermogen is dit echter niet het geval. Vorig jaar was dit 14,1%. Deze beleggingen worden voor de berekening van de CO_2-uitstoot buiten beschouwing gelaten, maar behoren wel tot het belegd vermogen. De databeschikbaarheid voor bedrijfsobligaties is lager omdat de bedrijven waarin we beleggen via obligaties over het algemeen minder ESG data rapporteren. Over de jaren heen is te zien dat de databeschikbaarheid over het algemeen toeneemt, en we verwachten ook dat dit zal blijven toenemen. Onze uitvoerder MN probeert ook actief bij onze dataleveranciers te sturen op meer databeschikbaarheid en we kijken actief naar alternatieve oplossingen om de databeschikbaarheid te verhogen, bijvoorbeeld door CO_2-emissies voor de portefeuille te modelleren.

Onderstaande tabel geeft de herkomst van de CO_2-data weer voor de CO_2-voetafdrukmetingen van afgelopen jaren, uitgedrukt als percentage van het belegd vermogen.

Herkomst van CO_2-data

Databron	31-12 2021	31-12 2022	31-12 2023	31-12 2024	31-12 2025
MVO- of Jaarverslagen	35,0%	51,8%	54,8%	*73,3%*	87,9%
Carbon Disclosure Project	50,6%	39,8%	35,3%	*13,6%*	0,0%
Andere rapportages	0,6%	0,9%	1,3%	*1,2%*	2,5%
Modellering	10,3%	5,6%	4,9%	*8,6%*	6,7%
Niet verzameld	3,5%	1,8%	3,7%	*3,3%*	2,9%

Ontwikkeling van databronnen voor CO_2-voetafdrukmeting.

Datakwaliteit

De dataleverancier beoordeelt de CO_2-data die wordt verzameld en gemodelleerd. Een numerieke waarde tussen de 0 en 100 geeft aan hoe betrouwbaar de dataleverancier de cijfers acht. Bij de beoordeling van gerapporteerde data kijken we onder meer of de data extern geverifieerd is, in hoeverre de data afwijkt van andere bronnen en hoe consistent de rapportage de afgelopen jaren is geweest. Bij de beoordeling van gemodelleerde data is de nauwkeurigheid van de gebruikte input-data van belang. Om iets te zeggen over de datakwaliteit van de data die gebruikt is voor de portefeuille van PME, berekenen we de gewogen gemiddelde betrouwbaarheidsscore. Deze score geeft een indicatie van de kwaliteit van de gebruikte CO_2-data.

Betrouwbaarheid data

Meting	31-12 2021	31-12 2022	31-12 2023	31-12 2024	31-12 2025
Gewogen gemiddelde betrouwbaarheidsscore gerapporteerde data (0-100)	83	80	82	88	88
Gewogen gemiddelde betrouwbaarheidsscore gemodelleerde data (0-100)	88	84	87	89	90

Ontwikkeling van de gewogengemiddelde datakwaliteits score van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille.

Naast de betrouwbaarheid van ISS, wordt de betrouwbaarheid ook gemeten volgens de PCAF-methodologie (Partnership for Carbon Accounting Financials). De PCAF-methodologie maakt gebruik van verschillende niveaus van datakwaliteit, waarbij niveau 1 de hoogste betrouwbaarheid vertegenwoordigt (gebaseerd op door bedrijven zelf gerapporteerde en geverifieerde data) en niveau 5 de laagste betrouwbaarheid (gebaseerd op schattingen en generieke gegevens).[20]

Voor de CO_2-emissies van de beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties portefeuilles is vanaf het jaar 2021 assurance verkregen met redelijke mate van zekerheid. Voor dezelfde emissies is in het jaarverslag over 2020 assurance verkregen met een beperkte mate van zekerheid, en over de periode vóór 2019 is geen assurance-opdracht uitgevoerd voor deze data. De duurzaamheidsinformatie over de jaren 2019 en 2020 is ter vergelijking opgenomen.

PCAF-score

Meting	31-12-2024	31-12-2025
Gewogen gemiddelde PCAF Quality Score (scope 1 & 2)	1,2	1,3

De gewogengemiddelde datakwaliteits (PCAF methodologie) score van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille.

Doelstelling per sector

Sector	Meeteenheid	Doelstelling 2030
Elektrische nutsbedrijven	Ton CO_2e per geproduceerde megawattuur energie	0,19
Luchtvaartmaatschappijen	Gram CO_2 per RTK (Revenue tonne kilometres)	692,00
Aluminiumproducenten	Ton CO_2e per geproduceerde ton aluminium	4,73
Autofabrikanten	Gemiddelde uitstoot van nieuw geproduceerde auto's in gram CO_2 per kilometer	55,16
Cementproducenten	Ton CO_2 per geproduceerde ton cementproduct	0,42
Staalproducenten	Ton CO_2 per geproduceerde ton staal	0,92

Sector specifieke doelstellingen o.b.v. TPI

Sector specifieke uitstoot-intensiteit

De sectorreductiedoelstellingen zijn gebaseerd op de klimaatscenario's van de *International Energy Agency* (IEA). De doelstellingen maken gebruik van uitstootdata met peildatum 6 maart 2026. Ze laten zien welke reductie nodig is om de opwarming van de aarde tot onder de 1.5°C en netto nul uitstoot in 2050 te bereiken. Voor zes zeer uitstoot-intensieve sectoren in de portefeuille van PME is een sectorreductiedoelstelling vastgesteld.

[20] Voor Scope 1 en 2 valt al onze data onder de PCAF score 1, 2 of 3, waardoor niveau 4 en 5 niet van toepassing zijn.

Om te bepalen of de uitstoot-intensiteit van de bedrijven in de portefeuille van PME in lijn is met de doelstellingen van het Parijs Akkoord wordt niet naar de totale uitstoot van een bedrijf gekeken, maar naar de uitstoot per geproduceerd product. Hiervoor wordt de data van het Transition Pathway Initiative gebruikt (TPI). TPI is een door investeerders opgerichte organisatie, die samenwerkt met een researchteam van de Londen School of Economics, en heeft voor een groot aantal bedrijven in uitstoot-intensieve sectoren in kaart gebracht hoeveel CO_2 deze bedrijven uitstoten per geproduceerd product en hoe deze uitstoot zich verhoudt tot de doelstellingen van het Parijs Akkoord. TPI meet de uitstoot-intensiteit van bedrijven op basis van product specifieke maatstaven, bijvoorbeeld de uitstoot per ton staal voor staalbedrijven. Om te beoordelen of een bedrijf op koers ligt voor een 1,5-graden (of ander) scenario, wordt per sector vastgesteld hoe de uitstoot-intensiteit zich in dit scenario moet ontwikkelen. Dit wordt voor de meeste sectoren berekend op basis van data van de International Energy Agency. De uitstoot-intensiteit van een bedrijf wordt vervolgens afgezet tegen dit pad om te beoordelen of het bedrijf op koers ligt voor een 1,5 graden scenario.

Om de huidige uitstoot-intensiteit van de verschillende sectoren in de portefeuille van PME te berekenen, wordt de gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit (naar vermogen) berekend van de bedrijven in de portefeuille. De uitstoot-intensiteit van de portefeuille kan op vier manieren veranderen:

- Wijziging van het gewicht van bedrijven in de portefeuille
- Uitsluiting of toevoeging van bedrijven aan de portefeuille
- Reële verlaging of verhoging van de uitstoot-intensiteit van de bedrijven in de portefeuille
- Toevoeging van bedrijven aan de dataset van TPI die ook onderdeel zijn van de portefeuille

Anders dan bij de berekening van de CO_2-voetafdruk hebben koerswijzigingen van aandelen en obligaties relatief weinig invloed op de berekende uitstoot-intensiteit.

Vastgoedportefeuille

De waarde van de vastgoedportefeuille gebruikt voor de berekeningen is gelijk aan de jaarrekening exclusief onderhanden werkposities. Voor de vastgoedportefeuille wordt de CO_2-uitstoot op twee manieren berekend:

- **CO_2-uitstoot per m²:** de gewogen gemiddelde CO_2-uitstoot/m² van de vastgoedbeleggingen in de portefeuille van PME.
- **CO_2-uitstoot per 100 EUR geïnvesteerd:** de hoeveelheid uitstoot die aan PME wordt toegewezen per 100 euro geïnvesteerd in vastgoed.

CO_2-uitstoot per m²

Voor de meting van de gewogen gemiddelde CO_2-uitstoot/m² wordt gebruik gemaakt de uitstoot-intensiteit data van GRESB. GRESB hanteert hierbij location-based emissiefactoren voor scope 2, gebaseerd op de regionale elektriciteitsnetmix[20] In deze cijfers zijn enkel de gemiddelde intensiteitswaardes opgenomen van objecten met 100% datadekking. De datadekking ligt daardoor lager dan de totale datadekking van de GRESB dataset.

Middels deze maatstaf kunnen vastgoedbeleggingen vergeleken worden met de CRREM paden. De CRREM paden laten de benodigde CO_2-uitstoot per m² zien per sub-sector en regio waar vastgoed aan moet voldoen om in lijn te zijn met een 1,5 graden scenario. Het jaar waarin de CO_2-uitstoot/m² van een vastgoedobject of een portefeuille niet meer in lijn is met het 1,5 graden pad wordt het ‘misalignment year’ genoemd.

CO_2-uitstoot per 100 EUR geïnvesteerd

Net als bij aandelen- en bedrijfsobligaties wordt de uitstoot van vastgoedbeleggingen toegewezen aan PME als investeerder (Emission Exposure). Deze maatstaf laat zien hoeveel CO_2 PME financiert.

Anders dan bij aandelen- en bedrijfsobligaties wordt de toewijzing berekend door gebruik te maken de Gross Asset Value (GAV). De CO_2-uitstoot per 100 EUR geïnvesteerd wordt als volgt berekend:

$$\frac{\sum_{i}^{n} \frac{Invested\ value_i}{Gross\ asset\ value_i} \ x\ total\ scope\ 1\ and\ 2\ emissions_i}{Total\ investment\ (Portfolio)}$$

De totale CO_2-uitstoot is gebaseerd op alle aan GRESB gerapporteerde informatie. Dit betekent dat ook objecten met een gedeeltelijke datadekking worden meegenomen. De uitstootdata wordt niet gecorrigeerd voor ontbrekende data. Dit betekent dat de CO_2-uitstoot niet volledig is en hoger zal worden naar mate de datadekking verbeterd.

Databronnen

Voor de meting wordt gebruik gemaakt van GRESB data met peildatum 30 november 2025. Deze data laat de uitstoot van koolstofdioxide-equivalenten zien en kijkt dus naar meer broeikasgassen dan alleen CO_2. GRESB verkrijgt gegevens direct van vastgoedfondsen, -beheerders en -bedrijven.

Datakwaliteit

GRESB beoordeelt de CO_2-data die wordt verzameld steekproefsgewijs en biedt vastgoedeigenaren de gelegenheid deze indien nodig te corrigeren. Voor de CO_2-emissies van de vastgoedportefeuille is vanaf het jaar 2022 assurance verkregen met beperkte mate van zekerheid. De duurzaamheidsinformatie over 2021 is ter vergelijking opgenomen.

[21] Tot en met emissiecijfers over 2023 konden vastgoedbeheerders emissiecijfers aanleveren op basis van zowel location-based als market-based methodieken. Vanaf 2024 is uitsluitend de location-based methode toegestaan. Deze wijziging heeft geleid tot een lichte stijging van de uitstootcijfers in 2024 ten opzichte van 2023

Biodiversiteitsanalyse

Voor dit onderzoek is de 2024 database van ENCORE (Exploring Natural Capital Opportunities, Risks and Exposure) gebruikt. ENCORE evalueert de mate waarin economische activiteiten afhankelijk zijn van het goed functioneren van een bepaalde ecosysteemdienst en de potentiële druk die deze activiteiten uitoefenen op biodiversiteit.

Afhankelijkheid ecosysteemdienst

ENCORE beoordeelt 271 economische activiteiten op hun afhankelijkheid van 25 ecosysteemdiensten. Voor elke combinatie van activiteit en ecosysteemdienst is een materialiteitsrating vastgesteld. Deze rating geeft aan hoe belangrijk de ecosysteemdienst is voor het productieproces en wordt bepaald door:

- De mate waarin het productieproces kan doorgaan als de ecosysteemdienst wegvalt;
- De omvang van de financiële schade bij verstoring van de ecosysteemdienst.

De beoordeling gebeurt op een ordinale schaal van 1 (zeer laag) tot 5 (zeer hoog). Een hoge afhankelijkheidsscore betekent dat het productieproces niet kan plaatsvinden zonder de ecosysteemdienst, wat leidt tot significante financiële schade.

Impact van een productieproces op biodiversiteit

ENCORE beoordeelt economische activiteiten op de druk die zij uitoefenen op biodiversiteit via 13 pressures (drukfactoren). Deze drukfactoren veroorzaken veranderingen in ecosystemen en hun componenten. Voor elke activiteit-drukfactor-combinatie is een materialiteitsrating vastgesteld op een schaal van 1 (zeer laag) tot 5 (zeer hoog).
De beoordeling houdt rekening met:

- De mate waarin de activiteit druk uitoefent op biodiversiteit;
- De snelheid en omvang van de druk op ecosystemen.

Onbepaald

ENCORE gebruikt *Onbepaald* wanneer er onvoldoende wetenschappelijke informatie is om een score toe te kennen. Dit betekent niet dat er geen link is, maar dat er onzekerheid bestaat. Het signaleert dat verdere analyse of onderzoek nodig kan zijn.

Waardeketenperspectief

ENCORE kijkt nu ook naar indirecte afhankelijkheden en drukfactoren in de waardeketen. Dit geeft inzicht in risico's bij leveranciers en klanten, waardoor bedrijven systemische biodiversiteitsrisico's beter kunnen beoordelen.

Toelichting Assurance TCFD-Rapportage

PME rapporteert CO_2-uitstoot in het jaarverslag volgens het Taskforce on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) raamwerk. In het kader van de rapportage heeft PME zowel een assurance-opdracht met redelijke mate van zekerheid (reasonable assurance) als een assurance-opdracht met beperkte mate van zekerheid (limited assurance) laten uitvoeren door EY Accountants B.V. Hieronder volgt een toelichting op welke onderdelen van de TCFD-rapportage deze verschillende assurance-niveaus van toepassing zijn:

Redelijke Mate van Zekerheid (Reasonable Assurance)
De volgende onderdelen van de TCFD-rapportage zijn onderworpen aan een assurance-opdracht met redelijke mate van zekerheid:

- **Governance:** Bestuurlijk overzicht
- **Strategie:** Inclusief strategievorming, met uitzondering van de onderdelen Weerbaarheid strategie in verschillende klimaatscenario's, Transitierisico's en Fysieke klimaatrisico's, en Integraal risicomanagement
- **Doelstellingen, maatregelen en resultaten:** Ten aanzien van de totale portefeuille en de verschillende onderliggende portefeuilles (beursgenoteerde aandelen, bedrijfsobligaties, vastgoed, infrastructuur, private equity, hypotheken, staatsobligaties en bosbouw), met uitzondering van de gerapporteerde Transition Pathway Information (TPI) en CO_2-emissies van de vastgoedportefeuille

Beperkte Mate van Zekerheid (Limited Assurance)

De volgende onderdelen van de TCFD-rapportage zijn onderworpen aan een assurance-opdracht met beperkte mate van zekerheid:

- Doelstellingen, maatregelen en resultaten: De CO_2-emissies van de vastgoedportefeuille en de Transition Pathway Information (TPI) over 2025.

Assurance Historie CO_2-Data

In het kader van de transparantie en betrouwbaarheid van de gerapporteerde CO_2-emissies, heeft PME in verschillende jaren assurance late uitvoeren op de CO_2-data van verschillende portefeuilles. Voor de CO_2-emissies van de vastgoedportefeuille is vanaf het jaar 2022 assurance verkregen met beperkte mate van zekerheid. De duurzaamheidsinformatie over 2021 is ter vergelijking opgenomen. Voor de CO_2-emissies van de beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties portefeuilles is vanaf het jaar 2021 assurance verkregen met redelijke mate van zekerheid. De duurzaamheidsinformatie over de jaren 2019 en 2020 is ter vergelijking opgenomen.

Bijlage 5 SFDR rapportage

Template periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en in artikel 6, eerste alinea, van Verordening (EU) 2020/852

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan ecologische of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd, praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852. Het gaat om een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten**. Die verordening bevat geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten. Duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling kunnen wel of niet op de taxonomie zijn afgestemd.

Productnaam: Stichting PME Pensioenfonds
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): RR5C8B0WL67LM8LXGY08

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Had dit financiële product een duurzamebeleggingsdoelstelling?

☐ Ja	☒ Nee
☐ Dit product heeft de volgende **duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling** gedaan: ___%	☒ Het product **promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken**. Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een minimum van 19,56% duurzame beleggingen
☐ in economische activiteiten die volgens de EU-toxonomie als ecologisch duurzaam gelden	☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden
☐ in economische activiteiten volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden	☒ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden
	☒ met een sociale doelstelling
☐ Dit product heeft de volgende **duurzame beleggingen met een sociale doelstelling** gedaan: ___%	☐ Het product promootte E/S-kenmerken, maar **heeft niet duurzaam belegd.**

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

PME Pensioenfonds (hierna: PME) belegt voor een goed pensioen. PME streeft ernaar dit zo verantwoord mogelijk te doen, zodat gepensioneerden hun pensioen ontvangen in een wereld die toekomstbestendig, rechtvaardig en leefbaar is. PME probeert om met de beleggingen een positieve economische en maatschappelijke bijdrage te leveren. PME heeft de volgende ecologische en sociale kenmerken gepromoot:

1. PME beperkt negatieve effecten van beleggingen door alleen te beleggen in bedrijven, vastgoed en landen die relatief goed presteren ten aanzien van ESG-factoren.[22] Om dit te waarborgen gebruikt PME twee instrumenten bij het maken van een beleggingsportefeuille, ook wel **portefeuilleconstructie** genoemd. Ten eerste sluit PME bepaalde landen, sectoren of individuele bedrijven uit op basis van het uitsluitingsbeleid. Daarnaast weegt PME ESG-criteria mee in zijn beleggingsbeslissingen. Dit wordt ESG-integratie genoemd. Deze ongewenste activiteiten waren geen onderdeel van de beleggingen van PME in het jaar 2025.[23] Het actuele overzicht van alle uitsluitingsgronden is te vinden in het uitsluitingsbeleid van PME. Voor ESG-integratie geldt dat PME in 2025 hoofdzakelijk heeft belegd in ondernemingen en landen die op basis van ESG-indicatoren van externe dataproviders relatief beter hebben gescoord dan gemiddeld.

2. PME promoot ontwikkeling van beleid van ondernemingen op ecologische en sociale thema's door, als eigenaar van de beleggingen, **invloed uit te oefenen** op de entiteiten waarin is belegd. Het gebruik maken van onze invloed als belegger wordt actief aandeelhouderschap genoemd. Dit omvat twee elementen: het voeren van een gesprek met ondernemingen (engagement) en het uitbrengen van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. PME voert engagement over uiteenlopende onderwerpen, waaronder sociale en ecologische risico's. In 2025 heeft PME weer dialogen gevoerd op door PME geprioriteerde onderwerpen, de voortgang gemonitord en bij onvoldoende voortgang escalatiestappen genomen. Ook heeft PME gestemd op aandeelhoudersvergaderingen op ESG-onderwerpen.

3. PME beoogt positieve impact op ecologische en sociale thema's te realiseren middels **impactbeleggingen** in de energietransitie, circulaire economie, innovatie in Nederland en Europa, betaalbare huisvesting en de gezondheidszorg.[24] Deze positieve impact vertaalt zich in een **bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG's)** van de Verenigde Naties (VN). De waarde van impactbeleggingen bedroeg in 2025 € 3.081 miljoen. Het percentage beleggingen dat bijdraagt aan de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN (SDI-meting) bedroeg in 2025: 21,5%

4. PME wil negatieve impact op ecologische thema's verminderen door bij te dragen aan het **beperken van de opwarming van de aarde** tot maximaal 1,5-graden. Dit doet PME onder meer door producerende bedrijven van fossiele brandstoffen uit te sluiten.[25] Dit sluit aan bij de doelen uit het Klimaatakkoord van Parijs en het commitment van de financiële sector aan het Nederlandse Klimaatakkoord. PME heeft ook in 2025 zich weer ingespannen de opwarming van de aarde tot maximaal 1,5-graden te beperken, hetgeen nader wordt toegelicht in het antwoord op de volgende vraag.

De pensioenregeling als zodanig heeft niet een referentiebenchmark zoals bedoeld in SFDR.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die het financiële product promoot, wordt toegelicht in het antwoord op de volgende vraag.

Duurzaamheidsindicatoren meten hoe de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot, worden verwezenlijkt

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?

PME meet met de in onderstaande tabel genoemde duurzaamheidsindicatoren de gepromote ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling. Hoe deze hebben gepresteerd in 2025 en 2024 is weergegeven in de tabel.

[22] ESG-factoren zijn factoren die betrekking hebben op milieu, mens en maatschappij, en goed ondernemingsbestuur. Hierbij staat de E voor Environment (milieu), de S voor Social (mens en maatschappij) en de G voor Governance (goed ondernemingsbestuur).
[23] De uitsluitingen zijn gedaan op basis van data van externe dataproviders. De volledigheid van de uitsluitingen op deze activiteiten is afhankelijk van de volledigheid van de beschikbare data van de dataprovider.
[24] PME definieert impactinvesteringen als investeringen waarbij de intentie om positieve, meetbare impact op het gebied van milieu- en sociale factoren te bewerkstelligen samengaat met een financieel rendement. Het betreft zowel oplossingen voor maatschappelijke problemen als het voorkomen daarvan. Deze definitie sluit aan bij de definitie die het Global Impact Investing Network (GIIN) hanteert. Dit is een wereldwijde organisatie die zich inzet voor het bevorderen van impactinvesteringen. De GIIN ondersteunt deze vorm van investeren door het bieden van kennis, hulpmiddelen en netwerkmogelijkheden aan investeerders wereldwijd.
[25] De uitsluiting van producerende bedrijven van fossiele brandstoffen wordt gedaan op basis van sectorclassificaties van de benchmarkproviders.

Gepromote E&S kenmerken	#	Duurzaamheidsindicator	Toelichting	2025	2024	Observaties
Portefeuilleconstructie (uitsluitingen en ESG-integratie)	1	Per kwartaal is bepaald dat de lijst is vastgesteld en op correcte wijze gecommuniceerd aan de vermogensbeheerders.	PME sluit bepaalde landen, sectoren of individuele bedrijven uit op basis van het uitsluitingsbeleid. Dit beleid is van toepassing op alle beleggingen van PME en wordt op periodieke basis vastgesteld. De uitsluitingslijst wordt opgesteld en vervolgens gedeeld met de vermogensbeheerders.	De lijst is in 2025 correct vastgesteld en gecommuniceerd.	De lijst is in 2024 correct vastgesteld en gecommuniceerd.	De lijst is vastgesteld en gecommuniceerd.
	2	De gewogen gemiddelde Morgan Stanley Capital International (MSCI) IVA ESG score (aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles)	PME beoordeelt aan de hand van ESG-ratings, scores op indicatoren die onderdeel uitmaken van het ESG Landenraamwerk en de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) score[26] of een bedrijf, land, respectievelijk vastgoed voldoet aan de ESG-eisen die PME hanteert. Om te meten of de ecologische en sociale kenmerken worden verwezenlijkt, worden de duurzaamheidsindicatoren gebruikt zoals beschreven in de voorgaande kolom.	De gewogen gemiddelde MSCI ESG score bedroeg voor de aandelenportefeuilles 6,83, en voor de bedrijfsobligatieportefeuilles 7,30.[27]	De gewogen gemiddelde MSCI ESG score bedroeg voor de aandelenportefeuilles 6,85, en voor de bedrijfsobligatie-portefeuilles 7,30.[28]	De scores zijn nagenoeg gelijk gebleven.
	3	De gewogen gemiddelde scores op de indicatoren uit het ESG Landenraamwerk. Dit betreft de volgende indicatoren: Corruption Perception Index van Transparency International, de Democracy Index van de Economist Intelligence Unit, de Vulnerability en Readiness score van de Notre Dame Global Adaptation Initiative (ND-GAIN), de Climate Change Performance Index (CCPI) van de German Watch, en de Human Development Index (HDI) van de United Nations Development Programme.		Zie tabel 1.1	Zie tabel 1.1	De scores zijn nagenoeg gelijk gebleven. Voor de Climate Change Performance Index (CCPI) geldt dat de indicator in 2024 is toegevoegd en er daarom geen vergelijking met 2023 gemaakt kan worden.
	4	GRESB-score van de vastgoedbeleggingen.		De GRESB score van de totale beleggingen in vastgoed was 87,00 en daarmee 4 sterren (van in totaal 5 sterren).[29]	De GRESB score van de totale beleggingen in vastgoed was 81,01 en daarmee 4 sterren (van in totaal 5 sterren) .	De scores zijn nagenoeg gelijk gebleven.

[26] De GRESB score is een maatstaf om de ESG-prestaties van vastgoed- en infrastructuurfondsen te beoordelen.

[27] Deze score geeft een indicatie hoe goed ondernemingen in de portefeuille hun materiele ESG risico's beheren ten opzichte van sector peers. De schaal van deze score loopt van 10 (best presterend) tot 0 (slechtst presterend).Zie voor een beschrijving van de scoremethodiek: MSCI ESG Metrics Calculation Methodology.

[28] Idem.

[29] Dit cijfer wijkt af van de rapportage van vorig jaar (referentieperiode 2024), om zo aan te sluiten bij het cijfer van 2025. De score omvat nu alle vastgoedbeleggingen in de portefeuille, niet alleen Nederlands vastgoed.

Invloed uitoefenen via actief aandeelhouderschap (engagement en stemmen)	5	Het aantal bedrijven waarmee een engagementtraject is aangegaan.	PME meet het aantal bedrijven waarmee een engagementtraject is aangegaan. Het causale verband tussen engagement door PME en veranderingen bij bedrijven in de reële economie kan niet exact worden vastgesteld. PME monitort hoe bedrijven waarmee engagement wordt gevoerd zich ontwikkelen en of zij zich bewegen richting de doelstellingen die PME voor het engagement heeft gezet. Als het bedrijf geen maatregelen kan of wil nemen om te verbeteren, dan kan PME besluiten om na een vooraf vastgestelde periode tot uitsluiting over te gaan. PME rapporteert transparant over de voortgang van alle engagementtrajecten op zijn website.	Het aantal bedrijven waarmee engagement is gevoerd bedroeg in totaal 528. Voor een overzicht per programma, zie tabel 1.2.	Het aantal bedrijven waarmee engagement is gevoerd bedroeg in totaal 610. Voor een overzicht per programma, zie tabel 1.2.	Het aantal bedrijven is afgenomen ten opzichte van vorig jaar. Dit is primair het gevolg van een afname van belegd vermogens binnen de aandelenportefeuille.
	6	Aantal stemmen uitgebracht op ESG-onderwerpen.	PME heeft een op maat gemaakt stembeleid. Daarnaast heeft PME de mogelijkheid om via zijn stemrecht lopende engagementtrajecten kracht bij te zetten. PME rapporteert transparant via een dashboard op de website over alle uitgebrachte stemmen.	Het aantal stemmen bedroeg 21.322	Het aantal stemmen bedroeg 21.962	Het aantal uitgebrachte stemmen is licht gedaald
Impact investeringen, met een bijdrage aan de SDG's	7	Het bedrag en de gerealiseerde impact wordt gemeten.	PME heeft een doelstelling van €3 miljard aan impactinvesteringen in zijn portefeuille per 2025.	€ 3.081 miljoen	€ 3.029 miljoen	Het bedrag aan impactinvesteringen is licht gestegen.
	8	Percentage beleggingen dat bijdraagt aan de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN (SDI-meting)	Elk jaar wordt berekend welk percentage van de beleggingsportefeuille is belegd in SDI's. Deze zogeheten 'SDI-exposure' wordt opgenomen in PME's jaarverslag.	21,5%	20,3%	Het percentage is gestegen ten opzichte van vorig jaar.
Beperken van de opwarming van de aarde	9	Meting absolute en relatieve CO_2-voetafdruk in de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles	PME's klimaatactieplannen beschrijven per beleggingscategorie de ambities en doelstellingen, de maatregelen die PME implementeert, en wat PME nog te doen staat. In het jaarverslag rapporteert PME de gemeten absolute en relatieve CO_2- voetafdruk in de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles.	De absolute CO_2-uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles samen bedroeg 846.229 tCO_2e. De absolute uitstoot van de aandelenportefeuilles bedroeg 308.242 tCO_2e. Voor de bedrijfsobligatieportefeuilles was dit 537.987 tCO_2e.	De absolute CO_2-uitstoot van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles samen bedroeg 837.946 tCO_2e . De absolute uitstoot van de aandelenportefeuilles bedroeg 343.380 tCO_2e . Voor de bedrijfsobligatieportefeuilles was dit 494.566 tCO_2e .	De absolute uitstoot voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeulle is in 2025 1,0% hoger dan in 2024. Dit komt met name doordat er meer data beschikbaar is gekomen voor het toewijzen van CO_2e -uitstoot aan bedrijven in de portefeuille.

Tabel 1.1. De gewogen gemiddelde scores op de indicatoren uit het ESG-Landenraamwerk in 2025 en 2024:

Aspect ESG ontwikkeling	Indicator	Schaal*	Uitleg	Score 2025	Score 2024
Governance & sociaal	Corruption Perception Index	0-100	0 = laagste niveau van corruptie 100 = hoogste niveau van corruptie	35,80	37,24
	Democracy Index	0-100	0 = laagste niveau van democratie 100 = hoogste niveau van democratie	61,72	62,46
Sociale ontwikkeling	Human Development Index	0-100	0 = laagste ontwikkelingsniveau 100 = hoogste ontwikkelingsniveau	75,14	76,47
Milieurisico	Vulnerability Index	0-100	0 = niet kwetsbaar 100 = kwetsbaar	39,94	40,23
	Readiness Index	0-100	0 = niet gereed 100 = volledig voorbereid	39,01	39,65
	De Climate Change Performance Index**	0-100	0 = minimale inspanning tegen klimaatverandering 100 = maximale inspanning tegen klimaatverandering	55,54	56,58[29]

* In bovenstaande tabel zijn scores geconverteerd naar een schaal van 0-100.
** De CCPI-indicator richt zich alleen op de landen die verantwoordelijk zijn voor het grootste deel van de wereldwijde uitstoot

Tabel 1.2. Het aantal bedrijven dat in 2025 en 2024 onderdeel uitmaakte van een van de engagementprogramma's was als volgt:

Engagementthema[30]	Aantal 2025	Aantal 2024
Biodiversiteit	22	10
Energietransitie	21	12
Mensenrechten en arbeidsrechten	14	13
Nederlands Beursgenoteerde Ondernemingen[31]	8	7
Engagement via Federated Hermes[32]	463	568
Totaal	**528**	**610**

30 Dit cijfer wijkt af van de rapportage van vorig jaar (referentieperiode 2024), om zo aan te sluiten bij het cijfer van 2025. De CCPI-indicator neemt nu alleen de landen mee die verantwoordelijk zijn voor het grootste deel van de wereldwijde uitstoot.
31 Met dit programma wil PME inzicht krijgen in de strategische kwesties bij Nederlandse beursondernemingen, en bijdragen aan de langetermijnwaarde van die ondernemingen
32 Equity Ownership Services (EOS, onderdeel van Federated Hermes) richt zich op een breed aantal onderwerpen die voor ondernemingen van belang zijn, afhankelijk van de aard van de onderneming en de diensten of producten die een onderneming levert. Naast de bestuurlijke aspecten EOS ook naar milieu, sociale en strategische onderwerpen

…en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Voor een vergelijking met de voorafgaande periode (referentiejaar 2024) wordt verwezen naar de informatie in het antwoord hierboven.

Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?

PME heeft een minimaal commitment van 10% naar duurzame beleggingen, zoals gedefinieerd onder de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). PME gebruikt de SDI-meting als basis voor de berekening van het aandeel duurzame beleggingen. Met de duurzame beleggingen van de pensioenregeling van PME, beoogt PME bij te dragen aan de SDG's.

De bijdrage aan SDG's wordt over de hele beleggingsportefeuille van PME gemeten. Dit betreft voor een deel impactbeleggingen, en voor een ander deel de overige beleggingen die aan SDG's bijdragen. De doelstellingen zijn hieronder omschreven.

Impact beleggingen
Impactbeleggingen zijn investeringen die met de bedoeling zijn gedaan om impact te creëren (intentioneel), en hebben een meetbare impact. PME heeft als doelstelling om per 2025 minstens € 3 miljard aan impactbeleggingen in zijn portefeuille te hebben.[33] In 2025 had PME € 3.081 aan impactbeleggingen in zijn portefeuille. Deze beleggingen hebben een van de volgende impactdoelstellingen en kunnen elk gekoppeld worden aan de SDG's:

- Klimaat en natuur:
  - Energietransitie (meting: MWh geproduceerde schone energie, vermeden tCO_2-uitstoot, en opgeslagen tCO_2-uitstoot)
  - Circulaire economie (meting: ton gerecycled afval, vermeden tCO_2-uitstoot)
- Innovatie in Nederland en Europa:
  - Innovatie in Nederland en Europa (meting: aantal verstrekte leningen en aantal bedrijfsparticipaties in Nederlandse ondernemingen die via conventionele routes geen toegang tot benodigd kapitaal hebben)
- Huisvesting en gezondheidszorg:
  - Betaalbare huisvesting (meting: aantal huishoudens voorzien van betaalbare huurwoning)
  - Gezondheidszorg (meting: aantal bedrijfsparticipaties in ondernemingen die bijdragen aan de toegang tot zorg en/of ontwikkeling van medische technologieën of medicijnen)

Deze thema's kennen een link naar de SDG's; door impactbeleggingen te doen in deze thema's wordt beoogd een bijdrage te leveren aan de SDG's. Deze beleggingen worden middels de Private Equity, Private Debt, Infrastructuur, Bosbouw en Vastgoed portefeuilles gedaan. De bijdrage aan de SDI's wordt handmatig berekend door de portefeuillemanagers.

Overige bijdrage aan Sustainable Development Goals
Naast het beleggen in specifieke impactthema's, heeft PME beleggingen die in bredere zin bijdragen aan de SDG's. Deze beleggingen hebben een grote variëteit aan duurzame doelstellingen zoals alternatieve energie, energie efficiëntie, duurzaam water en preventie van vervuiling, sanitaire voorzieningen, betaalbare huisvesting, Midden en Klein Bedrijf (MKB) financiering en educatie. De bijdrage aan SDG's wordt middels de hele beleggingsportefeuille van PME gedaan. De SDI-meting wordt voor de liquide portefeuilles[34] grotendeels uitgevoerd met behulp van externe data (MSCI Sustainable Impact Metrics en Green Bond exposure). Voor de illiquide portefeuilles[35] wordt dit handmatig door de portefeuillemanagers berekend. Het SDI-percentage bedroeg in 2025: 20,3%.

[33] IEind 2025 was het totale belegde vermogen van PME circa €59 miljard. In verhouding tot het totale vermogen stond het in 2025 gerealiseerde bedrag aan impactbeleggingen gelijk aan ongeveer 5,2%.
[34] IEen voorbeeld van een liquide portefeuille is de aandelenportefeuille.
[35] IVoorbeelden van illiquide portefeuilles zijn de private equity en vastgoedportefeuille.

Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociaal duurzame beleggingsdoelstellingen?

Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

De **belangrijkste ongunstige effecten** zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

De duurzame beleggingen van PME hebben rekening gehouden met de belangrijkste effecten ongunstige op duurzaamheidsfactoren zoals opgenomen in Bijlage 1 van de SFDR gedelegeerde verordening. Deze bijlage specificeert wat de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren zijn aan de hand van 18 verplichte indicatoren (ook wel principal adverse impact (PAI) indicatoren genoemd). De meeste van deze indicatoren zijn van toepassing op ondernemingen (14). Daarnaast zijn er twee indicatoren gespecificeerd voor beleggingen in staatsobligaties, en twee indicatoren voor vastgoed. Aanvullend heeft PME vier indicatoren geselecteerd die van toepassing zijn op ondernemingen. Hoe de duurzame beleggingen van de pensioenregeling rekening hebben gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren verschilt per beleggingscategorie:

- Beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties: De 14 verplichte indicatoren en vier aanvullende indicatoren die van toepassing zijn op bedrijven variëren van ecologische indicatoren zoals de CO_2-uitstoot van ondernemingen waarin is belegd, tot sociale indicatoren zoals de loonkloof tussen man en vrouw bij ondernemingen waarin is belegd. Al deze indicatoren worden (direct of indirect) onderliggend meegenomen in de MSCI IVA ESG screening en de aanvullende screening van PME voor het grootste deel van de aandelenportefeuille met drempelwaarden die zich richten op specifieke thema's die PME heeft geprioriteerd, zoals de energietransitie, mensen- en arbeidsrechten en biodiversiteit. PME heeft alleen belegd alleen in ondernemingen die op voornoemende criteria een score hadden die boven de door PME gehanteerde ondergrens uitkomt.

- Private equity: Voor de 14 verplichte en 4 aanvullende indicatoren die van toepassing zijn op ondernemingen, is er voor beleggingen in private equity slechts beperkte data beschikbaar. Er is een uitvraag gedaan bij de private equity vermogensbeheerders naar de indicatoren voor ongunstige effecten. De resultaten van deze uitvraag laten zien dat er momenteel weinig tot geen relevante data beschikbaar is, gezien het voor financiële marktdeelnemers met minder dan 500 werknemers niet verplicht is om te rapporteren over de indicatoren. Indirect worden de belangrijkste ongunstige effecten meegenomen doordat er een strikte ESG-toets plaatsvindt bij de selectie en monitoring van vermogensbeheerders voor de private equity beleggingen die onderdeel zijn van de pensioenregeling van PME. Deze vermogensbeheerders is gevraagd een verantwoord beleggen beleid te hebben en hierover te rapporteren.

- Staatsobligatieportefeuille: De twee verplichte indicatoren voor staatsobligaties, namelijk de broeikasgasemissies van landen waarin is belegd en het aantal landen waarin is belegd waar schending van sociale rechten plaatsvindt, worden onderliggend meegenomen in de ecologische en sociale indices die worden gebruikt voor het ESG Landenraamwerk (namelijk de Notre Dame – Global Adaptation Initiative (ND-GAIN) index, Climate Change Performance Index (CCPI), Democracy Index, Corruption Perception index, en de Human Development Index (HDI)). PME vindt het namelijk belangrijk dat de overheden waaraan geld wordt uitgeleend zich verantwoord ontwikkelen. Om te beoordelen of dat zo is, zijn landen beoordeeld aan de hand van bovengenoemde indices, waarbij geldt dat overheden boven een bepaalde ondergrens moesten uitkomen om in de portefeuille te komen.

- Vastgoed en hypotheken: Een van de verplichte indicatoren voor vastgoedgerelateerde beleggingen gaat over vastgoedactiva die een rol spelen bij het winnen, opslaan, vervoeren of produceren van fossiele brandstoffen. In dit type vastgoed belegt PME niet, waardoor deze indicator niet van toepassing is. De andere verplichte indicator voor vastgoed gaat over de blootstelling aan energie-inefficiënt vastgoed. PME heeft rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten door alleen beleggingen in vastgoed- en hypotheekportefeuilles als duurzaam te classificeren

die voor een groot percentage bestaan uit objecten met een EPC label van C over hoger.[35] Daarnaast waren nieuwe fondsmanagers van vastgoed in Nederland, Europa en de VS verplicht deel te nemen aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB).[36]

- Bosbouw: De portefeuille dient duurzaam beheerd te worden conform algemeen geaccepteerde keurmerken waaronder die van het Forest Stewardship Council (FSC), het Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC) of vergelijkbare certificerende instanties. PME heeft indirect de belangrijkste ongunstige effecten meegenomen doordat er een strikte ESG-toets plaatsvindt bij de selectie en monitoring van vermogensbeheerders voor de beleggingen in bosbouw. Van de vermogensbeheerders is gevraagd een verantwoord beleggen beleid te hebben en hierover te rapporteren.

- Infrastructuur: PME heeft indirect de belangrijkste ongunstige effecten meegenomen doordat er een strikte ESG-toets plaatsvindt bij de selectie en monitoring van vermogensbeheerders voor de beleggingen in infrastructuur. Van de vermogensbeheerders is gevraagd een verantwoord beleggen beleid te hebben en hierover te rapporteren.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

Voor de duurzame beleggingen geldt dat alle nieuwe contracten die worden afgesloten de geselecteerde vermogensbeheerders zich committeren aan de OESO-richtlijnen en/of leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten (UNGP's). Daarnaast is voor de berekening van de duurzame beleggingen een aanvullende screening toegepast op beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties. Deze beleggingen zijn getoetst aan de hand van een controverse screening op basis van meerdere MSCI datapunten. In deze screening wordt gekeken naar de volgende internationale standaarden: OESO-richtsnoeren, de UNGP's en de principes van de United Nations Global Compact. Beleggingen in een onderneming zijn alleen als duurzaam aangemerkt indien zij presteren boven de door PME gehanteerde ondergrens betreffende deze internationale standaarden.

In de EU-taxonomie is het beginsel "geen ernstige afbreuk doen" vastgesteld. Dit houdt in dat op taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke EU criteria.

Het beginsel "geen ernstige afbreuk doen" is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstige afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

PME heeft rekening gehouden met de belangrijkste negatieve effecten van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren. Duurzaamheidsfactoren worden wettelijk gedefinieerd als ecologische, sociale en werkgelegenheidszaken, eerbiediging van mensenrechten en bestrijding van corruptie en van omkoping. Duurzaamheidsfactoren vallen onder de eerder gebruikte overkoepelende term 'ESG-factoren'.
Ondernemingen met ondermaatse prestaties op ESG-gebied zijn uitgesloten om de belangrijkste negatieve effecten van de beleggingen op

duurzaamheidsfactoren te beperken. De duurzaamheid van de bedrijfsvoering van ondernemingen wordt beoordeeld op basis van verschillende onderwerpen als CO_2-uitstoot, energie- en waterverbruik, ethiek, anti-corruptie en mensen- en arbeidsrechten. Onderliggend kunnen deze gelinkt worden aan de verplichte PAI-indicatoren, namelijk indicatoren 1 tot en met 7, 9, 10 ,11, 13, 15, 16 en 18, evenals de aanvullende indicatoren 4, 9 en 14.[38] Al deze indicatoren zijn (direct of indirect) zowel op basis van de algemene ESG-score voor de beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties portefeuilles alsook onderliggend meegenomen in de aanvullende screening voor het grootste deel van de aandelenportefeuille.
PME gaat ervan uit dat ondernemingen met een lage ESG-score verantwoordelijk zijn voor de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren. Daarom heeft PME niet belegd in deze ondernemingen. In aanvulling daarop kijkt PME specifiek naar ondernemingen met activiteiten die een grote impact hebben op het milieu. Ondernemingen actief in sectoren met een hoog klimaatrisico die het laagste scoren, komen niet in aanmerkingen voor de beleggingen van PME om de belangrijkste ongunstige effecten op het milieu te beperken. Daarnaast sluit PME sectoren of individuele ondernemingen uit. Hierbij gaat het om producten of diensten met een negatief effect op de maatschappij, zoals foute wapens.[39]
Ook heeft PME niet belegd in staatsobligaties van landen die onvoldoende scoren op ecologische en sociale aspecten. Op grond van het zogeheten 'ESG-landenraamwerk' zijn overheden beoordeeld op verschillende onderwerpen zoals de kwetsbaarheid voor klimaatrisico's, de bereidheid en mogelijkheid van landen zich aan te passen aan klimaatverandering, de mate van democratie en de sociale ontwikkeling van een land. Wanneer een land op een van deze indicatoren onder de gestelde drempelwaarde scoort, dan wordt niet belegd in staatsobligaties van deze landen. De overtuiging is dat overheden die ondermaats presteren op klimaat en sociale onderwerpen onvoldoende verantwoordelijkheid nemen voor de grootste ongunstige effecten van overheden op duurzaamheidsfactoren. Daarom zijn deze staatsobligaties uitgesloten van de beleggingen. Deze beoordelingen kunnen worden gekoppeld aan de verplichte PAI-indicatoren voor overheden, namelijk indicator 15 en 16.
Voor de vastgoedbeleggingen heeft PME aandacht voor de verduurzaming van vastgoed. Voor het Nederlandse vastgoed investeert PME in de verhoging van energie labels. Voor nieuwe fondsmanagers van direct vastgoed in Nederland, Europa en de VS is deelname aan de GRESB verplicht. Om hieraan deel te nemen moet onder andere informatie over verschillende duurzaamheidsaspecten zoals het CO_2 -en energieverbruik worden gemeten. Op basis daarvan zijn de ongunstige effecten van vastgoed in Nederland, Europa en de Verenigde Staten gemonitord. Deze duurzaamheidsaspecten zijn gerelateerd aan de verplichte PAI-indicator 18 voor beleggingen in vastgoedactiva.
Naast het uitsluiten van ondernemingen heeft PME beoogd invloed uit te oefenen op de strategie van ondernemingen om de negatieve effecten op duurzaamheidsfactoren te beperken. Dat wil zeggen: PME ging in gesprek met bedrijven, en heeft gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. Op deze manier wil PME invloed uitoefenen op de bedrijven waar het in belegt. PME voerde engagement met ondernemingen waar zich misstanden voordoen en die internationale standaarden omtrent mensen- en arbeidsrechten onvoldoende naleven. Ook is er thematisch engagement gevoerd op de thema's mensen- en arbeidsrechten, biodiversiteit en de energietransitie. Verder voerde PME een toegespitste dialoog met Nederlands beursgenoteerde bedrijven in PME's beleggingsportefeuille op de onderwerpen milieu, sociaal, ondernemingsbestuur en de strategie van de onderneming. Hiermee heeft PME de betrokkenheid bij ondernemingen vergroot en heeft PME zijn invloed als aandeelhouder aangewend om hen aan te zetten tot een duurzame strategie. Daarnaast is er voor aandelenbeleggingen gestemd op aandeelhoudersvergaderingen over onderwerpen als goed ondernemingsbestuur, klimaat en mensenrechten. De relevante verplichte PAI-indicatoren voor deze activiteiten omvatten de verplichte indicatoren 1 tot en met 7, 9, 10, 11 en 13, evenals de aanvullende indicatoren 4, 9 en 14.
Op de website van PME is de verklaring te vinden die beschrijft hoe wordt omgegaan met de belangrijkste negatieve effecten van beleggingen. Ieder jaar voor 30 juni rapporteert PME middels deze verklaring over de 18 verplichte indicatoren en vier geselecteerde optionele indicatoren.

[38] Meer informatie over deze indicatoren is te vinden in de verklaring ongunstige effecten die op de website van PME (rubriek 'Duurzaamheidsinformatie') is gepubliceerd.
[39] Een verdere toelichting kan gevonden worden in het PME Duurzaam en Verantwoord Beleggen beleid.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Onderstaande lijst bevat de beleggingen die het grootste aandeel beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten 2025[40]:

De lijst bevat de beleggingen **die het grootste aandeel beleggingen** van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode

Grootste beleggingen	Sector	% Activa	Land
Staatsobligaties Duitsland	Government	6,78%	Duitsland
Staatsobligaties Nederland	Government	3,22%	Nederland
Staatsobligaties Oostenrijk	Government	1,48%	Oostenrijk
Alphabet	Communications	1,21%	Verenigde Staten
Staatsobligaties Europese Unie	Government	1,19%	Europese Unie
Staatsobligaties Frankrijk	Government	1,11%	Frankrijk
Staatsobligaties Finland	Government	0,94%	Finland
Apple	Technology	0,88%	Verenigde Staten
NVIDIA	Technology	0,79%	Verenigde Staten
Staatsobligaties België	Government	0,78%	België
Staatsobligaties Spanje	Government	0,77%	Spanje
Staatsobligaties Ierland	Government	0,74%	Ierland
Microsoft	Technology	0,73%	Verenigde Staten
Staatsobligaties Mexico	Government	0,73%	Mexico
Staatsobligaties Zuid-Afrika	Government	0,68%	Zuid-Afrika

[40] Bij het bepalen van de top 15 grootste beleggingen is gekeken naar individuele posities die feitelijk het grootste waren in de pensioenregeling van PME per ultimo 2025. Deze 15 grootste posities zijn veelal staatsobligaties.

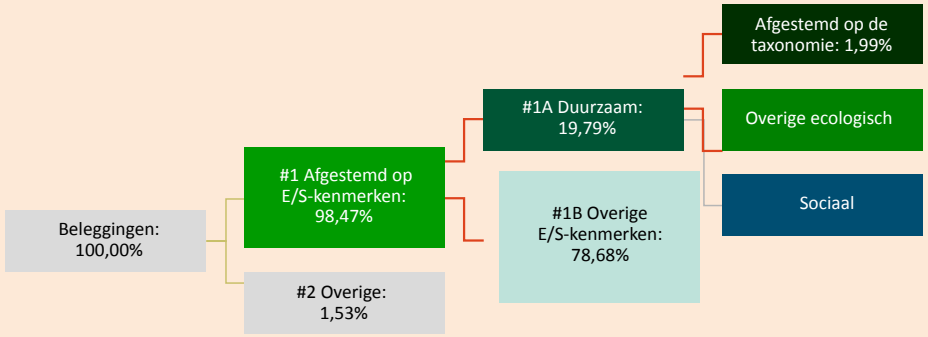

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in specifieke activa.

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Het percentage beleggingen dat in afstemming was met ecologische en sociale kenmerken bedroeg 98,47%. Hiervan bestond 19,79% uit duurzame beleggingen.

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

#1 Afgestemd op E/S-kenmerken omvat de beleggingen van het gebruikte financiële product om te voldoen aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

#2 Overige omvat de overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken en die evenmin als duurzame belegging kwalificeren.

De categorie **#1 Afgestemd op E/S- kenmerken** omvat:
- Subcategorie **#1A Duurzaam** omvat duurzame beleggingen met ecologische of sociale doelstellingen.
- Subcategorie **#1B Overige E/S-kenmerken** omvat beleggingen die zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken die niet als duurzame belegging kwalificeren.

De berekening van het percentage beleggingen ‘Afgestemd op taxonomie’ is niet onderworpen aan een betrouwbaarheidsverklaring van een accountant of een toetsing van een derde.

De meeste beleggingen van de pensioenregeling van PME dragen bij aan de ecologische – of sociale kenmerken van de pensioenregeling (#1). Deze categorie bedroeg 98,47%.

Om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen, de beleggingsportefeuille te diversifiëren of om de beleggingsportefeuille op een efficiënte manier te beheren worden financiële instrumenten ingezet die geen ecologische en sociale kenmerken promoten. Hierbij kan worden gedacht aan financiële instrumenten zoals cash en derivaten. Deze instrumenten zijn opgenomen in de categorie “Overige” (#2), en worden later in het template beschreven. Deze categorie bedroeg per ultimo 2025 1,53%.

In welke economische sectoren werd belegd?

De volgende tabel geeft op detailniveau weer in welke economische sectoren belegd is. Op deze manier is bijvoorbeeld te zien wat de blootstelling is naar subsectoren van de economie die inkomsten genereren uit exploratie, delving, winning, productie, verwerking, opslag, raffinage of distributie, met inbegrip van transport, opslag en handel van fossiele brandstoffen. Economische sectoren die hieronder niet zijn opgenomen hadden op het moment van rapporteren geen beleggingen. Het percentage “unknown” is substantieel. Hieronder vallen met name staatsobligaties (rond de 24%), illiquide beleggingen zoals vastgoed (rond de 7%), private equity (rond de 6%) en hypotheken (rond de 5%).

Economische sectoren	% Activa	Economische sectoren	% Activa	Economische sectoren	% Activa
Commercial Banks & Capital Markets	11,32%	Construction Materials	0,43%	Human Resource & Employment Services	0,10%
Interactive Media & Online Consumer Services	2,89%	Asset Management & Brokerage	0,42%	Paper & Forest Products	0,09%
Pharmaceuticals & Biotechnology	2,80%	Auto Components	0,39%	Furniture & Fittings	0,06%
Semiconductors	2,61%	Media	0,38%	Marine Transportation	0,04%
Telecommunications	2,20%	Research & Consulting Services	0,38%	Leisure Products	0,04%
Retail	1,91%	Packaging	0,36%	Road Transportation	0,03%
Insurance	1,78%	Health Care Facilities & Services	0,36%	Health Care Technology & Services	0,02%
Electronic Devices & Appliances	1,73%	Construction	0,35%	Education Services	0,01%
Software & Diversified IT Services	1,53%	Transportation Infrastructure	0,35%	Oil & Gas Refining & Marketing	0,00%
Health Care Equipment & Supplies	1,43%	Leisure	0,32%	Development Banks	0,00%
Chemicals	1,19%	Industrial Conglomerates	0,32%	Renewable Electricity	0,00%
Automobile	1,17%	Mining & Integrated Production	0,30%	Integrated Oil & Gas	0,00%
Beverages	1,02%	Public & Regional Banks	0,28%	Unknown	48,32%
Industrial Machinery & Equipment	0,91%	Commercial Support Services	0,27%		
Electric Utilities	0,91%	Electrical Equipment	0,26%		
Electronic Components	0,90%	Multi-Sector Holdings	0,24%		
Food Products	0,83%	Managed Health Care	0,24%		
Digital Finance & Payment Processing	0,76%	Aerospace & Defence	0,23%		
Gas and Electricity Network Operators	0,75%	Air Freight & Logistics	0,22%		
Household & Personal Products	0,74%	Mortgage & Public Sector Finance	0,22%		
Heavy Trucks & Construction & Farm Machinery	0,61%	Industrial Support Services	0,21%		
IT Consulting & Other Services	0,56%	Water and Waste Utilities	0,21%		
Semiconductor Equipment	0,56%	Auxiliary Financial Services & Data	0,20%		
Financial Exchanges	0,55%	Rail Transportation	0,18%		
Real Estate	0,52%	Textiles & Apparel	0,18%		
Multi-Utilities	0,52%	Specialized Finance	0,15%		
Trading Companies & Distributors	0,46%	Metals Processing & Production	0,13%		
Restaurants	0,44%	Airlines	0,11%		

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:
- de omzet die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van onderneming waarin is belegd, weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven.

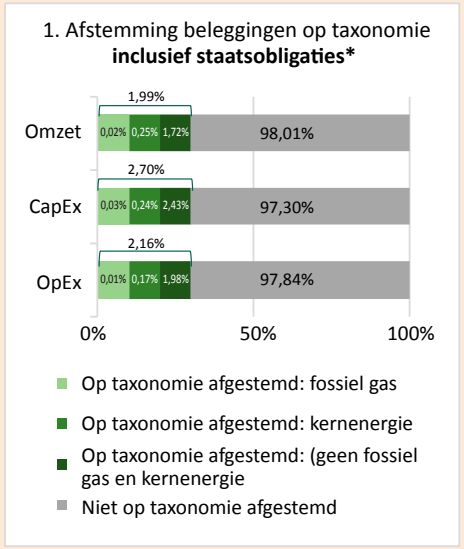
zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die geen rekening houden met de criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

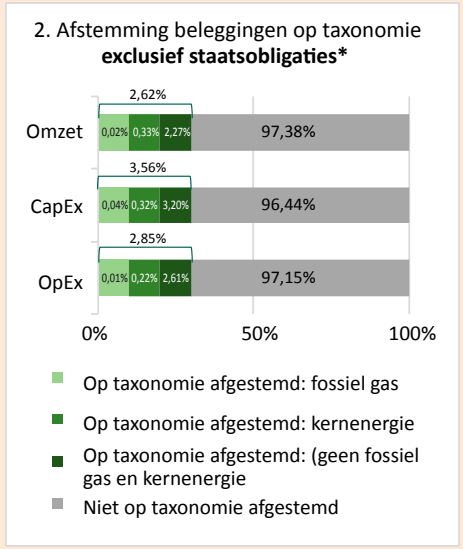
In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

De duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie waren per eind 2025 gebaseerd op omzet 1,99%, op basis van de gehele portefeuille inclusief staatsobligaties. Bij deze berekening is alleen gebruik gemaakt van gerapporteerde data.

- **Heeft het financiele product belegd in acitviteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen[41]?**
  - ☒ Ja
    - ☒ In fossiel gas[42]
    - ☒ In kernenergie
  - ☐ Nee

De onderstaande diagrammen geven in het groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties* op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiele product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram** alleen voor de beleggingen van het financiele product in andere producten dan staatobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd.

Dit diagram vertegenwoordigt 76% van de totale beleggingen.

* *In deze diagrammen omvatten "staatsobligaties" alle blootstellingen aan overheden.*
** *De visuele weergave van de percentages voor op taxonomie afgestemde beleggingen is uitvergroot om de leesbaarheid van het diagram te waarborgen.*

41 Activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie zullen alleen aan de EU-taxonomie voldoen indien zij bijdragen aan het beperken van de klimaatverandering ("klimaatmitigatie") en geen ernstige afbreuk doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie – zie de toelichting in de linkermarge. De uitgebreide criteria voor economische activiteiten in de sectoren fossiel gas en kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen, zijn vastgesteld in Gedelegeerde Verordening (EU) 2022/1214 van de Commissie.

42 De gerapporteerde blootstelling aan fossiel gas hangt samen met de definitie die onder SFDR en de EU-taxonomie wordt gehanteerd, waarbij fossiel gas onder strikte voorwaarden als transitieactiviteit kan kwalificeren. Deze definitie wijkt af van de definitie die PME hanteert in het uitsluitingsbeleid, dat zich richt op producerende bedrijven in fossiele brandstoffen. Daarnaast speelt verbeterde databeschikbaarheid een rol: doordat meer ondernemingen gedetailleerder rapporteren, wordt beperkte blootstelling zichtbaar (in tegenstelling tot vorig jaar toen die blootstelling nog niet werd gemeten).

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?

Het aandeel beleggingen per einde 2025 in transitie-activiteiten betrof 0,14% en in faciliterende activiteiten 1,05%.

Hoe verhield het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?

De duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie gebaseerd op omzet waren per eind 2025 1,99% en per eind 2024 was dit 1,48% gebaseerd op de gehele portefeuille inclusief staatsobligaties. Bij deze berekening is alleen gebruik gemaakt van gerapporteerde data.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologisch doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?

PME heeft een deel van de portefeuille gealloceerd naar duurzame beleggingen. Deze beleggingen dragen bij aan de SDG's middels impactbeleggingen en overige bijdrage aan SDG's in de portefeuille. Het behaalde percentage duurzame beleggingen bedroeg 19,56%. PME heeft echter niet per thema een doelstelling gespecificeerd en heeft daarom ook niet de bijdrage aan ecologische en sociale doelstellingen separaat berekend.

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?

PME heeft een deel van de portefeuille gealloceerd naar duurzame beleggingen. Deze beleggingen dragen bij aan de SDG's middels impactbeleggingen en overige bijdrage aan SDG's in de portefeuille. Het behaalde percentage duurzame beleggingen bedroeg 19,56%. PME heeft echter niet per thema een doelstelling gespecificeerd en heeft daarom ook niet de bijdrage aan ecologische en sociale doelstellingen separaat berekend.

Welke beleggingen zijn opgenomen in "overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

De marktwaarde van derivaten en liquide middelen zijn opgenomen onder "#2 Overige". Dit bedroeg per ultimo 2025 1,53% Deze beleggingen zijn nodig om de portefeuille op een efficiënte manier te beheren en om het risicoprofiel van de pensioenregeling te beheersen. Bij deze instrumenten waren er geen ecologische of sociale minimumwaarborgen.

Om te bepalen of aan de EU-taxonomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrenswaarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.
Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.
Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om aan de ecologische en/of sociale kenmerken te voldoen?

De volgende maatregelen zijn getroffen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling van PME:

- In 2025 realiseerde PME zijn doelstelling om eind 2025 in totaal € 3 miljard aan impactbeleggingen in portefeuille te hebben. In 2025 committeerde PME € 250 miljoen aan het hernieuwbare energiefonds Octopus Sky Fund en verstrekte het voor € 137 miljoen aan leningen voor hernieuwbare energieprojecten. Daarnaast startte PME met de herziening van het impactbeleid, waaronder het formuleren van een nieuwe doelstelling en het verkennen van mogelijke uitbreiding van impactthema's. Met impactbeleggingen beoogt PME een meetbare en transparante bijdrage te leveren aan maatschappelijke vraagstukken en oplossingen die aanvullend zijn op reguliere beleggingen.

- PME heeft in 2025 selectiecriteria voor bedrijven en overheden gehanteerd, met als doel enkel te investeren in bedrijven en overheden die passen bij de duurzaamheidsambities van PME. Bedrijven in de aandelenportefeuille ontwikkelde markten worden enkel opgenomen als deze de drempelwaarde behalen op verschillende indicatoren die de prestaties van een bedrijf meten op specifieke thema's, zoals de energietransitie, mensen- en arbeidsrechten en biodiversiteit. Voor de meer geconcentreerde aandelenportefeuilles golden aangescherpte richtlijnen voor de externe beheerders over de wijze waarop PME verwacht dat ESG-criteria worden meegewogen in beleggingsbeslissingen en de wijze waarop hierover gecommuniceerd wordt.

- PME heeft bij de selectie en monitoring van beheerders ook de prestaties op ESG-criteria meegewogen.

- PME heeft engagement gevoerd op verschillende ecologische en sociale thema's. Hiermee heeft PME zijn invloed als aandeelhouder aangewend om ondernemingen aan te zetten tot een duurzame strategie. PME heeft daar waar passend gebruik gemaakt van zijn stemrecht om bedrijven te stimuleren om bijvoorbeeld een klimaatvriendelijker beleid te voeren.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Om de beleggingsportefeuille van PME vorm te geven en om prestaties van de beleggingen te meten, worden verscheidene benchmarks gebruikt afhankelijk van de beleggingscategorie. Voor de liquide beleggingen geldt het streven om duurzaamheidskenmerken zoveel mogelijk in de benchmark te implementeren, middels maatwerk ESG-benchmarks. Op deze wijze is er sprake van een eenduidig ESG-beleid voor de liquide portefeuilles. Voor illiquide portefeuilles worden reguliere benchmarks gebruikt zonder duurzaamheidskenmerken. De pensioenregeling als zodanig heeft niet een referentiebenchmark zoals bedoeld in SFDR.

Referentiebenchmarks zijn indices waarmee wordt gemeten of het financiële product voldoet aan de ecologische of sociale kenmerken die dat product promoot.

Bijlage 6 Verklarende woordenlijst

ALM
Asset Liability Management (ALM) is het proces van het afstemmen van de beleggingsmix op de verplichtingen van een pensioenfonds.

Basisregeling
De verplichte pensioenregeling voor werknemers in de sector tot de salarisgrens (in 2025 € 95.236).

Beschermingsrendement
Het beschermingsrendement beschermt de pensioenuitkeringen tegen veranderingen in de rente n/of de levensverwachting (**macro-langleven**). Hiermee behoudt het pensioen zijn waarde.

CO_2-voetafdruk
De CO_2-voetafdruk vertegenwoordigt de totale uitstoot van broeikasgassen, voornamelijk kooldioxide (CO_2). De CO_2-voetafdruk van PME vertegenwoordigt de totale uitstoot van CO_2 van alle landen, bedrijven, woningen en andere beleggingen waarin PME belegt.

Collectieve uitkeringsfase
In de collectieve uitkeringsfase start voor de deelnemer het uitkeren van pensioenuitkeringen uit het persoonlijke pensioenvermogen. In de collectieve uitkeringsfase worden alle pensioengerechtigden gelijk behandeld. De toedeelregels van het beschermings- en overrendement zijn voor iedereen hetzelfde. Alle pensioenuitkeringen worden hierdoor met een gelijk percentage verhoogd of verlaagd (i.p.v. per leeftijdscohort/individu).

Dekkingsgraad

• Actuele dekkingsgraad
De actuele dekkingsgraad is de financiële graadmeter van een pensioenfonds. Het is de verhouding tussen het pensioenvermogen en de pensioenverplichtingen van een fonds.

De waarde van de verplichtingen – berekend op basis van de door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur (RTS) – is het bedrag dat wij nu in kas moeten hebben om de toegezegde pensioenen nu en in de toekomst te kunnen uitkeren. Voor beleidsbeslissingen over de renteafdekking of bij collectieve waardeoverdrachten is deze dekkingsgraad een belangrijke graadmeter.

• Beleidsdekkingsgraad
De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden per maandeinde over de laatste twaalf maanden. Deze beleidsdekkingsgraad is leidend bij verschillende beleidsbeslissingen, zoals voor het wel of niet uitvoeren van individuele waardeoverdrachten of voor de bepaling of de buffers van het pensioenfonds voldoende zijn of voor toeslagverlening.

• Minimaal vereiste dekkingsgraad
De minimaal vereiste dekkingsgraad geeft de minimaal benodigde dekkingsgraad weer, waarmee het pensioenfonds in staat is om de pensioenen in de toekomst uit te kunnen betalen.

• Reële dekkingsgraad
De reële dekkingsgraad geeft aan of een pensioenfonds in de toekomst de pensioenen kan verhogen op basis van een verwachte prijsindex. De verhoging is bedoeld om de koopkracht van de pensioenen te behouden. Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat een fonds voldoende middelen heeft om de nominale pensioenen te kunnen verhogen met de verwachte prijsindex.

• Premiedekkingsgraad
Bij een premiedekkingsgraad boven 100% is de feitelijke premie voldoende om de pensioenopbouw te financieren.

• Vereiste dekkingsgraad
Bij de vereiste dekkingsgraad beschikt het pensioenfonds over het “vereist eigen vermogen” en daarmee is sprake van een zogeheten evenwichtssituatie van het fonds. In die evenwichtssituatie is het eigen vermogen zodanig dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% naar verwachting wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen één jaar over minder middelen beschikt dan nodig om te kunnen voldoen aan de onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Met andere woorden, de kans dat de actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds één jaar later onder 100% ligt is kleiner dan of gelijk aan 2,5%.

DORA
Digital Operational Resilience Act (DORA) is een Europese verordening met als doel dat financiële organisaties binnen de (Europese) financiële sector op uniforme wijze hun IT-risico’s beter gaan beheersen en daarmee weerbaarder worden tegen cyberdreigingen. Instellingen hebben twee jaar de tijd om zich voor te bereiden om vanaf 17 januari 2025 aantoonbaar te voldoen aan de vereisten van DORA.

Excedentregeling
De excedentregeling is de pensioenregeling voor salaris boven de maximale salarisgrens in de basisregeling (in 2025: € 95.236).

Financieel Toetsingskader (FTK)

• Huidige FTK
Het huidige financieel toetsingskader (vernieuwd in 2015), waarin de wettelijke financiële eisen aan pensioenfondsen zijn vastgelegd. Het FTK stelt voorwaarden aan de financiële gezondheid van een pensioenfonds en is opgebouwd rond de principes an marktwaardering, risico-gebaseerde financiële eisen en transparantie.

• Transitie-FTK
Het gewijzigde financieel toetsingskader in de periode tot uiterlijk 1 januari 2028. Pensioenfondsen kunnen gebruik maken van dit transitie-FTK tot het moment van invaren in het nieuwe pensioenstelsel dan wel tot het moment dat besloten is om niet in te varen. Het transitie-FTK heeft soepelere regels voor het verhogen van pensioenen, maar ook strengere regels voor het verlagen van pensioenen in geval de dekkingsgraad onvoldoende is.

Gedempte kostendekkende premie
De kostendekkende premie is de premie die door fondsen minimaal in rekening gebracht moet worden op grond van artikel 128 van de Pensioenwet. De kostendekkende premie geeft de kostprijs van de pensioenopbouw weer en wordt bepaald aan de hand van de actuele rentetermijnstructuur. Pensioenfondsen kunnen de kostendekkende premie ook dempen, waarmee zij jaarlijkse premieschokken verminderen. Demping kan plaatsvinden op basis van een voortschrijdend gemiddelde van de rente dan wel op basis van een vastgestelde verwachte waarde van het toekomstig rendement.

Herstelplan
Het herstelplan is een plan dat een pensioenfonds opstelt als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad. Er is dan sprake van een reservetekort. Uit het herstelplan moet blijken dat het pensioenfonds binnen de gestelde maximale termijn van tien jaar weer beschikt over de vereiste dekkingsgraad.

Macro-langleven risico
Het risico dat de gemiddelde levensverwachting van de Nederlandse bevolking sneller stijgt dan verwacht. Dit heeft invloed, omdat de pensioenen dan langer uitgekeerd moeten worden dan oorspronkelijk berekend. De levensverwachting wordt periodiek gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap.

Micro-langleven risico
Het risico dat een individuele deelnemer langer leeft dan oorspronkelijk verwacht bij de berekening van hun pensioen. Dit heeft invloed, omdat het pensioen dan langer uitgekeerd moet worden dan oorspronkelijk berekend.

Risicohouding *(in nieuwe pensioenstelsel)*
De mate waarin een groep deelnemers, gewezen deelnemers of pensioengerechtigden bereid is beleggingsrisico's te lopen en de mate waarin deze groep beleggingsrisico's kan dragen gegeven de kenmerken van deze groep. De risicohouding wordt afgeleid van de risicotolerantie en het risicodraagvlak. Met andere woorden: hoeveel beleggingsrisico willen deelnemers lopen met het oog op een adequaat pensioen en hoeveel risico op tegenvallers is hierbij aanvaardbaar.

Overrendement *(in nieuwe pensioenstelsel)*
Het saldo van het totaal behaalde rendement op de beleggingen en het toebedeelde beschermings-rendement. Via de toedelingsregels wordt het overrendement verdeeld naar leeftijdscohorten.

Pensioengrondslag
De pensioengrondslag is het bedrag waarover pensioen wordt opgebouwd. De pensioengrondslag is het pensioengevend salaris tot de salarisgrens, verminderd met de franchise (€ 18.475,- in 2025).

Rentetermijnstructuur (RTS)
De door DNB gepubliceerde set van rentes per looptijd, waarmee het pensioenfonds de waarde van de pensioenverplichtingen berekend. De RTS wordt door DNB bepaald op basis van de marktrente en de ultimate forward rate (de UFR, de op lange termijn verwachte rente).

Reservetekort
Als de beleidsdekkingsgraad onder de vereiste dekkingsgraad komt, heeft het pensioenfonds onvoldoende reserves in kas. Er is dan sprake van een reservetekort.

Sociale partners
CAO-partijen in de Metalektro, waarbinnen de onderhandelingen plaatsvinden over de CAO Metalektro en de pensioenregeling, te weten: FME, FNV Metaal, CNV, de Unie en VHP2.

Solidariteitsreserve
De solidariteitsreserve is een verplichte reserve met een collectief (niet toebedeeld) vermogen dat gevuld mag worden door middel van premies en/of overrendement. Sociale partners stellen binnen het wettelijk kader doelen vast voor deze reserve. Het fondsbestuur maakt met sociale partners afspraken over deze reserve. Die afspraken liggen vast in het pensioenreglement. Het gaat dan onder andere om: het niveau, het vullen van de reserve, regels voor het uitdelen, en de omvang en het beleid bij een lege of volle solidariteitsreserve. Uit de reserve kunnen pensioenvermogens en pensioenuitkeringen worden aangevuld, en worden risico's collectief gedeeld.

Spreidingstermijn
De spreidingstermijn is de periode waarover financiële mee- en tegenvallers in de collectieve uitkeringsfase geleidelijk worden verwerkt in de pensioenuitkeringen, met als doel schommelingen te dempen en gelijke aanpassingen voor gepensioneerden te realiseren.

Swaprente
Swaps zijn financiële instrumenten die worden gebruikt om rentebetalingen uit te wisselen. De swaprente is een referentierente.

Swap spreads

Dit is het verschil tussen de rente op swaps en staatsobligaties. Swaps zijn financiële instrumenten die worden gebruikt om rentebetalingen uit te wisselen. Een negatieve swap spread betekent dat de rente op swaps lager is dan die op staatsobligaties.

Systematische Integriteits-risicoanalyse (SIRA)

Een SIRA is een instrument dat organisaties, waaronder financiële instellingen zoals pensioenfondsen, kunnen gebruiken om integriteitsrisico's te identificeren en te beoordelen. Deze risico's hebben betrekking op zaken als fraude, witwassen van geld, financiering van terrorisme en andere vormen van financiële criminaliteit.

Transitieplan

Het transitieplan is het sluitstuk van het arbeidsvoorwaardelijke overleg over de nieuwe pensioenregeling tussen sociale partners. In het transitieplan leggen sociale partners de keuzes vast in het kader van de overstap naar een premieregeling met een leeftijdsonafhankelijke premie en de wijze waarop wordt omgegaan met de opgebouwde pensioenaanspraken- en rechten. Het transitieplan biedt inzicht in de gemaakte keuzes en de onderlinge samenhang.

Toedeelregels

In de solidaire premieregeling wordt het pensioenvermogen collectief belegd. De beleggingsresultaten worden vervolgens toebedeeld aan de persoonlijke pensioenvermogens en de solidariteitsreserve. Het beleggingsresultaat wordt onderverdeeld in: beschermingsrendement en overrendement. Voor de deelnemers wordt vooraf in percentages van het persoonlijke pensioenvermogen vastgesteld in welke mate zij beschermingsrendement en overrendement krijgen. Deze percentages zijn leeftijdsafhankelijk. De toedeelregels moeten aansluiten op de risicohouding. Gevolg van de toedeelregels is dat er periodiek een positieve of negatieve bijschrijving plaatsvindt aan de persoonlijke pensioenvermogens.

Voorziening pensioenverplichtingen (voor risico van het pensioenfonds)

De voorziening pensioenverplichtingen is gelijk aan de waarde van alle verwachte toekomstige uitkeringen. Deze is gebaseerd op alle opgebouwde pensioenen van actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, alsmede de toekomstige totaal bereikbare pensioenen van arbeidsongeschikte deelnemers met een premievrije voortzetting van de pensioenopbouw.

pmepensioen.nl

Ontwerp en illustraties: Presskit Media

pme. pensioenfonds